

ΤΕΙ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας

Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων

**Πτυχιακή Εργασία: Η επίδραση της ανάπτυξης της
κινεζικής οικονομίας στην παγκόσμια οικονομία**

Γιαννούλα Κέκη

Αθανάσιος Ρούσσης

Μιχαήλ Ρώτας

Επιβλέπων Καθηγητής: Τσαγκανός Αθανάσιος

Πάτρα, Ιανουάριος 2014

Συντομεύσεις

ASEAN: Χώρες: Βιετνάμ, Ινδονησία, Καμπότζη, Λάος, Μαλαισία, Μπρουνέι Νταρουσάλαμ, Μυανμάρ, Σιγκαπούρη, Ταϊλάνδη, Φιλιππίνες

BRICs: Brazil, Russia, India, China

BRICS: Brazil, Russia, India, China, South Africa

G20: Η ομάδα των 20 μεγαλύτερων οικονομιών στον κόσμο

G7: Χώρες: ΗΠΑ, Ιαπωνία, Γερμανία, Γαλλία, Αγγλία, Ιταλία, Καναδάς

E7: Χώρες: Βραζιλία, Ρωσία, Ινδία, Κίνα, Ινδονησία, Μεξικό, Τουρκία

RMB: Renminbi (γούόν)

UNCTAD: United Nations Conference on Trade and Development

ΑΕΠ: Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν

ΑΞΕ: Άμεσες Ξένες Επενδύσεις

ΔΝΤ: Διεθνές Νομισματικό ταμείο

ΕΕ: Ευρωπαϊκή Ένωση

ΚΚΚ: Κομμουνιστικό Κόμμα Κίνας

ΟΗΕ: Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

ΟΟΣΑ: Οργανισμός για την Οικονομική Συνεργασία και την Ανάπτυξη

ΠΟΕ: Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου

Σ.Ε.: Σοβιετική Ένωση

Περιεχόμενα

Περίληψη	5
Πρόλογος	6
Θεωρητική Επισκόπηση	8

Κεφάλαιο 1: Κινεζική Οικονομία και Ανάπτυξη

1.1 Ιστορική Αναδρομή

1.1.1	Η Κίνα πριν τη Μαιϊκή Επανάσταση	14
1.1.2	Μετα-επαναστατική Κίνα (1949-1978)	16
1.1.2.1	<i>Κοινωνικο-Οικονομική Πολιτική της Περιόδου</i>	16
1.1.2.2	<i>Αγροτική Μεταρρύθμιση (Κολλεκτίβες, Κοινόβια)</i>	19
1.1.2.3	<i>Εκβιομηχάνιση</i>	20
1.1.2.3.1	<i>Ανασυγκρότηση (1949-1952)</i>	20
1.1.2.3.2	<i>Α' Πενταετές Πρόγραμμα (1953-1957)</i>	21
1.1.2.3.3	<i>Το Μεγάλο Άλμα Εμπρός (1958-1960) και η Περίοδος Αναπροσαρμογής (1961-1965)</i>	24
1.1.2.3.4	<i>Πολιτιστική Επανάσταση (1966-1976)</i>	24

1.2 Μετα-Μαιϊκές Μεταρρυθμίσεις (1978-σήμερα)

1.2.1	Εσωτερικά Χαρακτηριστικά και η Πορεία προς την Παγκοσμιοποίηση	25
1.2.2	Αγροτικός Τομέας και Αγροτική Έξοδος	28
1.2.3	Βιομηχανική Ανάπτυξη - Έρευνα και Τεχνολογία – Έργα Υποδομών	31
1.2.4	Εμπόριο – Υπηρεσίες – Μεταποίηση	34
1.2.5	Ανάπτυξη ΑΕΠ, Εισόδημα	36
1.2.6	Τραπεζικό Σύστημα	38
1.2.7	Ακίνητα	40
1.2.8	Εγχώρια Κατανάλωση, Πληθωρισμός	40

1.3 Οικονομικές Επιπτώσεις και Κοινωνικές Παράμετροι

Κεφάλαιο 2: Ο Ρόλος της Κίνας στο Παγκόσμιο Περιβάλλον

2.1	Πολιτική Σταθερότητας	47
2.2	Εξωτερική Πολιτική, Διπλωματικές Σχέσεις με Άλλες Χώρες	48

2.3	Επιρροές στην Παγκόσμια Κυριαρχία, Γεωπολιτικός Ρόλος	49
2.3.1	Αλληλεπιδράσεις με Άλλες Χώρες	50
2.4	Σχέσεις με ΗΠΑ	51
2.5	Στρατιωτική Δύναμη	56
2.6	Νομισματική Πολιτική και Συναλλαγματικά Αποθέματα	58
2.7	Ενέργεια, Πρώτες Ύλες, Τρόφιμα	62
2.7.1	Πετρέλαιο, Φυσικό Αέριο	63
2.7.2	Πυρηνική Ενέργεια, Ηλεκτρισμός, Ανανεώσιμες Πηγές	65
2.8	Διεθνές Εμπόριο	66
2.8.1	Διμερείς Εμπορικές Σχέσεις και Ισοζύγιο	67
2.8.2	Εξαγωγές: Μηχανήματα, Βιομηχανικά Είδη, Χημικά Προϊόντα	68
2.8.3	Εισαγωγές: Μηχανήματα, Πρώτες Ύλες, Ενέργεια	71
2.9	Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (ΑΞΕ)	72
2.10	Κίνα και Παγκόσμια Κλιματική Αλλαγή	75

Κεφάλαιο 3: Προοπτικές της Κίνας ως Αναπτυξιακή Δύναμη

3.1	Κίνα και BRICs: Προγνώσεις και Αδυναμίες	79
3.1.1	Διεύρυνση των BRICs, Προοπτικές και Σχέσεις με Άλλες Χώρες	82
3.1.2	Επιρροές της Κίνας: Νέες Ευκαιρίες και Δυνατότητες στις Αναπτυσσόμενες Χώρες	83
3.2	Αναπτυξιακές Προβλέψεις και Επενδυτικές Εκτιμήσεις για την Κίνα	84
3.3	Ανασταλτικοί Παράγοντες Ανάπτυξης και Ευκαιρίες	86
3.3.1	Δημογραφικό Ζήτημα, Εγχώρια Κατανάλωση και Κατά Κεφαλή Εισόδημα	88
3.4	Νέα Αναπτυξιακή και Επενδυτική Πολιτική	90
3.5	Προτάσεις Στρατηγικής Νέων Μεταρρυθμίσεων	92
	Επίλογος	96
	Βιβλιογραφία	98
	Παράρτημα	103

Περίληψη

Σήμερα η Κίνα βρίσκεται σε μία περίοδο μεταβατική, όπου η πολιτική της καλείται να αντιμετωπίσει μία σειρά ζητημάτων, τόσο στο εσωτερικό της - που αφορούν αλλαγές στο οικονομικό και νομισματικό της μοντέλο και τη διατήρηση της πολιτικής και κοινωνικής σταθερότητας - όσο και απέναντι στον υπόλοιπο κόσμο, όπως για την αντιμετώπιση της παγκόσμιας περιβαλλοντικής επιβάρυνσης, την καταπολέμηση της φτώχειας και των ανισοτήτων κ.ά.

Δεν είναι λίγες οι απόψεις ότι η Κίνα αποτελεί σήμερα έναν βασικό συντελεστή της παγκόσμιας «ισορροπίας», καθώς είναι δεδομένες οι αλληλεξαρτήσεις, τόσο της ίδιας από τις αγορές των άλλων χωρών (αναπτυγμένων και αναπτυσσόμενων) και ως πηγές ανεφοδιασμού της με πρώτες ύλες και ενέργεια, όσο και των άλλων χωρών από την Κίνα, λόγω του ρόλου της ως πηγή επιχειρηματικών ευκαιριών και φθηνών προϊόντων, όπως και των ΗΠΑ, λόγω και της οικονομικής τους εξάρτησης.

Οι προβλέψεις για το μελλοντικό ηγετικό ρόλο της Κίνας στην παγκόσμια οικονομική κυριαρχία διατηρούνται σήμερα, αν και επισκιάζονται κυρίως από κοινωνικά ζητήματα που έχουν προκύψει ως επιπτώσεις της ραγδαίας οικονομικής μεγέθυνσης της χώρας.

Οι δυνατότητες της Κίνας να μεταβεί σε ένα περισσότερο βιώσιμο οικονομικό και κοινωνικό μοντέλο θεωρούνται υπαρκτές και θα εξαρτηθούν από την πολιτική βούληση της κινεζικής ηγεσίας, την ικανότητα ανταπόκρισής της στις μεγάλες κοινωνικές προκλήσεις στο εσωτερικό της χώρας, όπως και σε άλλες αναπτυσσόμενες χώρες, και ταυτόχρονα από την αποτελεσματική αντιμετώπιση των οικονομικών παραγόντων που αναχαιτίζουν τη ρεαλιστική ανάπτυξη.

Πρόλογος

Η Κίνα αποτελεί μία γιγαντιαία χώρα, με τάξεις μεγεθών που κάνουν την οικονομική απογείωσή της να φαντάζει τεράστια, καθώς δεν υπάρχουν ανάλογες ομοιότητες. Επιπλέον, οι συσχετισμοί δυνάμεων που η χώρα μπορεί να προκαλέσει και οι επιρροές της στον υπόλοιπο κόσμο είναι ανάλογες και αποτελούν έρεισμα για την επανεξέταση των συνεπειών ή/και των κινδύνων της παγκοσμιοποίησης.

Η Κίνα έχει περίπου 1,3 δις κατοίκους και αποτελεί την πολυπληθέστερη χώρα του κόσμου, με πάνω από το 20% του παγκόσμιου πληθυσμού. Η γεωγραφική της επιφάνεια είναι 9,6 τετρ. χλμ. Η πρωτεύουσά της, το Πεκίνο, έχει περίπου 15 εκατ. κατοίκους. Το επίσημο νόμισμά της είναι το RMB (Renminbi) - (γουάν).

Η κινεζική μεταρρύθμιση, εδώ και 35 περίπου χρόνια βασίσθηκε στο «άνοιγμα» προς την ελεύθερη αγορά και το παγκόσμιο εμπόριο και σήμαινε αστικοποίηση, εκβιομηχάνιση και μαζική κατανάλωση. Οι αλλαγές αυτές όμως επιφέρουν επίσης βαθιές ανισορροπίες, κοινωνικές εντάσεις, οικονομικές «φούσκες» και επιπλοκές που αναχαιτίζουν την αναπτυξιακή πρόοδο-αν και δεν την ανακόπτουν.

Η Κίνα είναι σήμερα η δεύτερη μεγαλύτερη οικονομία του κόσμου (πίσω από τις ΗΠΑ) με όρους ΑΕΠ¹, πρώτη εξαγωγική δύναμη και πρώτη κατασκευάστρια χώρα (World Bank, 2013, p. 5). Σημαντική είναι επίσης η θέση της στην προσέλκυση Άμεσων Ξένων Επενδύσεων (ΑΞΕ) και ηγετική στην παγκόσμια κατοχή συναλλαγματικών αποθεμάτων, ενώ οι προβλέψεις ότι η οικονομία της θα ξεπεράσει την αμερικανική, με βάση το ΑΕΠ της, έως το 2030, συνεχίζουν να υποστηρίζονται.

Συνεπώς, το γεγονός ότι η διεθνής κοινότητα έχει στρέψει την προσοχή της στις οικονομικές εξελίξεις της Κίνας δεν εκπλήσσει. Η Κίνα αποτελεί αντικείμενο μελέτης λόγω της συστημικής της σημασίας για την παγκόσμια οικονομία, αλλά και, όπως αναφέρεται από τους Foot & Walter (2011, p. 15), λόγω της «συστημικής της σημασίας στην παγκόσμια τάξη».

Σκοπός αυτής της εργασίας είναι η εξερεύνηση αυτών των ζητημάτων, που προκύπτουν από τον αυξανόμενο ρόλο της Κίνας και αφορούν τόσο στις επιπτώσεις στο εσωτερικό της όσο και στις εξωτερικές επιδράσεις. Στόχος είναι να εξαχθούν

¹ ΑΕΠ: Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν RMB: Renminbi, η επίσημη ευρύτερη έννοια του νομίσματος της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας

κάποια συμπεράσματα σχετικά με τις προβλέψεις που γίνονται για την ενδυνάμωση της θέσης της Κίνας στο παγκόσμιο περιβάλλον και για τις θετικές ή αρνητικές συνέπειες που μπορεί να προκύπτουν.

Όλο και συχνότερα, μετά την αρχική ευφορία, κάποιοι αμερικανοί αναλυτές αναφέρονται στην έκρηξη της «κινέζικης φούσκας» και, ενώ οι ευρωπαίοι ομόλογοί τους φαίνονται πιο συνετοί, τα ερωτήματα για τη μελλοντική πορεία της Κίνας παραμένουν (Izraelewicz, 2005, σ. 34). Ιδιαίτερα, στην τρέχουσα συγκυρία, λόγω της κρίσης και της παγκόσμιας ύφεσης, είναι εύλογο να επικαιροποιούνται συχνά οι μελέτες για τις οικονομίες που έχουν κεντρικό ρόλο στο ασταθές σημερινό κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον, όπου οι προβλέψεις για τη μελλοντική πορεία δίστανται ή υπολείπονται των πραγματικών εξελίξεων. Η Κίνα, από πολλές απόψεις, διαθέτει ήδη ισχυρή θέση και είναι κλειδί για την παγκόσμια οικονομία.

Η μελέτη αυτή μεθοδολογικά θα ακολουθήσει τη βιβλιογραφική έρευνα από πηγές που προέρχονται τόσο από βιβλία πανεπιστημιακών βιβλιοθηκών, όσο και από επιστημονικές εργασίες και μελέτες ξένων και Ελλήνων ερευνητών, οικονομικών και τραπεζικών αναλυτών. Πηγές επίσης αποτελούν άρθρα του οικονομικού τύπου και της δημοσιογραφικής έρευνας, όπως και το διαδίκτυο.

Σε αυτά τα πλαίσια, στο 1ο Κεφάλαιο της εργασίας θα περιγραφεί η ανάπτυξη της κινεζικής οικονομίας, κάνοντας μία ιστορική αναδρομή στους καίριους τομείς του εμπορίου, της βιομηχανίας και του αγροτικού κλάδου, πριν και μετά τις μεταρρυθμίσεις των τελευταίων ετών, στην πορεία προς την παγκοσμιοποίηση της χώρας και μέχρι τις πρόσφατες εξελίξεις. Θα εξετασθούν επίσης κάποιες παράμετροι οικονομικοκοινωνικών επιπτώσεων.

Στο 2^ο Κεφάλαιο θα αναλυθούν ειδικότερα οι συσχετισμοί της Κίνας με την παγκόσμια οικονομία, αναφορικά με τη νομισματική της πολιτική, τις επενδύσεις, το διεθνές εμπόριο, τις αλληλεπιδράσεις με άλλες χώρες, την κλιματική αλλαγή, όπως και το γεωπολιτικό της ρόλο και τις διπλωματικές και διεθνείς της σχέσεις.

Στο 3^ο Κεφάλαιο θα διερευνηθούν οι προοπτικές ανάπτυξης της οικονομίας της Κίνας και θα συζητηθεί επίσης ο ρόλος της μεταξύ της ομάδας χωρών BRICs². Παράλληλα, θα σημειωθούν οι κατευθύνσεις της νέας αναπτυξιακής και επενδυτικής πολιτικής της Κίνας και οι προτάσεις στρατηγικής για την εξέλιξη των μεταρρυθμίσεων.

² BRICs: Brazil, Russia, India, China

Θεωρητική Επισκόπηση

Από το 1978 στην Κίνα, όταν ο Deng Xiaoping εισήγαγε μεταρρυθμίσεις στον κεντρικό σχεδιασμό της κυβέρνησης με την οικονομία της αγοράς και το άνοιγμα της χώρας στο εξωτερικό εμπόριο και στις επενδύσεις, η Κίνα έχει γίνει μία από τις μεγαλύτερες και πιο δυναμικές οικονομίες παγκοσμίως (Shirk, 2007, p. 15). Ιδιαίτερα τα τελευταία τριάντα περίπου χρόνια έχει αποτελέσει παράδειγμα μοναδικής αναπτυξιακής προόδου, αποτελώντας “success story”, που πολλές χώρες θα ήθελαν να μιμηθούν. Η πολιτική της στόχευσε στην ολοκλήρωση των σχέσεων με τον υπόλοιπο οικονομικό κόσμο, στην προσαρμογή στο διαπεριφερειακό ανταγωνισμό, στην υιοθέτηση των νέων τεχνολογιών, στις επενδύσεις σε έργα υψηλών υποδομών και στηρίχθηκε κυρίως στο πολυπληθές ανθρώπινο δυναμικό της (World Bank, 2013, p. xiii). Σήμερα, η «πέμπτη γενιά» των ηγετών της Κίνας έχει δεσμευθεί στην εμβάθυνση των μεταρρυθμίσεων και στο περαιτέρω άνοιγμα των αγορών (PwC, 2013a, p. 6).

Αξιοσημείωτη είναι η πορεία των μεγεθών της χώρας κατά την τελευταία δεκαετία, με το μερίδιο της Κίνας στο συνολικό παγκόσμιο ΑΕΠ (Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν) να έχει ανέλθει από 4,4% το 2002 σε περίπου 10% το 2011 (PWC, *ibid*, p. 10), που είναι ένας ρυθμός ανόδου που κατά μέσο όρο επικράτησε για πάνω από 25 χρόνια και την κατέστησε την πλέον γρήγορα αναπτυσσόμενη οικονομία στον κόσμο (Shirk, 2007, p. 6). Παρά τις επιπτώσεις της παγκόσμιας κρίσης των τελευταίων ετών, η αύξηση στο ΑΕΠ συνεχίστηκε και το 2012 (σημειώνοντας ετήσιο πραγματικό ρυθμό ανόδου της τάξεως του 7,8%) και πλέον το ΑΕΠ της αποτελεί το 13,27% της παγκόσμιας οικονομίας (Tradineconomics, 2013, *www*).

Στον τομέα του παγκόσμιου εμπορίου, η Κίνα μέσα σε λιγότερο από τρεις δεκαετίες έχει εξελιχθεί από την ασθενή θέση που κατείχε, σε μία από τις μεγαλύτερες εξαγωγικές χώρες στον κόσμο, όπως και σε μία σημαντική εισαγωγική χώρα πρώτων υλών, ενδιάμεσων εισροών και άλλων προϊόντων. Ο ρυθμός ανόδου του συνολικού εμπορίου στην πάροδο των τελευταίων ετών ξεπερνά το ρυθμό ανόδου του ΑΕΠ της, γεγονός που αναδύει τόσο ευκαιρίες όσο και προκλήσεις για τον υπόλοιπο κόσμο (Feenstra & Wei, 2009, pp. 1, 30). Η Κίνα είναι σημαντικός εξαγωγέας ηλεκτρονικών ειδών και επεκτείνεται σε όλο και περισσότερο καινοτόμες, υψηλής τεχνολογίας δραστηριότητες εξαγωγικού προσανατολισμού, έχοντας

σημαντικό μερίδιο στην παγκόσμια αλυσίδα αξίας (Global Value Chain-GPC), ενώ διαθέτει σημαντικό εσωτερικό δίκτυο διανομών (UNCTAD, 2013, pp. 131, 173). Σήμερα, η χώρα είναι ο μεγαλύτερος εξαγωγέας και ο δεύτερος μεγαλύτερος εισαγωγέας παγκοσμίως, ενώ τα συναλλαγματικά της αποθέματα είναι τα υψηλότερα στον κόσμο (PwC, 2013a, p. 10).

Το μέγεθος της Κίνας, η εξέχουσα θέση της στις παγκόσμιες εμπορικές σχέσεις, η άνοδος του παγκόσμιου εμπορίου - παρά την οικονομική κρίση - το χαμηλό εργατικό κόστος και μία σειρά άλλων παραμέτρων την καθιστούν ελκυστικό προορισμό για ΑΞΕ (Άμεσες Ξένες Επενδύσεις) (Pant, 2011, p. 4). Οι εισροές ΑΞΕ στην Κίνα καταλαμβάνουν μερίδιο μεγαλύτερο από 50% στις συνολικές εισαγωγές και εξαγωγές της. Επίσης, η χώρα κινήθηκε εξελίσσοντας σταδιακά τις εκροές της σε ΑΞΕ σε άλλες χώρες - αν και αρχικά έχοντας συντηρητικό προφίλ - και βρίσκεται σε τροχιά ανόδου, γεγονός που κινεί το ενδιαφέρον των επενδυτών, αλλά και προβληματίζει (Feenstra & Wei, 2009, pp. 26, 28). Ιδιαίτερα για το 2012, οι επενδυτικές εκροές ΑΞΕ από Κίνα έφτασαν στα \$84 δις (ύψος ρεκόρ), οπότε διαφοροποιούν την εικόνα της και την ανεβάζουν από την έκτη στην τρίτη θέση παγκοσμίως (μετά τις ΗΠΑ και την Ιαπωνία), μεταξύ των μεγαλύτερων πηγών ΑΞΕ. Αυξανόμενες είναι οι επενδύσεις της Κίνας σε έργα υποδομών σε γειτονικές χώρες, καθιστώντας δυναμική την ενδοπεριφερειακή ροή των ΑΞΕ στην Ανατολική και Νότιο-Ανατολική Ασία. Παράλληλα, η χώρα εξακολουθεί να είναι σε ηγετική θέση μεταξύ των αναπτυσσόμενων χωρών στις εισροές ΑΞΕ (ύψους \$121 δις για το 2012) και σε δεύτερη θέση παγκοσμίως μετά τις ΗΠΑ (UNCTAD, 2013, pp. xii, 45- 46).

Τα τελευταία χρόνια, παρατηρήθηκε η τάση μεταφοράς κάποιων βιομηχανικών δραστηριοτήτων (τόσο εγχώριων όσο και ξένων πολυεθνικών) σε άλλες περιοχές, κυρίως στο εσωτερικό της χώρας ή στην ευρύτερη γεωγραφική της περιφέρεια, αλλά σε ορισμένες περιπτώσεις και στο εξωτερικό, γεγονός που οφείλεται στην πρόσφατη άνοδο του κόστους παραγωγής. Ωστόσο, σε πρόσφατη έρευνα που έγινε εκ μέρους του IPA (Invention Promotion Agency), η Κίνα βρίσκεται στην πρώτη θέση των προτιμήσεων για το 46% των ερωτηθέντων, ως χώρα υποδοχής ΑΞΕ ακολουθούμενη από τις ΗΠΑ. Επίσης, το 60% των επενδυτών βαθμολόγησαν την Κίνα ως την πλέον υποσχόμενη μελλοντική πηγή εκροών ΑΞΕ (UNCTAD, *ibid*, p. 46, 22).

Ένας άλλος σημαντικός παράγοντας μεγέθυνσης στην Κίνα είναι η εγχώρια κατανάλωση, δεδομένης της τεράστιας εσωτερικής αγοράς της. Οι καταναλωτές,

έχοντας βελτιώσει το επίπεδο διαβίωσής τους και την αγοραστική τους δύναμη, ωθούνται σε αγορές καταναλωτικών προϊόντων, με τα απτά εμπορεύματα να είναι πιο εύκολο να πουληθούν απ' τα άυλα (Kuang, 2009, p. 6).

Η Κίνα σήμερα αποτελεί «το εργαστήριο του κόσμου», όπως συνέβη με τη Μ. Βρετανία στο τέλος του 19^{ου} αι. Η χώρα είναι ο μεγαλύτερος παραγωγός ατσαλιού, κατέχοντας το 1/3 της παγκόσμιας παραγωγής. Τα εργοστάσια κατασκευάζουν το 2/3 των φωτοτυπικών μηχανημάτων παγκοσμίως, ηλεκτρικές – ηλεκτρονικές συσκευές και λοιπά καταναλωτικά είδη. Εντυπωσιακό είναι ότι η Κίνα έχει ξεπεράσει τις ΗΠΑ ως πρώτη εξαγωγική χώρα σε προϊόντα πληροφοριακής και επικοινωνιακής τεχνολογίας, όπως κινητά τηλέφωνα, laptops και ψηφιακές φωτογραφικές μηχανές, ενώ είναι ο μεγαλύτερος παραγωγός συσκευών ηλεκτρονικών υπολογιστών. Στην κινεζική αυτοκινητοβιομηχανία παρατηρούνται επίσης σημαντικά βήματα.

Ως η χώρα που έχει προσφέρει στον κόσμο την πυρίτιδα, το χαρτί και την πυξίδα, η Κίνα φαίνεται να ανακτά τη φήμη της στις τεχνολογικές καινοτομίες. Οι δυνατότητές της ακόμα βρίσκονται πίσω από χώρες όπως η Ιαπωνία και οι ΗΠΑ, ωστόσο προσπαθεί για γρήγορη άνοδο. Οι Κινέζοι μηχανικοί έχουν εφεύρει νέους σχεδιασμούς για πυρηνικούς αντιδραστήρες και άλλες ενεργειακές καινοτομίες. Κινέζοι επιστήμονες έχουν αναπτύξει βιοενεργειακές μεθόδους για καλλιέργειες και έχουν κάνει πρόοδο στη μακροκυτταρική έρευνα. Η Κίνα εξάλλου ήταν η τρίτη χώρα που έστειλε άνθρωπο στο διάστημα το 2003. Οι δαπάνες για έρευνα και τεχνολογία αυξάνουν γρήγορα και πλησιάζουν εκείνες της Ιαπωνίας, αν και βρίσκονται στο 1/3 των αντίστοιχων στις ΗΠΑ (Shirk, 2007, p. 16-17).

Όσον αφορά στα έργα υποδομής, η χώρα αποτελεί ένα ατελείωτο εργοτάξιο που προσελκύει αρχιτέκτονες, κατασκευαστές και καλλιτέχνες από όλον τον κόσμο. Στην Κίνα το 45% του ΑΕΠ αφορά στις επενδύσεις (Izraelewicz, 2005, σ. 43). Για το 2012, η Κίνα βρίσκεται μεταξύ των εννέα χωρών, που θεωρείται ότι έχουν πρωτίστως συμβάλλει σε βιώσιμες επενδύσεις και σε περιβαλλοντικά φιλικά έργα (UNCTAD, 2013, pp. 48, 74).

Η γενικότερη επίδραση της Κίνας γίνεται αντιληπτή σε παγκόσμιο επίπεδο. Η ζήτηση πρώτων υλών, ιδιαίτερα όσον αφορά την ενέργεια για κάλυψη των αναγκών της σε επενδυτικά έργα (συμπεριλαμβανομένων αυτών των Ολυμπιακών του 2008) δημιουργεί πιέσεις στην αγορά και υψηλότερες τιμές στα κατασκευαστικά υλικά (Feenstra & Wei, 2009, p. 1). Επίσης, δαπανά τεράστιες ποσότητες ηλεκτρισμού και κατατάσσεται παγκοσμίως στη δεύτερη θέση κατανάλωσης

πετρελαίου. Έτσι, αναγκάζεται να εισάγει περίπου το 1/3 της συνολικής παγκόσμιας ζήτησης πετρελαίου, επηρεάζοντας σημαντικά αυτήν την αγορά, ενώ επίσης κάνει εισαγωγή των 3/5 των αναγκών της σε φυσικό αέριο (Alpha Bank, 2004, p. 17). Η βιομηχανική της παραγωγή πιστεύεται πως οδηγεί σε περιβαλλοντική μόλυνση που μπορεί να επεκταθεί εκτός των διεθνών συνόρων (Feenstra & Wei, 2009, p. 2).

Η Κίνα έχει εξέχουσα θέση μεταξύ της άτυπης ομάδας των χωρών BRICs³, που από πολλούς θεωρούνται ένα κουαρτέτο - κλειδί, το οποίο καταγράφει υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης και επηρεάζει έντονα τη σύγχρονη παγκοσμιοποιημένη οικονομία, αλλά και την επικρατούσα κεντροδυτική κουλτούρα.

Μέσα στο περιβάλλον που δημιουργήθηκε από την παγκόσμια κρίση 2007-2009 πολλοί βλέπουν την Κίνα ως τη λιγότερο πληγείσα (αν όχι κερδισμένη) χώρα, ενώ θεωρείται ότι ήταν η πρώτη που ανέκαμψε, αν και οι συνθήκες εξακολουθούν να είναι αβέβαιες. Σύμφωνα με εκτιμήσεις της Παγκόσμιας Τράπεζας (2013, p. xxi), η Κίνα, παρά την υστέρηση του ρυθμού ανάπτυξης που διατηρούσε τα τελευταία έτη, πρόκειται να ξεπεράσει τις ΗΠΑ, ως η μεγαλύτερη οικονομία του κόσμου πριν το 2030, ενώ οι πρόσφατες προβλέψεις της PricewaterhouseCoopers είναι ακόμα πιο αισιόδοξες και κάνουν λόγο για το έτος 2018 (PwC, 2013a, p. 10).

Η Κίνα παρόλα αυτά, εξακολουθεί να θεωρείται «αναπτυσσόμενη» οικονομία - όπως η ίδια η ηγεσία της επισημαίνει (Shirk, 2007, p. 6). Το ετήσιο κατά κεφαλή εισόδημά της βρίσκεται στις χαμηλές κλίμακες του αντίστοιχου παγκόσμιου και απέχει σημαντικά από το αμερικανικό. Αν και το καθεστώς των μεταρρυθμίσεων, με την άνοδο της απασχόλησης έχει οδηγήσει 500 εκατ. ανθρώπους έξω από τη φτώχεια (World Bank, 2013, p. xxi), ακόμη και σήμερα υπολογίζεται ότι περίπου 56 εκατ. Κινέζοι ζουν με λιγότερο από 1 δολάριο την ημέρα. Το ζήτημα της ανεργίας είναι επίσης ένα σημείο προβληματισμού, καθώς 10 εκατ. άτομα ετησίως εισέρχονται στην αγορά εργασίας, αλλά ένα ακόμα μεγαλύτερο πρόβλημα αποτελεί η γήρανση του πληθυσμού. Μπορεί να ειπωθεί ότι η Κίνα είναι η μόνη χώρα που έχει καταφέρει οικονομική ανάπτυξη εν μέσω δημογραφικής συρρίκνωσης (Καρατζή, 2008, σ. 61-62). Μεταξύ των μελανών σημείων στη χώρα, υπάρχουν και οι κίνδυνοι από «φούσκες» ακινήτων, ζητήματα διαφθοράς και οι χρηματοοικονομικοί κίνδυνοι, κυρίως από προβληματικά δάνεια.

³ BRICs: Brazil, Russia, India, China. Από το 2010, αναφέρεται και ως BRICS (Brazil, Russia, India, China, South Africa)

Τα προβλήματα αυτά της Κίνας φανερώθηκαν ιδιαίτερα κατά τη δεκαετία του 1990, οπότε οι εισοδηματικές ανισότητες, η έντονη αστικοποίηση (με το 41,8% του πληθυσμού να ζει σε μεγάλες πόλεις, το 2004, Shirk, 2007, p. 6, 17-18), η υποβάθμιση του αγροτικού πληθυσμού, η φτώχεια και ο υποσιτισμός να δίνουν το στίγμα των αρνητικών συνεπειών μίας ραγδαίας μεγέθυνσης.

Οι εσωτερικές αντιδράσεις δεν λείπουν από την Κίνα και κάποιοι αναφέρονται στην ανασφάλεια που επικρατεί στην πολιτική της ηγεσία, ενώ πιστεύεται ότι οι περισσότεροι κίνδυνοι βρίσκονται σε αυτό το επίπεδο, παρά στο οικονομικό, καθώς το επίμαχο σημείο είναι η σταθερότητα του καθεστώτος και η διατήρηση του πολιτικού ελέγχου (Shirk, *ibid*, p. 5). Η άνοδος της Κίνας πραγματοποιήθηκε εδώ και τρεις δεκαετίες τουλάχιστον, μέσα στη μεγαλύτερη κοινωνική και πολιτική σταθερότητα που είχε να συμβεί στη χώρα για περισσότερο από έναν αιώνα. Το ερώτημα είναι μέχρι πότε αυτό θα διατηρηθεί (Bradsher, In Shirk, *ibid*, p. 29).

Στην εξωτερική της πολιτική και διπλωματία, η σύγχρονη Κίνα φαίνεται περισσότερο φιλειρηνική και ανοιχτή χώρα. Είναι λιγότερο ολοκληρωτική και έχει κάνει στροφή στον καπιταλισμό, λιγότερο μονολιθική, περισσότερο διαφοροποιημένη, λιγότερο απομονωμένη και πιο παγκοσμιοποιημένη (Shirk, *ibid*, p. 5). Ωστόσο, είναι η πιο γρήγορα αναπτυσσόμενη χώρα, κατέχει πυρηνικά όπλα, είναι μόνιμο μέλος του Συμβουλίου Ασφαλείας των Η.Ε.(Ηνωμένων Εθνών) και έχει ένα κρίσιμο ρόλο για την παγκόσμια ισορροπία (Foot & Walter, 2011, p. 17). Ο στρατιωτικός της εκσυγχρονισμός και η ενεργή διπλωματία που ασκεί σε όλους τους κρίσιμους τομείς ανά τον κόσμο έχουν φανερώσει τη μεγάλη της επιρροή στον 21^ο αιώνα. Κατά κάποιες απόψεις (π.χ. Foot & Walter, *ibid*, p. 1), η Κίνα επισκιάζει την επικυριαρχία των ΗΠΑ και θα έχει κεντρική επιρροή στην παγκόσμια τάξη πραγμάτων για τα επόμενα χρόνια.

Από την άλλη πλευρά, η χρηματοοικονομική εξάρτηση των ΗΠΑ από την Κίνα έχει αυξηθεί έντονα, ενώ ακόμα και η τιμή του δολαρίου πιστεύεται ότι επηρεάζεται από τη νομισματική πολιτική της Κίνας και τις συναλλακτικές σχέσεις των δύο χωρών (Izraelewicz, 2005, σ. 153). Η Κίνα κατέχει σήμερα απαιτήσεις κυβερνητικού αμερικανικού χρέους άνω του 1 τρις δολαρίων (Pant, 2011, p. 4). Δεδομένου ότι στις ΗΠΑ, το 40% των προϊόντων που εισάγονται προέρχονται από την Κίνα φανερώνεται η παράδοση τακτική μίας χώρας που δανείζεται από την Κίνα προκειμένου να πραγματοποιήσει εισαγωγές από αυτήν. Ακόμη, οι αμερικανικές

επενδύσεις στην Κίνα και οι εισαγωγές στις ΗΠΑ αμερικανικών προϊόντων εγείρουν ανησυχίες στις ΗΠΑ για την απώλεια θέσεων εργασίας, αλλά και για την απώλεια της οικονομικής τους κυριαρχίας και την υστέρησή τους στην τεχνολογία (Shirk, 2007, p. 16, 6).

Μέσα στα επόμενα 15-20 έτη, η Κίνα, όπως προβλέπεται από την Παγκόσμια Τράπεζα, θα είναι σε κατάλληλη θέση να τοποθετηθεί μεταξύ των χωρών υψηλών εισοδημάτων. Η πολιτική της ηγεσία ήδη έχει επικεντρωθεί στη μετατροπή της αναπτυξιακής της στρατηγικής, προκειμένου να ανταποκριθεί στις νέες προκλήσεις του μέλλοντος, με στόχο την αλλαγή του οικονομικού προτύπου προς το καταναλωτικό μοντέλο, την ποιοτική ανάπτυξη, τις μεταρρυθμίσεις για την αξιοποίηση της καινοτομίας και της οικονομικής αποδοτικότητας και την κοινωνική συνοχή για τον περιορισμό του χάσματος μεταξύ αστικών και αγροτικών περιοχών και των εισοδηματικών ανισοτήτων (World Bank, 2013, p. xiii).

Κεφάλαιο 1: Κινεζική Οικονομία και Ανάπτυξη

1.1 Ιστορική Αναδρομή

1.1.1 Η Κίνα πριν τη Μαιοϊκή Επανάσταση

Η Κίνα, από τη δεύτερη χιλιετία π.Χ. έως τις αρχές του 1900 κυβερνήθηκε από δυναστείες, η τελευταία των οποίων ανατράπηκε από επαναστατικά κινήματα και αντικαταστάθηκε από τη Δημοκρατία της Κίνας μεταξύ του 1912-1944. Μετέπειτα επικράτησε η Μαιοϊκή Επανάσταση και το Κομμουνιστικό Κόμμα από το 1949 έως περίπου το 1978. Στη συνέχεια, ο πολιτικός ηγέτης Deng Xiaoping της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας ήταν μεταξύ των πρώτων σύγχρονων μεταρρυθμιστών της χώρας (Grivoyannis, 2012, p. 1, 2).

Η χώρα κατέχει μεγάλη ιστορία, τεράστια επικράτεια και γιγαντιαίο πληθυσμό, ενώ έχει γνωρίσει στο παρελθόν μακρές περιόδους ευημερίας και υπήρξε πρωταγωνίστρια σε παγκόσμιες μετακινήσεις και συναλλαγές, θαλάσσιες και χερσαίες, ενώ ήταν για καιρό η κύρια οικονομική δύναμη στον κόσμο. Σημαντικές εφευρέσεις γεννήθηκαν στην Κίνα, όπως η πυξίδα, η πυρίτιδα, η τυπογραφία κ.ά. Ο πολιτισμός της υπερβαίνει τις τέσσερις χιλιετίες. Το 1820, η Αυτοκρατορία της Κίνας αντιπροσώπευε το 35% του παγκόσμιου πληθυσμού και το 28% της παγκόσμιας παραγωγής. Το μέσο κατά κεφαλή εισόδημα αντιστοιχούσε περίπου στο μισό του αντίστοιχου των Δυτικοευρωπαίων. Για πολλούς μελετητές είναι παράδοξο ότι η βιομηχανική επανάσταση δεν ξεκίνησε από εκεί κι ένας λόγος λέγεται πως ήταν το θεσμικό πλαίσιο, που δεν ευνοούσε την ιδιωτική πρωτοβουλία. Λόγω της έκτασής της, η χώρα επωφελείται από μεγάλη κλιματική ποικιλία και αξιόλογα αποθέματα φυσικών πόρων. Το 19^ο αιώνα, ο κινεζικός πληθυσμός αποτελούσε το 1/3 του παγκόσμιου, ενώ στα μέσα του 20^{ου} αιώνα, το 1/5 (Izraelewicz, 2005, pp. 88-92).

Η κινεζική κυριαρχία τέθηκε υπό αμφισβήτηση από τη Δύση, ήδη από τις αρχές του 19^{ου} αιώνα, μετά τη νίκη των Βρετανών κατά της Κίνας στον πρώτο «Πόλεμο του Οπίου» (1839-1842), μετά τον οποίο η Κίνα παρέδωσε ζωτικά λιμάνια της σε Βρετανούς, Άγγλους, Αμερικανούς κλπ. (Shirk, 2007, p. 64). Μέχρι τα μέσα του 19^{ου} αιώνα, λέγεται πως η παραγωγή τροφίμων γενικά συμβάδιζε με την άνοδο

του πληθυσμού. Ωστόσο, σε πολλές περιοχές υπήρχαν οριακές συνθήκες επιβίωσης, ενώ η μείωση της αγροτικής παραγωγής επιδεινώνονταν από μη ευνοϊκές καιρικές συνθήκες, πλημμύρες, ξηρασίες κλπ. που προκαλούσαν κατά τόπους λιμούς. Επιπρόσθετα, μία μεγάλη άνοδος του πληθωρισμού μετέπειτα επιδείνωσε τις συνθήκες στέρησης (Brugger, 1981, p. 21).

Από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα είχε αρχίσει η εσωτερική κατάρρευση. Η Δυναστεία των Κουίνγκ αποδυναμώθηκε από πολλαπλά διοικητικά και οικονομικά προβλήματα, ενώ η επικρατούσα άρχουσα τάξη κατηγορούνταν για ζητήματα διαφθοράς. Έτσι, έκαναν την εμφάνισή τους συνεχείς εσωτερικές διαμάχες (Shirk, 2007, p. 64) από ομάδες εργατών, αγροτών, επιχειρηματιών κλπ., που τάχθηκαν με την αντιπολίτευση (Brugger, 1981, p. 47). Επιπλέον, η ήττα της Κίνας στον πόλεμο με την Ιαπωνία (1894-1895) θεωρήθηκε ατιμωτική, αφού η Κίνα έχασε την κυριαρχία στην Ταιβάν και την Κορέα και στο εσωτερικό της χώρας αυξήθηκε ο εθνικισμός, με μέτωπο κατά των Ιαπώνων. Στη συνέχεια, ένας μακροβιότερος πόλεμος με την Ιαπωνία (1937-1945) εντάχθηκε στα πλαίσια του 2^{ου} Παγκοσμίου Πολέμου και κατέληξε με την ήττα των Ιαπώνων. Το Κινεζικό Κομμουνιστικό Κόμμα (ΚΚΚ), έχοντας ταχθεί υπέρ του αντι-ιαπωνικού εθνικισμού, κέρδισε έδαφος στη χώρα. Ο εμφύλιος που ακολούθησε το 1946 μεταξύ κομμουνιστών και εθνικιστών κατέληξε στη νίκη της Κινεζικής Κομμουνιστικής Επανάστασης (Shirk, 2007, p. 64-65).

Οι αξίες του γραφειοκρατικού συστήματος της Κίνας παρέμεναν τουλάχιστον μέχρι το 1940 (Brugger, 1981, p. 17). Την εποχή πριν την επικράτηση της Μαοϊκής Επανάστασης (1949), οι μεγάλες επιχειρήσεις, στη βιομηχανία, στο εμπόριο και στις υπηρεσίες ήταν ιδιοκτησία είτε της εθνικής είτε της γραφειοκρατικής αστικής τάξης. Το βιομηχανικό αντικείμενο κυρίως συγκεντρώνονταν στην παραγωγή άνθρακα και στη μεταλλοβιομηχανία, αν και η δυναμικότητα ήταν ελλιπής. Μόνον ένα ποσοστό 17% της συνολικής βιομηχανικής και αγροτικής παραγωγής ανήκε στην εκμηχανισμένη παραγωγή, που συγκεντρώνονταν κυρίως στην ελαφρά βιομηχανία και στην κλωστοϋφαντουργία. Περιορισμένης δυνατότητας ήταν η βιομηχανία μηχανοκατασκευών, συναρμολόγησης και επισκευών. Η βιομηχανική παραγωγή βρίσκονταν μόλις στο μισό από την αντίστοιχη πριν τον πόλεμο κατά της Ιαπωνίας (1937-1945), σημειώνοντας μείωση κατά 70% στην βαριά βιομηχανία και 30% στην ελαφρά βιομηχανία, ενώ οι βιομηχανικοί εργάτες ήταν περίπου 3 εκατ. (0,6% του πληθυσμού) (Βλάχου & Μαυροκέφαλος, 1989, σ. 81, 93).

Στην ύπαιθρο κυριαρχούσαν οι φεουδαρχικές κοινωνικές δομές, με το 10% των οικογενειών να είναι γαιοκτήμονες και πλούσιοι αγρότες, με ποσοστά γης άνω του 50% (ιδιοκτησία ή ενοίκιο). Η ιδιοκτησία γης γενικά ήταν μικρού ποσοστού και μόνο το 20% ήταν ακτήμονες (εκτός της Ν. Κίνας, όπου οι ακτήμονες ήταν περίπου 75%). Εκτός των μη ευνοϊκών σχέσεων ιδιοκτησίας γης, υπήρχε εξάρτηση του 90% του αγροτικού πληθυσμού από το υπόλοιπο 10%, αναφορικά με γαιοπροσόδους (50-80% της παραγωγής), που μεταφράζονταν σε είδος ή σε χρήματα, ακόμα και σε τοκογλυφία.

Πέραν της οικονομικής κυριαρχίας, η άρχουσα τάξη είχε και πολιτική εξουσία, κύρος και μόρφωση και ασκούσε έλεγχο στην τοπική διοίκηση, που της απέφερε και οικονομικά οφέλη από φόρους και διάφορες αμοιβές για παροχή υπηρεσιών. Η κοινωνική αυτή δομή, γενικά συμβάδιζε με οικονομική στασιμότητα, με πρωτόγονο μηχανικό εξοπλισμό και στοιχειώδεις τεχνικές γνώσεις και με τους περισσότερους αγρότες να βρίσκονται σε κατάσταση ένδειας.

Η κατάσταση στον τομέα της υγείας ήταν δραματική, με την πλειοψηφία του πληθυσμού – ιδιαίτερα στην ύπαιθρο - να υποφέρει από επιδημίες, κυρίως λόγω πολέμων-λιμών-υποσιτισμού, ενώ ανθυγιεινές ήταν οι συνθήκες διαβίωσης, με προβληματικά υδρευτικά και αποχετευτικά δίκτυα (Βλάχου & Μαυροκέφαλος, στο ίδιο, σ. 65 -66, 174).

Σε αντίθεση με την ευημερούσα παλιά αυτοκρατορία, την εποχή πριν την επικράτηση του Μάο (1949), η Κίνα βρισκόταν σε αποσύνθεση. Ήταν μία από τις πιο φτωχές χώρες στον κόσμο και το κατά κεφαλή ΑΕΠ της ήταν πολύ χαμηλότερο από το αντίστοιχο ευρωπαϊκό ή αμερικανικό της εποχής του 1820 (αρχική φάση της βιομηχανοποίησης), ενώ η βιομηχανία της ήταν σε δυσμένεια (Shirk, 2007, p.18).

1.1.2 Μετα-επαναστατική Κίνα (1949-1978)

1.1.2.1 Κοινωνικο-Οικονομική Πολιτική της Περιόδου

Μετά την Κινεζική Επανάσταση, το 1949, ο ηγέτης της Μάο Τσε Τουνγκ, ανέλαβε Πρόεδρος της χώρας, ίδρυσε τη Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας και το Κομμουνιστικό Κόμμα εγκαταστάθηκε στο Πεκίνο, με σκοπό τη στήριξη φτωχών αγροτών, ενώ η εξουσία του ενδυναμώθηκε στην πορεία με την υποστήριξη των εργατών των μεγάλων κρατικών βιομηχανικών επιχειρήσεων (Izraelewicz, 2005, p.

52). Ο Μάο θεωρείται ο πρώτος μαρξιστής σε θέση πολιτικής εξουσίας που έδωσε προτεραιότητα στις σχέσεις παραγωγής (πολιτική σφαίρα), προκειμένου να εξαλειφθεί η ταξική εκμετάλλευση (Βλάχου & Μαυροκέφαλος, 1989, σ. 45).

Κατά την περίοδο του σοσιαλιστικού μετασχηματισμού στην Κίνα γίνεται μία συνεχής πάλη για κατοχύρωση των συνθηκών ιδιοκτησίας των μέσων παραγωγής - μία βασική προϋπόθεση για το σοσιαλιστικό μετασχηματισμό - δηλαδή την κατάργηση της ατομικής ιδιοκτησίας. Το ιδεολογικό υπόβαθρο επικεντρώνονταν στην κατοχή και στον έλεγχο των μέσων παραγωγής, ώστε τα μέλη της κινεζικής κοινωνίας να μπορούν να αποφασίζουν από κοινού για την παραγωγή και διανομή των προϊόντων της εργασίας τους και να ελέγχουν τους γενικότερους όρους της κοινωνικής τους ύπαρξης.

Το 1949 κρατικοποιήθηκαν 2.858 βιομηχανικές επιχειρήσεις, ενώ ο κρατικός τομέας περιλάμβανε επίσης τους σιδηροδρόμους, όπως και τις μεγαλύτερες τράπεζες και το κύριο μέρος του εγχώριου εξωτερικού εμπορίου. Με τις εθνικοποιήσεις καταργήθηκαν και τα προνόμια των ιμπεριαλιστών και δημιουργήθηκε κρατικό μονοπώλιο για το εξωτερικό εμπόριο και το συνάλλαγμα. Η διαδικασία μετασχηματισμού της ατομικής ιδιοκτησίας των μέσων παραγωγής σε συλλογική σχεδόν ολοκληρώθηκε μέχρι το 1956. Καθημερινό θέμα της πολιτικής ήταν ο βαθμός κοινωνικού ελέγχου και συμμετοχής στις αποφάσεις για την παραγωγή και διανομή του κοινωνικού προϊόντος. (Βλάχου & Μαυροκέφαλος, στο ίδιο, σ. 64, 82, 90).

Συνολικά την περίοδο μετά την επανάσταση, η διοικητική πολιτική της χώρας βρίσκονταν κάτω από σοβιετικού τύπου κεντρικό σχεδιασμό, κολλεκτιβοποίηση του αγροτικού τομέα και απομόνωση από τις άλλες οικονομίες του κόσμου. Το αγροτικό προϊόν όμως δεν αυξάνονταν ιδιαίτερα, σε αντίθεση με τον πληθυσμό της χώρας, οπότε το βιοτικό επίπεδο παρέμεινε στάσιμο, παρά την αξιοπρεπή άνοδο της οικονομίας (γύρω στο 6% ετησίως) και η κατά κεφαλή κατανάλωση τροφίμων δεν ήταν σε καλύτερο επίπεδο το 1970 από ό,τι ήταν το 1950 (Shirk, 2007, p. 18).

Η πολιτική που επικράτησε μετά την Επανάσταση, διέπεται κυρίως από δύο στρατηγικές, που διαμορφώνονται από διαφορετικές θεωρήσεις. Οι πολιτικές δυνάμεις κατατάσσονταν στους «Μαοϊκούς», που έδιναν προτεραιότητα στο πολιτικό στοιχείο και στους «Πραγματιστές», που έδιναν προτεραιότητα στο οικονομικό στοιχείο (οικονομικός ντετερμινισμός). Μέχρι το 1957, οι πολιτικές ήταν ενιαίες και δεν είχαν διακριθεί οι διαφορές αναφορικά με την πολιτική εκβιομηχάνισης. Κύρια στοιχεία της πολιτικής της αρχικής περιόδου ήταν (α) η έμφαση στη βαριά

βιομηχανία, (β) η κρατικοποίηση της βιομηχανίας, (γ) η συνεταιριστικοποίηση του αγροτικού τομέα, της βιοτεχνίας και του εμπορίου και (δ) η αναγνώριση του ρόλου των τεχνοκρατών και η χρήση προγραμματισμού.

Στη συνέχεια, το 1958, ο Μάο προώθησε «Το Μεγάλο Άλμα Εμπρός» (1958-1960), με σκοπό τη μετάβαση σε μία νέα κοινωνική ανάπτυξη προς τον κομμουνισμό και σε ένα άλμα προς την οικονομική ανάπτυξη ταυτόχρονα. Σκοπός ήταν «η πολιτική να εξουσιάζει την οικονομία». Αποσκοπούσε στην κινητοποίηση των μαζών και στη μη ανάδειξη νέων τάξεων. Προώθησε τα λαϊκά κοινόβια και τους μεγάλους ρυθμούς αύξησης της βιομηχανικής παραγωγής, ενώ παραγκωνίσθηκαν οι τεχνοκράτες, σε προσπάθεια μείωσης των ταξικών ανισοτήτων. Γενικά, το εγχείρημα αυτό δεν στέφθηκε από επιτυχία (Βλάχου & Μαυροκέφαλος, 1989, σ. 126-127, 216). Όπως σημειώνεται από τον Shirk (2007, p. 18), ο Μάο, στην προσπάθειά του να ξεπεράσει οικονομικά τη Δύση σε μηδενικό χρόνο, οδήγησε τον πληθυσμό της υπαίθρου σε κολλεκτίβες – φάρμες, προκαλώντας τη μεγαλύτερη πείνα του 20^{ου} αιώνα, οδηγώντας στο θάνατο 25-30 εκατ. ανθρώπων, ενώ άλλες 30 εκατ. γεννήσεις διακόπηκαν, εξαιτίας κακών συνθηκών σίτισης και ελλείψεων.

Από το 1960 και μετά, ουσιαστικά ο Μάο αποσύρθηκε για ένα διάστημα από την πολιτική και η εξουσία πέρασε στους πραγματιστές, με αλλαγή της επενδυτικής κατεύθυνσης μέχρι το 1965, οπότε ανέκαμψε η οικονομία, όχι όμως χωρίς κοινωνικές ανισότητες. Στη συνέχεια, ο Μάο επανέκτησε δύναμη και με τη νέα «Πολιτιστική Επανάσταση» (1966-1976) επιδίωξε ριζική αλλαγή κοινωνικής δομής, μέσω ρήξης με το παρελθόν και με ιδεολογική έμφαση στη δύναμη των μαζών. Κάποια ακραία μέτρα ωστόσο, είχαν σαν αποτέλεσμα τη συνεχή πολιτική αναταραχή.

Ιδιαίτερα επιτυχημένη στη μετα-επαναστατική Κίνα θεωρήθηκε η πολιτική υγείας, όπου αντιμετωπίσθηκαν σοβαρά ζητήματα επιδημιών, θνησιμότητας, ελέγχου γεννήσεων κ.ά., δίνοντας έμφαση στην προληπτική ιατρική, αξιοποιώντας την παραδοσιακή κινεζική ιατρική και δημιουργώντας υποδομές στις αγροτικές περιοχές, σε μία βάση αντιστοιχίας μεταξύ οικονομικών και πολιτικών συνθηκών. Αντίθετα, συνολικά αυτήν την περίοδο, δεν ήταν πετυχημένη η πολιτική μείωσης των εισοδηματικών ανισοτήτων

Μετά το θάνατο του Μάο (1976) και μέχρι το τέλος του 1978, οι Πραγματιστές απέκτησαν πλήρως την εξουσία και προχώρησαν σε μεταρρυθμίσεις, με επικεφαλής τον Τενγκ Χσιάο-Πινγκ. (Βλάχου & Μαυροκέφαλος, 1989, σ.128-129, 192-193)

1.1.2.2 Αγροτική Μεταρρύθμιση (Κολλεκτίβες, Κοινόβια)

Το 1949, το πρώτο μεγάλο μέτρο ήταν η Αγροτική Μεταρρύθμιση (1950-1953) - ως μεταβατικό στάδιο της Μαιοϊκής κυβερνητικής πολιτικής.

Στον αγροτικό τομέα, η κοινωνικοποίηση πήρε τη μορφή συνεταιρισμού. Μοιράσθηκε γη στους αγρότες χωρίς αποζημίωση και καταργήθηκε σε μεγάλο βαθμό η εκμετάλλευσή τους. Η συνεταιριστικοποίηση / κολλεκτιβοποίηση, ουσιαστικά έλαβε χώρα μεταξύ 1953-1957, ωστόσο έγιναν μετέπειτα αλλαγές, ορισμένες φορές προς την αντίθετη κατεύθυνση.

Μέχρι το 1953 η μεταρρύθμιση είχε σαν αποτέλεσμα την εξάλειψη των φεουδαρχικών δομών και τη διατήρηση του επιπέδου στην αγροτική παραγωγή. Μετά το 1953, εμφανίσθηκαν οι περιορισμοί και οι αδυναμίες της αγροτικής μεταρρύθμισης, σε περιβάλλον βίαιων αντιδράσεων, ενώ δεν υπήρξε σημαντική τεχνολογική βελτίωση. Η ατομική γεωργική μικρο-ιδιοκτησία απέκλειε την ανάπτυξη και την αποδοτική χρήση, με αποτέλεσμα τη χαμηλή παραγωγικότητα. Παράλληλα, εμφανίσθηκαν φαινόμενα κοινωνικής πόλωσης και εκμετάλλευσης. Η λύση δόθηκε με το βήμα της κοινής ιδιοκτησίας, τη συνεταιριστικοποίηση, που θα έκανε δυνατή την πιο ορθολογική χρήση της γης. Η ανάπτυξη συνεταιρισμών ευνοήθηκε και από ιστορικοπολιτικές συνθήκες, όπως και από την παραδοσιακή έννοια της αλληλοβοήθειας. Η συναιτεριστικοποίηση επιτεύχθηκε σε πρωτοφανείς ρυθμούς. Το 1956, 100 εκατ. νοικοκυριά (90% του αγροτικού πληθυσμού) ανήκαν σε 485 χιλ. «κολλεκτίβες», που είχαν ωστόσο προβλήματα οργάνωσης (Βλάχου & Μαυροκέφαλος, στο ίδιο, σ. 66, 67, 63, 68, 69-73).

Στην πορεία, η έλλειψη κινήτρων στους αγρότες για αύξηση της παραγωγής, τα προβλήματα κατανομής εισοδήματος και η οργανωτική σύγχυση επέφεραν αλλαγές (φόροι, κατανομή κλπ.) προς όφελος των αγροτών. Η μεγαλύτερη αγροτική παραγωγή σημειώθηκε το 1958 (Βλάχου & Μαυροκέφαλος, στο ίδιο, σ. 69-73). Οι εγχώριες στατιστικές έκαναν λόγο για άνοδο της παραγωγής σιτηρών κατά 160% (Gittings, 2005, p. 126).

Στη συνέχεια, κατά τη διάρκεια της πολιτικής του «Μεγάλου Άλματος Εμπρός» (παρ. 1.1.2.3.3) δημιουργήθηκαν τα λαϊκά κοινόβια, με σκοπό τη συλλογικότητα της ζωής και τη φιλοδοξία να γίνουν ένας πλήρης οικονομικός οργανισμός, με δική τους αγροτική παραγωγή, βιομηχανία και εμπόριο, ενώ θα αποτελούσαν μία οργάνωση βάσης της πολιτικής εξουσίας. Έτσι, όλος ο αγροτικός

πληθυσμός ενώθηκε σε 26 χιλ. κοινόβια. Τα προβλήματα που παρουσιάστηκαν ήταν σχετικά με τον τρόπο κατανομής του εισοδήματος, τη στρατιωτικοποίηση της εργασίας που επέφερε εξάντληση των αγροτών, το οργανωτικό χάος λόγω πλήθους μελών τους κλπ.

Το 1962 οριστικοποιήθηκαν κάποια μέτρα για την αντιμετώπιση των προβλημάτων, με μείωση του μεγέθους των κοινοβίων και αντίστοιχη αύξηση του αριθμού τους, με παροχή δυνατότητας συμπληρωματικής ατομικής καλλιέργειας, προώθηση υλικών κινήτρων κλπ., μέχρι το 1966, όταν η Πολιτιστική Επανάσταση (παρ. 1.1.2.3.4) κατήργησε και πάλι κάποια από αυτά τα βασικά μέτρα και αποθάρρυνε την τοπική πρωτοβουλία.

Οι μορφές Λαϊκών Κοινοβίων, που συνεχίζονται έως σήμερα με το «Σύστημα Υπευθυνότητας», ουσιαστικά κάνουν το αγροτικό νοικοκυριό βασική οικονομική μονάδα (Βλάχου & Μαυροκέφαλος, 1989, σ. 73-76, 63).

1.1.2.3 Εκβιομηχάνιση

1.1.2.3.1 Ανασυγκρότηση (1949-1952)

Η οικονομική ανασυγκρότηση ήταν μέρος του Κοινού Προγράμματος του ΚΚΚ του Σεπτεμβρίου του 1949 (Πρόγραμμα Ανάκαμψης). Η βαριά βιομηχανία, που ήταν λιγότερο αναπτυγμένη, κρατικοποιήθηκε αμέσως, ενώ η ελαφρά βιομηχανία ανήκε στην εθνική αστική τάξη και είχε γίνει πιο ισχυρή, αφού ήταν η κύρια πηγή βιομηχανικών προϊόντων λόγω εμπάργκο του ΟΗΕ⁴ για εισαγωγές. Υπήρχε επομένως ένας συμβιβασμός με την κύρια εθνική αστική τάξη τα πρώτα μετα-επαναστατικά χρόνια και στόχος ήταν «τρία χρόνια ανάκαμψης και δέκα χρόνια ανάπτυξης». Τα μέτρα ανάκαμψης περιλάμβαναν (Βλάχου & Μαυροκέφαλος, στο ίδιο, σ. 94):

- ✓ Επιδιόρθωση εργοστασίων και συγκοινωνιών (κυρίως σιδηροδρόμων) για την αποκατάσταση της παραγωγής και της διακίνησης-διανομής
- ✓ Κρατικοποίηση του εμπορίου και αύξηση ελέγχων στο λιανικό εμπόριο μέσω συνεταιρισμών - επομένως και έλεγχο της προσφοράς
- ✓ Έλεγχο της ζήτησης: Περιορισμός κρατικών δαπανών, καθιέρωση δελτίου σε καταναλωτικά είδη πρώτης ανάγκης, έλεγχος τιμών

⁴ ΟΗΕ: Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

- ✓ Αλλαγές στο δημοσιονομικό και χρηματοδοτικό σύστημα
- ✓ Απλοποίηση φορολογικού συστήματος
- ✓ Αγροτική Μεταρρύθμιση (παρ. 1.1.2.2).

Οι πολιτικές αυτές πέτυχαν στους βασικούς τους στόχους. Μεταξύ 1949 και 1953 το εθνικό εισόδημα αυξήθηκε κατά 70%, ενώ το κατά κεφαλή προϊόν ξεπέρασε τα αντίστοιχα μεγέθη του προπολεμικού έτους 1933. Συγκεκριμένα, το σύνολο της αγροτικής και βιομηχανικής παραγωγής αυξήθηκε κατά 77%, με τη βιομηχανική παραγωγή να έχει 35% μέσο ετήσιο ρυθμό ανόδου (σιδηρομεταλλεύματα και γενικά βιομηχανικά υλικά). Στις αρχές του 1950 υπογράφηκε η πρώτη Σινο-Σοβιετική «Συνθήκη Φιλίας, Συμμαχίας και Αλληλοβοήθειας», που προέβλεπε οικονομικές συμμαχίες και παροχή τεχνικής βοήθειας.

Η Κίνα συνεργάστηκε σε πολλούς τομείς με την πρώην Σοβιετική Ένωση (Σ.Ε.). Οι λόγοι της συνεργασίας ήταν ότι αυτή ήταν το μόνο υπαρκτό ανάλογο μοντέλο, ενώ επίσης υπήρχαν πολιτικοί, στρατηγικοί και οικονομικοί λόγοι, λόγω και του οικονομικού αποκλεισμού της Κίνας από τις ΗΠΑ. Η συνεργασία αυτή περιλάμβανε δωρεάν πρόσβαση στη σοβιετική τεχνολογία (know-how), κοινή κατασκευή βιομηχανικών έργων (τα 156-211 «έργα-κλειδιά»), εκπαίδευση κινέζων τεχνικών στην πρώην Σ.Ε. και δουλειά σοβιετικών τεχνικών στην Κίνα. Επίσης, δόθηκαν χρηματικές πιστώσεις και έγιναν εμπορικές συναλλαγές για παροχή μηχανημάτων, ανταλλακτικών κλπ. Η πρώην Σ.Ε. έκανε εξαγωγή στην Κίνα βιομηχανικού εξοπλισμού και εισαγωγή τροφίμων, κλωστοϋφαντουργικών και κατεργασμένων ορυκτών, ενώ λέγεται πως τα οφέλη από τις οικονομικές συναλλαγές ήταν ασύμμετρα υπέρ της Κίνας (Βλάχου & Μαυροκέφαλος, στο ίδιο, σ. 95-96, 99).

1.1.2.3.2 Α΄ Πενταετές Πρόγραμμα (1953-1957)

Μέσω της ανάκαμψης της βιομηχανίας, τέθηκαν τα θεμέλια της ανάπτυξης, παρότι η Κίνα εξακολουθούσε να είναι μία χώρα κυρίως αγροτική, φτωχή και οικονομικά υπανάπτυκτη, με πολύ περιορισμένη βιομηχανική βάση. Η χώρα ήταν πολύ πιο εξαρτημένη από διεθνείς οικονομικές διασυνδέσεις λόγω του ιμπεριαλιστικού της παρελθόντος, ενώ, συγκριτικά με την πρώην Σ.Ε., η τελευταία είχε τετραπλάσια μεγέθη βιομηχανικών και αγροτικών προϊόντων (Βλάχου & Μαυροκέφαλος, στο ίδιο, σ. 97).

Το πενταετές πρόγραμμα εκβιομηχάνισης ακολούθησε περισσότερο το σοβιετικό πρότυπο. Έμφαση δόθηκε κυρίως στη βαριά βιομηχανία, με κατεύθυνση τη ραγδαία αύξηση της βιομηχανικής παραγωγής τεσσάρων βασικών προϊόντων (άνω του 50% της παραγωγής) – χάλυβα, κάρβουνου, ηλεκτρικής ενέργειας και πετρελαίου και οι επενδύσεις το 1957 έφθασαν στο 18% του ΑΕΠ (από 5,5% το 1950), κυρίως με κινεζική συμμετοχή και λίγη σοβιετική βοήθεια (Brugger, 1981, p. 167).

Επίσης, αναπτύχθηκε ο κλάδος των μεταφορών, το σιδηροδρομικό δίκτυο, οι μηχανοκατασκευές και η πολεμική βιομηχανία, με σκοπό τον εφοδιασμό του στρατού με βαρύ εξοπλισμό.

Χωροταξικά, η ανισόρροπη κατανομή της προηγούμενης βιομηχανικής βάσης διορθώθηκε, ώστε να αναπτυχθούν βιομηχανικά περιφερειακά κέντρα - ένα στοιχείο αποκέντρωσης της βιομηχανικής πολιτικής, η οποία επίσης συμπληρωνόταν από τη δημιουργία συλλογικών μορφών ιδιοκτησίας στο βιομηχανικό και βιοτεχνικό τομέα. Οι οικονομικές και κοινωνικές ανισότητες θεωρήθηκαν αναπότρεπτο κακό (Βλάχου & Μαυροκέφαλος, 1989, σ. 99, 100, 126).

Οι ποσοτικοί στόχοι του πρώτου πενταετούς προγράμματος ξεπεράστηκαν, με το μέσο ρυθμό ετήσιας αύξησης της αξίας της βιομηχανικής παραγωγής 14-19%, με το μεγαλύτερο μερίδιο στη βαριά βιομηχανία (Brugger, 1981, p. 167). Η αγροτική παραγωγή την ίδια περίοδο κυμάνθηκε με αύξηση περίπου 4,5%. Η ανάπτυξη των μεταφορικών δικτύων οφείλονταν κυρίως στην κατασκευή 14.000 χλμ. νέων δρόμων 5.000 χλμ. σιδηροδρομικών γραμμών, ενώ συνδέθηκαν νέες περιοχές. Μία δεύτερη σύνδεση με τη Σοβιετική Ένωση έγινε με την υπερμογγολική γραμμή (Βλάχου & Μαυροκέφαλος, 1989, σ. 101).

Παράλληλα, ο πληθυσμός συγκεντρώθηκε σε μεγάλα αστικά κέντρα, με σημαντική άνοδο της αστικής βιομηχανικής απασχόλησης και του αστικού πληθυσμού από 70 σε 100 εκατ. Το εθνικό εισόδημα επίσης αυξήθηκε με μέσο ετήσιο ρυθμό 8,9% (Βλάχου & Μαυροκέφαλος, στο ίδιο, σ. 103). Το 1956, είχε σημειωθεί περίπου 20% αύξηση στο μέσο μισθό των βιομηχανικών εργατών και υπήρξε επίσης κάποια άνοδος της κατανάλωσης (Brugger, 1981, p. 135).

Από το 1956 αναθεωρήθηκε η βιομηχανική πολιτική, με κατεύθυνση μείωσης της έμφασης στη βαριά βιομηχανία και πιο ισόρροπης ανάπτυξης των διαφόρων τομέων. Αρνητική συνέπεια ήταν ο διοικητικός υπερσυγκεντρωτισμός σε βάρος των περιφερειών. (Βλάχου & Μαυροκέφαλος, 1989, σ. 103).

1.1.2.3.3 Το Μεγάλο Άλμα Εμπρός (1958-1960) και η Περίοδος Αναπροσαρμογής (1961-1965)

Το δεύτερο πενταετές πρόγραμμα είχε διαφορετική πολιτική και καθορίστηκε από το σχέδιο «Το Μεγάλο Άλμα Εμπρός», το οποίο αφορούσε ριζική αλλαγή της οικονομικής πολιτικής και άνοδο του επιπέδου της κοινωνικοποίησης, που κυρίως επιδιώχθηκε μέσω των μεγάλων Λαϊκών Κοινοβίων, στον αγροτικό τομέα. Μεταξύ των στόχων ήταν ένα μείγμα περιφερειακής αποκέντρωσης με κεντρικό έλεγχο (Brugger, 1981, p. 177).

Την περίοδο αυτή, επιδιώχθηκε σημαντικά μεγάλη άνοδος στη βιομηχανική παραγωγή χάλυβα. Η έμφαση δόθηκε σε εργασιοβόρα έργα με επίκεντρο την επαρχία, με στόχο την καταπολέμηση της ανισότητας μεταξύ αστικών-μη αστικών περιοχών και ταυτόχρονα την επίτευξη οικονομικών αποτελεσμάτων. Η εκπαίδευση των εργατών και η τεχνολογία σκοπός ήταν να γίνει κτήμα όλων κατά τη διάρκεια της καθημερινής παραγωγικής διαδικασίας, χωρίς να υπάρχουν ειδικοί επαγγελματίες (δυσνητικά προνομιούχο στρώμα) (Βλάχου & Μαυροκέφαλος, 1989, σ. 104-105).

Αρνητικό αποτέλεσμα την διετία του «Μεγάλου Άλματος» ήταν η ανισορροπία στην οικονομία, λόγω μείωσης του αγροτικού τομέα (κατά 23%) και της ελαφράς βιομηχανίας, έναντι της ανόδου (κατά 230%) της βαριάς βιομηχανίας. Η υποαπασχόληση στον αγροτικό τομέα, η πτώση στις παραδοσιακές, βιοτεχνικές δραστηριότητες και στο μικρο-εμπόριο είχαν υποτιμηθεί. Η εγκατάλειψη της γεωργίας από τους αγρότες, προκειμένου να ενταχθούν στην παραγωγή χάλυβα συνετέλεσαν στο αποτέλεσμα αυτό, όπως επίσης η άρνηση παροχής υλικών κινήτρων (Brugger, 1981, p. 220) και η άρνηση συστηματικής επιστημονικής έρευνας. Επιπλέον, ο στόχος της αύξησης της βιομηχανικής παραγωγής κάτω από εντατικά μέτρα κατέληγε σε χαμηλής ποιότητας προϊόντα, ή ακόμα και άχρηστα, ενώ επίσης το εργατικό δυναμικό εξαντλήθηκε και οι φθορές μηχανημάτων και μεταφορικών μέσων ξεπερνούσαν τα κανονικά όρια.

Παρότι το βιομηχανικό δυναμικό τριπλασιάστηκε, λόγω υποκατάστασης του κεφαλαίου από την εργασία, η παραγωγικότητα μειώθηκε κατά το 1/3. Ο αστικός πληθυσμός αυξήθηκε από 92 εκατ. το 1957 σε 130 εκατ. το 1960 (Βλάχου & Μαυροκέφαλος, 1989, σ. 106-107). Παράλληλα, πιο έντονα ήταν τα αρνητικά αποτελέσματα σταδιακά, εξαιτίας μίας συγκυρίας, φυσικών καταστροφών, έλλειψης τροφίμων και ρήξης στις σινο-σοβιετικές σχέσεις το 1960, για πολιτικούς και

ιδεολογικούς λόγους (Brugger, 1981, pp. 201, 220). Οι σοβιετικοί τεχνικοί και επιστήμονες, που αντιμετώπιζονταν με σκεπτικισμό στα γενικότερα πλαίσια της αντιμετώπισης της επιστήμης, ανακλήθηκαν από τη χώρα, γεγονός που κατέληξε σε σοβαρές ελλείψεις τεχνογνωσίας (Βλάχου & Μαυροκέφαλος, 1989, σ. 107).

Μετά το τέλος του 1960, αποφασίσθηκε αναπροσαρμογή για επανόρθωση των ανισοροπιών των οικονομικών τομέων. Τις χειρότερες χρονιές της οικονομικής κρίσης, μεταξύ 1961-1962, είχαν μειωθεί τόσο η αγροτική όσο και η βιομηχανική παραγωγή, αλλά και το εθνικό εισόδημα και η παραγωγικότητα στη βιομηχανία. Μεταξύ των μέτρων που πάρθηκαν ήταν η μείωση των ρυθμών ανάπτυξης της βαριάς βιομηχανίας, έναντι αύξησης της ελαφράς βιομηχανίας και του αγροτικού τομέα. Στα πλαίσια αυτά, έκλεισαν οι μη αποδοτικές μονάδες και περικόπηκε το συνολικό εργατικό δυναμικό περίπου στο μισό. Ο αστικός πληθυσμός μειώθηκε σε 110 εκατ. το 1963. Στις επιχειρήσεις δόθηκε ένας βαθμός αυτονομίας μέσω αγοράς, ενώ δόθηκε έμφαση στην αναγκαιότητα των τεχνικών και στα οικονομικά κίνητρα.

Μέχρι το 1965, η οικονομία είχε επανέλθει στο δρόμο της γρήγορης ανάπτυξης, με ετήσιο ρυθμό αύξησης της βιομηχανικής παραγωγής κατά 17,9% και της αγροτικής κατά 11,1%. Συνολικά, αυξήθηκε το μερίδιο του αγροτικού τομέα και της ελαφράς βιομηχανίας και αυξήθηκε επίσης η παραγωγικότητα και η ανάπτυξη της πολεμικής βιομηχανίας (Βλάχου & Μαυροκέφαλος, στο ίδιο, σ. 107-108). Την περίοδο 1957-1977, το ετήσιο κατά κεφαλή ΑΕΠ αυξήθηκε κατά περίπου 2-2,5% και στο τέλος της περιόδου σημειώθηκε άνοδος της ιδιωτικής κατανάλωσης (Gittings, 2005, p. 100, 114). Παράλληλα, άνοδο είχαν τα προχωρημένα τεχνολογικά προϊόντα και τα επιτεύγματα στην εκπαίδευση, τη δημόσια υγεία κλπ.

Η διακοπή της εξάρτησης από τους σοβιετικούς είχε σαν αποτέλεσμα μία πολιτική αυτάρκειας, που ανέδειξε τη βιομηχανία πετρελαίου και τη βαριά βιομηχανία κατασκευής μηχανών. Το 1965, η Κίνα ήταν αυτάρκης σε πετρέλαιο και τα έτη 1972-1973 άρχισε τις εξαγωγές (Βλάχου & Μαυροκέφαλος, 1989, σ. 108-109).

1.1.2.3.4 Πολιτιστική Επανάσταση (1966-1976)

Οι πολιτικές κατευθύνσεις του «Μεγάλου Άλματος» επανεμφανίσθηκαν αυτήν την περίοδο, με έμφαση και πάλι στους μεγάλους στόχους της βαριάς βιομηχανίας χάλυβα. Οι οξυμένες όμως πολιτικές ταραχές των πρώτων ετών είχαν σαν αποτέλεσμα ακόμα και τη μείωση της παραγωγής. Σημαντική ήταν η κατεύθυνση

στην ώθηση της ανάπτυξης αγροτικών βιομηχανιών, για τον εκσυγχρονισμό της γεωργίας και της υπαίθρου, που θα στηρίζονταν σε πέντε βιομηχανικά αντικείμενα, σιδήρου και χάλυβα, χημικών λιπασμάτων, γεωργικών μηχανημάτων, τσιμέντου και ενέργειας. Τα χαρακτηριστικά αυτής της κατεύθυνσης ήταν: η «ενδιάμεση» τεχνολογία, τα μικρά μεγέθη, η διοικητική αποκέντρωση, η εκμετάλλευση τοπικών πόρων, η επιδίωξη μείωσης του χάσματος μεταξύ βιομηχανικού εργάτη και αγρότη.

Συνολικά, η αποκεντρωμένη βιομηχανική πολιτική συνέβαλε θετικά σε κοινωνικοοικονομικούς στόχους, επεκτάθηκε η ισόρροπη χωροταξικά ανάπτυξη της βιομηχανίας, αναπτύχθηκαν μικρές και μεσαίες μεγέθους πόλεις, αντιμετωπίστηκε το πλεονάζον αγροτικό εργατικό δυναμικό και έγινε εκμετάλλευση τοπικών πόρων. Η παραγωγή επίσης αυξήθηκε, παρά τις κοινωνικοπολιτικές αναστατώσεις. Κατά το 3ο πενταετές πρόγραμμα οι μέσες αυξήσεις στη βιομηχανική παραγωγή ήταν 11,7% και στην αγροτική 3,9%, ενώ κατά το 4ο πενταετές οι αυξήσεις ήταν αντίστοιχα 9,1% και 4%. Στην πολεμική βιομηχανία υπήρξαν σημαντικά επιτεύγματα με αποκορύφωμα την πρώτη βόμβα υδρογόνου (Βλάχου & Μαυροκέφαλος, στο ίδιο, σ.111-113).

Σημειώνεται ωστόσο, ότι ακόμη και το 1975, το κατά κεφαλή ΑΕΠ της Κίνας ήταν από τα χαμηλότερα στον κόσμο (Shirk, 2007, p. 18), ενώ η αναστάτωση που δημιούργησε η Πολιτιστική Επανάσταση και η λαϊκή δυσαρέσκεια ήταν έντονες.

1.2 Μετα-Μαοϊκές Μεταρρυθμίσεις (1978-σήμερα)

1.2.1 Εσωτερικά Χαρακτηριστικά και η Πορεία προς την Παγκοσμιοποίηση

Την περίοδο που άρχισε μετά το Μάο, ο πληθυσμός της Κίνας είχε αυξηθεί σε 958 εκ. το 1978 (έναντι 646 εκατ. το 1957), ενώ είχε αποκτήσει καλύτερο επίπεδο υγείας και εκπαίδευσης. Το προσδόκιμο ζωής ήταν τα 68 έτη το 1978 (έναντι των 57 ετών, το 1957). Η γη είχε καλύτερες ιδιοκτησιακές συνθήκες και η αγροτική παραγωγή συμβάδιζε με την άνοδο του πληθυσμού. Η παραγωγή χάλυβα είχε τριπλασιασθεί και υπήρχε σημαντική βιομηχανία πετρελαίου. Επίσης, η Κίνα είχε τη βάση να κατατάσσεται μεταξύ των χωρών - πυρηνικών δυνάμεων (Gittings, 2005, p. 99, 121).

Αδυναμίες του τέλους της Μαοϊκής εποχής ήταν η συνέχιση των εισοδηματικών ανισοτήτων (αστικό εισόδημα διπλάσιο του αγροτικού) (Gittings,

ibid, p. 100), η σχετικά υπέρμετρη ανάπτυξη της βαριάς βιομηχανίας, τα μεγάλα ποσοστά συσσώρευσης από το εθνικό εισόδημα σε βάρος της κατανάλωσης, η χαμηλή παραγωγικότητα και η τεχνολογική υπανάπτυξη, με αποτέλεσμα ανισορροπία και αστάθεια στην οικονομία. Η οικονομική ανάπτυξη και η εκβιομηχάνιση της Μαιϊκής Κίνας είχαν χρηματοδοτηθεί κυρίως από υψηλά ποσά συσσώρευσης, μέσω φορολογίας και κυρίως τιμολογιακής πολιτικής. Πηγές εξωτερικής χρηματοδότησης ήταν η σοβιετική οικονομική και τεχνική βοήθεια, όπως και ο δανεισμός από άλλα καπιταλιστικά κράτη και οι ξένες επενδύσεις μετά τα μέσα του 1970.

Ο όγκος του εξωτερικού εμπορίου ήταν μικρός και υπήρχε συναλλαγματική στενότητα. Οι εισαγωγές κυρίως αφορούσαν μηχανές από τα σοσιαλιστικά κράτη, ενώ χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος αγοράς ολοκληρωμένων εργοστασίων, με σκοπό την απόκτηση τεχνολογίας (Βλάχου & Μαυροκέφαλος, 1989, σ. 121-122).

Μεταξύ των αδυναμιών έχει επίσης σημειωθεί η στενή ερμηνεία της αυτοδυναμίας της χώρας (Brugger, 1981, p. 255), με αποτέλεσμα το δραστικό περιορισμό των διεθνών συναλλαγών.

Μετά από την τριαντακοενταετή περίπου περίοδο της απομόνωσης και της πολιτικής της αυτάρκειας, η Κίνα ήταν υποβαθμισμένη μεταξύ των οικονομιών του κόσμου. Δύο χρόνια μετά το θάνατο του Μάο (1976) ο Deng Xiaoping, από το 1978, οδήγησε τη χώρα από μία εντελώς κρατικοποιημένη οικονομία στη λεγόμενη «σοσιαλιστική οικονομία της αγοράς», με φιλελευθεροποίηση, ιδιωτικοποίηση και άνοιγμα σε ξένα κεφάλαια. Η ένταξη στην παγκόσμια αγορά θεωρήθηκε το «ελιξίριο» για την απελευθέρωση της οικονομίας, επιτρέποντας την πορεία των μεταρρυθμίσεων (Izraelewicz, 2005, p.33, 82). Η πολιτική ανοίγματος στην παγκόσμια οικονομία απαιτούσε την εισαγωγή νέων ιδεών και τη συμμετοχή στο διεθνές περιβάλλον, όπου οι τάσεις αυτές επικρατούσαν (Foot & Walter, 2011, p. 18).

Το πρόγραμμα προσαρμογής, που μπήκε αρχικά σε εφαρμογή για την περίοδο 1979-1981, αφορούσε την εντατικοποίηση της εκβιομηχάνισης, σε αντίθεση με τον επεκτατικό τρόπο που είχε ακολουθηθεί μέχρι τότε. Δόθηκε προτεραιότητα στην αύξηση της αγροτικής παραγωγής και της ελαφράς βιομηχανίας και στην ανάπτυξη των παραγωγικών σχέσεων. Επιδιώξεις ήταν η άνοδος στην παραγωγή καταναλωτικών αγαθών, η αποδοτική χρήση των πόρων, οι οργανωτικές αλλαγές και η ανασυγκρότηση των μη αποδοτικών επιχειρήσεων (Βλάχου & Μαυροκέφαλος, 1989, σ. 124). Το 1989, παραχωρήθηκαν αγροτικές ιδιοκτησίες στους αγρότες (Gittings, 2005, p. 101).

Η βασική πολιτική για την παγκοσμιοποίηση της οικονομίας είχε τα εξής χαρακτηριστικά (Hung, 2009, 51):

- αποκολεκτιβοποίηση και προλεταριοποίηση των αγροτών,
- άνοδο της αγοράς εργασίας,
- δημοσιονομική αποκέντρωση και μείωση του κράτους,
- άνοιγμα της αγοράς,
- ιδιωτικοποίηση επιχειρήσεων και περιορισμό κρατικής συμμετοχής,
- εμπορευματοποίηση κοινωνικών υπηρεσιών,
- διείσδυση του φιλελευθερισμού.

Από το 1981 δημιουργήθηκαν οι πρώτες «ειδικές οικονομικές ζώνες» (πόλεων που υποδέχονταν ξένους καπιταλιστές). Ακολούθησαν κι άλλες πολλαπλασιαστικές κυβερνητικές πρωτοβουλίες (όχι χωρίς προσχώματα) για την διασύνδεση της χώρας με τις υπόλοιπες οικονομίες (Izraelewicz, 2005, p. 82). Επίσης, αναμορφώθηκαν το φορολογικό και τραπεζικό σύστημα, το σύστημα καθορισμού τιμών και η εργατική νομοθεσία (Χριστόπουλος, 2006, σ. 10).

Ειδικά από το 1990 και μετά, η ηγεσία στην Κίνα προώθησε την ενσωμάτωση της χώρας στο διεθνές περιβάλλον και πάλεψε για τη σταθερότητα. Σταθμός ήταν η ένταξη της χώρας το 2001 στον ΠΟΕ (Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου), που βελτίωσε και τις διμερείς σχέσεις με τις ΗΠΑ (Foot & Walter, 2011, p. 18).

Το άνοιγμα της οικονομίας της Κίνας και η κινητήρια δύναμη της αναπτυξιακής της πορείας στηρίχθηκαν κυρίως στους βασικούς παράγοντες του χαμηλού εργατικού κόστους και του υποτιμημένου της νομίσματος, που προώθησαν την εξωστρέφεια της οικονομίας της ως σημαντικό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα. Η παγκοσμιοποίηση της κινεζικής οικονομίας συνέπεσε σε μία ευνοϊκή περίοδο της τελευταίας 20ετίας του 20^{ου} αιώνα, σε περιβάλλον φιλελευθεροποίησης των οικονομιών, τεχνολογικών εξελίξεων και ψηφιακών συναλλαγών. Την περίοδο αυτή, δεν ανταλλάσσονταν μόνο εμπορεύματα μεταξύ των χωρών, αλλά παράλληλα μετακινούνταν κεφάλαια με μεγάλη ταχύτητα. Οι ξένες επενδύσεις άρχισαν να γίνονται δεκτές στην Κίνα από τις αρχές του 1980 και σε πιο μόνιμη βάση από το 1992-1993, με πολύ σημαντικό ρόλο στη μεγέθυνση της χώρας. Έτσι, επιβεβαιώθηκαν οι προβλέψεις που αναφέρονταν σε «επιτυχή παγκοσμιοποίηση» (Izraelewicz, 2005, p. 83, 86, 112).

Οι εσωτερικές διαμάχες αντίδρασης σε πολιτικό επίπεδο δεν έλειψαν από την Κίνα. Το 1989, ο Λαϊκός Απελευθερωτικός Στρατός κατέπνιξε τη μεγαλύτερη διαδήλωση διαμαρτυρίας, που προκάλεσε το θάνατο πολλών χιλιάδων ανθρώπων (Izraelewicz, *ibid*, p. 124).

Οι μετα-Μαοϊκές μεταρρυθμίσεις παρότι δεν άλλαξαν ριζικά το ιδιοκτησιακό καθεστώς των επιχειρήσεων, είχαν τάσεις μείωσης της συμμετοχής του κρατικού τομέα, με σχεδόν αντίστοιχη άνοδο του συνεταιριστικού. Αύξηση σημειώθηκε και στη συμμετοχή των ιδιωτικών επιχειρήσεων (Βλάχου & Μαυροκέφαλος, 1989, σ. 80). Η δυνατότητα κυβερνητικού ελέγχου ωστόσο παρέμενε, αποσκοπώντας στη διατήρηση της κοινωνικής δικαιοσύνης, συστήνοντας μία μορφή «επιλεκτικού φιλελευθερισμού» (Clegg, 2009, p. 142).

Το βασικό πρόβλημα ωστόσο του νέου συστήματος φάνηκε να αφορά την ανάπτυξη της ατομικής πρωτοβουλίας και της φιλελευθεροποίησης της διοίκησης των οικονομικών μονάδων, που είχε οδηγήσει σε ανισορροπίες και ανισότητες, μέσω της μεγαλύτερης χρήσης του μηχανισμού της αγοράς και της φορολογίας (Βλάχου & Μαυροκέφαλος, 1989, σ. 80).

1.2.2 Αγροτικός Τομέας και Αγροτική Έξοδος

Αρχικά, οι μεταρρυθμίσεις είχαν επιτυχία για την ανάπτυξη του αγροτικού τομέα. Η απελευθέρωση των αγροτών από καταναγκαστικές συνθήκες, η αποκολεκτιβοποίηση των γεωργικών κοινοτήτων επέτρεψε – στην αρχή της δεκαετίας του '80 - μεγάλη άνοδο της γεωργικής παραγωγής και ιδιαίτερα των τροφίμων (Izraelewicz, 2005, p. 186).

Την εποχή αυτή δημιουργήθηκε ένας αυξανόμενος αριθμός αυτοδιαχειριζόμενων αγροτικών βιομηχανικών μονάδων (νοικοκυριά), με ιδιωτική συμμετοχή, που δεν είχαν συμβατικές κρατικές υποχρεώσεις, εκτός των φόρων και αγόραζαν (ή νοίκιαζαν) το δικό τους εξοπλισμό για την καλλιέργεια συγκεκριμένων καρπών. Επίσης, κάποια κρατικά οχήματα αποφασίστηκε να πουληθούν στα αγροτικά νοικοκυριά ως μέσα παραγωγής και διανομής. Η αγροτική παραγωγή περιλάμβανε φρούτα, λαχανικά, φυτά, ιατρικά βότανα, τσάι κλπ. Το 1983 υπήρχαν 25 εκατ. τέτοιου είδους εξειδικευμένες μονάδες αγροτικών νοικοκυριών, που αποτελούσαν το 13,6% του συνόλου (Grittings, 2005, p. 129).

Στα αγροτικά προϊόντα υπήρχε μεγαλύτερη ελευθερία στη διαμόρφωση τιμών από την αγορά, αφού είχε καταργηθεί η αγορά ποσοτώσεων, εκτός των προϊόντων σιτηρών και βαμβακιού (Gittings, *ibid*, p. 129). Επίσης, οι δασμοί για τα εισαγόμενα ήταν υψηλοί. Σύμφωνα με τον Bramall (2009, p. 258, 348), παρά την άνοδο των τιμών των αγροτικών προϊόντων από τις αρχές της δεκαετίας του '80, το κράτος εξακολουθούσε να καθορίζει κατά κύριο λόγο αυτές τις τιμές.

Μέχρι το 1985, οι ανεξάρτητες αγροτικές επιχειρήσεις απασχολούσαν 70 εκατ. ανθρώπων (19% του συνόλου του αγροτικού δυναμικού) και είχαν συμβολή κατά 19% στο βιομηχανικό προϊόν της χώρας. Το αγροτικό εισόδημα επίσης ανέκαμψε. Το 3% περίπου της αγροτικής βιομηχανίας είχε εγκατασταθεί σε υποανάπτυκτες περιοχές βορειοδυτικά της χώρας, όπου το 85% του πληθυσμού ήταν αγρότες (Gittings, 2005, p. 131). Η παραγωγικότητα εργασίας των αγροτικών νοικοκυριών επίσης ανέκαμψε, αν και βρίσκονταν σε χαμηλά επίπεδα σε σύγκριση με άλλες χώρες (Bramall, 2009, p. 234).

Μετά από την εντυπωσιακή άνοδο της αγροτικής παραγωγής (ετήσια αύξηση περίπου 12%), έγιναν αισθητά τα όρια της. Οι μετέπειτα απώλειες αφορούσαν τη δομή του αγροτικού νοικοκυριού που δεν επέτρεπε οικονομίες κλίμακας. Προβλήματα υπήρχαν και στη διάρθρωση των ποικιλιών που παράγονταν, λόγω μη κατάλληλων επιλογών (Βλάχου & Μαυροκέφαλος, 1989, σ. 218) και στη διοίκηση του αγροτικού τομέα. Οι αγρότες ήταν δυσαρεστημένοι, γιατί επιπλέον, το 1987 επιβλήθηκε σε κάποιες καλλιέργειες ανώτατο όριο τιμής πώλησης, οπότε οι χαμηλότερες τιμές σήμαιναν μικρότερο περιθώριο κέρδους (Gittings, 2005, p. 120, 114).

Η Κίνα τα επόμενα έτη προετοιμάστηκε να μεταβεί από τον αγροτικό στον αστικό πολιτισμό και περιόρισε την εξάρτησή της από τη γεωργία. Από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, τα 450 εκατ. αγροτών περίπου είδαν τη θέση τους να υποβαθμίζεται ραγδαία (Izraelewicz, 2005, p. 52). Για την τόνωση της αγροτικής κατανάλωσης έγινε αύξηση των τιμών των σιτηρών που αγοράζονταν από το κράτος (Clegg, 2009, p. 126). Παρόλα αυτά, οι πωλήσεις των αγροτικών προϊόντων στο κράτος και στην ελεύθερη αγορά τους εξασφάλιζε όλο και λιγότερο καθαρό εισόδημα. Τα τέλη και οι φόροι που επιβάλλονταν από την κεντρική διοίκηση ήταν υψηλοί, ενώ δεν συντελούσαν ανταποδοτικά σε ανάπτυξη υποδομών, όπως σχολεία, νοσοκομεία κλπ. (Izraelewicz, 2005, p. 52). Οι αγροτικές κρατικές επενδύσεις δεν είχαν διαφοροποιηθεί ιδιαίτερα μεταξύ 1978 και 1997, αν και υπερέβαιναν την

φορολογία του αγροτικού τομέα. Η κύρια πηγή χρηματοδότησης ωστόσο μετακινούνταν προς τις τράπεζες, οπότε η εξοικονόμηση κρατικής χρηματοδότησης από τον αγροτικό τομέα εξυπηρετούσε τις βιομηχανικές επενδύσεις. Το 1998 η κρατική χρηματοδότηση του αγροτικού τομέα αυξήθηκε, ωστόσο συνολικά δεν υπήρξε μεγάλη διαφορά αυτής της τάσης (γύρω στο 8%) μεταξύ του τέλους της δεκαετίας του 1980 και του έτους 2004 (Bramall, 2009, p. 348).

Με την ένταξη της Κίνας στον ΠΟΕ το 2001, η χώρα αναγκάστηκε να αναπροσαρμόσει την αγροτική πολιτική της και να συμφωνήσει σε ριζικές μειώσεις στα δασμολόγια που επιβάλλονταν στα εισαγόμενα αγροτικά προϊόντα. Από την άλλη πλευρά, οι κυβερνητικές αγροτικές μεταρρυθμίσεις που σταδιακά ολοκληρώθηκαν έως το 2005 περιλάμβαναν επίσης επενδύσεις σε αγροτική τεχνολογία, που βελτίωσε την παραγωγικότητα του τομέα. Σύμφωνα με μελέτες, ο τελικός αντίκτυπος από το σύνολο των κυβερνητικών μεταρρυθμίσεων ήταν θετικός για πολλούς παραγωγούς, οι οποίοι κέρδισαν περισσότερα την περίοδο μετά την ένταξη στον ΠΟΕ, από όσα έχασαν λόγω της μείωσης των δασμολογίων (Feenstra & Wei, 2009, pp. 23-24).

Το 2006, η προγραμματική πολιτική που ανακοινώθηκε από την κυβέρνηση είχε περισσότερο κοινωνικό ιδεολογικό προσανατολισμό, προκειμένου να εξισορροπηθούν οι αρνητικές συνέπειες της οικονομικής ανάπτυξης. Σε αυτό το πλαίσιο, η κρατική συμβολή είχε περισσότερο ενεργητικό ρόλο, με άνοδο αγροτικών δαπανών κατά 15% για επιχορήγηση αγροτών, αύξηση 87% για τον προϋπολογισμό παροχών υγείας και κατάργηση αγροτικών φόρων (Hung, 2009, p. 55).

Ο αγροτικός τομέας είχε παρουσιάσει αύξηση για πάνω από μία δεκαετία (περίπου μεταξύ 1980-1990). Η κρατική συμμετοχή στην άνοδο του αγροτικού προϊόντος εξακολουθούσε να είναι μεγαλύτερη από την ιδιωτική, λόγω του υψηλότερου κρατικού μεριδίου σε μεγάλες μονάδες που σημείωναν καλύτερη παραγωγικότητα, τουλάχιστον έως το 1996 (Bramall, 2009, p. 355). Η συμβολή των αγροτικών μονάδων στο βιομηχανικό προϊόν της χώρας επίσης είχε αυξηθεί μεταξύ 1978-1986 από 19% σε 29% (Gittings, 2005, p. 110).

Ωστόσο, συνολικά η συνεισφορά του αγροτικού τομέα στο ΑΕΠ της Κίνας από τις αρχές της δεκαετίας του 2000, σταδιακά είχε πέσει στο 15% (έναντι του 1/3 που είχε στο τέλος της δεκαετίας του 1970) (Izraelewicz, 2005, p. 47). Επίσης, από το σύνολο των 350 εκατ. ατόμων του συνόλου του αγροτικού δυναμικού το έτος 1983, μόνο 140 εκατ. ανθρώπων χρειάζονταν στη γεωργία (Gittings, 2005, p. 131).

Ως συνέπεια, συντελέσθηκε μεγάλη αγροτική έξοδος πληθυσμού που βρήκε δουλειά στις πόλεις (αστικοποίηση), κυρίως σε βιοτεχνικά και βιομηχανικά εργαστήρια που ανήκαν σε Κινέζους του Χονγκ Κονγκ, της Ταϊβάν ή της Σιγκαπούρης (Izraelwicz, 2005, p. 35). Περίπου 90 εκατ. αγροτών μετακινήθηκαν στις αστικές βιομηχανίες και σε άλλες μη αγροτικές δραστηριότητες (Gittings, 2005, p. 131). Η μετακίνηση προς τις πόλεις είχε πολύ γρηγορότερους ρυθμούς από αυτούς που καταγράφηκαν σε παλαιότερες βιομηχανικές χώρες. Το 2005 το 40% των Κινέζων ζούσε σε πόλεις (έναντι του 20% του έτους 1978). Η άνοδος της ποιότητας στην παραγωγή και η ανάπτυξη των πόλεων είχαν σαν αποτέλεσμα τη σχετική βελτίωση των συνθηκών ζωής (Izraelwicz, 2005, pp. 36-36, 47).

1.2.3 Βιομηχανική Ανάπτυξη - Έρευνα και Τεχνολογία – Έργα Υποδομών

Από το 1979, μπήκαν τα θεμέλια της οικονομικής αναδιοργάνωσης, με επιδιώξεις την άνοδο της κατανάλωσης αντί της συσσώρευσης, την αύξηση τιμών, τις επενδύσεις σε υποδομές, μεταφορές, ενέργεια και επικοινωνίες (έναντι της βαριάς βιομηχανίας) και την αντιμετώπιση της ανεργίας των πόλεων (Gittings, 2005, p. 101).

Η βιομηχανία αναπτύχθηκε κυρίως σε περιοχές παράκτιες, κοντά στη Σαγκάη, στο Χονγκ-Κονγκ και έναντι της Ταϊβάν (Χριστόπουλος, 2006, σ. 10). Το βιομηχανικό προϊόν αυξήθηκε με ετήσιο μέσο όρο 11,8%. Από το τέλος του 1984, έγινε εμφανές το πρόβλημα των υπερβολικών ρυθμών ανόδου της βιομηχανικής παραγωγής των προηγούμενων ετών και των επενδύσεων σε πάγιο κεφάλαιο. Ενώ οι ρυθμοί της ελαφράς βιομηχανίας αυξήθηκαν, μειώθηκαν αυτοί της βαριάς. Επιτυχημένη ήταν η επέκταση των εξαγωγών βιομηχανικών προϊόντων και η εξοικονόμηση ενέργειας, ενώ μειώθηκε σχετικά το ποσοστό συσσώρευσης (Βλάχου & Μαυροκέφαλος, 1989, σ. 125).

Το έβδομο πενταετές πρόγραμμα 1986-1990 έθεσε ως βασικούς στόχους την αύξηση της οικονομικής αποδοτικότητας των επιχειρήσεων και το άνοιγμα στη δυτική οικονομία. Η μέση ετήσια αύξηση στη βιομηχανική παραγωγή τέθηκε γύρω στο 7%. Στη συνέχεια, το 1988, η αύξηση του βιομηχανικού προϊόντος εκτιμάται στο 16% (στο διπλάσιο του στόχου) με αποτέλεσμα να προκληθούν προβλήματα υπερβάλλουσας ζήτησης, επειδή η οικονομία της αγοράς δεν είχε ικανοποιητική ρύθμιση. Μεταξύ των πιο σοβαρών προβλημάτων της εποχής αυτής ήταν η υπερδιόγκωση των πιστωτικών και καταναλωτικών αποθεμάτων και οι απότομες

αυξήσεις κάποιων τιμών (Βλάχου & Μαυροκέφαλος, στο ίδιο, σ. 125, 218). Σύμφωνα με τον Gittings (2005, p. 115), η πολιτική των τιμών των βιομηχανικών προϊόντων οδήγησε στην πώλησή τους χωρίς κανένα έλεγχο, στα πλαίσια της προσφοράς και της ζήτησης.

Τη δεκαετία του 1990, η ανάπτυξη της κινεζικής οικονομίας έλαβε νέα ώθηση μέσω μίας σειράς μεταρρυθμίσεων από τον Deng Xiaoping, που διακήρυξε τη δημιουργία της «σοσιαλιστικής οικονομίας της αγοράς», τη διατήρηση δηλαδή του υπάρχοντος πολιτικού συστήματος, με την παράλληλη αναδιάρθρωση του οικονομικού συστήματος (Χριστόπουλος, 2006, σ. 11).

Σύμφωνα με τον 'Economist', παρά την ιδιωτική συμμετοχή στις βιομηχανικές επιχειρήσεις, το κράτος εξακολουθούσε να κατέχει πάνω από το 50% της ιδιοκτησίας τους, αν και η συμμετοχή αυτή μειώθηκε κατά 10% μέχρι το 1998 (Clegg, 2009, p. 142). Από τα μέσα της δεκαετίας το '90, εκτιμάται πως η ιδέα του φιλελευθερισμού περιορίστηκε και το κράτος άρχισε να συμμετέχει πιο ενεργά στην οικονομία (Hung, 2009, p. 54). Η κρατική συμμετοχή είχε έναν ρόλο-κλειδί για την οικονομική ανάπτυξη και περαιτέρω τα βιομηχανικά κέρδη επενδύονταν σε δημιουργία επιχειρήσεων υψηλής τεχνολογίας, σε έρευνα και κοινωνική πρόνοια (Clegg, 2009, p. 142).

Η τάση για ανάπτυξη της έρευνας και τεχνολογίας ενισχύθηκε από την κυβερνητική πολιτική, κυρίως για την υψηλή ηλεκτρονική τεχνολογία, που δίνει φορολογικά και επενδυτικά κίνητρα προς την κατεύθυνση της έρευνας. Πολλές μεγάλες πολυεθνικές επιχειρήσεις, επεκτείνοντας τις δραστηριότητές τους στην κινεζική αγορά, προσβλέπουν σε ανάπτυξη καινοτομικών προϊόντων στον τομέα αυτό (PwC, 2007, p. 34). Η βιομηχανία της τεχνολογίας πληροφοριών και επικοινωνιών ξεπέρασε στην Κίνα την πετρελαϊκή βιομηχανία και τη βιομηχανία χάλυβα σε άνοδο πωλήσεων. Πρόκειται για πρωταρχική βιομηχανία με όρους παραγωγής, κύκλου εργασιών και συμμετοχής στο ΑΕΠ, καθιστώντας τη χώρα το δεύτερο μεγαλύτερο κατασκευαστή προϊόντων στον κλάδο (Krug & Hendriscske, 2007, p. 71).

Οι κινεζικές βιομηχανικές επιχειρήσεις δεν αφορούν μόνο στο χαμηλό κόστος παραγωγής. Οι δαπάνες για την έρευνα και την τεχνολογία ώθησαν τη χώρα στην δεύτερη θέση παγκοσμίως στις επενδύσεις σε αυτόν τον τομέα, ξεπερνώντας την Ιαπωνία, παρότι το επίπεδο της κινεζικής έρευνας ακόμα παραμένει χαμηλό και οι ξένες εταιρίες κατέχουν τα 2/3 των ευρεσιτεχνιών. Λόγω ελλείψεων στη βασική τεχνολογία, οι βιομηχανίες περισσότερο ασχολούνται με συναρμολόγηση για

λογαριασμό ξένων επιχειρήσεων (Clegg, 2009, p.179). Παράλληλα, πραγματοποιούν ανακύκλωση χρησιμοποιημένου υλικού (σπασμένο γυαλί, πλαστικό κλπ.) (Gittings, 2005, p. 131).

Περισσότερη βαρύτητα στο έλλειμμα της τεχνολογίας (κυρίως σε σύγκριση με τις ΗΠΑ) δόθηκε μετά το 1997, στα πλαίσια της ανάδυσης της οικονομίας της γνώσης (Clegg, 2009, p. 141). Οι κρατικές επενδύσεις σε έρευνα και τεχνολογία ανήλθαν σε 5,5% περίπου ανά έτος, αναδεικνύοντας την Κίνα μεταξύ των χωρών με παγκόσμια ηγετική θέση στη βιοτεχνολογία, έχοντας σημαντική κυβερνητική συμμετοχή (Feenstra & Wei, 2009, pp. 23-24).

Μέχρι το 2001, οι κινεζικές επιχειρήσεις έκαναν μεταφορά ξένης τεχνολογίας και ανέπτυξαν διεθνή ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα. Το 2001, η κατεύθυνση που δόθηκε - «Go Global» - είχε πιο συγκεκριμένο παγκόσμιο χαρακτήρα. Οι συνεργασίες με ξένες βιομηχανικές επιχειρήσεις εξορύξεων (π.χ. της Λατινικής Αμερικής, της Αφρικής και της ΝΑ Ασίας) πήραν τη μορφή joint-ventures, επάνω σε προϊόντα σιδήρου, χρυσού, πετρελαίου κλπ., με σκοπό την τεχνολογική αναβάθμιση. Πραγματοποιήθηκαν επίσης εξαγορές και συγχωνεύσεις με αμερικανικές και ευρωπαϊκές επιχειρήσεις (Clegg, 2009, p. 138, 139, 141).

Το 5ετές σχέδιο 2006-2010 είχε ως προτεραιότητα τις βιομηχανίες υψηλής τεχνολογίας για ανάπτυξη καινοτομικών δυνατοτήτων. Σκοπός ήταν η άνοδος του ανταγωνισμού, ιδιαίτερα σε τομείς ρομποτικής, βιοτεχνολογίας, ηλεκτρονικού λογισμικού, νανο-τεχνολογίας κ.ά. (Clegg, *ibid*, p. 140).

Στα έργα υποδομών η Κίνα από το 2002 έγινε η πρώτη παγκόσμια αγορά, ξεπερνώντας τις ΗΠΑ, σε όλα τα υλικά κατασκευών για γερανούς, ανελκυστήρες εμπορευμάτων, ρομπότ και μηχανήματα, ενώ απορροφά το 50% του τσιμέντου που καταναλώνεται στον κόσμο. Η κατασκευαστική δραστηριότητα περιλαμβάνει γιγαντιαία φράγματα, αεροδρόμια, κρεμαστές γέφυρες, οικοδομές, την πιο ψηλή σιδηροδρομική γραμμή, όπως επίσης εργοστάσια, όπερες, μουσεία κλπ. Το οδικό της δίκτυο αριθμεί 1,3 εκατ. χλμ. ασφαλτο και προβλέπεται να φτάσει τα 2,5 εκατ. έως το 2020 (Izraelewicz, 2005, σ. 43, 48). Πρόσφατα, αποφάσισε να επενδύσει 7 δις δολάρια σε σιδηροδρομικές γραμμές στην ενδοχώρα, που σταδιακά με την ολοκλήρωσή τους θα συμβάλλουν σημαντικά στην περιφερειακή ολοκλήρωση και την οικονομική πρόοδο των περιοχών (UNCTAD, 2013, p. 48).

Ο δείκτης επενδύσεων/ΑΕΠ για την Κίνα βρίσκεται στο 41% για το έτος 2012 (PwC, 2013b, p. 20). Τα τελευταία πέντε έτη έχουν διπλασιασθεί οι ξένες επενδύσεις

στον τομέα της έρευνας και τεχνολογίας (1800 κέντρα περίπου στο τέλος του 2012), ως ένδειξη της δυναμικότητας των ξένων επενδύσεων (UNCTAD, 2013, p. 46), που θα εξετασθούν πιο αναλυτικά στο επόμενο Κεφάλαιο.

1.2.4 Εμπόριο – Υπηρεσίες - Μεταποίηση

Το 1984, το επίκεντρο των μεταρρυθμίσεων ήταν ο δευτερογενής τομέας, που όμως αρχικά δεν αναπτύχθηκε ικανοποιητικά. Οι μεταρρυθμίσεις απέβλεπαν στην άνοδο της παραγωγικότητας και αφορούσαν κυρίως το ιδιοκτησιακό το καθεστώς των επιχειρήσεων, σε σχέση με το κράτος. Η αυτονομία παραχωρήθηκε στις επιχειρήσεις αναφορικά με τις επενδύσεις. Επίσης, προωθήθηκε η πρακτική μίσθωσης επιχειρήσεων σε ιδιώτες ή και η έκδοση μετοχών προς πώληση στους εργαζόμενους και σε άλλους επενδυτές (Βλάχου & Μαυροκέφαλος, 1989, σ. 216). Μεταξύ 1978-1986, η ιδιωτική συμμετοχή στον τομέα του εμπορίου και των υπηρεσιών αυξήθηκε σε 1/6 του συνόλου του κλάδου, ενώ η κρατική συμμετοχή συνυπήρχε (Gittings, 2005, p. 110).

Από το 1978, οι κινεζικές πωλήσεις στο εξωτερικό ήταν ο κύριος μοχλός ανάπτυξης και αυξάνονταν σε όγκο με ρυθμό 17% ετησίως. Ως αποτέλεσμα, πάνω από το 22% της παραγωγής της Κίνας εξάγονταν. Παράλληλα, διευρύνθηκε ο όγκος των εισαγωγών (Izraelwicz, 2005, p. 84).

Η Κίνα, από το 1991, εισήλθε στον Οργανισμό για την Οικονομική Συνεργασία Ασίας και Κρατών Ειρηνικού (APEC), που προωθεί το ελεύθερο εμπόριο. Ακόμα, όπως προαναφέρθηκε, το 2001 η χώρα έγινε δεκτή στον ΠΟΕ, μετά 15 χρόνια διαπραγματεύσεων, εγκαινιάζοντας μία νέα εποχή για το παγκόσμιο εμπόριο. Χαρακτηριστικά, μέσα σε μία τριετία. (2001-2004), το εξωτερικό της εμπόριο τριπλασιάστηκε, φτάνοντας στα \$1,15 τρις (Χριστόπουλος, 2006, σ. 14).

Οι δύο κυρίαρχες τάσεις των τελευταίων δεκαετιών στην κινεζική εμπορική πολιτική ήταν η μεταποίηση και οι αγορές λιανικής. Η άνοδος γιγαντιαίων επιχειρήσεων λιανικού εμπορίου ήταν εκρηκτική, πραγματοποιώντας ανάλογες μεγάλες συνεργασίες με εργοστάσια και γνωστές πολυεθνικές που προμήθευαν εμπορικά προϊόντα (Hung, 2009, pp. 65).

Ιδιαίτερα, το εξαγωγικό εμπόριο της Κίνας γνώρισε τα τελευταία χρόνια εντυπωσιακή άνοδο. Ο πολλαπλασιασμός καταστημάτων δυτικών πολυεθνικών μέσω ξένων επενδύσεων επιβεβαιώνει αυτήν την τάση. (Izraelwicz, 2005, p. 84).

Ο ρόλος της Κίνας, ως κατασκευάστριας χώρας βάσει εμπορικών συμβολαίων που συνάπτονται με άλλες χώρες, συνδέει με έναν περίπλοκο τρόπο την επιτυχία της με την τύχη των εμπορικών της συνεργατών. Στο εμπόριο εμπεριέχονται διεθνείς επενδυτικές εισροές και εκροές. Η τακτική της εισαγωγής (αφορολόγητων) πρώτων υλών και της συναρμολόγησής τους, με σκοπό την επανεξαγωγή των τελικών προϊόντων, είναι το λεγόμενο «processing trade», που αποτελεί τη συντριπτική πλειοψηφία των συνολικών εξαγωγών (95%) και εισαγωγών (80%) της χώρας. Εισαγωγές πρώτων υλών πραγματοποιούνται και για τις εγχώριες ανάγκες. Οι εξαγωγές της επίσης μπορεί να αφορούν προϊόντα που δεν έχουν κατασκευαστεί με εισαγόμενα υλικά (ordinary trade) (Feenstra & Wei, 2009, p. 1-2).

Παραδείγματα βασικών αντικειμένων του εμπορίου της Κίνας είναι η ένδυση και οι μικροσυσκευές (ηλεκτρικές, ηλεκτρονικές) που απευθύνονται στον απλό καταναλωτή. Οι μεταποιητικές επιχειρήσεις ένδυσης και μικροσυσκευών συγκεντρώνονται κυρίως σε παράκτιες περιοχές, αν και η τάση αυτή διαφοροποιείται στην πάροδο των ετών (Hung, 2009, pp. 67-68). Άλλα παραγόμενα είδη εμπορίου περιλαμβάνουν προϊόντα τροφίμων και λαχανικών, ζωοτροφές, προϊόντα από ξύλο, μέταλλο, γυαλί και πέτρα, χημικά, πλαστικά, υφάσματα, υποδήματα, μηχανές, εξοπλισμό μεταφορών, διάφορα μικροαντικείμενα όπως κάμερες, ρολόγια, παιχνίδια, μουσικά όργανα, έπιπλα κ.ά. (Feenstra & Wei, 2009, p. 4).

Οι κυβερνητικές αρχές της χώρας, τόσο σε τοπικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο, δραστηριοποιούνται στη βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων, μέσω φορολογικών και άλλων πολιτικών κινήτρων, όπως είναι ο πολλαπλασιασμός των οικονομικών και τεχνολογικών ζωνών ανάπτυξης, των ζωνών υψηλής βιομηχανικής τεχνολογίας και των ζωνών προώθησης των εξαγωγών σε όλη τη χώρα (Feenstra & Wei, *ibid*, p. 9).

Η πολυπληθής δύναμη του καταναλωτικού κοινού στην Κίνα είναι ένας σημαντικός παράγοντας ανάπτυξης του εμπορίου, παρότι οι καταναλωτές δεν είναι ακόμη απολύτως εξοικειωμένοι και εκπαιδευμένοι επάνω σε καταναλωτικές συνήθειες άλλων χωρών (Kuang, 2009, pp. 6-7). Κατά τη δεκαετία 1978-1987, σημειώθηκε αύξηση στις αμοιβές των εργαζόμενων στις πόλεις (Gittings, 2005, p. 114). Ο προσανατολισμός σε νέου δυτικού τύπου συνήθειες (όπως το έτοιμο φαγητό) έχουν συντελέσει στην ανάπτυξη πολυεθνικών αλυσίδων σούπερ-μάρκετ και υπεραγορών, όπου, για παράδειγμα οι πωλήσεις λιανικής παρουσίασαν άνοδο 13,7% το 2005, έναντι του 2004 (PwC, 2007, pp. 2, 20).

Παρά την ανάπτυξη των δικτύων μεταφορών, τα δίκτυα διανομής του εμπορίου στην Κίνα δεν είναι τόσο εύκολο να αναπτυχθούν, όπως σε άλλες χώρες. Η αχανής έκταση της χώρας και η κατανομή του πληθυσμού καταλήγουν σε επιπλέον κόστος, χρονική σπατάλη κλπ. (Kuang, 2009, pp. 6-7).

Το ζήτημα της ανόδου της απασχόλησης στην Κίνα μέσω της ανόδου του εμπορίου διαχωρίζεται σχετικά με το είδος του εμπορίου. Σύμφωνα με τους Feenstra & Hong (in Feenstra & Wei, 2009, p. 14), το εξαγωγικό εμπόριο τύπου «processing» δεν έχει δυνατότητα να αυξήσει την απασχόληση όσο το κλασσικό εξαγωγικό εμπόριο. Οι στατικές εκτιμήσεις της ανόδου της απασχόλησης με βάση το συνολικό εμπόριο δεν κρίνονται αξιόπιστες για προβλέψεις μελλοντικής ανάπτυξης της απασχόλησης και αυτό οφείλεται στις τεχνολογικές αλλαγές και στη μετατόπιση της σύνθεσης των επιχειρήσεων.

Σήμερα, η Κίνα, στην προσπάθειά της να επιτύχει μια περισσότερο βιώσιμη ανάπτυξη, αποσκοπεί σε μία στροφή από το εξαγωγικό μοντέλο του εμπορίου στο καταναλωτικό. Οι οικονομολόγοι πιστεύουν ότι αυτή η προσπάθεια θα συντελεσθεί σε αρκετά «ανώμαλο» έδαφος (Riley & Yan, 2013, [www](#)).

1.2.5 Ανάπτυξη ΑΕΠ, Εισόδημα

Η Κίνα σήμερα βρίσκεται μεταξύ των μεγαλύτερων οικονομιών στον κόσμο, έχοντας ξεπεράσει την Ιαπωνία από το 2010, στη δεύτερη θέση μετά τις ΗΠΑ (και τρίτη, αν η ΕΕ⁵ ληφθεί ως συνολική οικονομία). Επίσης είναι η μεγαλύτερη κατασκευαστική και εξαγωγική χώρα), (Διαγράμματα 1, 2, 3, Παράρτημα), (World Bank, 2013, p. 3).

Για την τελευταία τριακονταετία περίπου, η χώρα παρουσίαζε άνοδο στο ΑΕΠ της περίπου κατά 10% ετησίως, προωθώντας το παγκόσμιο εμπόριο και αντλώντας πλούτο, που ωφέλησε κυρίως την ανερχόμενη μεσαία τάξη (Tradingeconomics, 2013, [www](#)). Ενδεικτικά, το ΑΕΠ της Κίνας το διάστημα πριν τις μεταρρυθμίσεις (μεταξύ 1960-1978) ήταν περίπου στο 5% (Διάγραμμα 4, Παράρτημα) (Χριστόπουλος, 2006, σ. 12).

Η σύνθεση του ΑΕΠ της χώρας απαρτίζεται κατά 46,8% από το δευτερογενή τομέα οικονομίας, κατά 43,1% από τον τριτογενή τομέα και κατά 10,1% από τον

⁵ ΕΕ: Ευρωπαϊκή Ένωση

πρωτογενή τομέα , με στοιχεία έτους 2011 (Βελέντζα & Θωμόπουλος, 2012, σ. 7). Η διαχρονική αύξηση του ΑΕΠ, σύμφωνα με κάποιες απόψεις, θεωρείται «αφύσικη», ή τουλάχιστον πολύ εντυπωσιακή.

Τα πρώτα εννέα χρόνια των μεταρρυθμίσεων (1978-1986), το ΑΕΠ ανά κάτοικο για πρώτη φορά διπλασιάστηκε και στη συνέχεια διπλασιάστηκε και πάλι τα επόμενα εννέα χρόνια (1987-1996). Παρόμοιο είναι μόνο το παράδειγμα της Ιαπωνίας (1960-1969), αλλά στη συνέχεια αυτή η χώρα χρειάστηκε άλλα είκοσι χρόνια για να επαναλάβει τέτοια επίδοση. Η Αγγλία, για παράδειγμα, μετά τη βιομηχανική επανάσταση, χρειάστηκε πενήντα οκτώ χρόνια για να φέρει διπλασιασμό του κατά κεφαλήν εισοδήματος των κατοίκων, ενώ οι ΗΠΑ χρειάστηκαν σαράντα επτά χρόνια (Izraelowitz, 2005, pp. 50-51).

Μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 2000, σύμφωνα με τα στοιχεία της Παγκόσμιας Τράπεζας, το κινεζικό ΑΕΠ ανήλθε περίπου σε 1.500 δις δολάρια (επταπλασιασμός σε 25 χρόνια) (Διάγραμμα 1 και Διάγραμμα 5, Παράρτημα), με την Κίνα να βρίσκεται - αναφορικά με το ΑΕΠ και με αξίες «ισοτιμίας αγοραστικής δύναμης» - στη δεύτερη θέση παγκοσμίως, πίσω από τις ΗΠΑ. (Izraelowitz, 2005, p. 44). Σημειώνεται πως η ραγδαία ανάπτυξη ήταν δυσανάλογη υπέρ των ανατολικότερων παράκτιων περιοχών της χώρας και καθοδηγήθηκε από ΑΞΕ (Hung, 2009, p. 52).

Τη ίδια περίοδο, το εισόδημα ανά κάτοικο πενταπλασιάστηκε (1.000 δολάρια το 2004) και επέτρεψε σε 400 εκατ. Κινέζους να εξέλθουν από την απόλυτη φτώχεια (λιγότερο του ενός δολαρίου την ημέρα) (Izraelowitz, 2005, p. 44). Παρόλα αυτά, το κατά κεφαλή ΑΕΠ της Κίνας αυτό το διάστημα ήταν περίπου στο 1/5 του αντιστοίχου της ΕΕ και της Ιαπωνίας και στο 1/7 αυτού των ΗΠΑ, επομένως τα περιθώρια αύξησής του είναι μεγάλα και σε αυτό συνηγορεί επίσης, το μέγεθος του πληθυσμού της χώρας και η μη ισόρροπη ανάπτυξη των περιοχών (Χριστόπουλος, 2006, σ. 17).

Για το 2012, το ύψος του κινεζικού ΑΕΠ ανήλθε σε 8.230 δις δολάρια (τιμές συναλλαγματικής ισοτιμίας) (Διάγραμμα 5, Παράρτημα). Η αξία αυτή αντιπροσωπεύει το 13,27% της παγκόσμιας οικονομίας (Tradingeconomics, 2013, [www](http://www.tradingeconomics.com)). Η αύξηση για το έτος 2012 ανήλθε σε 7,8% έναντι του προηγούμενου έτους (2011: αύξηση 9,3%), ενώ, κατά κάποιες απόψεις, η υστέρηση του ρυθμού ανόδου έναντι των ιστορικά υψηλότερων ποσοστών, αντικατοπτρίζει την προσπάθεια της κυβέρνησης να επιφέρει μία σταθερότητα έναντι των εκτεταμένων αυξήσεων των περασμένων δεκαετιών (Riley & Yan, [www](http://www.rileyandyan.com)). Λαμβάνεται υπόψη ότι οι επιδόσεις

στην άνοδο του ΑΕΠ των τελευταίων ετών πραγματοποιούνται μέσα στην τρέχουσα οικονομική συγκυρία, υπό τις συνέπειες της πρόσφατης παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, σε περιβάλλον υστέρησης της ανάπτυξης. Εξάλλου, σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα, η συνέχιση της ανάπτυξης του ΑΕΠ της Κίνας εν μέσω οικονομικής κρίσης, αποτέλεσε μία σταθεροποιητική δύναμη, που μερικώς εξισορρόπησε τον αντίκτυπο της ύφεσης στην παγκόσμια οικονομική δραστηριότητα, ιδιαίτερα των αναπτυγμένων χωρών (World Bank, 2013, p.6).

Σύμφωνα με προβλέψεις της Goldman Sachs, το ΑΕΠ της Κίνας για το 2013 θα καταλήξει με αύξηση κατά 7,6% έναντι προηγούμενου έτους (και με πρόβλεψη αύξησης κατά 7,7% για το 2014), καθιστώντας τη χώρα τη δεύτερη μεγαλύτερη οικονομία παγκοσμίως (Hunjani, 2013, [www](#)).

1.2.6 Τραπεζικό Σύστημα

Η Κίνα εξαρτάται κατά πολύ από την τραπεζική χρηματοδότηση για την οικονομική της ανάπτυξη, εφόσον μάλιστα οι κεφαλαιακές της αγορές είναι λιγότερο αναπτυγμένες. Ο χρηματοπιστωτικός τομέας της χώρας θεωρείται ένα σημείο αδυναμίας για την οικονομική της ολοκλήρωση, ενώ το τραπεζικό σύστημα δεσπόζει στο χρηματοπιστωτικό (Aziz *et al.*, 2006, p.p. xii, 33).

Η κρατική ιδιοκτησία κυριαρχεί στον τραπεζικό κλάδο - μία σχετικά άκαμπτη παράμετρος σε σύγκριση με άλλες αναπτυσσόμενες οικονομίες - έχοντας ισχυρές επιπτώσεις για τη γενικότερη αποτελεσματικότητα του τραπεζικού συστήματος και της οικονομίας (Aziz *et al.*, *ibid*, p. 85). Το τραπεζικό σύστημα περιλαμβάνει πέντε μεγάλες κρατικές εμπορικές τράπεζες, με χιλιάδες καταστήματα και εκατοντάδες χιλιάδες υπαλλήλους, ενώ επίσης πάνω από 30 χιλ. επιχειρήσεις ανήκουν στους τραπεζικούς ομίλους (Dobson, 2009, p. 58).

Η μεταρρύθμιση του χρηματοπιστωτικού συστήματος ξεκίνησε απ' το 1978 (Aziz *et al.*, 2006, pp. xii, 33) και οι κινεζικές τράπεζες επέκτειναν τις εργασίες τους. Ήδη από το 1980, οι πρώτες ξένες τράπεζες εισήλθαν στην Κίνα ανοίγοντας καταστήματα αρχικά στο Πεκίνο και αργότερα στις τέσσερις ειδικές οικονομικές ζώνες της χώρας, προκειμένου να διευκολυνθούν οι διεθνείς τραπεζικές συναλλαγές (Greeven, 2007, in Krug & Hendriscake, 2007, p. 32). Παρά τα εμπόδια για προσέλκυση ΑΞΕ στον τραπεζικό τομέα, πολλοί ξένοι όμιλοι έχουν παρουσία στην

Κίνα, όπως η Bank of America, η Goldman Sachs, η HSBC, η Royal Bank of Scotland κα. (Aziz *et al.*, 2006, pp. 65, 65). Κάποιες ξένες τράπεζες έχουν επίσης εξαγοράσει μερίδια των κινεζικών τραπεζών (Greeven, 2007, in Krug & Hendriscske, 2007, pp. 33-34). Η απόκτηση τραπεζικών μεριδίων έχει επίσης επιτραπεί σε ιδιώτες και σε ξένους επενδυτές. Η χώρα είχε δεσμευθεί, με την εισαγωγή της στον ΠΟΕ το 2001, να απελευθερώσει το τραπεζικό της σύστημα μέχρι το 2007, οπότε οι μεγάλες τράπεζες κατακλίστηκαν από ροές μετρητών και το 2009 οι «Financial Times» κατέταξαν τρεις από τις κινεζικές τράπεζες μεταξύ των παγκόσμιων μεγαλύτερων τραπεζών, με όρους κεφαλαιοποίησης αγοράς (Dobson, 2009, p. 59).

Ένας ανασταλτικός παράγοντας για το τραπεζικό σύστημα στην Κίνα θεωρείται ο εθισμός στις πιστωτικές διευκολύνσεις, που δεν δείχνει σημάδια αναχαίτισης, παρά τη συσσώρευση χρεών στον κλάδο. Η πιστωτική επέκταση των τελευταίων ετών στη χώρα έδωσε ώθηση στην άνοδο της «σκιώδους» τραπεζικής, μέσω ανάλογων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων που προσφέρουν δανεισμό σε μικρού και μεσαίου μεγέθους επιχειρήσεις, οι οποίες κανονικά αγνοούνται από τις μεγάλες κρατικές τράπεζες. Συχνά αυτά τα δάνεια μεταπωλούνται σε επενδυτές που αποβλέπουν σε μεγαλύτερες αποδόσεις (Riley & Yan, 2012, www).

Περισσότερα προβλήματα στον κινεζικό τραπεζικό τομέα εντοπίζονται από τη χρηματοδότηση ελλειμματικών κρατικών επιχειρήσεων, σε μία προσπάθεια της κυβέρνησης για εξυγίανσή τους. Ωστόσο, για την επιτυχία της μεταρρυθμιστικής στρατηγικής θα πρέπει επίσης να εξυγιανθούν τα χαρτοφυλάκια των τραπεζών από μεγάλες επισφάλειες που έχουν δημιουργηθεί (Alpha Bank, 2004, σ. 28). Τα προβληματικά δάνεια που χορήγησαν οι κρατικές τράπεζες «εξαναγκαστικά» προς τα εργοστάσια της χώρας - όπως σημειώνεται σε μελέτη της προηγούμενης δεκαετίας - κατέχουν την εντυπωσιακή αναλογία του 20% (επίσημο ποσοστό), ή ενδεχομένως, έως 40% του ΑΕΠ (Izraelewicz, 2005, p. 60).

Μεταξύ των μέτρων που έχουν προταθεί είναι η επιβολή αυστηρότερων εμπορικών κριτηρίων στις αποφάσεις των τραπεζών και η ανάπτυξη πιο αποτελεσματικού κανονιστικού πλαισίου εποπτείας (Aziz *et al.*, 2006, pp. 35, 52, 65, 67). Στην Κίνα, η Επιτροπή Ρυθμιστικού Πλαισίου των Τραπεζών δημιουργήθηκε μόλις το 2000 (Dobson, 2009, p. 59). Το κανονιστικό μοντέλο σταδιακά υιοθετεί το Πλαίσιο της «Βασιλείας II», προσομοιάζοντας σε αυτό (Foot & Walter, 2011, p. 275).

1.2.7 Ακίνητα

Τα τελευταία χρόνια, η ιδιοκτησία ακινήτων αυξάνεται ολοένα και περισσότερο στην Κίνα, ενώ επίσης αποτέλεσε ελκυστικό τομέα προσέλκυσης αυξανόμενων ΑΞΕ. Παράλληλα, δημιουργήθηκε ένα ζήτημα κερδοσκοπίας που εξακολουθεί να θορυβεί την Κίνα, με την υπέρμετρη απογείωση των τιμών αγοράς κατοικίας και γραφείων, κυρίως σε μεγάλες πόλεις. Η φορολόγηση της ξένης ιδιοκτησίας σε κινεζικά ακίνητα, όπως και η φορολόγηση των πωλητών αυτών των ακινήτων, ήταν ένα μέτρο για τον περιορισμό της κερδοσκοπίας του τομέα (PwC, 2007, p. 10). Η πραγματικότητα της «φούσκας» ακινήτων γενικά δεν αμφισβητείται (Izraelewicz, 2005, p. 65) και αφορά έναν από τους μεγαλύτερους κινδύνους, που συχνότερα αναφέρονται ως απειλή για την ισορροπία της οικονομίας της χώρας.

Οι Κινέζοι σήμερα επενδύουν επίσης σε ακίνητα σε ελκυστικές περιοχές και άλλων χωρών, όπως στις ΗΠΑ, όπου, σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία, αποτελούν τους δεύτερους μεγαλύτερους αγοραστές ακινήτων (Riley & Yan, 2013, www).

1.2.8 Εγχώρια Κατανάλωση, Πληθωρισμός

Η εγχώρια κατανάλωση ήταν ένας από τους παράγοντες της οικονομικής ανάπτυξης της Κίνας, αν και όχι τόσο δυναμικός όσο οι εξαγωγές και οι εισροές ΑΞΕ (PwC, 2013a, p. 13). Ο στρατηγικός προσανατολισμός της Κίνας για αύξηση της κατανάλωσης ως ποσοστό στο ΑΕΠ ώθησε την καταναλωτική ζήτηση αρχικά της αστικής πιο πλούσιας τάξης, μέχρι τη δεκαετία του 1990 και βελτίωσε το επίπεδο διαβίωσης στις εισοδηματικά χαμηλότερες ομάδες, σε μία προσπάθεια περιορισμού των ανισοτήτων (Clegg, 2009, p. 153). Η καταναλωτική ζήτηση μειώθηκε από το τέλος του '90 και μετά, με κυριότερο κίνητρο την αποταμίευση, αλλά και λόγω των αναδυόμενων αναγκών για ανώτερη και ανώτατη εκπαίδευση (Griboyannis, 2012, p. 151). Ο δείκτης κατανάλωσης βαίνει μειούμενος έκτοτε, αντίθετα με τον επενδυτικό δείκτη (Διάγραμμα 6, Παράρτημα) (Mossavar-Rahmani, S. & Nelson B., 2013). Ο δείκτης τιμών καταναλωτή διαμορφώθηκε το 2011 στο 5,4% (έναντι 4,6% το 2010) (Βελέντζα & Θωμόπουλος, 2012, σ. 3).

Ο πληθωρισμός, που αναστέλλει την αγοραστική δύναμη των μισθωτών αποτελεί μία συνεχή απειλή για το καθεστώς (Izraelewicz, 2005, σ. 56). Η πορεία ανάπτυξης της Κίνας γενικά συντελέστηκε σε περιβάλλον χαμηλού πληθωρισμού, με

βελτίωση του επιπέδου διαβίωσης, μείωση της φτώχειας και άνοδο των ιδιωτικών αποθεμάτων (Clegg, 2009, p. 141).

Ένα ζήτημα πολύ υψηλού πληθωρισμού ανέκυψε το 1988 - σε αντίθεση με την προηγούμενη περίοδο όπου επικρατούσαν επί δεκαετίες σταθερές τιμές - που έπληξε τις φτωχότερες περιοχές και τους εργαζόμενους σε κρατικές βιομηχανίες. Ο πανικός που δημιουργήθηκε ανάγκασε την κυβέρνηση να προχωρήσει στην προσωρινή αναστολή των μεταρρυθμίσεων των τιμών και σε περιοριστική νομισματική πολιτική. Τα μέτρα αυτά επηρέασαν περισσότερο την ενδοχώρα και λιγότερο τις ελεύθερες ζώνες των παραθαλάσσιων περιοχών (Βλάχου & Μαυροκέφαλος, 1989, σ. 219). Ωστόσο, οι αυξήσεις του πληθωρισμού στο τέλος της δεκαετίας του '80 και στις αρχές του '90 τελικά τέθηκαν υπό έλεγχο, αποτρέποντας τη μεγάλη αύξηση τιμών σε είδη πρώτης ανάγκης (World Bank, 2013, pp. 4-5).

1.3 Οικονομικές Επιπτώσεις και Κοινωνικές Παράμετροι

Το άνοιγμα της Κίνας στις διεθνείς συναλλαγές δεν ήταν «αναίμακτο». Η ρήξη που προκλήθηκε αφορούσε πολλές παραδόσεις και την κινέζικη κουλτούρα. Η παγκοσμιοποίηση ωστόσο, παρά τις κρίσεις που βάρυναν τις οικονομίες των χωρών (π.χ. πετρελαϊκές του 1973 και του 1979) εκτιμάται ότι ωφέλησε όλους, καθώς τα νέα βιομηχανικά κράτη είδαν το βιοτικό τους επίπεδο να βελτιώνεται σημαντικά (Izraelewicz, 2005, p. 113).

Το κόστος της ραγδαίας οικονομικής μεγέθυνσης της Κίνας εμφανίζεται με αρκετές μορφές, οικονομικού, κοινωνικού ή πολιτικού χαρακτήρα και η έκτασή του δεν είναι εύκολο να υπολογισθεί. Δεν είναι λίγες οι απόψεις ότι η ραγδαία μεγέθυνση κυοφορεί ρήξεις και βαθιές ανισοροπίες. Οι επιπτώσεις συνήθως αναφέρονται τόσο σε θετικά όσο και σε αρνητικά μεγέθη. Μεταξύ των καίριων ζητημάτων της Κίνας σήμερα, που απασχολούν το ενδιαφέρον των κυβερνητικών πολιτικών της, φαίνεται να είναι: η γήρανση του πληθυσμού, η αλλαγή των καταναλωτικών συνηθειών (βλ. Κεφ. 3, παρ. 3.3.1), η αστικοποίηση, ο αυξανόμενος κρατικός πλούτος, η διαχείριση των περιβαλλοντικών θεμάτων (βλ. Κεφ.2, παρ. 2.10 και Κεφ. 3, παρ. 3.4 και 3.4.1) κ.ά. (PwC, 2013a, p. 6).

Οι αρνητικές επιδράσεις αφορούν στην άνοδο της ανεργίας, στην οικονομική ανασφάλεια, στην ανισότητα των τάξεων, στην εντατικοποίηση της εργασίας, στην

υστέρηση παροχών υγείας και εκπαιδευτικών ευκαιριών, σε εκμετάλλευση παιδικής εργασίας, σε φαινόμενα διακρίσεων κατά μερίδων πληθυσμού, σε υποβάθμιση του περιβάλλοντος, σε μη σταθερότητα των τιμών κλπ. Ιδιαίτερα κατά τη δεκαετία του '80, η περισσότερο φιλελεύθερη πολιτική (στερώντας κάποιες προηγούμενες κοινωνικές παροχές) δεν είχε ευνοϊκά αποτελέσματα, τουλάχιστον σε επίπεδο κοινωνίας (Hung, 2009, p. 53,61).

Από την άλλη πλευρά, η μη ισόρροπη οικονομική δομή στη χώρα δεν κρίνεται ότι μπορεί να είναι βιώσιμη. Το μέγεθος των επενδύσεων δεν αντισταθμίζεται ανάλογα με βελτίωση του βιοτικού επιπέδου. Επίσης, συντελείται αυξημένη χρήση φυσικών πόρων (σίδηρο, ασάλι) που έχουν χαμηλή αποδοτικότητα και μεγάλη κατανάλωση ενέργειας, με αποτέλεσμα επίσης σοβαρή περιβαλλοντική επιβάρυνση (Clegg, 2009, p. 148).

Ο ανταγωνισμός στη χώρα ολοένα αυξάνεται, καθώς η στροφή έχει γίνει από την κατασκευή προϊόντων εντάσεως εργασίας, σε κατασκευή σε τομείς εντάσεως τεχνολογίας (Shirk, 2007, p. 17), γεγονός που δεν ευνοεί την αντιμετώπιση της συνολικής ανεργίας.

Στην αγορά εργασίας, η φιλελευθεροποίηση στο τέλος της δεκαετίας του '80 κινήθηκε στο πνεύμα προσλήψεων-απολύσεων, χωρίς μακροπρόθεσμη κοινωνική ασφάλεια, στο όνομα της βελτίωσης της παραγωγικότητας και αποδοτικότητας (Hung, 2009, p. 51). Έτσι, η μαζική ανεργία εξαπλώθηκε (Izraelewicz, 2005, σ. 113). Το εργατικό δυναμικό κατά την προηγούμενη δεκαετία, υπολογίσθηκε σε 750 εκατ. άτομα και κατανέμονταν κατά 50% στη γεωργία, 28% στις υπηρεσίες και 22% στη βιομηχανία (Alpha Bank, 2004, p. 18).

Το ατομικό εισόδημα στην Κίνα αυξήθηκε σημαντικά μετά το 1978 (8πλάσιο έως το 2002) (Διάγραμμα 7, Παράρτημα) και η φτώχεια (του ενός δολαρίου) αντίστοιχα μειώθηκε κατά $\frac{3}{4}$ (από 490 εκατ. άτομα το 1978 σε 88 εκατ. άτομα το 2002, ή από 29% σε 6,9% του πληθυσμού) (Clegg, 2009, p. 147). Ένας παράγοντας που συνέβαλε ήταν η μεγαλύτερη ανάπτυξη των μεσαίου και μικρού μεγέθους πόλεων, που επέδρασε επίσης στην προώθηση και βελτίωση της παραδοσιακής γεωργίας και αύξησε το εισόδημα των κατοίκων αυτών των περιοχών (Grivoyannis, 2012, p. 170).

Παρόλα αυτά, η Κίνα παραμένει σήμερα μία χώρα με χαμηλό μέσο κατά κεφαλή εισόδημα (Διάγραμμα 7, Παράρτημα), και σύμφωνα με άλλους υπολογισμούς, το 2006 υπήρχαν 100 εκατ. άνθρωποι που ζούσαν κάτω από το όριο

του ενός δολαρίου την ημέρα (Shirk, 2007, p. 17). Επίσης, σύμφωνα με τα στοιχεία της Παγκόσμιας Τράπεζας για το 2005, στην Κίνα σημειώθηκε το 18% της παγκόσμιας φτώχειας (Clegg, 2009, p. 147). Οι άνεργοι, οι άστεγοι, οι ανασφάλιστοι και οι ζητιάνοι απαρτίζουν το λεγόμενο «κυμαινόμενο πληθυσμό» περίπου 100-200 εκατ. άτομα, που ξαναεμφανίζονται πρόσφατα χρόνια στις πόλεις (Izraelwicz, 2005, p. 53). Το φαινόμενο της φτώχειας προσανατολίζει τις ανάγκες για ανάπτυξη των έργων υποδομής και της κοινωνικής ασφάλειας, ιδιαίτερα στις επαρχιακές πόλεις (Grivoyannis, 2012, p. 170).

Το χάσμα εισοδηματικών ανισοτήτων έχει μεγαλώσει τα τελευταία χρόνια (Clegg, 2009, p. 148) αν και, σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα, το θέμα της εισοδηματικής ανισότητας δείχνει σημάδια σταθεροποίησης, ή/και βελτίωσης (Διάγραμμα 8, Παράρτημα) (World Bank, 2013, p. 8). Η μεσαία τάξη στην χώρα μεγεθύνθηκε, αλλά το επίπεδο διαβίωσης στις νησιωτικές περιοχές επιδεινώθηκε (Clegg, 2009, p. 147-148). Στις παραθαλάσσιες περιοχές το κατά κεφαλή εισόδημα είναι γύρω στα 2.100 δολάρια, τριπλάσιο από τις επαρχίες της ενδοχώρας και τις δυτικές. Τα ρήγματα των ανισοτήτων φαίνεται να βαθαίνουν μεταξύ πόλης και υπαίθρου, μεταξύ ακτών και ενδοχώρας, μεταξύ κρατικού και ιδιωτικού τομέα, μεταξύ τοπικής οικονομίας και επιχειρήσεων που σχετίζονται με το ξένο κεφάλαιο, μεταξύ δισεκατομμυριούχων και της μεγάλης μάζας του πληθυσμού (Izraelwicz, 2005, pp. 45-46, 55). Μεταξύ 1997-2000, το 40% του πληθυσμού ήταν εργάτες των πόλεων (Clegg, 2009, p. 147-148).

Συγκριτικά με άλλα κράτη, το κινεζικό ατομικό εισόδημα εκτιμήθηκε κατά δέκα φορές μικρότερο από το αμερικανικό, με όρους ισοτιμίας αγοραστικής δύναμης, στα μέσα της δεκαετίας του 2000 (Διάγραμμα 7, Παράρτημα). Ο δείκτης ανθρώπινης ανάπτυξης - όπως έχει καθορισθεί από τον ΟΗΕ, σχετικά με τη γενική ευημερία των ατόμων - τοποθετεί την Κίνα στην 99^η θέση του καταλόγου επιδόσεων μεταξύ των άλλων κρατών (Izraelwicz, 2005, pp. 45-46, 55).

Η πολιτική της Κίνας του «ενός παιδιού» για την αντιμετώπιση της μεγάλης αύξησης του πληθυσμού υιοθετήθηκε από το 1979 και λέγεται πως έγινε γενικά θετικά αποδεκτή από τους κατοίκους – παρά το χαμηλό δείκτη βρεφικής θνησιμότητας - καθώς το κόστος διαβίωσης και εκπαίδευσης ήταν υψηλά. Σε κάθε περίπτωση, παρατηρήθηκε πως ο αριθμός γεννήσεων ήταν μεγαλύτερος από τον αριθμό θανάτων και μάλιστα κατά 1 εκατομμύριο κάθε πέντε εβδομάδες (Grivoyannis, 2012, p. 13). Σύμφωνα και με τη UNICEF (στο Shirk, 2007, p. 17-18)

η Κίνα έχει κάνει μεγάλες προσπάθειες τα τελευταία χρόνια για μείωση του υποσιτισμού στα παιδιά, συρρικνώνοντας τα ποσοστά θνησιμότητας παιδιών κάτω των πέντε ετών. Αφενός ο περιορισμός των γεννήσεων οριοθέτησε βελτιωμένα επίπεδα διαβίωσης και μορφωτικό επίπεδο, αφετέρου μπορεί να εντείνει το δημογραφικό πρόβλημα της Κίνας (βλ. Κεφ. 3, παρ. 3.3.1),(Goldman Sachs, 2007, pp. 47-48).

Οι αυξανόμενες αντιδράσεις και η βία στις πόλεις επίσης αποτελούν πρόβλημα για την Κίνα (Clegg, 2009, p. 148). Οι στατιστικές για το έτος 2000 έδειξαν 8.247 απεργίες ή ομαδικές διαμαρτυρίες, στις οποίες συμμετείχαν 260 χιλ. εργαζόμενοι. Τα εργασιακά προβλήματα θεωρούνται μεταξύ των μεγαλύτερων απειλών για την κυβέρνηση (Hung, 2009, p. 53), ενώ, όπως λέγεται, οι απεργίες και οι διαδηλώσεις γενικά αποκρύπτονται στο λαό (Izraelewicz, 2005, p. 56).

Το επίπεδο διαφθοράς στην Κίνα αυξήθηκε ιδιαίτερα μετά τα μέσα του '90 (Bramall, 2009, p. 521). Οι μέθοδοι πλουτισμού δεν διακρίνονται για την ηθική τους και οι ατομικές περιουσίες αποκτώνται ορισμένες φορές κάτω από επιλήψιμες συνθήκες, εκμετάλλευση δημόσιας περιουσίας, παραβατικότητα κλπ. Η χώρα κατατάσσεται μέσα στις πιο διεφθαρμένες χώρες του πλανήτη (6^η θέση μεταξύ 102 χωρών: Transparency International, 2002, στο Izraelewicz, 2005, p. 55-56). Παρότι αρκετά δημόσια πρόσωπα διώχθηκαν και αντιμετώπισαν ποινές στην προσπάθεια της κυβέρνησης για μείωση του φαινομένου, οι επιδόσεις της χώρας εξακολούθησαν να είναι αρνητικές – αν και λιγότερο από άλλες αναπτυσσόμενες χώρες (Bramall, 2009, p. 522). Πρόκειται για ηθική κρίση που εκδηλώνεται με άνοδο του αριθμού αυτοκτονιών, χρήση ναρκωτικών ουσιών κλπ. (Izraelewicz, *ibid*, p. 56).

Στη σύγχρονη Κίνα, τα γενικά επίπεδα υγείας είναι υψηλότερα από τα αντίστοιχα μέσα επίπεδα των άλλων αναπτυσσόμενων χωρών και περίπου όμοια με εκείνα των χωρών μέσου εισοδήματος. Ωστόσο, η κοινωνική ασφάλεια, οι κοινωνικές παροχές και η φροντίδα υγείας χρειάζονται βελτιώσεις (Clegg, 2009, p. 147, 153).

Σύμφωνα με μελετητές, προς το τέλος της Μαιϊκής περιόδου η πολιτική για τη μείωση των εκπαιδευτικών ανισοτήτων μεταξύ αστικών-αγροτικών περιοχών και μεταξύ των δύο φύλων (όπως και απέναντι σε άλλους παράγοντες που καθόριζαν τις εκπαιδευτικές ευκαιρίες των παιδιών) θεωρείται πως είχε καλά αποτελέσματα. Αυτό φαίνεται από τη μείωση του αναλφαβητισμού και την επέκταση της μέσης εκπαίδευσης (Bramall, 2009, p. 210). Στις αρχές του 2000, ο αναλφαβητισμός της Κίνας υπολογίστηκε σε ποσοστό 10% περίπου (Jensen & Larsen, 2004).

Από το 2007, καταργήθηκε η επιβάρυνση των κατοίκων για την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ενώ το 2010 δόθηκαν οικονομικές παροχές σε φτωχό αγροτικό πληθυσμό για την εκπαίδευση των παιδιών (Grivoyannis, 2012, p. 95). Γενικά, κατά την περίοδο των μεταρρυθμίσεων, το εκπαιδευτικό επίπεδο είχε αργή άνοδο, παρόλα αυτά αυξάνονταν, όπως και το προσδόκιμο επιβίωσης (Bramall, 2009, p. 210, 462). Όπως σημειώνεται από την Goldman Sachs (2007, p. 56), παρά την ανάπτυξη της εκπαίδευσης στην Κίνα, υπάρχουν περισσότερα περιθώρια δημόσιας χρηματοδότησής της, αφού αυτή ακόμη δεν αποτελεί σημαντικό ποσοστό του ΑΕΠ.

Σήμερα, το επίπεδο της εκπαίδευσης στη χώρα εκτιμάται ως ίδιο με αυτό των χωρών μέσων εισοδημάτων. Το ενδιαφέρον της κινεζικής ηγεσίας για άνοδο της εκπαίδευσης, της έρευνας και της τεχνολογίας έχει ως αποτέλεσμα την ύπαρξη ενός μεγάλου και αυξανόμενου αριθμού νέων που αποφοιτούν κάθε χρόνο από τα πανεπιστήμια της χώρας (2,5 φορές περισσότερα άτομα από τις ΗΠΑ) (Clegg, 2009, p. 140, 147). Έτσι, παρατηρούνται αυξανόμενα εκπαιδευτικά επίπεδα και ταχεία ανάπτυξη της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, που προβλέπεται να βελτιωθούν ακόμη περισσότερο τις επόμενες δεκαετίες, παρέχοντας ένα τεράστιο δυναμικό ειδικών επιστημόνων και εξειδικευμένων εργαζόμενων για τη χώρα (World Bank, 2013, p. 9).

Το 2005, το 60% του πληθυσμού στην Κίνα ζούσε σε μη αστικές περιοχές, ωστόσο 20 εκατ. περίπου αγροτικού πληθυσμού μετακομίζει κάθε χρόνο στις πόλεις (PwC, 2007, p. 13). Από την αρχή της μεταρρυθμιστικής περιόδου, η από-κολεκτιβοποίηση των αγροτικών περιοχών είχε σαν αποτέλεσμα την επιβάρυνση φτωχών αγροτών για εκπαιδευτικές ανάγκες, παροχές υγείας και κοινωνικές υπηρεσίες. Ως αποτέλεσμα, μεγάλα ρεύματα πληθυσμού κατέκλυσαν τις πόλεις για εξεύρεση επαγγελματικής απασχόλησης ως εργάτες (Hung, 2009, p. 51). Στα μέσα του 2000, υπήρχε ένα κυβερνητικό πρόγραμμα για την ενίσχυση των αγροτικών περιοχών μέσω έργων υποδομής για το άνοιγμα καταναλωτικών αγορών (PwC, 2007, p. 13), ωστόσο, τα τελευταία χρόνια η Κίνα βρίσκεται στα μεγαλύτερα επίπεδα αστικοποίησης (Hung, 2009, p. 15), σε ποσοστό 51% το 2011 (PwC., 2013a, p. 11).

Η αστικοποίηση - καθώς είναι μία δυναμική παράμετρος της μεγέθυνσης της οικονομίας - προβλέπεται να εξακολουθήσει να αυξάνει (World Bank, 2013, p. 10).

Κεφάλαιο 2: Ο Ρόλος της Κίνας στο Παγκόσμιο Περιβάλλον

2.1 Πολιτική Σταθερότητας

Οι ηγέτες στην Κίνα αντιμετωπίζουν το παράδοξο να νιώθουν πιο ανασφαλείς όσο η χώρα αναπτύσσεται περισσότερο. Πρόκειται για ένα εύθραυστο απολυταρχικό καθεστώς όπου λέγεται πως η ηγεσία φοβάται τους τους πολίτες (Shirk, 2007, p. 5).

Μεταξύ των κινδύνων για την πολιτική σταθερότητα στην Κίνα θεωρούνται οι εσωτερικές εξεγέρσεις, που θα μπορούσαν να αποτελέσουν απειλή για την οικονομική ανάπτυξη (Izraelewicz, 2005, p. 66). Οι φόβοι της κινεζικής ηγεσίας είναι οι εθνικές διαμαρτυρίες διαφόρων κοινωνικών ομάδων, όπως ανέργων, καταπιεσμένων αγροτών και φοιτητών, ενωμένων ενάντια του καθεστώτος. Η κινεζική ιστορία συνηγορεί σε αυτές τις ανησυχίες, καθώς οι δύο προηγούμενες κινεζικές δυναστείες έπεσαν από επαναστατικά εθνικά κινήματα (1911 και 1949) (Shirk, 2007, p. 6). Οι κοινωνικοπολιτικές αναταραχές αποτελούν σημεία των εποχών των μεγάλων αλλαγών, όπως αυτή που διανύει ακόμα η Κίνα. Το ασταθές περιβάλλον και η αβεβαιότητα ήταν χαρακτηριστικά και των κρατών που διένυαν την περίοδο της βιομηχανικής τους επανάστασης από το 18^ο αιώνα και μετά. Στην Κίνα, μία σειρά γεγονότων από το 1979 και έπειτα προκάλεσαν εσωτερικές κρίσεις, που δε στάθηκαν ικανές να ανακόψουν τα μεγέθη της οικονομίας και τις μεταρρυθμίσεις. Παρομοίως δεν έχει επηρεασθεί η πορεία αυτή από εξωτερικά γεγονότα, όπως οι πετρελαϊκές κρίσεις (1973, 1979) (Izraelewicz, 2005, p. 66-67).

Ωστόσο, το παρόν καθεστώς κλονίσθηκε το 1989 από εκτεταμένες διαμαρτυρίες κινέζων φοιτητών και υπήρξε διάσταση απόψεων στην κυβέρνηση σχετικά με την αντιμετώπισή τους. Μετά την αποφυγή του κινδύνου, οι ηγέτες της Κίνας υιοθέτησαν στην πολιτική τους πειθώ την ιδέα της «κοινωνικής σταθερότητας», που μπορεί να διασφαλίσει το Κομμουνιστικό Κόμμα, ως απαραίτητης για τη διατήρηση της τάξης και της ευημερίας, επειδή, χωρίς αυτήν, μία χώρα με το μέγεθος της Κίνας θα κατέληγε σε εμφύλιο πόλεμο και χάος (Shirk, 2007, p. 7-8). Ο εθνικισμός επίσης αποτελεί μία παράμετρο που πιστεύεται πως στηρίζει το καθεστώς σε περιόδους σφοδρών αναταράξεων, προκειμένου να συνεχίζονται απρόσκοπτα οι μεταρρυθμίσεις (Izraelewicz, 2005, p. 66-71). Η ηγεσία της Κίνας

εκτιμάται πως έχει ως κυριότερη προτεραιότητα τη διατήρηση του καθεστώτος και την αντιμετώπιση των εσωτερικών διαταραχών, από όσο έχει την εξωτερική της πολιτική (Shirk, 2007, p. 7-8).

Κατά μία έννοια, το Κομμουνιστικό Κόμμα ενδιαφέρεται πρωτίστως για την αποτελεσματικότητα και δευτερευόντως για την ιδεολογία. Υπάρχει η άποψη ότι η Κίνα θεωρεί τους δύο αιώνες οικονομικής στασιμότητας που διένυσε μετά το 19^ο αιώνα, ως παρέκκλιση που θα πρέπει να διορθωθεί και υπάρχει προσδοκία για την επανένταξη της χώρας μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων (Izraelewicz, 2005, pp. 66-71).

Συνεπώς, είναι απαραίτητη η διατήρηση της εσωτερικής σταθερότητας για την προσήλωση τόσο στον οικονομικό στόχο όσο και στην ανάλογη εξωτερική πολιτική των μεταρρυθμίσεων.

2.2 Εξωτερική Πολιτική, Διπλωματικές Σχέσεις με Άλλες Χώρες

Τις τελευταίες δεκαετίες, η οικονομική εξέλιξη και η στροφή της Κίνας προς την παγκοσμιοποίηση της έχουν προσδώσει έναν ιδιαίτερο ρόλο, από το προφίλ μίας εσωστρεφούς χώρας, σε μία υπολογίσιμη δύναμη στον κόσμο, γεγονός που έχει επιφέρει αλλαγές στην εξωτερική της πολιτική.

Η Κίνα γενικά στην εξωτερική της πολιτική εξακολουθεί να συμπεριφέρεται ως προσεκτική, υπεύθυνη δύναμη, που απασχολείται περισσότερο με τα εσωτερικά της προβλήματα και αποφεύγει διαμάχες που θα κατέληγαν στη διατάραξη των οικονομικών της σχέσεων, της ανάπτυξης και της κοινωνικής σταθερότητας (Shirk, 2007, pp. 10-11). Η ηγεσία της Κίνας, κυρίως από το 1993 και μετά, εσκεμμένα αναφέρεται συχνά σε «ειρηνική άνοδο» της χώρας, επιχειρώντας να ανατρέψει την εικόνα της «κινεζικής απειλής» (Χριστόπουλος, 2006, σ. 19).

Έχοντας επίγνωση της αυξανόμενης επίδρασής της σε παγκόσμιο επίπεδο, η παρουσία της χώρας στα διεθνή φόρουμ (όπως στα Ηνωμένα Έθνη, στον ΠΟΕ ή στην Ομάδα G20⁶) είναι σημαντική και για τις άλλες αναπτυσσόμενες οικονομίες, έχοντας κρίσιμο ρόλο ως διαμεσολαβητής μεταξύ της Δύσης και ορισμένων χωρών χαμηλού εισοδήματος, όπως η Βόρεια Κορέα και το Ιράν (IDS, 2010, p. 2).

⁶ G20: Η Ομάδα των 20 μεγαλύτερων οικονομιών στον κόσμο

Κατά τη συνεργασία της με τους γείτονές της, η χώρα δημιουργεί ένα κατάλληλο περιβάλλον για οικονομική ανάπτυξη, π.χ. στο Θιβέτ και στη Μογγολία. Η κινεζική διπλωματία έχει παλέψει από τη δεκαετία του '90 να κτίσει τη φήμη της ως σωστός παγκόσμιος πολίτης και ως καλοπροαίρετος γείτονας στις Ασιατικές χώρες (Shirk, 2007, p. 10-11), ενώ παράλληλα υπερτονίζει το ρόλο της ως τεράστια αγορά για τα γειτονικά κράτη (που επομένως θα πρέπει να είναι θετικά κείμενα απέναντί της) (Χριστόπουλος, 2006, σ. 19-20). Η ανάδυσή της ως «ήρεμη δύναμη» μέσα στον κόσμο έχει αποτρέψει τους άλλοτε καχύποπτους γείτονές της, που πλέον βρίσκονται κάτω από τη σφαίρα της οικονομικής της επιρροής. Εξάλλου, η επιρροή αυτή εκτείνεται πέρα από τη ΝΑ Ασία, στη Λατινική Αμερική και στην Αφρική, συχνά ως τμήμα της συνεργασίας της για προμήθεια πετρελαίου και άλλων πρώτων υλών (Pant, 2011, p. 7).

Η Κίνα, ως παγκόσμιος πολίτης, διακηρύσσει την αποδοχή του διεθνούς status quo μέσω του ΠΟΕ και άλλων διεθνών συνθηκών και οργανισμών. Έχει επιλύσει σχεδόν όλες τις διενέξεις στα σύνορά της, έχει προτείνει συμφωνίες για ελεύθερο εμπόριο με τη ΝΑ Ασία, τη Νότιο Κορέα και την Ιαπωνία και εγκατέστησε συνθήκες περιφερειακής συνεργασίας. Έχει συμφωνήσει με τις νοτιανατολικές ασιατικές χώρες για την αποφυγή συγκρούσεων στην επίμαχη περιοχή της νότιας κινεζικής θάλασσας και έχει υπογράψει μία τριμερή συμφωνία με το Βιετνάμ και τις Φιλιππίνες για κοινές προοπτικές αναφορικά με το πετρέλαιο και το αέριο της περιοχής. Περαιτέρω έχει μεσολαβήσει στην επικίνδυνη αντιπαράθεση μεταξύ ΗΠΑ και Βόρειας Κορέας σχετικά με το πρόγραμμα πυρηνικών της τελευταίας και συμμετείχε με άλλα κράτη-μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ για επιβολή οικονομικών κυρώσεων στη Β. Κορέα σε περίπτωση δοκιμής μίας πυρηνικής βόμβας. Όλη αυτή η συνεργατική πολιτική επαυξάνει τη διεθνή επιρροή της Κίνας και έχει τις ρίζες της στο ενδιαφέρον των ηγετών της να τυγχάνουν ενός ειρηνικού διεθνούς περιβάλλοντος, που θα συνηγορεί στην οικονομική άνοδο και θα εμποδίζει την κοινωνική αναταραχή (Shirk, 2007, pp. 10-11). Ενισχυτικό για την εδραίωση των διπλωματικών της συμμαχιών είναι επίσης η εκμετάλλευση των στην κατοχή της αυξημένων αποθεμάτων ξένου συναλλάγματος (Pant, 2011, p. 6).

Από όσο είναι φανερό, η ηγεσία της Κίνας δεν επιθυμεί την επιβολή της ισχύος της χώρας μέσω συγκρούσεων με άλλα κράτη και δη πολεμικών, ενδεχομένως λόγω του γίνεται αντιληπτή εύκολα η στρατιωτική δύναμη και τεχνολογική υπεροχή των ΗΠΑ σε πολεμικές επιχειρήσεις (Χριστόπουλος, 2006, σ. 20).

Από την άλλη πλευρά, το κομμουνιστικό καθεστώς έχει υιοθετήσει τον εθνικισμό, ως νέα ιδεολογία, η οποία αντιτίθεται στις απειλές από Ιαπωνία, Ταϊβάν και ΗΠΑ. Το εθνικιστικό αίσθημα, που αναφέρεται στο θυμικό του λαού, πιστεύεται ότι είναι αρκετά επικίνδυνο και είναι αυτό που θα μπορούσε να οδηγήσει την Κίνα σε πολεμικές συγκρούσεις με άλλες χώρες (Shirk, 2007, p. 11).

2.3 Επιρροές στην Παγκόσμια Κυριαρχία, Γεωπολιτικός Ρόλος

Ο ρόλος της Κίνας ως «κυρίαρχη δύναμη» συζητιέται αρκετά τα τελευταία χρόνια, ιδιαίτερα από την αρχή της δεκαετίας του 1990 (Carlson, 2005, p. 48). Όσον αφορά σε διεθνή θέματα, η Κίνα, επί χρόνια δεν έχει ιδιαίτερη εμπλοκή, διατηρώντας πολιτική χαμηλού προφίλ, προκειμένου να μην παρεμποδίζεται η οικονομική της πορεία (Pant, 2011, p. 4).

Γενικά, η συζήτηση για τη θέση της Κίνας στις παγκόσμιες κυρίαρχες δυνάμεις έχει λάβει διάφορες αντικρουόμενες διαστάσεις, μεταξύ των οποίων οι χαρακτηρισμοί για τη χώρα ως «απειλή», υπονοώντας ότι διατηρεί χαλαρούς δεσμούς με τις υπόλοιπες, αλλά - εφόσον εδραιώσει περισσότερο τη θέση της γεωπολιτικά και οικονομικά - είναι σε θέση να διαταράξει την ισορροπία δυνάμεων (Carlson, 2005, pp. 247-248).

Από την άλλη πλευρά, υπάρχει η άποψη ότι μέσω των δεσμεύσεων που αναλαμβάνει η Κίνα στις διεθνείς της διασυνδέσεις και οικονομικές συναλλαγές και μέσω της συμμετοχής της σε παγκόσμιους οργανισμούς ανοίγεται ένας δρόμος βελτιωμένου εκδημοκρατισμού. Η Κίνα σήμερα, έχοντας ενσωματωθεί στο παγκόσμιο σύστημα, αποτελεί μέρος αυτού, ενώ παράλληλα διατηρεί διαφοροποιημένο προφίλ. Το ενδιαφέρον της ηγεσίας της χώρας φαίνεται αυστηρά να προσανατολίζεται και σταθερά να εντοπίζεται στη διατήρηση του εσωτερικού καθεστώτος, με την έννοια της διαφύλαξης της εσωτερικής ειρήνης και της σταθερότητας της γεωγραφικής της θέσης (Carlson, *ibid*, pp. 247-248).

Στον τομέα της ασφάλειας, η χώρα επιδιώκει διεθνείς συνεργασίες και έχει θέσει στην ατζέντα έναν αριθμό προτάσεων (Χριστόπουλος, 2006, σ. 18). Η συμμετοχή της Κίνας σε πολυμερείς οργανισμούς αυξήθηκε σταθερά από την αρχή του 1980 μέχρι το τέλος του 1990. Ενώ οι Κινέζοι ηγέτες, κατά μία άποψη, αρχικά,

φανερά επιχειρήσαν να χρησιμοποιήσουν αυτήν την εμπλοκή για να ενισχύσουν τα κυρίαρχα σύνορα της Κίνας, τελικά η κατάληξη ήταν ασαφής (Carlson, 2005, p. 48).

2.3.1 Αλληλεπιδράσεις με Άλλες Χώρες

Η Κίνα έχει υποκαταστήσει τις ΗΠΑ, ως ο μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος της Ιαπωνίας, της Νότιας Κορέας και της Ταϊβάν. Σημαντική είναι η συμμετοχή των προαναφερθεισών χωρών στο τραπεζικό χρέος της Κίνας (Χριστόπουλος, 2006, σ. 21, 22).

Μεταξύ Κίνας και Ιαπωνίας υπάρχει ένα σκοτεινό παρελθόν πολεμικών συγκρούσεων και συντηρείται ο εθνικισμός, όπως επίσης υπάρχει και θέμα κοινών διεκδικήσεων στην περιοχή τους. Παρόλα αυτά προωθείται η οικονομική και διπλωματική συνεργασία., ενώ επίσης ο Αναπτυξιακός Οργανισμός της Ιαπωνίας (ODA) χρηματοδοτεί και επιχορηγεί έργα στην Κίνα. Το ζήτημα που τίθεται σχετικά με τις σχέσεις της Κίνας με την Ιαπωνία είναι εάν οι οικονομικοί και πολιτιστικοί δεσμοί μεταξύ των δύο χωρών θα επιβάλλουν τη στρατιωτική εγκράτεια ή εάν, αντίθετα, θα αποτελέσουν στόχο επίθεσης και αρνητικής προπαγάνδας από οργανωμένους εθνικιστές και στις δύο χώρες (Χριστόπουλος, στο ίδιο, σ. 27-28).

Όσον αφορά τα κράτη χαμηλού εισοδήματος, η προσέγγιση αυτών των χωρών από την Κίνα διαφέρει από αυτήν εκ μέρους της Δύσης. Η τελευταία, κατά μία άποψη, διέπεται από χαρακτηριστικά παροχής βοήθειας και ενδιαφέρεται για τα ανθρώπινα δικαιώματα, ενώ αποσκοπεί επίσης σε βελτίωση του βιοτικού επιπέδου. Η Κίνα αντίθετα, προσεγγίζει αυτές τις χώρες με επίκεντρο την οικονομική μεγέθυνση, μέσω έργων υποδομής (οδικά δίκτυα, σχολεία κλπ.), όπως επίσης και μέσω του εξωτερικού εμπορίου και των ΑΞΕ, ενώ σπάνια τίθενται ζητήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων και προστασίας του περιβάλλοντος. Από την Κίνα τονίζεται η αμοιβαιότητα της συνεργασίας, όσον αφορά την επικυριαρχία, τη γεωγραφική ακεραιότητα, την αποφυγή διαπλοκών, τη μη παρεμβολή σε εσωτερικά θέματα και την ειρηνική συνύπαρξη (De Haan, 2009, in IDS, 2010, p. 3).

Πράγματι, η Κίνα, απέναντι σε περιοχές της Ανατολικής και ΝΑ Ασίας (χώρες ASEAN⁷) έχει επιδοθεί σε φιλειρηνικές στρατηγικές σχέσεις (Χριστόπουλος, 2006, σ.31). Στη ΝΑ Ασία, τα σημαντικότερα κίνητρα της Κίνας είναι η πρόσβαση

⁷ Βιετνάμ, Ινδονησία, Καμπότζη, Λάος, Μαλαισία, Μπρουνέι Νταρουσάλαμ, Μιανμάρ, Σιγκαπούρη, Ταϊλάνδη, Φιλιππίνες

στις αγορές τους και το φθινό κόστος εργασίας και εσχάτως ως περιοχές βιομηχανικής παραγωγής. Το εμπόριο και οι επενδύσεις κυρίως συνθέτουν τις σχέσεις αυτών των χωρών με την Κίνα, παρά η παροχή βοήθειας (IDS, 2010, p. 3). Η οικονομική συνεργασία και η αλληλεξάρτηση μέσω των εμπορικών συναλλαγών αντανακλάται και από τη συμφωνία που έχουν υπογράψει οι δύο πλευρές για τη δημιουργία της «Ζώνης Ελεύθερου Εμπορίου» έως το 2015, που θα είναι η μεγαλύτερη στον κόσμο και θα περιλαμβάνει περίπου 2 δις πληθυσμό (Χριστόπουλος, 2006, σ. 31).

Σχετικά με άσκηση δικαιωματικής κυριαρχίας σε ιστορικής σημασίας στρατηγικές περιοχές όπως η Ταϊβάν και το Θιβέτ, η χώρα χρησιμοποιεί πολλά μέσα, οικονομικά κίνητρα και ανάπτυξη της συνεργατικής πολιτικής με άλλες χώρες όπου επεκτάθηκε μετά τις μεταρρυθμίσεις. Το ενδιαφέρον της Κίνας για τις περιοχές αυτές αυξήθηκε έντονα ιδιαίτερα τη δεκαετία του '90, όταν αναδύθηκε ο κίνδυνος αυτές να ανεξαρτητοποιηθούν από το ρόλο τους απέναντι στην Κίνα (Carlson, 2005, pp. 141-142).

Οι άλλες πολιτείες της Κίνας, το Χονγκ-Κονγκ, η Ταϊβάν και η Σιγκαπούρη, κατοικούνται από Κινέζους - αν και όχι απόλυτα. Το Χονγκ Κονγκ έχασε την ανεξαρτησία του το 1997, η Σιγκαπούρη είναι ανεξάρτητη και η Ταϊβάν βρίσκεται σε μία ενδιάμεση κατάσταση. Οι σχέσεις τους με την Κίνα είναι σύνθετες, αλλά και συγκρουόμενες, εκτός από το οικονομικό πεδίο όπου υπάρχει στενή συνεργασία, όπως για παράδειγμα στον τομέα του εμπορίου. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι το Χονγκ-Κονγκ αποτελεί για την Κίνα το οικονομικό ενδιαφέρον, η Ταϊβάν το βιομηχανικό και η Σιγκαπούρη το τραπεζικό, αποτελώντας αυτές οι περιοχές διαμεσολαβητές της Κίνας για όλον τον κόσμο. Στην Κίνα λειτουργούν πάνω από 600 χιλ. ταϊβανέζικες επιχειρήσεις συναρμολόγησης και επεξεργασίας αντικειμένων. Το Χονγκ Κονγκ, με σημαντικό λιμάνι και αεροδρόμιο, αποτελεί έναν διάυλο μέσω του οποίου δυτικές πολυεθνικές αποκτούν πρόσβαση στην κινέζικη αγορά και εξασφαλίζει τη μεταφορά μεγάλου μέρους της κινεζικής παραγωγής (Izraelwicz, 2005, pp. 101-105). Οι σχέσεις της Κίνας με το Χονγκ Κονγκ είναι πιο ξεκάθαρες, υποδηλώνοντας μία περισσότερο αναμφίβολη δικαιωματική κυριαρχία στην περιοχή (Carlson, 2005, p. 142).

Ειδικά απέναντι στην Ταϊβάν, η κινεζική στρατηγική διατηρεί ψυχροπολεμικό κλίμα και άκαμπτη στάση, όσον αφορά την τυπική της ανεξαρτησία, ενώ συνοδεύεται από πολεμική ρητορική και απειλητική τοποθέτηση στις νότιες ακτές απέναντι από το

νησί, 600 περίπου πυραύλων. Στη διεθνή κοινότητα έχει τεθεί προϋπόθεση από την Κίνα ότι όποιος επιθυμεί διπλωματικές σχέσεις μαζί της θα πρέπει να απέχει από επίσημες σχέσεις με την Ταϊβάν, στα πλαίσια της πολιτικής της «Μίας Κίνας» (Χριστόπουλος, 2006, σ. 37). Εξυπακούεται ότι και στις σχέσεις της Κίνας και με τις χώρες χαμηλού εισοδήματος υπάρχει αυτός ο περιορισμός. Αυτές οι σχέσεις αποσκοπούν αφενός στην κάλυψη των αναγκών της Κίνας σε πρώτες ύλες και στην εξασφάλιση της απαραίτητης ενέργειας, ενώ από την άλλη πλευρά, αναμένεται από αυτές η υποστήριξη της ιδέας της «Μίας Κίνας», οπότε τα κίνητρα της Κίνας και οι σχέσεις αυτές διέπονται από μία περιπλοκότητα (IDS, 2010, p. 2).

Η αυξανόμενη διασύνδεση της Κίνας με τον υπόλοιπο κόσμο βοηθά στον έλεγχο της Ταϊβάν, καθώς ο αριθμός των χωρών που προβαίνουν σε διπλωματική αναγνώριση του νησιού σταδιακά παρατηρήθηκε πως μειώνονταν, λόγω της κινεζικής εμπλοκής (Pant, 2011, p. 6). Πράγματι, το νησί αναγνωρίζεται μόνο από 26 κράτη στον κόσμο, που βρίσκονται κυρίως σε Λατινική Αμερική, Αφρική και Καραϊβική. Αντίθετα με τις πολιτικές και διπλωματικές σχέσεις, σε οικονομικό επίπεδο, υπάρχει αυξημένη προσέγγιση με εκατέρωθεν οικονομικά συμφέροντα σε πολλαπλούς τομείς, που προσδοκείται να φέρουν σταθερότητα στις σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών (Χριστόπουλος, 2006, σ. 37-43).

Οι διμερείς σχέσεις της Κίνας με τη Ν. Κορέα είχαν αντιμετωπίσει κάποια σημαντικά προβλήματα στο παρελθόν, τα οποία όμως αντιμετωπίστηκαν με γνώμονα το κοινό μακροπρόθεσμο συμφέρον. Σε γενικές γραμμές, ο πολιτικός διάλογος, η επικοινωνία μεταξύ των λαών και οι οικονομικές σχέσεις βρίσκονται σε καλό δρόμο. Η Κίνα έχει εκτοπίσει τις ΗΠΑ στη θέση του πρώτου εμπορικού εταίρου της Ν. Κορέας και αποτελεί πρώτο προορισμό των κορεατικών επενδύσεων στο εξωτερικό. Οι δύο χώρες συμμετέχουν στη ζώνη ελευθέρων συναλλαγών στην Α. Ασία (Χριστόπουλος, στο ίδιο, σ. 34).

Γενικά, πιστεύεται ότι η άνοδος της Κίνας έχει άμεσο συσχετισμό με τη συνεργασία της με χώρες χαμηλού εισοδήματος στην Αφρική, Ασία και Λατινική Αμερική, μέσω εμπορικών συναλλαγών, ΑΞΕ και άλλων καναλιών. Η Κίνα έχει προσφέρει βοήθεια στην Αφρική για τη διάσωση του φτωχού κράτους της Σουαζιλάνδης, αλλά και έχει προωθήσει κινεζικές εξαγωγές προϊόντων και εκροές ΑΞΕ σε περισσότερες από σαράντα αφρικανικές χώρες, με κύριο κράτος υποδοχής το Σουδάν, όπου υπάρχει πετρέλαιο (IDS, 2010, p. 3).

Κάποιοι κίνδυνοι που εκφράζονται σχετικά με την επιβολή της Κίνας αναφέρονται επίσης στη νότια κινεζική θάλασσα, όπου υπάρχουν επίσης διεκδικήσεις και άλλων χωρών, λόγω μεγάλων αποθεμάτων υδρογονανθράκων, αλλά και λόγω λωρίδων εκμετάλλευσης θαλάσσιου τουρισμού, που είναι βασική πηγή δραστηριότητας για τις τοπικές οικονομίες της περιοχής, οι οποίες υπολογίζουν στην αμερικανική συμμαχία και διπλωματική εμπλοκή που υπάρχει για τη διατήρηση ασφαλούς περιβάλλοντος (Pant, 2011, p. 7-8).

Η διασπορά της Κίνας στον υπόλοιπο κόσμο φαίνεται και από τις μικρές, κλειστές «πολιτείες» που η Κίνα έχει δημιουργήσει σε μεγάλες πόλεις άλλων χωρών, στο Παρίσι, στη Ν. Υόρκη, στο Σίδνεϊ κλπ. Οι Κινέζοι του εξωτερικού υπολογίζονται περίπου στα 30-35 εκατ., μικρό ποσοστό σε σχέση με τον πληθυσμό της χώρας, αποτελούν όμως για το Πεκίνο πλεονέκτημα για την παρουσία της Κίνας στον κόσμο (Izraelewicz, 2005, pp. 100-101).

2.4 Σχέσεις με ΗΠΑ

Σύμφωνα με πολλές απόψεις και με βάση τα διδάγματα από τους δύο παγκόσμιους πολέμους, οι αναδύμενες δυνάμεις έχουν την τάση να προκαλούν πολεμικές συγκρούσεις (Shirk, 2007, p. 4). Η πρωτιά των ΗΠΑ στην πολιτική, στην οικονομία και στους επιχειρηματικούς οργανισμούς παραμένει σε ισχύ ανά τον κόσμο και αυτή η κατάσταση συνεχίζει να επηρεάζει κεντρικά την «παγκόσμια τάξη πραγμάτων» (Foot & Walter, 2011, p.1). Για τον 21^ο αιώνα, οι φόβοι που εκφράζονται – ακόμη και για ψυχρό πόλεμο - αφορούν την ισορροπία δυνάμεων μεταξύ Κίνας και Αμερικής (Shirk, 2007, pp. 4-5).

Στη μεταπολεμική εποχή, η εμπλοκή της Κίνας στον πόλεμο της Κορέας και αργότερα στον πόλεμο του Βιετνάμ, με στόχο την εγκαθίδρυση του κομμουνιστικού καθεστώτος, όπως και η μετέπειτα στήριξη της Κίνας στο απολυταρχικό καθεστώς της Μυανμάρ, έφεραν την Κίνα σε σκληρές αντιπαραθέσεις με τις ΗΠΑ (Χριστόπουλος, 2006, σ. 48).

Ο πυρήνας των σχέσεων μεταξύ ΗΠΑ και Κίνας από το 1972 αφορούσε θέματα εθνικής ασφάλειας (Foot & Walter, 2011, p. 18). Από την εποχή αυτή ήδη, επί Μάο, οι σχέσεις αυτές θεωρείται πως εξομαλύνθηκαν (Bramall, 2009, p. 464). Οι διπλωματικές τους σχέσεις αποκαταστάθηκαν περισσότερο από το 1979 και ο

οικονομικός μηχανισμός της Κίνας άρχισε να αυξάνει ως υπολογίσιμη παγκόσμια μεγάλη δύναμη (Shirk, 2007, p. 2). Από το 1990, οι δύο χώρες συνδέθηκαν περισσότερο σε ζητήματα ενδιαφέροντος ανθρωπίνων δικαιωμάτων και οικονομικών θεμάτων (Foot & Walter, 2011, p. 18). Η CIA προέβλεψε ότι μέχρι τα μέσα του 21^{ου} αι. η οικονομία της Κίνας θα ξεπερνούσε σε μέγεθος αυτή των ΗΠΑ, παρά το πολύ χαμηλότερο κατά κεφαλή εισόδημα (Shirk, 2007, p. 4). Η αμερικανική εξωτερική πολιτική, έχοντας λάβει σοβαρά υπόψη τη σημαντικότητα της Κίνας στην παγκόσμια σφαίρα, προχώρησε σε ριζοσπαστική αλλαγή στάσης, ώστε η χώρα αυτή να καταλάβει τη θέση που της αναλογεί στον ΟΗΕ (Χριστόπουλος, 2006, σ. 48).

Σήμερα, οι σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών θεωρούνται πως έχουν κρίσιμη σημασία, κρίνοντας με την έννοια των συστημικών κρατών για την παγκόσμια ισορροπία. Δεν πρόκειται για βαθιά ενσωμάτωση, αλλά για περίπλοκη αλληλεξάρτηση (Foot & Walter, 2011, p. 2, 18).

Το άνοιγμα της οικονομίας της Κίνας και οι διαπραγματεύσεις με διεθνείς οργανισμούς που πίεζαν για περισσότερο παγκοσμιοποιημένο χαρακτήρα στην οικονομία της χώρας, ήταν μία διαδικασία που επικυρώθηκε αρχικά με την υπογραφή διμερούς συνεργασίας με τις ΗΠΑ το 1999 και στη συνέχεια με την ένταξη της Κίνας στον ΠΟΕ το 2001. Έκτοτε, το γεγονός αυτό ήδη προσέδωσε στην Κίνα μία θέση βαρύτητας στην παγκόσμια οικονομική κυριαρχία (Carlson, 2005, p. 223).

Οι πολιτικές και οικονομικές ανακατατάξεις στις δύο χώρες και η διασύνδεσή τους με σοβαρά προβλήματα παγκόσμιου ενδιαφέροντος, όπως η ενέργεια, το περιβάλλον, τα πυρηνικά όπλα, το θέμα της Ταϊβάν, ο ΠΟΕ κλπ., διαμορφώνουν μία αλληλεπίδραση που μπορεί να οδηγήσει τόσο σε ενδυνάμωση της συνεργασίας, όσο και σε πόλωση ή αντιπαραθέσεις (Χριστόπουλος, 2006, σ. 49). Μεταξύ των κυριότερων ζητημάτων που απασχολούν τα τελευταία χρόνια τις διμερείς σχέσεις των δύο χωρών είναι η ισοτιμία μεταξύ των νομισμάτων και το ζήτημα της κλιματικής αλλαγής (Foot & Walter, 2011, p. 18).

Οι δύο χώρες έχουν εξαιρετικά σημαντική οικονομική εξάρτηση, με τις ΗΠΑ να αποτελούν μία μεγάλη εξαγωγική αγορά της Κίνας, η οποία εξάγει εκεί περισσότερα από όσα εισάγει, συντελώντας σε μεγαλύτερο έλλειμμα στο αμερικανικό εξωτερικό εμπόριο (Shirk, 2007, p. 5). Ενδεικτικά, για το 2005, το εμπορικό έλλειμμα των ΗΠΑ προς τη Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας ανήλθε σε 201,6 δις δολάρια (Χριστόπουλος, 2006, σ. 51) και σε 273 δις δολάρια το 2010 (Διάγραμμα 9, Παράρτημα), (China Global Trade, 2012, www). Επιπλέον, οι αμερικανικές

επενδύσεις στην Κίνα και οι εισαγωγές στις ΗΠΑ κινέζικων προϊόντων εγείρουν ανησυχίες στην Αμερική για την απώλεια θέσεων εργασίας, (Bramall, 2009, p. 361), αλλά και για την απώλεια της αμερικανικής οικονομικής κυριαρχίας και την υστέρηση στην τεχνολογία. Οι Κινέζοι λέγεται, για παράδειγμα, πως σχεδιάζουν νέους, ασφαλέστερους πυρηνικούς αντιδραστήρες, ενώ επίσης οι παγκόσμιες εταιρίες υψηλής τεχνολογίας έχουν εγκαταστάσεις στην Κίνα (Shirk, 2007, p. 5-6).

Επιπλέον, η Κίνα είναι δανειστής της αμερικανικής κυβέρνησης, η οποία χρησιμοποιεί τα χρήματα για κάλυψη του ελλείμματος του προϋπολογισμού της, με τις ΗΠΑ να εξαρτώνται, λόγω του τεράστιου κυβερνητικού τους χρέους προς την Κίνα (Shirk, *ibid*, p. 5-6). Κατά την πρόσφατη παγκόσμια κρίση, όπου οι ΗΠΑ βρέθηκαν στο επίκεντρο, η Κίνα αγόρασε ακόμα μεγαλύτερα ποσά του αμερικανικού χρέους, καθιστώντας τη θέση των ΗΠΑ συγκριτικά ασθενέστερη έναντι ενός περισσότερο εύρωστου κινεζικού μοντέλου, που προβάλλεται εμφιατικά όσον αφορά τη σημασία του στην παγκόσμια οικονομική ανάκαμψη (Foot & Walter, 2011, p. 19). Έτσι, εάν οι ΗΠΑ επέβαλαν οικονομικές κυρώσεις στην Κίνα, αυτή θα μπορούσε να πουλήσει μέρος του αμερικανικού χρέους που κατέχει, με αποτέλεσμα την άνοδο των αμερικανικών επιτοκίων, την καθυστέρηση της ανάπτυξης και κατά συνέπεια, την παγκόσμια ύφεση (Shirk, 2007, p. 5-6).

Οι ΗΠΑ κατά καιρούς εντείνουν τις βολές τους κατά της Κίνας, κατηγορώντας την κυρίως για μη σεβασμό στους κανόνες του νόμιμου εμπορίου. Το «αντιντάμπινγκ»⁸ είναι μία κλασική «πολεμική» για τα προϊόντα της Κίνας. Το 2004, οι ΗΠΑ ξεκίνησαν διαδικασίες αντιντάμπινγκ σε περισσότερα από 58 κινεζικά προϊόντα, παρόλα αυτά, οι Κινέζοι προχώρησαν σε αντίποινα παίρνοντας ίδια μέτρα για αμερικανικά προϊόντα. Τα οικονομικά συμφέροντα όμως των δύο χωρών είναι άρρηκτα συνδεδεμένα, έτσι ώστε η ζημία της μίας μπορεί να βλάψει την άλλη. Οι οικονομικές αλληλεξαρτήσεις είναι τέτοιες που θα ήταν επικίνδυνο και για τις δύο να προστεθούν οι εμπορικές διενέξεις σε πιο πολιτικά διακυβεύματα. Η κινεζική «εισβολή» στις ΗΠΑ αποτελεί, κατά μία έννοια, σε παγκόσμιο επίπεδο μία νέα αντεξουσία στις ασταθείς συμπεριφορές (Izraelewicz, 2005, p. 126, 128, 129, 130). Επιπλέον, οι εχθρικές σχέσεις με την Κίνα θα είχαν επίσης ως αποτέλεσμα την

⁸ Antidumping: Ένα από τα κυριότερα εργαλεία προστατευτισμού που χρησιμοποιούν οι χώρες για το διεθνές εμπόριο. Αφορά την προστασία από την πώληση από τους εξαγωγείς των προϊόντων τους σε τιμές κατώτερες από το κόστος παραγωγής, με σκοπό τον παραμερισμό των ανταγωνιστών - τακτική που αντιβαίνει τους κανονισμούς του ΠΟΕ

αδυναμία αντιμετώπισης των παγκόσμιων θεμάτων από κοινού, όπως για παράδειγμα το AIDS, την τρομοκρατία και τα περιβαλλοντικά προβλήματα (Shirk, 2007, p. 5).

Όσον αφορά την αμυντική πολιτική, τόσο οι ΗΠΑ όσο και η Κίνα αναγνωρίζουν την αξία της θωράκισης των ενόπλων δυνάμεών τους, στα πλαίσια των Ηνωμένων Εθνών. Η Κίνα έχει εκσυγχρονίσει τη στρατιωτική της δύναμη, μέσω αμυντικών προϋπολογισμών, με ρυθμούς που έχουν υπερβεί τα επίπεδα της οικονομικής της ανάπτυξης (Foot & Walter, 2011, p.78).

Η Κίνα παρότι δεν εφησυχάζει για την αυξανόμενη επιρροή των ΗΠΑ στις χώρες της Κεντρικής Ασίας, με τις οποίες συνορεύει, αντιλαμβάνεται ότι η ευθεία αντιπαράθεση με τις ΗΠΑ θα έχει σημαντικό κόστος και τάσσεται στο πλευρό των ΗΠΑ σχετικά με την αντιμετώπιση, για παράδειγμα, της τρομοκρατίας (Χριστόπουλος, 2006, σ. 20). Η στάση της Κίνας θεωρείται περισσότερο φιλειρηνική τις τελευταίες δεκαετίες, έχοντας μειώσει τις γεωγραφικές της διεκδικήσεις, ενώ επίσης φαίνεται αποφασισμένη να σταθεροποιήσει τις σχέσεις της με τις γειτονικές χώρες, κατά ένα μέρος λόγω και του κινδύνου της αμερικανικής στρατηγικής επιρροής (Foot & Walter, 2011, p. 78).

Λόγω των σχέσεων αυτών μεταξύ των δύο οικονομικών δυνάμεων, έχει προκύψει πρόταση (Τζέφρι Γκάρντεν) για δημιουργία συμμαχίας των δύο ως G2, ένα διευθυντήριο για την οργάνωση της παγκόσμιας οικονομίας, υποθετικό μεν σενάριο που για πολλούς όμως δεν φαίνεται άτοπο. Οι δύο χώρες υπολογίσθηκε από τη Goldman Sacks ότι παρήγαγαν την πρώτη τετραετία του 2000 τα 2/3 της παγκόσμιας ανάπτυξης. Κατά τα άλλα, οι ΗΠΑ έχουν σήμερα σημαντικά πλεονεκτήματα έναντι της Κίνας σε όρους ΑΕΠ, κατά κεφαλή εισοδήματος, τεχνολογίας, επιχειρήσεων, νομίσματος κλπ. Αυτά δεν εμποδίζουν την Κίνα μέσω της ανάπτυξής της και με διάφορους τρόπους πολιτικής να αποσταθεροποιούν τις ΗΠΑ, δημιουργώντας εξαρτήσεις. Ωστόσο και η Κίνα θα κινδύνευε από την αποδυνάμωση των ΗΠΑ, οπότε πρόκειται για μία σχέση που απαιτεί συγχρονισμό δυνάμεων και μία δύσκολη άσκηση ισορροπίας (Izraelewicz, 2005, pp. 158-159).

2.5 Στρατιωτική Δύναμη

Για πολλούς αναλυτές, η εξωτερική πολιτική της Κίνας δεν πείθει ότι η χώρα δεν έχει επεκτατικές βλέψεις και ότι δεν θα γίνει μία άλλου είδους μεγάλη

στρατιωτική δύναμη (Pant, 2011, p. 1). Αναμφίβολα, κατά κάποιες απόψεις, η Κίνα χρησιμοποιεί την οικονομική και πολιτική της δύναμη, σε συνδυασμό με τον εκσυγχρονισμό των στρατιωτικών της υποδομών, με σκοπό τον περιορισμό της αμερικανικής επιρροής στην περιοχή της και την αντικατάσταση της δικής της επιρροής (Χριστόπουλος, 2006, σ. 56).

Η Κίνα, από την εποχή των μεταρρυθμίσεων, σταδιακά έχει πετύχει μεγαλύτερη συνοχή στις στρατιωτικές της δυνάμεις, αν και διατηρεί συντηρητική πολιτική (Foot & Walter, p. 275). Με την άνοδο της ανάπτυξης στη χώρα αυξάνονταν επίσης και η στρατιωτική της δύναμη. Μέχρι το 1989 οι αμυντικές δαπάνες της Κίνας αυξήθηκαν σε διπλάσια ποσοστά. Το βήμα για το στρατιωτικό της εκσυγχρονισμό επιταχύνθηκε τη δεκαετία του 1990, ως απάντηση στις κινήσεις των ηγετών της Ταϊβάν να ανεξαρτητοποιήσουν το νησί από την Κίνα (Shirk, 2007, p. 9).

Οι υπολογισμοί για το μέγεθος των στρατιωτικών δαπανών στην Κίνα ποικίλουν, καθώς ένα μεγάλο μέρος αυτών είναι εκτός προϋπολογισμού. Οι εκτιμήσεις κυμαίνονται από \$80-90 δις (USA Department of Defense; CIA) σε \$40 δις (International Institute for strategic Studies) ή \$31-38 δις (the RAND Corporation). Για λόγους συγκρίσεων αναφέρονται οι ΗΠΑ με \$518 δις (2004), η Ρωσία με \$65 δις, η Ιαπωνία με \$43 δις και το Ηνωμένο Βασίλειο με \$38 δις. Όπως δήλωναν οι ανώτατοι στρατιωτικοί στην Κίνα θα πρέπει να έχουν έναν εκσυγχρονισμένο στρατό, ικανό να αντιμετωπίσει την Ταϊβάν ή κάποια αμερικανική παρέμβαση (Shirk, *ibid*, p. 9). Σύμφωνα με άλλες εκτιμήσεις, το 2009 οι στρατιωτικές δαπάνες της Κίνας είχαν τριπλασιασθεί σε σχέση με το έτος 2000 και έφθασαν τα 100 δις δολάρια περίπου, με την Κίνα να είναι στη δεύτερη θέση παγκοσμίως στις δαπάνες αυτές. Οι γειτονικές χώρες φαίνονται να παρουσιάζουν αυξημένη ανησυχία σχετικά με τη ναυτική δύναμη που έχει αναπτύξει η Κίνα συνδεδεμένη με τις μακροπρόθεσμες φιλοδοξίες της στις γύρω περιοχές. Το 2010, μετά από χρόνια μεγάλης ανόδου, οι στρατιωτικές δαπάνες αυξήθηκαν μόνο κατά 7,5%, αντανακλώντας, κατά την κινεζική κυβέρνηση, τις ειρηνικές της προθέσεις (Pant, 2011, p. 8-9, 1).

Αναφορικά με το επίπεδο του πυρηνικού εξοπλισμού, αυτό κρίνεται αρχικά χαμηλό, χωρίς τάσεις επιπολλαπλασιασμού, αν και τα πρόσφατα χρόνια επεκτάθηκε, επιβάλλοντας ωστόσο κατάλληλους εγχώριους κανονισμούς και ισχυρές προϋποθέσεις (Foot & Walter, 2011, p. 275).

2.6 Νομισματική Πολιτική και Συναλλαγματικά Αποθέματα

Πριν το 1978, το υπερτιμημένο νόμισμα της Κίνας επέτρεψε την εισαγωγή υψηλής τεχνολογίας. Στη συνέχεια, το χαμηλό εργατικό κόστος και η υποτίμηση του νομίσματος βελτίωσαν την ανταγωνιστικότητα των εξαγωγών της χώρας (Grivoyannis, 2012, p. 17, 18).

Το βασικό στοιχείο της οικονομικής και συναλλαγματικής πολιτικής της Κίνας για πάνω από 20 χρόνια, ήταν η σταθεροποίηση της συναλλαγματικής ισοτιμίας του εγχώριου νομίσματος έναντι του δολαρίου και, παράλληλα, η συγκράτηση των μισθολογικών αυξήσεων για τη διατήρηση χαμηλού κόστους εργασίας (Alpha Bank, 2004, σ. 19-20). Το κινεζικό γουάν εκτιμάται ότι δεν απειλεί άμεσα να ανταγωνισθεί το δολάριο και να θέσει σε κίνδυνο το πλεονέκτημα των ΗΠΑ για έκδοση του παγκόσμιου νομίσματος. Η πολιτική της διαφύλαξης της ασφάλειας και σταθερότητας στην Κίνα οδήγησε σε τεράστια συσσώρευση τα τελευταία χρόνια, με τα νομισματικά της αποθέματα να φτάνουν σε ύψος 500 δις δολάρια το 2004 (Izraelewicz, 2005, p. 155) και σε περίπου 800 δις δολάρια το 2005 (Χριστόπουλος, 2006, σ. 17), χάρη στα εμπορικά πλεονάσματα και στην εισροή ξένων κεφαλαίων που επενδύονται στη χώρα), ενώ σύμφωνα με πιο πρόσφατα στοιχεία πλέον φτάνουν τα 3,2 τρις δολάρια ΗΠΑ (Philips, 2012, www; PwC, 2013a, p. 11), (Διάγραμμα 10, Παράρτημα). Πρόκειται για την πρώτη παγκόσμια θέση στην κατοχή ξένων συναλλαγματικών αποθεμάτων (Shirk, 2007, p. 16-17).

Παράλληλα, ο υψηλός δείκτης αποταμιεύσεων (Διάγραμμα 11, Παράρτημα) εκτόπισε ένα μικρότερο δείκτη επενδύσεων, οπότε η Κίνα για μεγάλο διάστημα δεν αντιμετώπισε κανένα έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών (Jensen & Larsen, 2004). Επί σειρά ετών, η ουσιαστική ανατίμηση του νομίσματος της Κίνας, παρά τους ισχυρούς ρυθμούς ανάπτυξης αποτράπηκε. Η πολιτική αυτή διατήρησε και ενίσχυσε τα πλεονάσματα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών και του λογαριασμού κεφαλαίων και ήταν βασικός μηχανισμός αύξησης του μεριδίου της Κίνας στις παγκόσμιες εξαγωγές. Παρά τα σημαντικά πλεονάσματα στο εμπορικό ισοζύγιο και στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, η χώρα διατήρησε συναλλαγματικούς περιορισμούς στις εισροές και εκροές κεφαλαίων για επενδύσεις χαρτοφυλακίου και για παρόμοιες χρηματοοικονομικές επενδύσεις (Alpha Bank, 2004, σ. 19-20).

Τα τεράστια αποθέματα ξένου συναλλάγματος έχουν επιτρέψει στην Κίνα να εξάγει κεφάλαια εκτός από προϊόντα στον υπόλοιπο κόσμο. Η κυβέρνηση της Κίνας διαχειρίζεται μέσω του κρατικού της οργανισμού (SIC) που ιδρύθηκε τη δεκαετία του 2000, περίπου 200 δις δολάρια απ' τα συναλλαγματικά της αποθέματα για στρατηγικές επενδύσεις στο εξωτερικό (Kuang, 2009, p. x).

Έτσι, η Κίνα είναι σε θέση να είναι σήμερα σημαντικός χρηματοδότης της αμερικανικής οικονομίας και η χρηματοοικονομική εξάρτηση των ΗΠΑ από την Κίνα έχει αυξηθεί έντονα, γεγονός που είναι προς το συμφέρον της Κίνας. Η Κεντρική Τράπεζα της Κίνας είναι ένας από τους κυριότερους κατόχους ομολόγων του αμερικανικού δημοσίου και περισσότερο από το 70% των τοποθετήσεων της Κίνας είναι σε δολάρια. Αν υποθετικά η Κίνα εκχωρούσε όλο το ενεργητικό της σε δολάρια, θα απειλούσε να προκαλέσει κατάρρευση του αμερικανικού δολαρίου, απογείωση των επιτοκίων και ίσως ένα χρηματιστηριακό κραχ. Κατά μία άποψη, το δολάριο καθορίζει την αξία του μέσω Κίνας. Παρομοίως γίνεται με τη σχέση δολαρίου με το ευρώ. Η πώληση δολαρίων από Κίνα σημαίνει πτώση στο νόμισμα. Αντίθετα, οι αγορές σημαίνουν εξασφαλισμένη ανάκαμψη. Η δε Αμερική αγοράζει από την Κίνα με τα χρήματα που αυτή της δανείζει (Izraelewicz, 2005, pp. 155, 152-153). Ακόμη, η αξία της κεφαλαιακής αξίας των αποθεμάτων της Κίνας σε δολάρια θα μειώνονταν σε περίπτωση υποτίμησης του δολαρίου και η μελλοντική άνοδος του πληθωρισμού στις ΗΠΑ θα μπορούσε να διαβρώσει την πραγματική αξία αυτών των αποθεμάτων. Από την άλλη πλευρά, δε θεωρείται πιθανό ότι η εγχώρια κατανάλωση μπορεί να αντικαταστήσει αυτά τα συναλλαγματικά αποθέματα, τουλάχιστον βραχυχρόνια (Dobson, 2009, p. 147).

Το ερώτημα που συχνά προβάλλεται σχετίζεται με το βασικό σκοπό της Κίνας να έχει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα ως εξαγωγέας, μέσω μίας τεχνητής υποτίμησης του νομίσματός της (Feenstra & Wei, 2009, p. 17). Η ανατίμηση του γουάν θα προκαλούσε άνοδο τιμών των εξαγόμενων κινέζικων προϊόντων, αλλά θα βελτίωνε την αγοραστική δύναμη των καταναλωτών (PwC, 2007, p. 30). Παρότι, σύμφωνα με την οικονομική θεωρία, οι εξαγωγές της Κίνας θα μειώνονταν και οι εισαγωγές της θα αυξάνονταν, υπάρχουν μελέτες (π.χ. Cheung, Chinn and Fujii in Feenstra & Wei, *ibid*, p. 17), που δείχνουν τόσο οι εξαγωγές όσο επίσης και εισαγωγές θα μειώνονταν. Επίσης, η συγκράτηση του πληθωρισμού δείχνει ως λύση την ανατίμηση του γουάν σε σχέση με το δολάριο, προκειμένου να συγκρατηθεί και το κόστος των εισαγωγών στη χώρα (Καρατζή, 2008, σ. 61).

Η Κίνα δέχθηκε επί σειρά ετών πιέσεις απ' τις ΗΠΑ και άλλες χώρες για αλλαγή της συναλλαγματικής της πολιτικής και την αποσύνδεση του νομίσματός της απ' το δολάριο (Alpha Bank, 2004, pp. 19, 20). Σύμφωνα με τον Krugman (2010, www) η συναλλαγματική πολιτική της Κίνας είναι προβληματική για τον υπόλοιπο κόσμο και, όπως αναφέρει, η «επιτηδευμένη» υποτίμηση του κινέζικου νομίσματος, αυξάνει τα συναλλαγματικά αποθέματα της Κίνας σε πάνω από 30 δις δολάρια μηνιαίως. Η παγκόσμια συζήτηση για το γουάν βρίσκεται σε έδαφος αντικρουόμενων συμφερόντων, αφού αφενός η Κίνα δεν επιθυμεί ανατιμώντας το γουάν έναντι του δολαρίου να αποδυναμωθούν τα αποθέματά της σε δολάρια, αφετέρου οι ΗΠΑ εξαρτώνται κατά πολύ από το χρηματοδότη τους. Από την άλλη πλευρά, ούτε οι αμερικανικές ΑΞΕ στην Κίνα δεν έχουν συμφέρον από την ανατίμηση του γουάν. Οι ΑΞΕ δημιουργούν στις ΗΠΑ μία νέα εξάρτηση, βιομηχανική, που είναι ταυτόχρονα οικονομική και νομισματική (Izraelewicz, 2005, pp. 152, 155-156).

Από το 1997 έως τον Ιούλιο του 2005, το RMB κινήθηκε στενά συνδεδεμένο με το δολάριο σε ισοτιμία περίπου 8,28 RMB/USD. Εκείνη την εποχή, οι κινεζικές αρχές ανακοίνωσαν ένα νέο καθεστώς συναλλαγματικής ισοτιμίας, ώστε αυτή να καθορίζεται σε σχέση με ένα καλάθι νομισμάτων (11 νομίσματα) και επιτρέποντας τη διακύμανση έως +0,3/-0,3% σε ημερήσια βάση. Το εύρος αυτό (που μετέπειτα ορίστηκε σε +0,5/-0,5%) θα επέτρεπε τη διμερή διακύμανση του γουάν με κάποιο άλλο νόμισμα στο καλάθι αυτό (σύμφωνα με κυβερνητικές ανακοινώσεις τα κυριότερα νομίσματα που εμπεριέχονταν ήταν το δολάριο, το γιεν, το ευρώ και το κορεάτικο γουόν). Παρά την αρχική αποδοχή αυτού του βήματος, υπήρξε σκεπτικισμός στην πρακτική του εφαρμογή, όπως έδειξαν τα στατιστικά δεδομένα. Συγκεκριμένα, η σύνδεση με τα άλλα νομίσματα έδινε το μεγαλύτερο βάρος στο συσχετισμό του γουάν με το δολάριο. Η τάση ισοτιμίας του γουάν επισκιάζονταν από τις κινήσεις του δολαρίου έναντι των άλλων νομισμάτων και τελικά, μέχρι το τέλος του 2005, ο βαθμός ευελιξίας του γουάν δεν είχε επαυξηθεί σημαντικά και παρέμενε τελικά στα πλαίσια της στενής σύνδεσής του με το δολάριο. Από το 2006 υπήρξε μία τάση για σύνδεση του γουάν και με τα άλλα νομίσματα, αλλά η διαδικασία ήταν αργή (Frankel, 2009, p. 3-5).

Το 2007, η κινεζική κυβέρνηση δεσμεύθηκε να βελτιώσει περισσότερο το καθεστώς της νομισματικής ισοτιμίας (Foot & Walter, p. 90) και το γουάν ανατιμήθηκε περισσότερο έναντι του δολαρίου (Frankel, 2009, p. 3-5). Πράγματι, σύμφωνα και με την Price Waterhouse Coopers (PwC, 2007, p. 30), το γουάν

ανατιμήθηκε σταδιακά και υπήρξαν τάσεις προς την κατεύθυνση της εξομάλυνσης. Για την περίοδο μεταξύ 2005 και 2008, υπολογίζεται ότι το γουάν ανατιμήθηκε έναντι του δολαρίου κατά 18%. Προς τα μέσα του 2008, με την οικονομική κρίση, η Κίνα επέστρεψε σε πολιτική σταθερής ισοτιμίας, που άρχισε να εξασθενεί από το Μάρτιο του 2009. Η Κίνα δεν επιθυμούσε την περαιτέρω υποτίμηση του νομίσματός της, με το δεδομένο της πτώσης των εξαγωγών της εκείνη την περίοδο (Foot & Walter, 2011, p. 93).

Σύμφωνα με κάποιες απόψεις (π.χ. Krugman, 2010, [www](#)) το 2010, το γουάν εξακολουθούσε στην πραγματικότητα να είναι υποτιμημένο μεταξύ 20-40%, παρά τις αντίθετες δηλώσεις της κινεζικής ηγεσίας. Από το 2011, έγιναν περισσότερα βήματα προς στην κατεύθυνση διεθνοποίησης του κινεζικού νομίσματος. Μεταξύ αυτών, επιτράπηκε στις κινεζικές εταιρίες να επενδύουν σε γουάν στο εξωτερικό και το Λονδίνο προτάθηκε ως μία από τις κύριες αγορές για το κινεζικό νόμισμα. Από τις αρχές του 2012, συζητήθηκε η διεξαγωγή του εμπορίου μεταξύ των χωρών του ASEAN και της Κίνας να πραγματοποιείται σε γουάν, σε μία πρόθεση της κινεζικής κυβέρνησης για χαλάρωση του ελέγχου του νομίσματος (Βελέντζα & Θωμόπουλος, 2012, σ. 12).

Τον Απρίλιο του 2012 αποφασίστηκε από την Κεντρική Τράπεζα της Κίνας μία διεύρυνση της ισοτιμίας του γουάν με το δολάριο στο +/-1% (από +/-0,5%), με σκοπό την εξισορρόπηση της οικονομίας αναφορικά με την τόνωση της εγχώριας κατανάλωσης. Η κίνηση αυτή χαιρετίσθηκε από το ΔΝΤ⁹ (Capital.gr., 2012, [www](#)).

Τον Αύγουστο του 2013, η ισοτιμία του γουάν έναντι του δολαρίου κυμαίνονταν σε 6,12 RMB/USD και εξακολουθεί να κερδίζει έδαφος, παρότι το ΔΝΤ εκτιμά ότι το γουάν ακόμη είναι «ελαφρώς υποτιμημένο» (The Economist, 2013a, [www](#)). Μία πρόσφατη εξέλιξη ήταν η δήλωση της κινεζικής ηγεσίας ότι σχεδιάζει να καταστήσει το νόμισμά της πλήρως μετατρέψιμο, χαλαρώνοντας τους συναλλαγματικούς ελέγχους. Το θέμα της απελευθέρωσης της αγοράς συναλλάγματος βέβαια δεν κρίνεται ως απλό ζήτημα. Από την πλευρά του, το ΔΝΤ υποστηρίζει ότι η απελευθέρωση αυτή πρόκειται να βελτιώσει την αποδοτικότητα των επενδύσεων έναντι της ποσότητας. Επιπλέον, η προοπτική απελευθέρωσης του συναλλάγματος, θα έδινε την ευκαιρία στους Κινέζους πολίτες να επενδύουν τα κεφάλαιά τους σε τοποθετήσεις στο εξωτερικό αντί της αγοράς γης και ακινήτων.

⁹ ΔΝΤ: Διεθνές Νομισματικό Ταμείο

Ήδη, η εξαγωγή κεφαλαίων ιδιωτών εκτός της χώρας έχει επιτραπεί έως \$50 χιλ. ετησίως. Σύμφωνα με υπολογισμούς του Ινστιτούτου Νομισματικής Έρευνας του Χονγκ-Κονγκ, το έτος 2020 η Κίνα προβλέπεται να αντλήσει από τέτοιες επενδύσεις στο εξωτερικό το ποσό των 250 δις δολαρίων ΗΠΑ (The Economist, *ibid*, www).

Κατά μία πιο συντηρητική άποψη, δεν είναι αναμενόμενες οι δραστικές κινήσεις στο νόμισμα, ενώ η περίοδος όπου το γουάν θα είναι πλήρως μετατρέψιμο ή που θα αποτελεί αποθεματικό νόμισμα είναι πολύ μακροπρόθεσμη και πέρα από πολιτική βούληση (Βελέντζα & Θωμόπουλος, 2012. σ. 5).

2.7 Ενέργεια, Πρώτες Ύλες, Τρόφιμα

Οι βιομηχανίες της Κίνας είναι άπληστες για καύσιμα, σιδηρουργία, αλουμίνιο, χημικά προϊόντα κλπ. Σημειώνεται πως η Κίνα καταναλώνει τρεις φορές περισσότερη ενέργεια από την Ευρώπη και η οικονομία της καταναλώνει διπλάσιο χάλυβα από τις ΗΠΑ. Πρόκειται επίσης για τη μεγαλύτερη καταναλώτρια χώρα ατσαλιού και τσιμέντου (Jensen & Larsen, 2004, p. 48).

Η κινέζικη ηγεσία θεωρεί ότι η ενέργεια και οι πρώτες ύλες δεν θα πρέπει να εγκαταλείπονται στις δυνάμεις τις αγοράς (Izraelewicz, 2005, pp. 201-202). Οι κρατικές βιομηχανίες στην Κίνα είναι εκείνες που κυρίως διαχειρίζονται την εκμετάλλευση της ενέργειας. Για παράδειγμα, το 2006, οι κρατικές βιομηχανίες ήταν υπεύθυνες για το σύνολο της παραγωγής πετρελαίου, φυσικού αερίου και αιθυλενίου και για το 55% της ηλεκτρικής ενέργειας. Η χώρα δαπανά το μεγαλύτερο ποσοστό παγκοσμίως ως προς το ΑΕΠ της για έρευνα ενεργειακών πηγών, ωστόσο, οι δείκτες παραγωγής ενέργειας στην Κίνα το διάστημα 2000-2009 δεν συμβαδίζουν με αυτούς της οικονομικής της ανάπτυξης, αφού η χώρα παρουσιάζει κατά 50% χαμηλότερη παραγωγή συγκριτικά με τις χώρες του ΟΟΣΑ¹⁰ και εκτιμάται ότι σε αυτόν τον τομέα χρειάζεται πρόοδος (World Bank, 2013, p. 40, 70, 258, 259).

Η ραγδαία άνοδος της κατανάλωσης ενέργειας στην Κίνα (Διάγραμμα 12, Παράρτημα) έχει εντείνει τις εγχώριες προμήθειες ηλεκτρισμού, αύξησε την τιμή του άνθρακα και κατέστησε τη χώρα εξαιρετικά εξαρτώμενη από εισαγόμενη ενέργεια (World Bank, *ibid*, p. 39).

¹⁰ ΟΟΣΑ: Οργανισμός για την Οικονομική Συνεργασία και την Ανάπτυξη

Επίσης, εκτεταμένες είναι οι εισαγωγές αγροτικών προϊόντων (βλ. παρ. 2.8.3), που παραμένουν ένα ζήτημα προς αντιμετώπιση για εγχώρια επάρκεια παραγωγής τροφίμων, προκειμένου να ελαττωθεί η εξάρτηση από άλλες χώρες. Το ζήτημα όμως είναι γενικότερο και έχει παγκόσμιες προεκτάσεις (Bramall, 2009, p. 343). Η είσοδος της Κίνας στην αγορά βασικών ειδών, όπως οι πρώτες ύλες, η ενέργεια και τα αγροτικά προϊόντα αποτελεί υπενθύμιση για τους συνεχώς μεταβαλλόμενους συσχετισμούς δυνάμεων στην οικονομία του κόσμου. Με τη συνεχή άνοδο των τιμών των πρώτων υλών, η είσοδος της Κίνας μεταβάλλει το τοπίο σχετικά με τους όρους των παγκόσμιων συναλλαγών. Οι εξαγωγές ευνοούνται, οι εισαγωγές επιβαρύνονται. Η άνοδος των τιμών στις αγορές πρώτων υλών το 2004 παγκοσμίως σημειώθηκε πως συνδέονταν στενά με τη ζήτηση και άνοδο της Κίνας. Σύμφωνα με κάποιες απόψεις, οι επενδύσεις στον πρωτογενή τομέα προβλέπεται να αυξηθούν. Ο ανταγωνισμός εντείνεται από τα πολυάριθμα εργατικά χέρια της Κίνας, που δεν τυγχάνουν καλών αμοιβών (Izraelewicz, 2005, pp. 170-171, 201-202).

2.7.1 Πετρέλαιο, Φυσικό Αέριο

Η Κίνα είναι ο μεγαλύτερος καταναλωτής άνθρακα παγκοσμίως και ο δεύτερος μεγαλύτερος καταναλωτής πετρελαίου, με τις ανάγκες της να έχουν διπλασιασθεί το διάστημα 1994-2004, ενώ ανάλογη είναι η άνοδος των αναγκών σε φυσικό αέριο (Χριστόπουλος, 2006, σ. 24).

Αρχικά, η χώρα είχε σημαντικά αποθέματα πετρελαίου. Τις δεκαετίες του '80 και του '90, η κινέζικη οικονομία στηρίχθηκε σε εξόρυξη πετρελαίου από το Ντατσίνγκ, το σημαντικότερο εργοτάξιο της χώρας (55 εκατ. τόνοι το 1997). (Izraelewicz, 2005, pp. 168) και η Κίνα υπήρξε εξαγωγέας πετρελαίου μέχρι το 1993 (Bramall, 2009, p.390).

Σήμερα στην Κίνα εισάγεται το 9% και το 4,5% της παγκόσμιας κατανάλωσης πετρελαίου και προϊόντων πετρελαίου αντίστοιχα. Στη χώρα υπάρχουν τεράστιες ανάγκες ενέργειας και ανεφοδιασμού σε πετρέλαιο, καθώς τα αποθέματα εξαντλούνται, η ζήτηση αυξάνεται ραγδαία και οι ανάγκες εισαγωγής του προβλέπεται να φτάσουν μέχρι το 2030 στο 75% (καθιστώντας την Κίνα το μεγαλύτερο εισαγωγέα πετρελαίου), όπως επίσης και οι ανάγκες του εισαγόμενου φυσικού αερίου που προβλέπεται να φτάσουν στο 50% (World Bank, 2013, p. 387, 388).

Μεταξύ Κίνας και Σαουδικής Αραβίας αναπτύχθηκαν στενές σχέσεις μόλις από τα μέσα του 2000. Η Σαουδική Αραβία είναι ο πρώτος προμηθευτής πετρελαίου της Κίνας και ο μεγαλύτερος παγκόσμιος προμηθευτής. Ακόμη, προσφέρει στην Κίνα την εκμετάλλευση μέρος των πόρων της σε φυσικό αέριο, ενώ κινητοποιεί μηχανικούς και κεφάλαια για κατασκευή διυλιστηρίων και πετροχημικών εργοστασίων στην Κίνα (Izraelewicz, 2005, pp. 168, 196, 193). Η ενεργειακή εξάρτηση της Κίνας από τα πετρελαιοπαραγωγικά κράτη της Μ. Ανατολής αναμένεται να ενδυναμώσει περαιτέρω τις σχέσεις της με τον αραβικό κόσμο (Χριστόπουλος, 2006, σ. 25).

Η αυξανόμενη εξάρτηση της Κίνας από το εξωτερικό για ενέργεια, σύμφωνα με κάποιες απόψεις, περιορίζει κατά πολύ την πιθανότητα η Κίνα να αποτελέσει πραγματική στρατιωτική απειλή για τις ΗΠΑ ή τις γειτονικές χώρες. Οι ΗΠΑ ωστόσο έχουν πολλαπλές εναλλακτικές πηγές ενέργειας, που μειώνουν την εξάρτησή τους από το μεσανατολικό πετρέλαιο, το ίδιο όμως δεν συμβαίνει με την Κίνα. (Χριστόπουλος, στο ίδιο, σ. 24). Έτσι, από την άλλη πλευρά, λόγω της μεγάλης εξάρτησης της Κίνας από τις εισαγωγές πετρελαίου, θεωρείται πως η σύγκρουσή της με το μεγάλο πελάτη πετρελαίου, τις ΗΠΑ, μπορεί να είναι έντονη στο φάσμα των διπλωματικών και στρατιωτικών στρατηγικών τους, που θα έχουν αυτό το επίκεντρο (Izraelewicz, 2005, σ. 193).

Λόγω της αμερικανικής επιρροής στα πετρέλαια της Μέσης Ανατολής και δεδομένου ότι επίσης στην αγορά αυτή υπάρχουν κι άλλοι ενδιαφερόμενοι - Ινδία και ευρωπαϊκές χώρες - η Κίνα ερευνά για πετρέλαιο στα σύνορά της και στις δυτικές της αγορές, η αναζήτηση όμως αυτή θεωρείται περιορισμένη, καθώς δεν επενδύονται επαρκή κεφάλαια μέσω των κρατικών πετρελαϊκών επιχειρήσεων, ενώ ο τομέας εκτιμάται ότι υπολείπεται καινοτομικών εργαλείων (World Bank, 2013, p. 246).

Οι κινεζικές εισαγωγές πετρελαίου πραγματοποιούνται, εκτός από Σ. Αραβία και Ιράν, από την ΝΑ Ασία (Βιετνάμ, Ινδονησία), την Αφρική (Αγκόλα, Σουδάν) και τη Ρωσία. Παράλληλα, η Κίνα επεκτείνεται σε αναζήτηση άλλων πηγών προς τη Ν. Αμερική και την Κεντρική Ασία (Χριστόπουλος, 2006, σ. 54). Στις αγορές πετρελαίου η Κίνα ανταγωνίζεται και με την Ιαπωνία, η οποία έχει μεγαλύτερη έλλειψη πόρων στο υπέδαφός της και άρα μεγαλύτερες εξωτερικές ανάγκες. Σημειώνεται πως οι διεκδικήσεις για το πετρέλαιο μπορεί να φέρουν περισσότερη επιδείνωση στις σχέσεις των δύο χωρών, λόγω του τεταμένου κλίματος που αφορά στα γεγονότα του παρελθόντος. Σε μεγαλύτερο επίπεδο μάλιστα, οι δύο χώρες

έρχονται αντιμέτωπες για τη διεκδίκηση των αγωγών του ρωσικού πετρελαίου, ένα ζήτημα που δεν έχει ξεκαθαρίσει ακόμα μεταξύ των τριών χωρών (Izraelewicz, 2005, pp. 194-196).

Οι κινεζικές επενδύσεις για πετρέλαιο έχουν επεκταθεί επίσης στο Καζακστάν, αλλά και στην Ινδονησία ή στην Αυστραλία, ακόμη και στη Γκαμπόν. Τονίζεται ότι οι μεταφορά του πετρελαίου παραμένει ένα πρόβλημα που δεν επιλύεται με εύκολο τρόπο.

Η διπλωματική υπερδραστηριότητα των Κινέζων για το πετρέλαιο μεταφράζεται σε ισχυρή πίεση στις τιμές του αργού. Το 2003, η κινέζικη κατανάλωση πετρελαίου έφτανε στο ¼ της αμερικανικής, ενώ η πρόβλεψη είναι να εξισωθεί έως το 2030. Παράλληλα, η αμερικανική κυριαρχία σε πολλές περιοχές της αγοράς αυτής αναμένεται να κλονισθεί, λόγω της ισχυρής διπλωματικής παρουσίας της Κίνας στις χώρες πετρελαϊκού ενδιαφέροντος, με τη χώρα να αποτελεί απειλητικό ανταγωνιστή της αμερικανικής υπερδύναμης (Izraelewicz, *ibid*, pp. 197-199).

Η Κίνα κινείται και στον άξονα του φυσικού αερίου, που σήμερα καλύπτει το 3% των ενεργειακών αναγκών της χώρας, με πρόβλεψη να καλύπτει το 10% έως το 2020. Ο σχεδιασμός προβλέπει την κατασκευή 50 χιλιομέτρων αεραγωγών μέχρι το 2020 (Izraelewicz, *ibid*, pp. 190-193). Για την παροχή φυσικού αερίου, οι υπάρχουσες συμφωνίες της Κίνας με τη Ρωσία, αναμένεται να μειώσουν τις πιθανότητες επιθετικής πολιτικής της Κίνας, τόσο στη Ρωσία όσο και σε άλλα κράτη με αποθέματα φυσικού αερίου, όπως είναι το Ιράν (Χριστόπουλος, 2006, σ. 25).

Σήμερα, πολλοί μιλούν για «μεταπετρελαϊκή εποχή», με τη συζήτηση να στρέφεται στην εξάντληση των παγκόσμιων αποθεμάτων πετρελαίου, που βρίσκεται στο επίκεντρο των κυρίαρχων γεω-στρατηγικών διακυβευμάτων του κόσμου. Η Κίνα θεωρείται πως έχει πρωταγωνιστικό ρόλο και τροποποιεί τους συσχετισμούς δυνάμεων σε αυτήν την αγορά, αλλά επίσης και το σύνολο του συσχετισμού πολιτικών δυνάμεων του πλανήτη (Izraelewicz, 2005, pp. 199).

2.7.2 Πυρηνική Ενέργεια, Ηλεκτρισμός, Ανανεώσιμες Πηγές

Σύμφωνα με στοιχεία της Παγκόσμιας Τράπεζας για το διάστημα 2000-2009, το μερίδιο της Κίνας σε παραγωγή πυρηνικής ενέργειας υπολείπεται αφενός της οικονομικής της ανόδου και αφετέρου του επιπέδου των άλλων χωρών του ΟΟΣΑ (στο ¼ το έτος 2009) (World Bank, 2013, p. 259).

Η χώρα ωστόσο ενδιαφέρεται και για την παραγωγή της πυρηνικής ενέργειας και για εναλλακτικές πηγές, για διεύρυνση της ανεξαρτησίας της. αλλά και για μικρότερη ρύπανση. Έτσι, από εννέα σταθμούς παραγωγής πυρηνικής ενέργειας που είχε μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 2000, η προσδοκία είναι να ξεπεράσει τους 30 έως το 2020. Αυτό σημαίνει ότι εννέα στους δέκα πυρηνικούς σταθμούς του κόσμου θα κατασκευάζονται εκεί. Αυτή η θέση της Κίνας την τοποθετεί σε διαπραγματευτικό πλεονέκτημα, καθώς ανταλλάσσει την αγορά της με την τεχνογνωσία των ξένων προμηθευτών.

Παράλληλα, ο ηλεκτρισμός παίζει αποφασιστικό ρόλο για την επέκταση των κινεζικών δραστηριοτήτων στην πυρηνική ενέργεια, άνθρακα, χάλυβα κλπ. Οι σταθμοί παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος στην Κίνα χρησιμοποιούν κυρίως άνθρακα. Υπάρχουν επίσης πυρηνικοί και υδροηλεκτρικοί σταθμοί. Η παραγωγή είναι τριπλάσια της Γαλλίας και πίσω από τις ΗΠΑ. Ωστόσο, δεν επαρκεί, λόγω των ενεργειακών αναγκών των εργοστασίων και της αυξανόμενης κατανάλωσης των κατοίκων (15% ετησίως). Από τις αρχές της δεκαετίας του '90 έγιναν τεράστια έργα υδροηλεκτρισμού, ενώ ο σχεδιασμός είναι να διπλασιασθεί η δυνατότητα παραγωγής μέχρι το τέλος του 2030 (Izraelewicz, 2005, p. 182-185).

Σημαντική εξέλιξη θεωρείται η πρωτιά της χώρας παγκοσμίως, σε κάποιους τομείς παραγωγής ανανεώσιμης ενέργειας. Η Κίνα είναι πρωτοπόρος στο κόσμο στην παραγωγή υδροηλεκτρικής ενέργειας μικρού εύρους και έχει διπλασιάσει επίσης από το 2005 τις δυνατότητές της στην αιολική ενέργεια, ενώ είναι η μεγαλύτερη κατασκευάστρια χώρα ηλιακών πινάκων (World Bank, 2013, p. 40).

2.8 Διεθνές Εμπόριο

Μεταξύ 1992 και 2006, η ονομαστική αξία των εξαγωγών και εισαγωγών της Κίνας δεκαπλασιάστηκε περίπου, με τη μεγαλύτερη αύξηση να σημειώνεται από το τέλος της δεκαετίας του 1990 και μετά (Feenstra & Wei, 2009, p. 2-3). Ιδιαίτερα μετά την ένταξη στον ΠΟΕ (2001), το εξωτερικό εμπόριο (εισαγωγές, εξαγωγές) έφτασε τα 1,15 τρις δολάρια το 2004, έχοντας τριπλασιασθεί έναντι έτους 2001, με την Κίνα να βρίσκεται στην 5^η θέση της παγκόσμιας κατάταξης (Χριστόπουλος, 2006, σ. 14).

Ο συνολικός όγκος εμπορικών ροών της Κίνας (απτά προϊόντα) έφτασε τα 3,64 τρις δολάρια το 2011 (Πίνακας 1, Παράρτημα).

2.8.1 Διμερείς Εμπορικές Σχέσεις και Εμπορικό Ισοζύγιο

Οι κυριότεροι εμπορικοί εταίροι της Κίνας για το έτος 2012 είναι οι ΗΠΑ, η ΕΕ, το Χονγκ Κόνγκ, η Ιαπωνία και η Κορέα.

Το διμερές εμπόριο απτών προϊόντων της Κίνας μεταξύ των ευρύτερων γεωγραφικών περιοχών αναλύεται, για το έτος 2011 ως εξής (Βελέντζα & Θωμόπουλος, στο ίδιο, σ. 7-9):

✓ Το διμερές εμπόριο με όλη την Ευρώπη ανέρχεται σε ποσοστό 19% του συνολικού εμπορικού όγκου και παρουσιάζει πλεόνασμα για την Κίνα (εκτός των εμπορικών σχέσεων με τη Γερμανία). Το μερίδιο της Ρωσίας ανέρχεται σε 2%. (Σχετικός ο Πίνακας 1 και τα Διαγράμματα 13, 14, 15 στο Παράρτημα).

✓ Το διμερές εμπόριο με τις χώρες της Ασίας ανέρχεται σε 52% του συνολικού όγκου και ήταν ελλειμματικό για την Κίνα απέναντι σε αυτές. Οι σημαντικότεροι εμπορικοί εταίροι στην Ασία είναι το Χονγκ Κονγκ, η Ιαπωνία, η Ταϊβάν και η Νότια Κορέα. Εμπορικό πλεόνασμα μεταξύ αυτών για την Κίνα το 2011 υπάρχει μόνο με το Χονγκ Κονγκ (Πίνακας 1, Παράρτημα). Διαχρονικά, φαίνεται πως υπάρχει συνολικό πλεόνασμα για την Κίνα και με την Ιαπωνία (Financial Times, 2012, Διάγραμμα 16, Παράρτημα), όπως και με την Ινδία, αν και ο όγκος του εμπορίου με την Ινδία δεν αποτελεί σημαντική αναλογία του συνολικού όγκου προϊόντων (Long, 2012, www, Διάγραμμα 17, Παράρτημα).

✓ Συνολικά με την αμερικανική ήπειρο πραγματοποιείται το 20% του συνολικού όγκου του διεθνούς εμπορίου της Κίνας (Πίνακας 1, Παράρτημα). Με τις ΗΠΑ πραγματοποιείται ποσοστό 12% του συνολικού εμπορίου και συνεισφέρουν σε εμπορικό πλεόνασμα της Κίνας (Διάγραμμα 9, Διάγραμμα 14 και Διάγραμμα 18, Παράρτημα). Από τη Λατινική Αμερική, σημαντικοί προμηθευτές μετάλλων και αγροτικών προϊόντων είναι η Βραζιλία και η Χιλή, προκαλώντας σημαντικό κινεζικό εμπορικό έλλειμμα. (Σχετικά Διαγράμματα 19, 20, Παράρτημα)

✓ Με τις αφρικανικές χώρες αναλογεί το 5% του όγκου του κινεζικού διεθνούς εμπορίου και είναι επίσης ελλειμματικό, κυρίως λόγω εισαγωγής πετρελαίου και πολύτιμων μετάλλων (Πίνακας 1 και Διάγραμμα 21, Παράρτημα).

✓ Τέλος, ποσοστό 4% καλύπτει και η εμπορική δραστηριότητα της Κίνας με την Αυστραλία, που κυρίως αφορά την εισαγωγή από την Κίνα μετάλλων και καταλήγει για αυτήν σε εμπορικό έλλειμμα (Πίνακας 1, Παράρτημα).

Οι εμπορικές σχέσεις της Κίνας με τις περισσότερο πλούσιες από τις Ασιατικές χώρες είναι πολύ διαφορετικές από αυτές με τις φτωχότερες (π.χ. Λάος, Μιανμάρ, Καμπότζη και Βιετνάμ). Οι τέσσερις αυτές φτωχές χώρες είχαν μερίδιο μόνον 1% στις κινεζικές εισαγωγές, με στοιχεία έτους 2005. Διαφέρουν επίσης και τα είδη των προϊόντων. Οι πιο πλούσιες χώρες εξάγουν βιομηχανικά προϊόντα στην Κίνα, όπως ηλεκτρικά και μηχανές. Οι φτωχότερες χώρες κυρίως εξάγουν προϊόντα όπως ξυλεία, σόγια, καουτσούκ, ρύζι και καφέ (IDS, 2008, p. 1).

Οι ωφέλειες από τη ραγδαία ανάπτυξη της Κίνας δεν έχουν συμβάλει ισότιμα σε όλες τις περιοχές της Ασίας. Μερικές αναπτυσσόμενες οικονομίες συνδέονται χαλαρά με το σύστημα παραγωγής. Οι πιο φτωχές χώρες έχουν αυξήσει τις εξαγωγές τους στην Κίνα, αλλά αρκετές από αυτές τις εξαγωγές δεν έχουν προοπτικές βιωσιμότητας. Η μελλοντική δυναμική του συστήματος της ασιατικής περιφερειακής παραγωγής είναι αμφίβολη, λαμβάνοντας υπόψη τη δυνατότητα της Κίνας να παράγει τα ίδια προϊόντα εγχώρια (IDS, *ibid*, p. 2).

Η άνοδος του κινεζικού εμπορίου με την Αφρική και τη Λατινική Αμερική τα τελευταία χρόνια θεωρείται εντυπωσιακή (CIMA, [www](http://www.cima.org)) και αφορά κυρίως προμήθεια μετάλλων, πρώτων υλών και ενέργειας.

Η ανταγωνιστικότητα των κινεζικών επιχειρήσεων στις διεθνείς αγορές έχει επιδράσει αρνητικά άλλες χώρες χαμηλού εργατικού κόστους, όπως το Μεξικό, η Τουρκία ή το Βιετνάμ (Bramall, 2009, p. 361).

2.8.2 Εξαγωγές: Μηχανήματα, Βιομηχανικά Είδη, Χημικά Προϊόντα

Πριν την κινεζική έκρηξη των εξαγωγών, ο παγκόσμιος όγκος των ανταλλασσόμενων εμπορευμάτων προχωρούσε με ρυθμό περίπου 5% ετησίως, ενώ στη συνέχεια, στη νέα φάση της παγκοσμιοποίησης, με τη συμβολή της Κίνας, ο όγκος αυτός διπλασιάστηκε (Izraelwicz, 2005, σ. 86).

Οι προβληματισμοί των άλλων χωρών τα προηγούμενα έτη εντοπίζονταν στη διείσδυση της Κίνας στις διεθνείς αγορές, με τεράστιες εξαγωγές σε είδη όπως κλωστοϋφαντουργικά, αναλώσιμα, έτοιμα ενδύματα, υποδήματα, ηλεκτρικές συσκευές, ηλεκτρονικά κλπ. (Alpha Bank, 2004, σ. 15, 22). Στον τομέα της υφαντουργίας, μέσω προσέλκυσης και των ξένων επενδυτών, η χώρα μέσα σε δύο δεκαετίες μεταβλήθηκε σε μεγάλη δύναμη (5% της παγκόσμιας παραγωγής κλωστοϋφαντουργικών το 1980 και τη δεκαετία του 2000 πάνω από 20%),

καταλαμβάνοντας τεράστιο μερίδιο στην παγκόσμια παραγωγή και στις διεθνείς συναλλαγές (Izraelewicz, 2005, p. 285).

Ιδιαίτερα μετά το 2001 (έτος ένταξης της Κίνας στον ΠΟΕ) λόγω και του περιορισμού ή της κατάργησης δασμών σε ξένα εισαγόμενα προϊόντα, η χώρα επικεντρώθηκε σε άνοδο του εξαγωγικού εμπορίου (Χριστόπουλος, 2006, σ. 14). Η εξαγωγική πολιτική της Κίνας προωθεί κίνητρα - φορολογικά, γεωγραφικά, υψηλής τεχνολογίας κλπ. – για τη βελτίωση στην ποιότητα των προϊόντων της και αυτό αναμένεται να βελτιώσει περισσότερο την ανταγωνιστικότητά της στον τομέα έναντι των προϊόντων των πιο αναπτυγμένων χωρών (Feenstra & Wei, 2009, p. 9).

Η χώρα, μέσα σε μία εικοσιπενταετία (1980-2005) παρουσίασε άνοδο στο δείκτη εξαγωγών ως προς το ΑΕΠ της, από 14% σε 42% (Jensen & Larsen, 2004, p. 48). Για το 2005, η χώρα ήταν ο 3^{ος} μεγαλύτερος εξαγωγέας στον κόσμο (περίπου 752 δις δολάρια εξαγωγές) (PwC, 2007, p. 2).

Μεταξύ των ετών 1997-2005 το μερίδιο των κινεζικών κρατικών επιχειρήσεων στις εξαγωγές σταθερά μειώνονταν, ενώ αυξάνονταν αντίθετα το μερίδιο των ξένων επενδυτών, που κατέχουν σημαντική συμβολή στην προώθηση των εξαγωγών και στην παραγωγή περισσότερο ποιοτικών κινεζικών προϊόντων, παρότι τα κέρδη από αυτού του είδους τις εξαγωγές κατά κύριο λόγο αφορούν τις χώρες προέλευσης των επιχειρήσεων (Feenstra & Wei, 2009, pp. 9-10, 26).

Σημειώνεται πως στην Κίνα βρίσκονται δύο από τα πέντε λιμάνια με τη μεγαλύτερη κίνηση στον κόσμο. Οι εμπορικοί εταίροι της Κίνας στα μέσα του 2000 ήταν η Ιαπωνία, η ΕΕ, οι ΗΠΑ, η Νότια Κορέα, η Σιγκαπούρη και η Ρωσία (Χριστόπουλος, 2006, σ. 15).

Μεγάλοι αγοραστές των εξαγόμενων καταναλωτικών προϊόντων της Κίνας είναι ξένες πολυεθνικές, όπως οι Carrefour, Metro, Wal-Mart κλπ. (PwC, 2007, p. 29). Οι κινεζικές εξαγωγές προς την ΕΕ από το 1980 έως το 2003 αυξάνονταν με μέσο ρυθμό 18% και αντίστροφα, από την ΕΕ προς την Κίνα, με μέσο ετήσιο ρυθμό της τάξης του 13% (Χριστόπουλος, 2006, σ. 60).

Μεγάλη άνοδο στις εξαγωγές παρουσίασε διαχρονικά ο τομέας των ενδυμάτων. Με στοιχεία έτους 2006, παρουσίασαν άνοδο και οι τομείς ηλεκτρικών, μετάλλων, χημικών, πλαστικών, ξύλινων προϊόντων, παιχνιδιών κλπ. (Feenstra & Wei, 2009, pp. 2, 3, 5), ενώ επίσης πρόκειται για την πρώτη χώρα εξαγωγής προϊόντων πληροφορικής τεχνολογίας (Shirk, 2007, pp. 16-17). Ακόμη, η Κίνα προβλέπεται πως θα παραμείνει για πολύ ένας αμιγής εξαγωγέας προϊόντων όπως ο

λιθάνθρακας, το αλουμίνιο, ο κασσίτερος, το μαγνήσιο και ο ψευδάργυρος (Izraelewicz, 2005, p. 170).

Το 2007, η συνεισφορά της χώρας στις παγκόσμιες εξαγωγές εμπορευμάτων ανήλθε σε 8,78%, παρουσιάζοντας ετήσια μεταβολή +26%, ενώ στις παγκόσμιες εξαγωγές εμπορικών υπηρεσιών συνέβαλε κατά 3,7%, με ετήσια μεταβολή +33% (WTO, 2008). Αν και στο σύνολο των εξαγωγών υπερτερεί ο τομέας των εμπορευμάτων, οι εξαγωγές υπηρεσιών που βασίζονται στη γνώση προωθούνται και οκταπλασιάστηκαν στην Κίνα μεταξύ 2000 και 2010. Η οικονομική ανάπτυξη και η άνοδος του κατά κεφαλή εισοδήματος έχουν αυξήσει τις τιμές, σε σημείο που η χώρα δε θεωρείται πλέον τόσο ανταγωνιστική σε τομείς όπως τα ενδύματα, παρότι έχει υψηλά πλεονεκτήματα υποδομών και συσσώρευσης (UNCTAD, 2013, p. 180).

Τη δεκαετία μεταξύ 2001 και 2011, η Κίνα αναδείχθηκε ως η πρώτη εξαγωγική δύναμη στον κόσμο. Το 2011 οι συνολικές εξαγωγές ανήλθαν σε 1,9 τρις δολάρια (Πίνακας 1, Παράρτημα), (Βελέντζα & Θωμόπουλος, 2012, σ. 6), (έναντι 266 δις το έτος 2001, Grivogiannis, 2012, p. 18), παρουσιάζοντας αύξηση κατά 20,3% έναντι έτους 2010. Το εμπορικό πλεόνασμα έτους ανήλθε σε 156 δις δολάρια (Βελέντζα & Θωμόπουλος, 2012, σ. 6).

Για το 2011, οι κυριότεροι εξαγωγικοί τομείς στο εμπόριο προϊόντων ήταν τα μηχανήματα, τα βιομηχανικά είδη και τα χημικά προϊόντα (Πίνακας 2, Παράρτημα). Σημειώνεται ότι οι ξένες εταιρίες συνέβαλαν στο 50% του εμπορίου και το 1/3 του συνόλου των εμπορικών ροών αφορά «processing trade» (Βλ. Κεφ. 1, παρ. 1.2.4) (Βελέντζα & Θωμόπουλος, στο ίδιο, σ. 8-9).

Στο εμπόριο υπηρεσιών (ταξιδιωτικές, επιχειρησιακές, μεταφορικές, συμβουλευτικές), η Κίνα έχει την τέταρτη θέση, μετά τις ΗΠΑ, τη Γερμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο.

Το 2012, οι συνολικές εξαγωγές της Κίνας παρουσίασαν νέα άνοδο και ανήλθαν σε πάνω από 2 τρις δολάρια (WTO, 2013, www).

Σήμερα, η εγχώρια προστιθέμενη αξία της Κίνας στα εξαγόμενα προϊόντά της είναι σημαντική και υπολογίζεται στο 70% περίπου, με τη χώρα να συμβάλλει έτσι με τον καλύτερο τρόπο και στην παγκόσμια αλυσίδα αξίας (UNCTAD, 2013, pp. 129,131-170).

Προβλήματα αντιμετώπισαν οι εξαγωγείς της Κίνας, κυρίως αναφορικά με τις - αναλογικά με άλλους εξαγωγείς - αυστηρότερες πολιτικές αντιντάμπινγκ, που επιβάλλονταν στη χώρα, κυρίως λόγω του μεγαλύτερου όγκου του κινεζικού

εξαγωγικού εμπορίου. Έχει παρατηρηθεί ότι, σε μία προσπάθεια ελέγχου της ραγδαίας εξαγωγικής δραστηριότητας της Κίνας - ιδιαίτερα από το 2001 και μετά την ένταξη στον ΠΟΕ - οι ΗΠΑ και η Ευρώπη εντείνανε τους ελέγχους πολύ περισσότερο προς την Κίνα από όσο σε άλλες χώρες (Feenstra & Wei, 2009, pp. 19-20).

2.8.3 Εισαγωγές: Μηχανήματα, Πρώτες Ύλες, Ενέργεια

Την πρώτη πενταετία του 2000 - παρά τη σημαντική κινεζική παραγωγή - οι εισαγωγές σιδηρομεταλλευμάτων τριπλασιάστηκαν, όπως και του χαλκού, της σόγιας και των μικροσιδηρικών, ακόμα και του βαμβακιού, αν και η χώρα είχε πραγματοποιήσει ρεκόρ παραγωγής (Izraelewicz, 2005, pp. 170-172).

Η Κίνα, όπως προαναφέρθηκε, έχει κρίσιμη ανάγκη εισαγωγής πετρελαίου για την άνοδο της βιομηχανίας της και της οικονομίας της. Επίσης, οι εισαγωγές είναι εργαλείο μεταφοράς υψηλής τεχνολογίας στη χώρα, όπως και οι ΑΞΕ (Bramall, 2009, p. 390).

Αξιοσημείωτο είναι ότι στην Κίνα, με την πτώση των καλλιεργειών και την εγκατάλειψη της υπαίθρου, υπάρχει «ανοιχτή παραίτηση» από έναν παλαιότερο στόχο για τη διατροφική αυτάρκεια της χώρας. Ενώ γίνεται λόγος για κάλυψη των αναγκών από την εγχώρια παραγωγή σε ποσοστό 90%, στην πραγματικότητα η Κίνα αγοράζει από την παγκόσμια αγορά όσα δεν επαρκούν από τη δική της παραγωγή, ενώ ακόμα και για τη σόγια (βασικό διατροφικό προϊόν), ο πρώτος προμηθευτής της Κίνας είναι οι ΗΠΑ. Σε γενικές γραμμές, οι εισαγωγές της από το εξωτερικό καλύπτουν περισσότερο από το 60% της κατανάλωσης και η πρόβλεψη είναι ότι μακροπρόθεσμα η Κίνα θα καταστεί αμιγής εισαγωγέας γεωργικών προϊόντων. Η βιοτεχνολογία επίσης αναπτύσσεται και οι καλλιέργειες γενετικά τροποποιημένων οργανισμών είναι καλοδεχούμενες, με σκοπό τη μακροπρόθεσμη προοπτική η Κίνα να γίνει πωλητής δικής της παραγωγής (Izraelewicz, 2005, pp. 188, 18, 190).

Το 2005, οι εισαγωγές της Κίνας ανήλθαν σε 632 δις δολάρια (PwC, 2007, p. 2). Το 2007, η χώρα ήταν τρίτη κατά σειρά (πίσω από τις ΗΠΑ και τη Γερμανία), με μερίδιο 6,7% στις παγκόσμιες εισαγωγές εμπορευμάτων και πέμπτη χώρα στις παγκόσμιες εισαγωγές υπηρεσιών (WTO, 2008, pp. 6,12,14). Με την έκρηξη της ζήτησης στην Κίνα, πιθανότατα θα υπάρξει ένας νέος κύκλος ανόδου στις τιμές των πρώτων υλών, της ενέργειας και των γεωργικών προϊόντων, ενώ η κινεζική

ανάκαμψη τροφοδοτεί με πληθωριστικές πιέσεις τις αναπτυγμένες χώρες (Izraelewicz, 2005, p. 180).

Οι εισαγωγές στην Κίνα το έτος 2011 αυξήθηκαν με ταχύτερους ρυθμούς από τις εξαγωγές, στα 1,74 τρις (+ 24,9%) και η χώρα βρίσκεται στην 2^η θέση παγκοσμίως σε εισαγωγές εμπορευμάτων και στην 3^η θέση, όσον αφορά τις εισαγωγές υπηρεσιών. Η διάρθρωση των εισαγωγών αφορά κυρίως σε μηχανήματα και υλικά μεταφορών, πρώτες ύλες, πλαστικά σε πρωτογενή μορφή και καύσιμα για τη βιομηχανική της παραγωγή (Πίνακες 1, 2, Παράρτημα), (Βελέντζα & Θωμόπουλος, 2012, σ. 8-9).

Οι εισαγωγές για το έτος 2012 ανήλθαν σε 1,8 τρις, στα ίδια περίπου επίπεδα του προηγούμενου έτους (WTO, 2013, www).

2.9 Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (ΑΞΕ)

Με τις μεταρρυθμίσεις μετά το 1978-1979 άρχισαν να προσελκύονται σημαντικά ξένα κεφάλαια στην Κίνα, αρχικά με τη διαδικασία των κοινοπραξιών (joint ventures) (Alpha Bank, 2004, σ. 15), ενώ στη συνέχεια σε πιο μόνιμη βάση ΑΞΕ μετά το 1992.

Η Κίνα άνοιξε την αγορά της στις ΑΞΕ όσο καμία άλλη χώρα σε φάση ανάπτυξης και ο τομέας αποτελεί αντικείμενο κύριας πολιτικής της χώρας, συνιστώντας εισροή φρέσκου χρήματος, κεφαλαίου για κατασκευή εργοστασίων, νέας τεχνολογίας και τεχνογνωσίας και μοχλό ανάπτυξης (Izraelewicz, 2005, p. 86-87). Παρά τις προσπάθειες που γίνονται για την προστασία των εγχώριων βιομηχανιών από την αθρόα έλευση των ξένων επενδυτών - ειδικά αυτές που βρίσκονται σε αρχικά στάδια ανάπτυξης - στη χώρα οι σημαντικές πρωτοβουλίες προσέλκυσης ΑΞΕ, αποσκοπούν στην επαύξηση προστιθέμενης αξίας σε τομείς όπως η υψηλή τεχνολογία, οι «πράσινες» βιομηχανίες κλπ. (Kuang, 2009, p. 9).

Τα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του 2000 καταγράφηκε αύξηση 400% στις εξαγωγές και συγχωνεύσεις με ξένους επενδυτές στη χώρα (Kuang, *ibid*, p. 149) και συνολικά από το 1985 έως τα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του 2000, οι πολυεθνικές είχαν επενδύσει πάνω από 550 δις δολάρια στην Κίνα, ενώ οι επιχειρήσεις που κατέχουν απασχολούν 23 εκατ. εργαζόμενους και συνεισφέρουν κατά το ήμισυ

τουλάχιστον στις εξαγωγές της χώρας, συμβάλλοντας σε άνω του 1/5 των εσόδων των ταμείων του κράτους (Izraelewicz, 2005, p. 86-87).

Κυρίως μετά την ένταξη στον ΠΟΕ, από το 2001, οι τομείς της οικονομίας που άνοιξαν και απελευθερώθηκαν για τις επενδύσεις ήταν ο χρηματοοικονομικός τομέας, οι τράπεζες, οι ασφάλειες, οι τηλεπικοινωνίες, το χονδρεμπόριο και οι τομείς λιανικής πώλησης (PwC, 2007, p. 2). Ανησυχίες εκφράζονται για το μεγάλο μερίδιο προσέλκυσης ξένων επενδύσεων σε βάρος άλλων αναπτυσσόμενων χωρών.

Το 2005, οι ξένες επενδύσεις στην Κίνα αντιστοιχούσαν στο 36% του ΑΕΠ της. Μέχρι το 2004, εκτός του Χονγκ-Κονγκ, οι μεγαλύτεροι επενδυτές στην Κίνα ήταν η Ιαπωνία, η Ταϊβάν, οι ΗΠΑ, οι Παρθένες Νήσοι και η Ν. Κορέα (Διάγραμμα 22, Παράρτημα), (Χριστόπουλος, 2006, σ. 15, 50).

Με στοιχεία έτους 2008, οι εισροές ΑΞΕ της Κίνας αυξήθηκαν έναντι προηγούμενου έτους κατά 30% περίπου, φτάνοντας τα 108 δις δολάρια. Περισσότερα από τα 4/5 των εισροών ΑΞΕ σημειώνονταν στις ανατολικές περιοχές της χώρας. Τα επόμενα χρόνια ο ρυθμός αύξησης εντοπίζονταν περισσότερο δυτικά, αντανακλώντας αυξημένο ενδιαφέρον των πολυεθνικών και κυβερνητική στήριξη στις νησιωτικές περιοχές (UNCTAD 2009, σ. 247).

Το έτος 2012, η Κίνα είχε ηγετική θέση μεταξύ των αναπτυσσόμενων χωρών στην προσέλκυση ΑΞΕ, που έφτασαν σε ύψος 121 δις δολάρια, παρά την υστέρηση κατά 2%, έναντι προηγούμενου έτους. Η Κίνα και το Χονγκ Κονγκ ήταν, σε παγκόσμιο επίπεδο, στη δεύτερη και τρίτη μεγαλύτερη θέση αντίστοιχα ως χώρες υποδοχής ΑΞΕ (Διάγραμμα 23, Παράρτημα), (UNCTAD, 2013, pp. 46, 214, xvii). Βασικές πηγές επενδυτικών εισροών στην Κίνα είναι το Χονγκ Κονγκ, η Ταϊβάν, η Ιαπωνία, η Σιγκαπούρη, οι ΗΠΑ και η Ν. Κορέα (Πίνακας 3, Παράρτημα), (Βελέντζα & Θωμόπουλος, 2012, σ. 11).

Πρόσφατα, κάποιες ξένες βιομηχανικές επιχειρήσεις στην Κίνα μετέφεραν τις δραστηριότητες τους από τις παραλιακές ακτές στα ενδότερα, δυναμιτίζοντας έτσι τις εισροές των ΑΞΕ σε πιο κεντρικές και στις δυτικές περιοχές της χώρας. Η αναζήτηση νέων περιοχών σε πολλές περιπτώσεις οδηγήθηκε από το πολύ χαμηλότερο εργατικό κόστος (UNCTAD, 2013, p. 46). Το φαινόμενο αυτών των μετακινήσεων προβλέπεται να συνεχισθεί και το συγκριτικό πλεονέκτημα της Κίνας του χαμηλού εργατικού κόστους να συρρικνωθεί σταδιακά (World Bank, 2013, p. 8-10).

Περισσότερο έχει αναβαθμισθεί μέσω ΑΞΕ ο κατασκευαστικός τομέας σε βιομηχανίες εντάσεως πληροφοριακής τεχνολογίας όπως είναι, για παράδειγμα, τα

ηλεκτρονικά εξαρτήματα. Η ανάπτυξη του τομέα επικοινωνιών και πληροφοριακής τεχνολογίας βρίσκεται στις προτεραιότητες της κυβερνητικής πολιτικής και δυναμιτίζεται από ισχυρή παρουσία πολυεθνικών επίσης στο Χονγκ Κονγκ και στην Ταϊβάν, με τις ΑΞΕ να αποτελούν κύριο κανάλι μεταφοράς τεχνογνωσίας (Krug & Hendrichske, 2007, p. 80, 89, 90). Διπλασιασμός έχει παρατηρηθεί την τελευταία πενταετία στους τομείς έρευνας και τεχνολογίας, με τις ΑΞΕ να έχουν επιτρέψει στην Κίνα μία περισσότερο αναβαθμισμένη συμμετοχή στην παγκόσμια αλυσίδα αξίας (UNCTAD, 2013, p. 46).

Οι πολυεθνικές που επενδύουν στην Κίνα εκμεταλλεύονται κατά κύριο λόγο το χαμηλό κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος, αλλά και σημαντικά κίνητρα που έχουν δοθεί από την κινεζική κυβέρνηση. Τέτοιο κίνητρο υποδοχής ΑΞΕ είναι, για παράδειγμα, η επιστροφή φόρων για την παραγωγή που προορίζεται για εξαγωγές (Alpha Bank, 2004, σ. 15, 22, 23). Η επιστροφή φόρου επίσης επιδοτείται σε προγράμματα επιχορηγήσεων για επενδύσεις σε επιλεγμένους τομείς της οικονομίας. Ο φορολογικός νόμος που θεσπίστηκε στην Κίνα από το 2008 θεωρείται πως έχει ένα πλαίσιο για πιο δίκαιους όρους ανταγωνισμού μεταξύ εγχώριων και ξένων επιχειρήσεων και ξεκαθάρισε τις φορολογικές ευθύνες, ενώ παράλληλα διευρύνει τα κίνητρα υπέρ της βιομηχανικής παραγωγής και έχει ανταγωνιστικό προφίλ σε παγκόσμια εμβέλεια. (Kuang, 2009, pp. 57, 69).

Κάποια παραδείγματα της κυβερνητικής πολιτικής που επίσης ευνοεί τις ΑΞΕ είναι η πρόσφατη επαύξηση του ορίου ιδιοκτησιακής συμμετοχής για ξένους επενδυτές σε κοινοπραξίες σε 49% (από 33%) και η απλοποίηση των διαδικασιών που σχετίζονται με ροές κεφαλαίων και συναλλαγματικές ρήτρες για ξένους επενδυτές (UNCTAD, 2013, pp. 93-94).

Από την άλλη πλευρά, οι κυβερνητικές πολιτικές για τις ΑΞΕ δεν είναι ουδέτερες για όλους τους τομείς προϊόντων και θα μπορούσαν να κατηγοριοποιηθούν σε ενθαρρυντικές πολιτικές, ουδέτερες και απαγορευτικές, ανάλογα του είδους παραγωγής (Feenstra & Wei, 2009, p. 27). Για παράδειγμα, υπάρχει αντιμονοπωλιακός νόμος από 1-1-2008, που απέκλεισε επένδυση της Coca Cola, μέσω εξαγοράς και συγχώνευσης με κινεζική επιχείρηση (UNCTAD, 2009).

Περαιτέρω, ο προσανατολισμός της πολιτικής της Κίνας για την τόνωση της εγχώριας κατανάλωσης προβλέπεται να αναζωπυρώσει την οικονομία περισσότερο από τις εξαγωγές και αυτό θα είναι προς όφελος των ροών των ξένων επενδυτών

(Αμερικανών, Γιαπωνέζων και Ευρωπαίων), όσων επικεντρώνονται στην εσωτερική αγορά της χώρας (Grivoyannis, 2012, p. 17).

Η ωφέλεια από τις εισροές ΑΞΕ στην Κίνα αφορά τόσο τα κράτη προέλευσης όσο και την ίδια ως χώρα υποδοχής, παρότι λέγεται πως πρωτίστως επωφελείται η ίδια η Κίνα και κατά δεύτερο οι αναπτυσσόμενες χώρες που κάνουν εξαγωγές ή ΑΞΕ προς την Κίνα (Alpha Bank, 2004, σ. 15,22, 23).

Κάποιοι μελετητές ασχολούνται με την άνοδο της απασχόλησης ως απόρροια της εξαγωγικής δραστηριότητας της Κίνας. Ενδιαφέρον είναι το συμπέρασμα έρευνας ότι οι πολυεθνικές που επενδύουν στην Κίνα – αυξάνοντας έτσι την απασχόληση στη χώρα – φαίνεται να αυξάνουν ταυτόχρονα και την απασχόληση στις χώρες προέλευσής τους και όχι να αντικαθιστούν αυτήν την απασχόληση ή τη δραστηριότητά τους (Feenstra & Wei, 2009, pp.14, 28).

Διαχρονικά, οι εκροές ΑΞΕ της Κίνας δεν είχαν την ίδια δυναμική με αυτή των εισροών. Το 2006, η χώρα είχε μερίδιο λιγότερο από 2% στις συνολικές παγκόσμιες εκροές (Feenstra & Wei, *ibid*, p.27). Για το έτος 2008, οι εκροές της χώρας (56 δις δολάρια) παρουσίασαν άνοδο κατά 132% έναντι έτους 2007 και η Κίνα κατατάχθηκε στη 13^η θέση παγκοσμίως ως πηγή εκροών ΑΞΕ και τρίτη μεταξύ των αναπτυσσόμενων χωρών και των χωρών σε μετάβαση. Σημαντική άνοδο είχαν επίσης οι εξαγωγές επιχειρήσεων σε αναπτυσσόμενες χώρες. Οι επενδύσεις της Κίνας στο εξωτερικό αποσκοπούσαν σε πρόσβαση σε φυσικές πηγές πετρελαίου, αερίου και μεταλλευμάτων, σε τομείς τεχνολογίας και δικτύων διανομής (UNCTAD, 2009, pp. 20, 36, 50, 55, 66, 82, 76, 97, 104). Επίσης, σε τομείς μεταποίησης, τηλεπικοινωνιών και λιανικού εμπορίου (Βελέντζα & Θωμόπουλος, 2012. σ. 12).

Για το έτος 2012, οι κινεζικές επιχειρήσεις διατήρησαν τη ραγδαία πορεία παγκοσμιοποίησής τους, με τις εκροές ΑΞΕ από Κίνα να συνεχίζουν να αυξάνουν, φτάνοντας σε ένα νέο επίπεδο-ρεκόρ, ύψους 84 δις δολαρίων (Διάγραμμα 24, Παράρτημα). Οι επενδύσεις της Κίνας στο εξωτερικό στρέφονται σε τομείς πετρελαίου, αερίου και γενικά ενέργειας και οι Κινέζοι είναι μεταξύ των μεγαλύτερων επενδυτών σε χώρες όπως το Τουρκμενιστάν και το Ουζμπεκιστάν (UNCTAD, 2013, p. xvii, 80, 247).

2.10 Κίνα και Παγκόσμια Κλιματική Αλλαγή

Η κοινή λογική υποδεικνύει μία αρνητική πρόγνωση για τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις στην Κίνα - και κατ' επέκταση στον πληθυσμό της και στο παγκόσμιο περιβάλλον (Feenstra & Wei, 2009, pp. 24). Τα τρέχοντα πρότυπα ανάπτυξης της χώρας έχουν επιδράσει στην αξιοσημείωτη περιβαλλοντική επιβάρυνση – στη γη, στον αέρα και στο νερό – ενώ επίσης έχουν συμπιέσει τη διαθεσιμότητα των φυσικών πόρων (Διάγραμμα 25, Παράρτημα), (World Bank, 2013, p. 8).

Ιστορικά, οι αναπτυσσόμενες χώρες δεν συνέβαλαν ιδιαίτερα στην κλιματική αλλαγή και στην περιβαλλοντική επιβάρυνση, που ήταν χαρακτηριστικά των συνεπειών των δραστηριοτήτων των αναπτυγμένων χωρών. Η κατάσταση αυτή σήμερα αλλάζει, όσο αναπτύσσονται η Κίνα, η Ινδία η Νότια Αφρική και άλλες χώρες. Η Κίνα σήμερα, θεωρείται πως έχει την πρωτιά παγκοσμίως στην εκπομπή διοξειδίου του άνθρακα - του περισσότερο επιβαρυντικού παράγοντα στο «φαινόμενο του θερμοκηπίου». Σημειώνεται ωστόσο ότι, ενώ αυτό συμβαίνει σε απόλυτες τιμές, η κατανάλωση ενέργειας και οι εκπομπές ανά κάτοικο κατέχουν πολύ μικρότερα ποσοστά από αυτά των αναπτυγμένων κρατών. Παρόλα αυτά, δεδομένη είναι η εξάρτηση των κατοίκων της πολυπληθούς χώρας από την κύρια πηγή ενέργειας, τον άνθρακα. Από την πλευρά της Κίνας υποστηρίζεται πως ιστορικά υπεύθυνες για το σωρευτικό αποτέλεσμα στο φαινόμενο του θερμοκηπίου είναι οι αναπτυγμένες χώρες, οπότε δεν υπάρχει μεγάλο περιθώριο σε όσες τώρα αναπτύσσονται να επιβαρύνουν το περιβάλλον μέσω της βιομηχανικής τους παραγωγής (IDS, 2009a, p. 1, 2).

Η πρόκληση για την Κίνα είναι η συνέχιση των ρυθμών ανάπτυξης τον καιρό της κλιματικής αλλαγής του πλανήτη, δεδομένης της επιβάρυνσης του παγκόσμιου περιβάλλοντος από τις εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα (World Bank, 2013, p. 8). Σήμερα, η "συνήθης" επιχειρηματική πρακτική προβλέπεται να προκαλέσει την άνοδο της θερμοκρασίας του πλανήτη κατά 6 βαθμούς Κελσίου ή περισσότερο μακροπρόθεσμα (PwC, 2013b, p. 3). Κατά συνέπεια, αποτελεί αναγκαιότητα για τη χώρα η μετατροπή των περιβαλλοντικών πιέσεων μέσω της χρήσης νέων πηγών για την ανάπτυξη, υιοθετώντας ένα μοντέλο «πράσινης» ανάπτυξης που θα διοχετευτεί και σε νέες παγκόσμιες αγορές, ενώ παράλληλα θα επιλύσει πολλά από τα σημερινά πιεστικά εγχώρια περιβαλλοντικά προβλήματα (World Bank, 2013, p. 8).

Οι κινεζικές αρχές έχουν προτείνει μία νέα προσέγγιση για «πράσινη ανάπτυξη» στο 12^ο Πενταετές Πρόγραμμά τους, που προβάλλει τη συνεχιζόμενη ραγδαία ανάπτυξη, ταυτόχρονα με φιλόδοξους στόχους για αποτελεσματική διαχείριση των ενεργειακών και φυσικών πόρων και για την περιβαλλοντική

βιωσιμότητα. Αυτή η προσέγγιση συμβαδίζει με τα πρότυπα της «πράσινης» ανάπτυξης που την αποδεσμεύει από τη μεγάλη της εξάρτηση από τη χρήση φυσικών πόρων και από την περιβαλλοντική επιβάρυνση, η οποία προωθεί τη δημιουργία νέων αγορών «πράσινων» προϊόντων, τεχνολογίας και επενδύσεων και την αλλαγή του καταναλωτικού μοντέλου και συμπεριφοράς (World Bank, *ibid*, p. 39).

Σε ευρύτερο επίπεδο, η Κίνα έχει επικυρώσει το Πρωτόκολλο του Κιότο για το περιβάλλον το 2002, που σκοπό έχει τη μείωση των εκπομπών αερίων που δημιουργούν το φαινόμενο του θερμοκηπίου. Επίσης, έχει υιοθετήσει το «Εθνικό Πρόγραμμα Κλιματικής Αλλαγής», όπου συμπεριλαμβάνονται στόχοι ελάττωσης των εκπομπών αερίων, όπως και ένα Νόμο για την Ανανεώσιμη Ενέργεια, το 2005, όπου οι στόχοι είναι της ίδιας κλίμακας με αυτούς που έχουν τεθεί και στην ΕΕ με αφετηρία το έτος 2020 (IDS, 2009a, p. 2).

Ήδη, σύμφωνα με τα στατιστικά, οι δείκτες της χώρας στην ταχεία μείωση των ενεργειακών πιέσεων σε σχέση με το ΑΕΠ της φανερώνουν μία από τις καλύτερες επιδόσεις σε παγκόσμια κλίμακα (IDS, *ibid*, pp. 3, 2). Επίσης, υπάρχουν μελέτες για την Κίνα (π.χ. Dean & Lovely in Feenstra & Wei, 2009, pp. 24-25) που δείχνουν ότι η μόλυνση των υδάτων και του αέρα από τα εργοστασιακά απόβλητα έχει παρουσιάσει μείωση από το 1995 και μετά, ενώ η αύξηση από το διοξείδιο του θείου δείχνει μόνο μία μικρή άνοδο. Η ελάττωση της μόλυνσης σε τέσσερα βασικά επιβαρυντικά για το περιβάλλον στοιχεία που εξετάστηκαν οφείλεται αφενός σε τεχνική βελτίωση κάποιων εργοστασίων που επιδρούν με περιβαλλοντικά φιλικές μεθόδους παραγωγής, ενώ αφετέρου και στη σχετική κυβερνητική πολιτική, που συμβάλλει μέσω κανονιστικών περιβαλλοντικών ρυθμίσεων. Πιστεύεται ωστόσο ότι αυτές οι κυβερνητικές πρωτοβουλίες προέρχονται από μικρού επιπέδου οργανισμούς, που δεν χρηματοδοτούνται επαρκώς, συγκριτικά με το μέγεθος του περιβαλλοντικού προβλήματος της χώρας.

Η Κίνα μπορεί να διδαχθεί από χώρες που κατέχουν πλεονέκτημα και εμπειρία στην επιτυχή υιοθέτηση της ενεργειακής τεχνολογίας χαμηλής περιεκτικότητας άνθρακα. Μπορεί επίσης και να διδαχθεί από τις τακτικές των αναπτυγμένων χωρών και να αποφύγει τα λάθη που οδήγησαν στις σύγχρονες περιβαλλοντικές επιβαρύνσεις. Η χώρα είναι πρόθυμη για την εισαγωγή και εγχώρια ανάπτυξη τέτοιας τεχνολογίας, την τεχνογνωσία της οποίας κατέχουν συνήθως οι αναπτυγμένες χώρες και ήδη συμμετέχει σε ανάλογα συμμετοχικά προγράμματα με την ΕΕ για εγκαθίδρυση ανάλογων μονάδων (IDS, 2009a, pp. 1, 3).

Εφόσον επιτευχθούν οι στόχοι για «πράσινη» ανάπτυξη, αναμένεται σημαντική απομείωση στην ενεργειακή και εμπορευματική ένταση της παραγωγής μέχρι το 2030, μέσω μικρότερης αναλογίας της βιομηχανίας στο ΑΕΠ, χαμηλότερου μεριδίου φυσικών πόρων και βιομηχανιών εντάσεως μόλυνσης του περιβάλλοντος. Επίσης θα επιτευχθούν καλύτερες τιμές ενέργειας, εμπορευμάτων και περιβαλλοντικών υπηρεσιών (World Bank, 2013, p. 8). Επιπλέον, η Κίνα μπορεί να αποτελέσει παράδειγμα περιβαλλοντικής πολιτικής επιδρώντας θετικά και σε άλλες χώρες.

Κεφάλαιο 3: Προοπτικές της Κίνας ως Αναπτυξιακή Δύναμη

3.1 Κίνα και BRICs: Προγνώσεις και Αδυναμίες

Με την οικονομική άνοδο της Κίνας, παρατηρήθηκε μία μεταβολή στην παγκόσμια ισορροπία δυνάμεων. Η Κίνα και κάποιες άλλες χώρες φαίνεται πως θα έχουν έναν περισσότερο σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση του μελλοντικού περιβάλλοντος (IDS, 2009b).

Η πρωτοποριακή οικονομική δυναμική της Κίνας έχει εξετασθεί και κάτω από ένα ευρύτερο πρίσμα των τεσσάρων χωρών που συνέθεσαν τις αναπτυσσόμενες BRICs (Βραζιλία, Ρωσία, Ινδία, Κίνα) - μία αποδεκτή κατηγοριοποίηση από πολλούς αναλυτές - ως ομάδα-κλειδί των παγκόσμιων οικονομικών εξελίξεων, λόγω της ανάπτυξής τους και της γενικότερης παγκόσμιας επιρροής τους. Οι BRICs βρέθηκαν επί σειρά ετών στην κορυφή της λίστας των προτιμήσεων των ξένων επενδυτών και της σύγχρονης θεώρησης της παγκοσμιοποίησης.

Το ακρωνύμιο των BRICs δημιουργήθηκε αρχικά από τον Jim O'Neil, Επικεφαλή Διεθνών Οικονομικών Ερευνών του τραπεζικού ομίλου Goldman Sachs, στις αρχές της δεκαετίας του 2000. Οι εθνικές οικονομίες των BRICs πέτυχαν μία εντυπωσιακή αναπτυξιακή πορεία, ιδιαίτερα κατά τις προηγούμενες δεκαετίες, συμβάλλοντας σημαντικά στο παγκόσμιο ΑΕΠ. Η οικονομική τους πρόοδος βασίστηκε κυρίως στο άνοιγμα των αγορών τους προς το εξωτερικό, στις κυβερνητικές μεταρρυθμίσεις και στην προσέλκυση πολυεθνικών για ΑΞΕ.

Σύμφωνα με προβλέψεις των προηγούμενων ετών της Goldman Sachs (2009, p. 2), το συνολικό μέγεθος των οικονομιών των BRICs θα αποτελέσει το μισό του αντίστοιχου μεγέθους των οικονομιών των χωρών G7¹¹ μέχρι το 2020, και τα μεγέθη αυτά θα εξισωθούν μεταξύ 2030 και 2050. Η Κίνα και η Ινδία θα αποτελέσουν κύριες προμηθεύτριες χώρες για βιομηχανικά προϊόντα και υπηρεσίες, ενώ η Ρωσία και η Βραζιλία για πρώτες ύλες και φυσικούς πόρους. Οι προβλέψεις αυτές λάμβαναν ως

¹¹ G-7 : ΗΠΑ, Ιαπωνία, Γερμανία, Γαλλία, Αγγλία, Ιταλία, Καναδάς

δεδομένη μία μελλοντική υστέρηση στους ρυθμούς ανάπτυξης των ΗΠΑ. Επιπλέον, οι χώρες BRICs ήταν στην κορυφή (μαζί με τις ΗΠΑ) των πέντε πλέον ελκυστικών προορισμών των ΑΞΕ - σύμφωνα με τα στοιχεία έτους 2008 - εν μέσω της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης (Unctad, 2009).

Σήμερα, οι BRICs εξακολουθούν να είναι τέσσερις από τις δέκα μεγαλύτερες εθνικές οικονομίες στον κόσμο, οι ισχυροί ρυθμοί της ανάπτυξης όμως έχουν μειωθεί (The Economist, 2013b, www). Γενικότερα, μετά την εμπειρία της οικονομικής ύφεσης που βιώνεται ακόμη στον κόσμο και εν μέσω αναζήτησης επιχειρηματιών ευκαιριών και αποδοτικών επενδύσεων, οι αισιόδοξες προβλέψεις των προηγούμενων ετών για τις BRICs φαίνεται να επισκιάζονται στη βιβλιογραφία από μεγαλύτερες επιφυλάξεις. Μεταξύ αυτών, επισημαίνεται η υστέρηση των ρυθμών ανάπτυξης στην Κίνα (βλ. Κεφ. 1, παρ. 1.2.5). Για τις υπόλοιπες χώρες των BRICs επίσης παρατηρείται ότι, για παράδειγμα, στη Βραζιλία ο ετήσιος ρυθμός μεγέθυνσης έχει πτώση από 4,5% σε 2%, της Ρωσίας από 7% σε 3,5% και της Ινδίας από 9% σε 6% (Sharma, 2012). Η συνεισφορά των BRICs στο παγκόσμιο ΑΕΠ είναι χαμηλότερη από όσο στο παρελθόν. Συγκεκριμένα, για το 2012, συνέβαλαν κάτω από 50% στο παγκόσμιο ΑΕΠ (έναντι των 2/3 της συμβολής τους το έτος 2008). Τόσο η Goldman Sachs όσο και άλλοι αναλυτές πλέον προβλέπουν ότι αυτή η σημερινή αναλογία πρόκειται να μειωθεί περισσότερο, λόγω της συρρίκνωσης των ετήσιων ρυθμών ανόδου του ΑΕΠ τους (Διάγραμμα 26, Παράρτημα), (The Economist, 2013b, www). Από την άλλη πλευρά, η πτώση αυτή δε θα έπρεπε να εκπλήσσει, καθώς καμία οικονομία θεωρητικά δεν μπορεί να διατηρήσει εξαιρετικά ραγδαίους ρυθμούς ανόδου, γενικά για πάνω από μία δεκαετία και δεδομένου του παράγοντα της παγκόσμιας αρνητικής συγκυρίας (Sharma, 2012).

Σύμφωνα με τον Sharma (ibid), πρόκειται περί μύθου ότι οι αναπτυγμένες οικονομίες πρόκειται να συρρικνωθούν μελλοντικά με τις αναπτυσσόμενες. Η ανάπτυξη των αναδυόμενων οικονομιών, κατά κάποιες απόψεις, δεν θεωρείται βιώσιμη, ενώ, ως προς τους ρυθμούς ανόδου της οικονομίας, χαρακτηριστικά λέγεται πως η Κίνα ήταν εκείνη που καθοδήγησε κυρίως τις αισιόδοξες προβλέψεις και για τις άλλες αναπτυσσόμενες χώρες. Σε αυτές τις παρατηρήσεις υπερτονίζεται και το ζήτημα της μεγάλης διαφοράς στους δείκτες του κατά κεφαλή εισοδήματος ως προς το ΑΕΠ μεταξύ αναπτυγμένων και αναπτυσσόμενων χωρών (Διάγραμμα 32, Παράρτημα). Η κριτική επεκτείνεται για τις BRICs, με επισημάνσεις των μη κοινών χαρακτηριστικών μεταξύ τους, ενώ θεωρείται ότι δεν θα συνεχίσουν να

αναπτύσσονται με αρμονικό τρόπο - εξαιρουμένης της Κίνας, - ότι έχουν εξαντλήσει τις περιορισμένες μεταξύ τους εμπορικές διασυνδέσεις και ότι κατέχουν λίγα κοινά στοιχεία ενδιαφέροντος εξωτερικής πολιτικής.

Όπως υποστηρίζεται και από την Goldman Sachs (Mossavar-Rahmani & Nelson, 2013, p. 25), αν ληφθούν υπόψη παράγοντες οικονομικών ελευθεριών, όπως και παράγοντες διευκόλυνσης επενδυτών και επιχειρηματιών, οι BRICs συνολικά έχουν χαμηλές επιδόσεις σε αυτούς τους τομείς, αντίθετα, για παράδειγμα, με τις ΗΠΑ (Διάγραμμα 28, Παράρτημα). Επίσης, υπάρχουν περιθώρια διαφθοράς που δεν ελέγχονται επαρκώς. Ακόμα, σε όλες αυτές τις χώρες η κρατική παρέμβαση θεωρείται εκτεταμένη σε πολλές πλευρές της οικονομίας, από την ιδιοκτησία τραπεζών και φυσικών πόρων ως και τις άμεσες επενδύσεις σε διάφορους τομείς της οικονομίας.

Σημειώνεται ωστόσο, ότι οι BRICs εξακολουθούν να βρίσκονται σε υψηλές θέσεις στις προτιμήσεις των επενδυτών ως χώρες υποδοχής ΑΞΕ (κυρίως η Κίνα, η Ινδία και η Βραζιλία - ως Διάγραμμα 27 και Διάγραμμα 33 στο Παράρτημα), (UNCTAD, 2012; UNCTAD, 2013).

Συνοπτικά, τα σημερινά προβλήματα που εντοπίζονται στις BRICs, τα οποία έχουν ανασταλτικό χαρακτήρα για τις αποφάσεις των επενδυτών, αναφέρονται για κάθε χώρα ως εξής (Mossavar-Rahmani & Nelson, 2013, p. 25-26):

- ✓ Για την Κίνα, υπάρχουν τρία βασικά προβλήματα: το δημογραφικό, η ανισόρροπη ανάπτυξη και η χρηματοπιστωτική πίεση.

- ✓ Για τη Βραζιλία, το μεγαλύτερο πρόβλημα εντοπίζεται στην κυριαρχία του κρατικού τομέα (κρατικές δαπάνες ίσες με το 40% του ΑΕΠ της χώρας), που είναι ο μεγαλύτερος μεταξύ των BRICs και συνεπάγεται υστέρηση στην ιδιωτική πρωτοβουλία.

- ✓ Για τη Ρωσία - παρά τις εξαγωγές ενέργειας και φυσικών πόρων - εκφράζονται φόβοι ότι η χώρα θα εξαρτηθεί πολύ από το πετρέλαιο και την ενέργεια, προκειμένου να ισορροπήσει το εμπορικό της έλλειμμα που διαμορφώνεται από μη πετρελαϊκές δραστηριότητες και για να μπορέσει να διατηρήσει το ρυθμό ανάπτυξης της. Επίσης, εντοπίζεται δημογραφικό ζήτημα και προβλήματα μη επιβολής του νόμου, επομένως και θέματα εκτεταμένης διαφθοράς.

- ✓ Η Ινδία έχει προβλήματα αναποτελεσματικότητας του πολιτικού της συστήματος και της κυβερνητικής της ηγεσίας που οδηγούν επίσης σε σημαντικά εμπόδια της γραφειοκρατίας, που παρεμποδίζουν τα έργα υποδομών και τις

μεταρρυθμίσεις. Επίσης κατέχει τον υψηλότερο δείκτη χρεών ως προς το ΑΕΠ της και το μεγαλύτερο έλλειμμα στον προϋπολογισμό της, συγκρινόμενη με άλλες κύριες αναπτυσσόμενες χώρες. Η υστέρηση στα έργα υποδομής επιδρά επίσης αρνητικά στην αναποτελεσματικότητα της αλυσίδας διανομής τροφίμων, με καταστρεπτικά για την παραγωγή, την αγορά και την κατανάλωση αποτελέσματα.

3.1.1 Διεύρυνση των BRICs, Προοπτικές και Σχέσεις με Άλλες Χώρες

Από το 2010, σε κάποιες αναλύσεις, στις χώρες BRICs προστίθεται και η αναδυόμενη οικονομία της Νότιας Αφρικής, εξετάζοντας τις χώρες ως BRICS¹².

Το 2012, οι πέντε χώρες BRICS συνέχισαν να είναι ηγετικοί προορισμοί των παγκόσμιων ροών των ΑΞΕ, μεταξύ των αναπτυσσόμενων χωρών. Οι εκροές από αυτές τις οικονομίες αυξήθηκαν σε 145 δις δολάρια το έτος 2012 (από 7 δις δολάρια το έτος 2000), αποτελώντας το 10% των παγκόσμιων εκροών. Οι πολυεθνικές τους παρουσιάζουν αυξημένη δραστηριότητα, συμπεριλαμβανομένων όσων βρίσκονται στην Αφρική. Πάνω από το 40% των παγκόσμιων εκροών από τις BRICS έχουν κατευθυνθεί σε αναπτυσσόμενες οικονομίες, εκ των οποίων το 34% στην ΕΕ. Ποσοστό 43% περίπου των εκροών έχει κατευθυνθεί σε γειτονικές με τις BRICS χώρες, δηλαδή στη Λατινική Αμερική και Καραϊβική, σε χώρες σε μετάβαση, στην Ν. Ασία, στη ΝΑ Ασία και στην Αφρική (UNCTAD, 2013, p. 3-5).

Επιπλέον, περίπου το 59% των «πράσινων» επενδύσεων του 2012 προήλθε από αναπτυσσόμενες οικονομίες (κατά 80% από Ασία και το υπόλοιπο κυρίως από Αφρική), ενώ η Ινδία ήταν ο μεγαλύτερος επενδυτής στον τομέα. Η Κίνα, η Ινδία και η Βραζιλία κατατάσσονται μεταξύ των εννέα αναπτυσσόμενων χωρών που είχαν το μεγαλύτερο μερίδιο βιώσιμων επενδύσεων την τελευταία δεκαετία (UNCTAD, *ibid*, p. 74).

Οι χώρες BRICS θεωρούνται μεταξύ των σημαντικότερων επενδυτών στην Αφρική, παρότι αυτή λαμβάνει μόνο το 4% των συνολικών εκροών τους. Οι κινεζικές επενδυτικές εκροές στην Αφρική κατευθύνονται κυρίως προς τη Ν. Αφρική, όπως επίσης και στο Σουδάν, τη Νιγηρία, τη Ζάμπια και την Αλγερία., με αντικείμενο την εξεύρεση πρώτων υλών, ενώ παρουσιάζονται και ευκαιρίες για τον κατασκευαστικό τομέα (UNCTAD, *ibid*, p. 5).

¹² Brazil, Russia, India, China, South Africa

Σύμφωνα με μία άλλη κατηγοριοποίηση των αναδυόμενων οικονομιών, μαζί με τις παλιές BRICs εξετάζονται συμπληρωματικά η Ινδονησία, το Μεξικό και η Τουρκία, αποτελώντας τις χώρες E7¹³. Οι χώρες E7 προβλέπεται να κατέχουν συνολικά κατά 50% (ή 75% με αξία αγοραστικής δύναμης) μεγαλύτερο ΑΕΠ από τις χώρες G-7 μέχρι το 2050 (Διαγράμμα 29, Παράρτημα). Οι E7 κατέχουν σήμερα συνολικά κάτω από το μισό ΑΕΠ των G7 χωρών. Σύμφωνα με την PricewaterhouseCoopers, το μεγαλύτερο μερίδιο ανάπτυξης μεταξύ των E7 χωρών προβλέπεται να κατέχουν η Κίνα και Ινδία, ενώ η Κίνα θα ξεπεράσει τις ΗΠΑ (Διάγραμμα 30, Παράρτημα), (PwC, 2013b, pp. 4, 6, 8).

Βραχυπρόθεσμα, μεταξύ των παραγόντων που προβλέπεται να επιδράσουν θετικά στις παγκόσμιες ΑΞΕ τα επόμενα τρία χρόνια, αυτοί που περισσότερο τονίζονται είναι η κατάσταση της οικονομίας στις BRICS και στις ΗΠΑ (UNCTAD, 2013, p. 18).

Η Κίνα παρουσιάζεται σήμερα, σύμφωνα με έρευνα της UNCTAD¹⁴, ως ο προτιμότερος προορισμός υποδοχής ξένων επενδύσεων, μεταξύ όλων των χωρών, σύμφωνα τις μεγάλες πολυεθνικές. Μεταξύ των πέντε προτιμότερων χωρών για ΑΞΕ βρίσκονται επίσης η Βραζιλία και η Ινδία (Διάγραμμα 27, Παράρτημα και σχετικό το Διάγραμμα 33, Παράρτημα), (UNCTAD, *ibid*, pp. viii, 13).

3.1.2 Επιρροές της Κίνας: Νέες Ευκαιρίες και Δυνατότητες στις Αναπτυσσόμενες Χώρες

Οι αναπτυσσόμενες χώρες στρέφουν το ενδιαφέρον τους στην Κίνα, αναζητώντας νέες πηγές επενδύσεων, εμπορίου και αναπτυξιακής βοήθειας, ακόμα και για ένα νέο οικονομικό αναπτυξιακό μοντέλο (IDS, 2009b, p. 1).

Η Κίνα παίζει σπουδαίο ρόλο στη διανομή των παγκόσμιων δημόσιων προϊόντων, που κυρίως σχετίζονται με τον αναπτυσσόμενο κόσμο. Όπως αναλύθηκε και στο 2^ο Κεφάλαιο, η χώρα καθοδηγεί τις διεθνείς τάσεις και επηρεάζει τόσο τις αναπτυγμένες όσο και τις αναπτυσσόμενες χώρες, ενώ επιδρά στην ανάπτυξη νέων

¹³ E7: Brazil, Russia, India, China, Indonesia, Mexico, Turkey

¹⁴ Unctad : United Nations Conference on Trade and Development / Διάσκεψη Ηνωμένων Εθνών για το Εμπόριο και την Ανάπτυξη

κυβερνητικών παγκόσμιων οργανισμών, που ενδιαφέρονται, για παράδειγμα, για το εμπόριο, το κλίμα, τις χρηματοοικονομικές ροές και την ασφάλεια.

Η επέκταση του εμπορίου της στις αναπτυσσόμενες χώρες, ιδιαίτερα σε όσες κατέχουν φυσικούς πόρους, επίσης έχει άμεση επίδραση για τις ίδιες. Η ανάπτυξη της Κίνας είναι σημαντικός οδηγός της οικονομικής προόδου πολλών αναδυόμενων χωρών, ειδικά στην Αφρική. Σημειώνεται ωστόσο ότι η Κίνα δέχεται κριτική για τις τακτικές της, ιδιαίτερα στην Αφρική, όπου η αναπτυξιακή της βοήθεια υστερεί σε συνθήκες που συνδέονται με σωστή διακυβέρνηση, ανθρώπινα δικαιώματα και ζητήματα κοινωνικά και περιβαλλοντικά, καθώς δεν ακολουθεί ιδιαίτερο, συγκεκριμένο πρόγραμμα αναπτυξιακής συνεργασίας με αυτές τις χώρες (IDS, *ibid*, p. 3).

Σε μικροοικονομικό επίπεδο, η Κίνα μπορεί να αποτελέσει παράδειγμα στις αναπτυσσόμενες χώρες για τις δικές της παρεμβάσεις στη μείωση της φτώχειας, στην εξασφάλιση επάρκειας τροφίμων και στην παροχή βασικής φροντίδας υγείας και εκπαίδευσης

Για την ευρύτερη παγκόσμια κοινότητα που βρίσκεται σε ανάπτυξη, δίνεται μία ευκαιρία, μέσω των νέων επιδράσεων που δημιουργούνται από την Κίνα, να αναμορφωθούν οι σχέσεις μεταξύ κρατών, από προσεγγίσεις που βασίζονται σε σχέσεις δωρητή-αποδέκτη, σε σχέσεις συνεργασίας και αμοιβαίων ενδιαφερόντων (IDS, *ibid*, p. 4, 3).

3.2 Αναπτυξιακές Προβλέψεις και Επενδυτικές Εκτιμήσεις για την Κίνα

Η Κίνα αντανακλά την οπτική της ισχυρότερης και με βιώσιμη ανάπτυξη παγκόσμιας αγοράς, με την άποψη της αποκόμισης κέρδους από το χαμηλό κόστος (PwC, 2013a, p. 12). Η κινεζική οικονομία, σε γενικές γραμμές εξακολουθεί να προσελκύει το ενδιαφέρον και την υποστήριξη επενδυτών και αναλυτών, εξακολουθώντας να αποτελεί σε παγκόσμιο επίπεδο τη χώρα της δυναμικής των ευκαιριών. Με αυτήν την έννοια τουλάχιστον, οι ευκαιρίες που αναδύθηκαν από τη ραγδαία ανάπτυξη της Κίνας αφορούν τόσο το εγχώριο όσο και το διεθνές περιβάλλον (Feenstra & Wei, 2009, pp. 1-2).

Οι αναπτυσσόμενες χώρες παρακολουθούν τον τρόπο με τον οποίο η Κίνα χειρίζεται τις οικονομικές της επιτυχίες και τα κοινωνικά της προβλήματα, όπως και τη συμβολή που μπορεί να έχει για τις άλλες αναπτυσσόμενες χώρες και για την παγκόσμια οικονομική ανάκαμψη (IDS, 2009b, p. 1).

Σε γενικές γραμμές, όπως έχει προαναφερθεί στα προηγούμενα, η οικονομία της Κίνας την τελευταία τριακονταετία κυρίως στηρίχθηκε σε εξαγωγές, σε ΑΞΕ και (λιγότερο) στην εγχώρια κατανάλωση (PwC, 2013a, p. 12).

Οι περισσότερες ξένες επιχειρήσεις ξεκάθαρα συνδέονται με την κινεζική οικονομία, ενώ το 43% αυτών διαβαθμίζουν την κινεζική αγορά ως την περισσότερο σημαντική αναπτυσσόμενη αγορά. Για τους επόμενους 12 μήνες, σύμφωνα με πρόσφατη έρευνα σε 1.258 Διευθύνοντες Επιχειρήσεων, οι προοπτικές μεγέθυνσης των οικονομιών του κόσμου προσανατολίζονται κατά πλειοψηφία (30%) στην Κίνα, με δεύτερη χώρα τις ΗΠΑ (22%), τρίτη τη Βραζιλία, τέταρτη την Ινδία, πέμπτη την Ιαπωνία και έκτη τη Ρωσία (PwC, *ibid*, p. 6). Παρόμοιες προβλέψεις αναλυτών ισχύουν για τα έτη 2030 και 2050 (Σχετικό το Διάγραμμα 30 και ο Πίνακας 4, στο Παράρτημα).

Σύμφωνα με παρόμοιες προβλέψεις της PricewaterhouseCoopers, το έτος 2030, η Κίνα θα είναι η πρώτη οικονομία, ξεπερνώντας τις ΗΠΑ (Πίνακας 4, Διάγραμμα 30, Διάγραμμα 31 στο Παράρτημα), αλλά η άνοδος του ΑΕΠ της αναμένεται να περιορισθεί μετά το έτος 2020, όσο η οικονομία της χώρας ωριμάζει. Παρόλα αυτά, ακόμα και το 2040 η ανάπτυξη στη χώρα αναμένεται γύρω στο 3-4% ετησίως, ενώ η αντίστοιχη πρόβλεψη για τις ΗΠΑ και την ΕΕ υπολείπονται κατά πολύ αυτής της τάσης. Η σημερινή διαφορά στο κατά κεφαλή ΑΕΠ μεταξύ της Κίνας και των ΗΠΑ προβλέπεται να συρρικνωθεί κατά πολύ μέχρι το 2050 (Διάγραμμα 32, Παράρτημα), (PwC, 2013b, p. 9-11).

Από την άλλη πλευρά, σύμφωνα με το Sharma (2012), τις επόμενες δεκαετίες θα ανέρχονται σταδιακά, σε μέτριο βαθμό, οι οικονομίες των ΗΠΑ, της Ευρώπης και της Ιαπωνίας. Η υστέρηση στην άνοδο του ΑΕΠ της Κίνας προβλέπεται να φθάσει σε -3% ή -4% ετησίως, όσο η οικονομία της θα εξακολουθήσει να «ωριμάζει».

Όπως υποστηρίζεται από την Παγκόσμια Τράπεζα, ακόμα και με υστέρηση του ρυθμού ανάπτυξης - όπως πράγματι προβλέπεται - οι προβλέψεις για την πρωτιά της Κίνας το 2030 παραμένουν σε ισχύ. Το μερίδιο του εμπορίου της παγκοσμίως θα είναι διπλάσιο, είναι πιθανόν να κατέχει τις μεγαλύτερες εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα στον κόσμο και - παρά την συρρίκνωση του εμπορικού της πλεονάσματος -

αναμένεται επίσης να αποτελεί το μεγαλύτερο παγκόσμιο πιστωτή (World Bank, 2013, pp. 6-7).

Όσον αφορά τις επενδύσεις, η Κίνα θεωρείται ακόμη από τους Διευθύνοντες των πολυεθνικών (κατά 43%) ως η πλέον σημαντικά υποσχόμενη αγορά για τις επιχειρήσεις τους. Οι ξένες επιχειρήσεις πιστεύεται ότι χρειάζονται σήμερα ακόμα περισσότερο τις ΑΞΕ στην Κίνα, λόγω των αδυναμιών που έχουν προκύψει από την συνολική παγκόσμια οικονομική υστέρηση (Διάγραμμα 27 και Διάγραμμα 33 στο Παράρτημα),(PwC 2013a 6). Όσον αφορά την επενδυτική προοπτική, σύμφωνα με έρευνα, η Κίνα αξιολογείται σε ηγετική θέση ως υποσχόμενη πηγή ΑΞΕ στο εξωτερικό (Διάγραμμα 34, Παράρτημα (UNCTAD, 2013, p. xiv).

Σε εγχώριο επίπεδο, το 2012, στην Κίνα ο ρυθμός ιδιωτικών επενδύσεων φαίνονταν να κερδίζει έδαφος, ξεπερνώντας τις αντίστοιχες κρατικές, όπως συμβαίνει τα τελευταία έτη. Πράγματι, η Κίνα, σύμφωνα με στοιχεία οικονομικών οργανισμών και της Παγκόσμιας Τράπεζας, αξιολογείται μεταξύ των 10 καλύτερων κρατών σε διευκόλυνση της ιδιωτικής επιχειρηματικής πρωτοβουλίας, αντανακλώντας τις αντίστοιχες κυβερνητικές προσπάθειες, ιδιαίτερα μετά το 2005. Υπάρχει ωστόσο μεγάλη απόκλιση στις οικονομικές ελευθερίες και στη διευκόλυνση των επενδυτών, αν η Κίνα συγκριθεί με άλλες αναπτυγμένες χώρες της δύσης (Σχετικό το Διάγραμμα 28 στο Παράρτημα). Σημειώνεται επίσης ότι οι ιδιωτικές επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν μία σειρά προβλημάτων, μεταξύ των οποίων η πρόσβαση σε χρηματοδότηση και σε κυβερνητικά επενδυτικά κίνητρα, η υψηλή φορολογία κλπ. (PwC, 2013a, p. 15).

Μακροπρόθεσμα, ο δείκτης επενδύσεων προς ΑΕΠ για την Κίνα, που είναι το έτος 2012 στο 41%, προβλέπεται να μειωθεί στο 25% από το έτος 2025, όπως θα συμβεί και για τις περισσότερες χώρες των οποίων η σημερινή αναπτυσσόμενη οικονομία θα περιέλθει σε στάδιο ωρίμανσης (PwC, 2013b, p. 20-21).

3.3 Ανασταλτικοί Παράγοντες Ανάπτυξης και Ευκαιρίες

Για την Παγκόσμια Τράπεζα, τα ερωτήματα που προκύπτουν για το μέλλον της Κίνας είναι εάν αυτή μπορεί να εξακολουθήσει να επιτυγχάνει ετήσιους ρυθμούς ανάπτυξης που θα είναι από τους υψηλότερους παγκοσμίως και εάν αυτή η ανάπτυξη μπορεί να επικρατεί χωρίς να προκαλεί αναστάτωση στον υπόλοιπο κόσμο, στο

παγκόσμιο περιβάλλον και στην εγχώρια παραγωγική της μηχανή ή στην κοινωνία της (World Bank, 2013, p.xxi).

Η αναχίτηση της αναπτυξιακής πορείας της Κίνας εμποδίζεται από κοινωνικά ζητήματα εμβάθυνσης των ανισοτήτων, όπως έχουν συζητηθεί (βλ. Κεφ. 1, παρ. 1.3 και Διάγραμμα 8 στο Παράρτημα), ενώ επίσης υπάρχει ζήτημα περιθωριοποίησης και στιγματισμού κάποιων μειονοτήτων, όπως των αγροτών-μεταναστών, των ατόμων που υποφέρουν από νοσήματα κλπ. Επιπλέον, η περιβαλλοντική υποβάθμιση (Διάγραμμα 25, Παράρτημα), η αυξημένη διαφθορά κλπ. είναι παράγοντες που υποδεικνύουν ότι κάποιες πληθυσμιακές ομάδες έχουν υποστεί μεγάλο κόστος προς χάριν της οικονομικής ανάπτυξης (IDS, 2009b, p. 3).

Άλλοι παράγοντες που επηρεάζουν τις αλλαγές σήμερα στην Κίνα είναι η γήρανση του πληθυσμού, οι αλλαγές στις καταναλωτικές τάσεις, (βλ. παρ. 3.3.1), η άνοδος του πλούτου, η αυξανόμενη ευαισθητοποίηση για το περιβάλλον, η αστικοποίηση και μία σειρά άλλες παράμετροι.

Οι οικονομικοί κίνδυνοι για την Κίνα, που σχετίζονται με τη μελλοντική της άνοδο, εντοπίζονται στην απομείωση της αποδοτικότητας των επενδύσεων κεφαλαίου, ιδιαίτερα έργων υποδομής - και ειδικά όσο κυριαρχούν οι κρατικές τράπεζες - και εφόσον οι μέθοδοι διάθεσης των κεφαλαίων δεν βελτιωθούν. Επίσης, ο κρατικός προστατευτισμός πιστεύεται ότι οδηγεί σε χαμηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης (PwC, 2013b, p. 14).

Εμπόδιο αποτελεί επίσης η εξάρτηση που υπάρχει από εισαγωγή ξένου πετρελαίου και ορυκτών, ενώ αυξάνονται παράλληλα και το κόστος εργασίας, ύδρευσης και πρώτων υλών (PwC, 2013a, p. 13). Λόγω της εξάντλησης πρώτων υλών, της υπερκατανάλωσης ενέργειας και της κλιματικής αλλαγής αναμένεται να προκύψουν ελλείψεις νερού και τροφίμων (World Bank, 2013, p. 7).

Για τους επενδυτές στην Κίνα κάποια προβλήματα που σημειώνονται αφορούν την ανάπτυξη των εσωτερικών, τοπικών καναλιών διανομής, τη δημιουργία πελατειακής βάσης και τη μόχλευση του χαμηλού εργατικού κόστους. Οι τομείς επιχειρηματικών δραστηριοτήτων που θεωρούνται περιοριστικοί για ξένες επενδύσεις είναι ο χρηματοοικονομικός, οι εξορύξεις και τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, όπου οι κυβερνητικοί έλεγχοι είναι αυστηροί. Απαγορευτικοί τομείς για τις ΑΞΕ εντοπίζονται στις αθλητικές, πολιτιστικές και ψυχαγωγικές βιομηχανίες, σε ορισμένους τύπους επιστημονικής έρευνας και στην εκπαίδευση (PwC, 2013a, pp. 22, 26).

3.3.1 Δημογραφικό Ζήτημα, Εγχώρια Κατανάλωση και Κατά Κεφαλή Εισόδημα

Η πρόσφατη υστέρηση της ζήτησης από το εξωτερικό έχει επιδράσει αρνητικά στο ρυθμό αύξησης των εξαγωγών της Κίνας, ενώ έχουν κλείσει κάποιες επιχειρήσεις (PwC, *ibid*, p. 13). Καθώς η χώρα ερευνά κάποιους συντελεστές για περισσότερο βιώσιμη ανάπτυξη, γίνεται προσπάθεια να μεταστραφεί το εξαγωγικό της μοντέλο προς την κατεύθυνση ενός καταναλωτικού προτύπου, που θα βασίζεται στην εγχώρια ζήτηση (Riley & Yan, 2013, *www*).

Η εγχώρια κατανάλωση ωστόσο (όπως συζητήθηκε και στο Κεφ. 1, παρ. 1.2.8), είναι η λιγότερο δυναμική από τις πηγές ανάπτυξης μέχρι τώρα, αφού οι αυξήσεις στους μισθούς των εργαζόμενων δεν συμβαδίζουν αναλογικά με τους ρυθμούς αύξησης του ΑΕΠ και οι πολίτες στρέφονται περισσότερο στην αποταμίευση, δεδομένης και της ανόδου του κόστους εκπαίδευσης, κατοικίας, φροντίδας υγείας και συνταξιοδοτικών ασφαλίσεων (PwC, 2013a, p. 13). Για την εγχώρια κατανάλωση, η κινητήρια δύναμη είναι ο πληθυσμός που κατέχει μεγάλα εισοδήματα, αλλά η εγχώρια αγορά χρειάζεται να προωθηθεί και από τον ευρύτερο αστικό πληθυσμό, μέσω ανόδου της αγοραστικής του δύναμης. Αυτό συνεπάγεται αύξηση μισθών, άνοιγμα της αγοράς εργασίας στις πόλεις και δημόσιες επενδύσεις στην υγεία, στην κοινωνική ασφάλεια και στην εκπαίδευση (Clegg, 2009, p.153).

Για το σκοπό της ανόδου της εγχώριας κατανάλωσης, οι πρόσφατες κυβερνητικές εξαγγελίες για πρώτη φορά συνδέουν την οικονομική ανάπτυξη με την άνοδο του κατά κεφαλή εισοδήματος και αναφέρονται σε διπλασιασμό του - τόσο για τις αστικές όσο και για τις αγροτικές ζώνες - έως το 2020 (Σχετικό το Διάγραμμα 7, Παράρτημα). Αυτό θα αυξήσει την αγοραστική δύναμη των πολιτών και, επιπλέον, η κυβέρνηση έχει υποσχεθεί τη διασφάλιση καλύτερης πρόσβασης του πληθυσμού σε ανάγκες εκπαίδευσης, υγείας, κατοικίας κλπ. (PwC, 2013a, p.13).

Όσο η Κίνα προβλέπεται πλέον να προχωρά με βάση μία μονοψήφια μεγέθυνση στο ΑΕΠ της, οι επενδυτές παροτρύνονται προς την προωθούμενη εγχώρια καταναλωτική αγορά της χώρας και των αυξανόμενων εισοδημάτων, όπως και προς τις "πράσινες" επενδύσεις σε βιομηχανίες εντάσεως εργασίας στο κεντρικό και στις δυτικότερες περιοχές της χώρας.

Από την πλευρά των επενδυτών ωστόσο, ο διπλασιασμός του κατά κεφαλή εισοδήματος σημαίνει την άνοδο του κόστους εργασίας, που επίσης είναι πιθανό να

οδηγήσει σε πληθωριστικά φαινόμενα. (PwC, *ibid*, p. 12-13). Έτσι, η αναμενόμενη αύξηση του κόστους εργασίας στην Κίνα προβλέπεται να αναγκάσει αρκετούς ξένους επενδυτές στη μεταφορά δραστηριοτήτων τους στο Βιετνάμ ή στην Ινδονησία, ενώ οι Κινέζοι εξαγωγείς θα αντιμετωπίσουν μεγαλύτερο ανταγωνισμό με βάση την ποιότητα των προϊόντων τους παρά με βάση την τιμή τους, στις κυριότερες αγορές τους, την αμερικανική και την ευρωπαϊκή (PwC, 2013b, p. 8).

Όσον αφορά τη γήρανση του πληθυσμού, το δημογραφικό πρόβλημα μαζί με την αποσταθεροποίηση των συστημάτων κοινωνικής προστασίας (συνταξιοδοτικό και σύστημα υγείας), αποτελούν κάποια από τα μεγαλύτερα προβλήματα στη χώρα (Izraelewicz, 2005, p. 90). Τα δημογραφικά στοιχεία για την Κίνα τα τελευταία χρόνια προειδοποιούν ότι η άνοδος της γήρανσης θα περιορίσει τη δυναμική της αναπτυξιακής πορείας της χώρας, με αποτέλεσμα επίσης την αναχαίτιση μελλοντικά του εργατικού δυναμικού (Goldman Sachs, 2007, σ. 47).

Πρόκειται για ζήτημα που μπορεί να αποτελέσει απειλή για την Κίνα, με πρόβλεψη ότι η ηλικιακή κατηγορία άνω των 50 ετών, θα αποτελεί άνω του 40% του πληθυσμού μέχρι το 2020 (από 28,11% το 2010), (Σχετικά Διαγράμματα 35 και 36, Παράρτημα). Οι δημογραφικές αλλαγές επομένως θα μετατρέψουν την Κίνα από μία χώρα "πληθυσμιακού πλεονάσματος" σε χώρα "γηρασμένου πληθυσμού" μέχρι το 2015 (PwC, 2013a, p.14). Από το 2020 ο σημερινός πληθυσμός συνολικά εκτιμάται ότι θα αρχίσει να μειώνεται (Izraelewicz, 2005, p. 90). Στα παραπάνω συνηγορούν και οι παράγοντες αύξησης του προσδόκιμου επιβίωσης και της επιβολής του περιορισμού στις γεννήσεις - αν και το μέτρο αυτό πιστεύεται πως οριοθέτησε υψηλότερα βελτιωμένα επίπεδα διαβίωσης και μορφωτικού επιπέδου (Goldman Sachs, 2007, σ. 47-48). Λόγω και του μεγάλου πληθυσμού της χώρας, σε συνδυασμό με την ταχεία γήρανσή του, η οικονομία πιστεύεται ότι δεν μπορεί να συνεχίσει να έχει την ίδια ραγδαία μεγέθυνση του παρελθόντος. Λαμβάνεται επίσης υπόψη ότι το πλεόνασμα του εργατικού δυναμικού των αγροτικών περιοχών που έχει μετακομίσει στις πόλεις είναι πλέον σε εξάντληση, ενώ έχει συρρικνωθεί και το νεώτερο εργατικό δυναμικό (Sharma, 2012).

Υπάρχει ωστόσο και η άλλη πλευρά του δημογραφικού ζητήματος, καθώς πιστεύεται πως οι ραγδαίες αλλαγές της δημογραφικής κατάστασης και οι δυνάμεις της αγοράς παρέχουν νέους ελκυστικούς τομείς δραστηριοποίησης και ευκαιριών - ορισμένους άγνωστους τα προηγούμενα χρόνια για τους ξένους επενδυτές. Η πρόκληση επεκτείνεται σε ένα εύρος σημαντικών τομέων, όπως στις

χρηματοπιστωτικές αγορές, στα ακίνητα ή στην ασφαλιστική αγορά, επιδρώντας παράλληλα, άμεσα και θετικά σε βιομηχανίες υγείας, φαρμακευτικές κλπ. (PwC, 2013a, pp. 6, 14). Περαιτέρω, προβλέπεται να επεκταθεί παγκοσμίως και η μέση τάξη, με αποτέλεσμα επίσης την άνοδο της αγοράς των ειδών διαρκείας και των ακινήτων (World Bank, 2013, p. 7).

3.4 Νέα Αναπτυξιακή και Επενδυτική Πολιτική

Οι μεταρρυθμίσεις της αγοράς στην Κίνα έχουν ωθήσει ένα μεγάλο αριθμό τομέων προς τη φιλελεύθερη οικονομία. Η πολιτική σκηνή της χώρας σήμερα δεν μπορεί να καθορισθεί με βάση κάποια συγκεκριμένη ιδεολογία ή να συγκριθεί με τις πολιτικές ενός ισχυρού ηγέτη, όπως ο Μάο ή ο Χιαορिंग. Η ηγεσία έχει αυξανόμενη διαφοροποίηση και οι θέσεις των ηγετών επίσης γίνονται περισσότερο ξεκάθαρες (PwC, 2013a, p. 6).

Η κυβερνητική πολιτική της Κίνας μέχρι τώρα αναγνωρίζεται ως καινοτόμος, έχοντας πετύχει σε στρατηγικές βελτίωσης της διακυβέρνησης της χώρας και στις δημοκρατικές διαδικασίες, συνδυάζοντας την επέκταση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας με την αναμόρφωση των δημόσιων ιδρυμάτων. Η προσήλωση στους κύριους μεταρρυθμιστικούς στόχους και, πάνω από όλα, η σταθερότητα έχουν καταστήσει δυνατή την αναπτυξιακή πορεία της χώρας. Οι πρόσφατες πολιτικές αναδιανομής του εισοδήματος και η κοινωνική πολιτική αποτέλεσαν έναν μηχανισμό άμυνας απέναντι στις κοινωνικές εξεγέρσεις που πυροδοτούνται κυρίως από τις βαθιές οικονομικές και κοινωνικές ανισότητες (IDS, 2009b, p. 2). Αναφορικά με τη φορολογική πολιτική γενικότερα, αυτή πιστεύεται πως έχει αναπτυχθεί με συνετό τρόπο και σε όλη τη χώρα ισχύει ενιαίο φορολογικό σύστημα. Η χώρα - σε σχέση ειδικά με άλλες αναπτυσσόμενες χώρες - δεν παρουσιάζει υψηλά φορολογικά ελλείμματα και χρέος (σε σχέση με το ΑΕΠ) (Aziz, 2006, σ. xii).

Μετά από 30 έτη ραγδαίας ανόδου και μετά την πρόσφατη νέα ηγεσία της Κίνας, θεωρείται πως η χώρα βρίσκεται σε μία νέα μεταβατική περίοδο, όπου ένα δεύτερο στρατηγικό πλάνο είναι απαραίτητο (World Bank, 2013, p.xxi). Οι νέοι ηγέτες έχουν δεσμευθεί να εμβαθύνουν στις μεταρρυθμίσεις, να μειωθούν οι κυβερνητικές παρεμβάσεις και να ανοίξει περισσότερο η αγορά στην ελεύθερη οικονομία. Οι περαιτέρω πολιτικές μεταρρυθμίσεις θεωρούνται απαραίτητες,

προκειμένου να μην υπάρξει στασιμότητα στα μέχρι σήμερα οικονομικά αποτελέσματα (PwC, 2013a, p. 16). Το 12^ο Πενταετές Πρόγραμμα της χώρας κρίνεται πως είναι μία εξαιρετική αφετηρία (World Bank, 2013, p.xxi).

Στο 12ο Πενταετές Πρόγραμμα της Κίνας μεταξύ των στόχων είναι να διαμορφωθεί η αύξηση του ΑΕΠ κατά 7% κατά μέσο όρο, μεταξύ 2011 και 2015. Παρότι ο στόχος αντιτίθεται σε προηγούμενα διψήφια ποσοστά αυξήσεων, η Κυβέρνηση θεωρεί ότι μπορεί να ακολουθήσει το στόχο διπλασιασμού του κινεζικού ΑΕΠ για το διάστημα από το 2010 στο 2020, διατηρώντας αυτό το ρυθμό τα επόμενα χρόνια. Για το 2013 προβλέπεται άνοδος του ΑΕΠ κατά 7,8% και για το 2014 κατά 8% (PwC, 2013a, p.12).

Αναφορικά με τον πληθωρισμό, η κυβερνητική πολιτική προσανατολίζει τις προσπάθειες στην επαναφορά του σε παλαιότερα επίπεδα, στο στόχο του 4%, για αποφυγή επανάληψης μίας "φούσκας" ακινήτων και μη εξυπηρετούμενων δανείων. Ο στόχος αυτός θεωρείται επιτεύξιμος (PwC, *ibid*, p. 13).

Λόγω αστικοποίησης, το 2011 για πρώτη φορά καταγράφηκε περισσότερος πληθυσμός να κατοικεί σε πόλεις (51%). Η κυβερνητική πολιτική προσανατολίζεται στη μετακίνηση μεταναστών εργατών (250 εκατ. το 2011) μεγαλύτερης ηλικίας σε αστικές περιοχές και προς αυτήν την κατεύθυνση υποστηρίζονται οι σχετικοί μηχανισμοί. Η πολιτική αυτή αναμένεται να ενθαρρύνει την οικονομική ανάπτυξη. Σύμφωνα με αναλυτές, προβλέπεται να μετακινηθούν τουλάχιστον 200 εκατ. εργάτες-μετανάστες στις αστικές περιοχές, οπότε θα δοθεί μία ώθηση στη κινεζική μεσαία τάξη, που θα αναπτύξει την επενδυτική ζήτηση τα επόμενα 10 χρόνια, ενώ η περιφερειακή ζήτηση επίσης αναμένεται να αυξηθεί.

Η στρατηγική της Κίνας για υιοθέτηση μίας στρατηγικής περιφερειακής ανάπτυξης δίνει μεγάλη προτεραιότητα στις αγροτικές περιοχές και σε περιοχές κατοικίας μειονοτήτων, για ανάπτυξη έργων υποδομής. Οι επενδυτές παροτρύνονται για μετακίνηση των δραστηριοτήτων τους εντάσεως εργασίας σε μη αναπτυγμένες περιοχές στα δυτικά και κεντρικά τμήματα της χώρας για να επωφεληθούν από περιφερειακά κίνητρα που παρέχονται (PwC, *ibid*, p.14).

Το πρόβλημα που συνδέεται με την ενέργεια και την κλιματική αλλαγή αποτελεί ζήτημα κυβερνητικού ενδιαφέροντος παγκοσμίως (βλ. Κεφ. 2, παρ. 2.10). Η προοπτική για μετρίαση του φαινομένου της ανόδου της θερμοκρασίας του πλανήτη από τις επιχειρηματικές δραστηριότητες μοιάζει δύσκολη (PwC, 2013b, p. 3). Σήμερα, οι επενδυτές επίσης παροτρύνονται να δραστηριοποιηθούν στις «πράσινες

επενδύσεις», σε βιομηχανίες-κλειδιά, όπως είναι οι νέες τεχνολογίες, οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, η προστασία του περιβάλλοντος, οι σύγχρονες υπηρεσίες κλπ. (PwC, 2013a, p. 16).

Περαιτέρω, η κυβερνητική πολιτική επιδιώκει προώθηση του ιδιωτικού τομέα και εξυγίανση του δημόσιου, θεωρώντας σημαντικό το άνοιγμα σε περισσότερες επενδύσεις και μάλιστα ως κρίσιμο για την εθνική και οικονομική ασφάλεια, όπως και για τις μεταρρυθμίσεις στο δημόσιο τομέα. Προφανώς, η προσπάθεια γίνεται για κατάργηση κάποιων μονοπωλίων και για αναζωπύρωση της οικονομίας (PwC, *ibid*, p. 15).

Η διαχείριση της διαφθοράς θεωρείται κρίσιμη προτεραιότητα και, όπως τονίζεται από τη νέα ηγεσία, εφόσον δεν αντιμετωπισθεί αποτελεσματικά, η κατάσταση θα καταλήξει μοιραία για το μέλλον του Κόμματος, ενώ μπορεί να σημαίνει και την πτώση της κυβέρνησης (PwC, *ibid*, p. 16).

3.5 Προτάσεις Στρατηγικής Νέων Μεταρρυθμίσεων

Τα μηνύματα για το μέλλον της Κίνας, που θα πρέπει να υιοθετηθούν στην αναπτυξιακή της πολιτική σκιαγραφούνται επίσης από την Παγκόσμια Τράπεζα ως εξής (World Bank, 2013, pp. xii, xxi, xxii, xxiii):

✓ Εφαρμογή δομικών μεταρρυθμίσεων, αναθεωρώντας αρχικά το ρόλο της κυβέρνησης. Μεταρρύθμιση και αναδόμηση των κρατικών επιχειρήσεων και τραπεζών, ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα, προώθηση του ανταγωνισμού, εμπάθυνση των μεταρρυθμίσεων στην εργασία, στη γη και στις χρηματοπιστωτικές αγορές. Καθώς η οικονομία φτάνει στα όριά της για εισαγωγή ξένης τεχνολογίας, ο ρόλος της κυβέρνησης χρειάζεται να αλλάξει εκ θεμελίων, παρέχοντας περισσότερα μη απτά προϊόντα και υπηρεσίες, όπως πολιτικές που επιδρούν στην αποτελεσματικότητα και παραγωγικότητα, στην άνοδο της εξειδίκευσης και της αποδοτικότητας κλπ.

✓ Αναθεώρηση στρατηγικών για την κατανομή των πόρων, την προστασία του περιβάλλοντος και τη μείωση των φόβων και της ανασφάλειας.

✓ Στον επιχειρηματικό τομέα, εισαγωγή πρακτικών σύγχρονης διακυβέρνησης και ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα, μειώνοντας τα εμπόδια και διευκολύνοντας την εισαγωγή και την εξαγωγή από αυτόν και προωθώντας τον ανταγωνισμό σε όλους τους τομείς.

✓ Στο χρηματοοικονομικό τομέα, θα πρέπει να εισχωρήσει η λογική του εμπορικού κέρδους, με τα επιτόκια να καθορίζονται από δυνάμεις της αγοράς. Η χρηματιστηριακή αγορά θα πρέπει να αναπτυχθεί, όπως επίσης και οι υποδομές που διασφαλίζουν τη χρηματοοικονομική σταθερότητα και την εγκαθίδρυση των θεμελίων για τη διεθνοποίηση του κλάδου.

✓ Στην αγορά εργασίας, η Κίνα θα πρέπει να βελτιώσει τις προσπάθειες αναμόρφωσης, προκειμένου να εξασφαλισθεί ότι μέχρι το 2030 οι Κινέζοι εργαζόμενοι θα μπορούν να ανταποκριθούν στα σημάδια της αγοράς. Χρειάζονται επίσης μέτρα για την άνοδο της εργατικής δύναμης, την αναθεώρηση της πολιτικής μισθοδοσιών και θα πρέπει να επαναπροσδιορισθεί η χρήση των εργαλείων κοινωνικής ασφάλειας, συντάξεων, υγείας κλπ.

✓ Στις αγροτικές αγορές, αναμορφωτικά μέτρα για την προστασία των δικαιωμάτων των αγροτών και την αύξηση της αποδοτικότητας χρήσης της γης.

✓ Σημαντικό είναι να βελτιωθούν τα βήματα προς την καινοτομία και να δημιουργηθεί ένα ανοιχτό σύστημα, στο οποίο οι ανταγωνιστικές πιέσεις θα ενθαρρύνουν τις κινεζικές εταιρίες να υιοθετούν σχετικά προγράμματα, όχι μόνο μέσα από δική τους έρευνα, αλλά και με παγκόσμια συνεργασία. Η Κίνα ήδη έχει εισάγει μία σειρά πρωτοβουλιών στην εγκατάσταση έργων υποδομής και βρίσκεται μπροστά από πολλές άλλες αναπτυσσόμενες χώρες. Η προτεραιότητά της είναι η επαύξηση της ποιότητας της έρευνας και της τεχνολογίας, περισσότερο από την ποσότητα. Για την επίτευξη αυτού του στόχου, οι σχεδιαστές της πολιτικής θα πρέπει να επικεντρωθούν στην άνοδο των τεχνικών και γνωστικών δεξιοτήτων των αποφοίτων των πανεπιστημίων και να δημιουργήσουν ερευνητικά ιδρύματα που θα έχουν ισχυρούς δεσμούς με τη βιομηχανία.

✓ Η χώρα θα πρέπει να αδράξει την ευκαιρία να καταστεί «πράσινη» οικονομία μέσω ενός συνδυασμού κινήτρων της αγοράς, κανονισμών, δημόσιων επενδύσεων, βιομηχανικής πολιτικής κλπ. Οι πράσινες επενδύσεις μπορούν να παρέχουν πολλαπλές ευκαιρίες για την Κίνα, με μία σειρά μέτρων χαμηλής περιβαλλοντικής επιβάρυνσης, για εργοστάσια που θα είναι αποδοτικά στη χρήση ενέργειας και φυσικών πόρων, παρέχοντας ταυτόχρονα ένα διεθνές ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στην παγκόσμια αγορά ηλιακής ενέργειας. Η οικονομία και το περιβάλλον της Κίνας θεωρούνται ευνοϊκά για την επιτυχή επέκταση τέτοιων καινοτομιών, που θα επιφέρουν οικονομίες κλίμακας και θα μειώσουν το κόστος μονάδας. Επίσης, θα μπορούν να έχουν ένα μεγάλο επενδυτικό δείκτη που θα

προσελκύσει τον αυξανόμενο, δυναμικό ιδιωτικό τομέα, με την προϋπόθεση ότι αυτός θα μπορεί να έχει πρόσβαση σε χρηματοδότηση.

✓ Η προώθηση της κοινωνικής ασφάλειας για όλους προϋποθέτει τη διευκόλυνση ίσων ευκαιριών στην εργασία, στη χρηματοδότηση και σε ποιοτικές κοινωνικές υπηρεσίες. Αυτές οι πολιτικές θα είναι κρίσιμες για την ανατροπή της αυξανόμενης ανισότητας και θα υποβοηθήσουν τα νοικοκυριά να διαχειρισθούν την απασχόληση, την υγεία και τους κινδύνους της ηλικίας και θα αυξήσουν την κινητικότητα της εργασίας. Μεταξύ των προτεινόμενων λύσεων είναι επίσης οι καλύτερες και πιο ποιοτικές δημόσιες υπηρεσίες στις αγροτικές περιοχές και στον πληθυσμό των μεταναστών.

✓ Ενίσχυση του δημοσιονομικού συστήματος, κινητοποιώντας επιπρόσθετα έσοδα και διασφαλίζοντας επαρκή χρηματοδότηση στην κυβέρνηση για την αντιμετώπιση των αυξανόμενων υποχρεώσεων. Όλες οι προηγούμενες προτάσεις μεταρρύθμισης απαιτούν κάποιο επίπεδο και διευκόλυνση των δημόσιων δαπανών. Τις επόμενες δύο δεκαετίες, η στρατηγική εξισορρόπησης του δημοσιονομικού συστήματος θα πρέπει να περιέχει τις προηγούμενες διαστάσεις δημοσίων δαπανών.

✓ Εξεύρεση αμοιβαίων σχέσεων συμφερόντων με τον υπόλοιπο κόσμο, προκειμένου η χώρα να γίνει ένα ισότιμο μέλος της παγκόσμιας οικονομικής κοινότητας, χρησιμοποιώντας ενεργά τους πολυεθνικούς οργανισμούς και τα πλαίσια που συνθέτουν την ατζέντα της παγκόσμιας διακυβέρνησης. Η Κίνα, εξακολουθώντας να αποτελεί σημαντικό εμπορικό εταίρο, θα έχει τη δυνατότητα να επωφεληθεί από περαιτέρω εξειδίκευση, αυξημένες ξένες επενδύσεις και τεχνογνωσία και να πετύχει μεγαλύτερη αποδοτικότητα επενδυμένων κεφαλαίων. Το άνοιγμα των χρηματοπιστωτικών αγορών θα σημαίνει ενσωμάτωση με το παγκόσμιο χρηματοοικονομικό σύστημα, ως ένα βήμα απέναντι στη διεθνοποίηση του νομίσματός της ως παγκόσμιο αποθεματικό νόμισμα. Από τη θέση της στη διεθνή διπλωματία θα μπορεί επίσης να προωθεί παγκόσμια θέματα, όπως είναι η αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, η χρηματοοικονομική σταθερότητα και η αντιμετώπιση της παγκόσμιας φτώχειας.

Οι παραπάνω περιοχές προτεραιότητας των μεταρρυθμίσεων αναλύονται σε βραχυπρόθεσμη, μεσοπρόθεσμη και μακροπρόθεσμη περίοδο και οι σχεδιαστές της πολιτικής θα πρέπει να ακολουθούν τις μεταρρυθμίσεις σε αυτούς τους τομείς κατάλληλα, προκειμένου να διασφαλίζουν ομαλή εκτέλεση και για να έχουν τα επιθυμητά αποτελέσματα. Ένα επιτυχές αποτέλεσμα απαιτεί ισχυρή ηγεσία και

δέσμευση, σταθερή εφαρμογή, προκαθορισμένη θέληση, συντονισμό μεταξύ κυβερνητικών ιδρυμάτων και υπουργείων, όπως και διαχείριση της συμβουλευτικής προς τους πολίτες για να διασφαλισθεί η δημόσια στήριξη (World Bank, *ibid*, p. xxiii).

Η διεθνής κοινότητα προτείνεται να συνεργασθεί περισσότερο αναφορικά με τα ζητήματα στρατηγικού ενδιαφέροντος της Κίνας, προκειμένου να βελτιωθεί η συνεργασία σε στόχους όπως ανανεώσιμη, αλλά βιώσιμη ανάπτυξη και μείωση της φτώχειας. Αυτή η συνεργατική πολιτική απαιτεί πολυμερή απάντηση και δημιουργία περισσότερο περιεκτικών πλαισίων διαλόγου και συνεργασίας για τα παγκόσμια αναπτυξιακά ζητήματα (IDS, 2009b, p. 4).

Επίλογος

Η μεγέθυνση για αρκετές αναπτυσσόμενες οικονομίες ήταν αξιοσημείωτη ή εντυπωσιακή – και ιδιαίτερα για αυτήν της Κίνας, που καθοδήγησε τις εξελίξεις, ενώ επίσης, πιστεύεται πως συνέβαλε στην δυναμική πρόοδο των οικονομιών κάποιων άλλων χωρών. Σήμερα, καθώς γίνονται προσπάθειες ανάκαμψης από την κρίση, διαμορφώνεται ένα νέο τοπίο στην ισορροπία των δυνάμεων στον κόσμο. Οι προβλέψεις (π.χ. World Bank, 2013) αντανακλούν ένα διαφοροποιημένο περιβάλλον, όπου οι αναπτυσσόμενες οικονομίες θα κατέχουν κύριο ρόλο, συμβάλλοντας σε άνω του 40% στο παγκόσμιο ΑΕΠ το έτος 2030, ενώ οι προβλέψεις για την Κίνα την τοποθετούν ως μεγαλύτερη οικονομία από τις ΗΠΑ το ίδιο διάστημα.

Αυτή η μεταστροφή προβλέπεται να αλλάξει κατά πολύ τις σχέσεις της Κίνας με τους εμπορικούς της εταίρους και το συγκριτικό της πλεονέκτημα απέναντι σε άλλες χώρες. Λόγω των εντεινόμενων αλληλεξαρτήσεων, η στρατηγική εξωτερικής πολιτικής της χώρας πιστεύεται πως θα πρέπει να λάβει υπόψη παράγοντες όπως είναι οι ανοιχτές αγορές, η αξιοπιστία και η εντιμότητα, οι αμοιβαίες επωφελείς συνεργασίες, η βαθύτερη παγκοσμιοποίηση και η βιώσιμη ανάπτυξη.

Σύμφωνα και με την Παγκόσμια Τράπεζα (World Bank, *ibid*, p. 60), υπάρχουν προτάσεις για την ενίσχυση ενός μεταρρυθμιστικού μοντέλου (όπως αναφέρθηκαν στο Κεφ. 3, παρ. 3.5), σύμφωνα με τις οποίες η Κίνα καλείται να υιοθετήσει τις δομές της παγκόσμιας διακυβέρνησης που θα προωθήσουν τη δική της εξέλιξη, παράλληλα με την παγκόσμια ανάπτυξη, ενώ ταυτόχρονα η χώρα θα πρέπει να παρέχει ευκαιρίες και δυνατότητες προς τις άλλες αναδυόμενες ή χαμηλής ανάπτυξης οικονομίες.

Παρότι υπάρχουν αντίθετες απόψεις για την επικυριαρχία της Κίνας στον κόσμο, οι περισσότερες εκτιμήσεις διέπονται από την αντίληψη του ρόλου της ως κρίσιμου για την παγκόσμια ανάπτυξη, υποστηρικτικού για τις χώρες χαμηλών εισοδημάτων, αλλά και εξισορροπητικού για την παγκόσμια τάξη. Σύμφωνα με κάποιες απόψεις, (π.χ. Shirk, 2007, p. 10) η διαχείριση της ισορροπίας δυνάμεων μεταξύ ΗΠΑ και Κίνας (λόγω και των μεγάλων αλληλεξαρτήσεων) θα αποτελέσει μία ιστορική μετάβαση για ειρηνική ή μη ειρηνική περίοδο στον 21^ο αιώνα.

Η θεώρηση αυτή στρέφει το ενδιαφέρον όλου του κόσμου προς την Κίνα και δημιουργεί ενδεχομένως ένα πιεστικό περιβάλλον ευθύνης και δέσμευσης απέναντι στην κυβερνητική της ηγεσία. Η τελευταία θεωρείται πως αντιμετωπίζει ένα

μεταβατικό στάδιο στη χώρα, όπου είναι αναγκαίες οι νέες μεταρρυθμίσεις, προκειμένου να μην αναχαιτισθεί η αναπτυξιακή πορεία και για την περαιτέρω σύγκλιση της με τον υπόλοιπο κόσμο.

Η τρέχουσα οικονομική ύφεση (IDS, 2009b, p. 3), παρέχει μία μεγαλύτερη ευκαιρία για αναμόρφωση της οικονομίας της Κίνας, μέσω μείωσης της εξάρτησής της από εισαγωγές, ενθάρρυνσης της εγχώριας κατανάλωσης, περιορισμού του κρατικού τομέα, της περιβαλλοντικής επιβάρυνσης και ελέγχου παράλληλα των κοινωνικών σημαντικών προβλημάτων και των αντίστοιχων εντάσεων.

Στη βιβλιογραφία έχει υπερτονισθεί το επίπεδο οικονομικής μεγέθυνσης της Κίνας έναντι των κοινωνικών ζητημάτων που έχουν προκύψει, τα οποία εξάλλου αναχαιτίζουν τη ρεαλιστική ανάπτυξη και μπορεί να αποτελέσουν τροχοπέδη για τη μελλοντική πορεία της χώρας και να μεταστρέψουν τις σημερινές προβλέψεις.

Όπως υποστηρίζεται από αρκετούς οικονομολόγους και μελετητές (π.χ. Bramall, 2009, p. 22), η οικονομική ανάπτυξη θα πρέπει πρωτίστως να αποβλέπει στη μείωση της απόλυτης φτώχειας, ακόμα περισσότερο από την αναδιανομή του εισοδήματος. Συνεπώς, εξαρτάται από το «είδος» της οικονομικής ανάπτυξης, εάν αυτή θα μπορεί να επηρεάσει θετικά τα επίπεδα φτώχειας, όπως είναι, για παράδειγμα, η δημιουργία θέσεων εργασίας σε αγροτικές περιοχές, έναντι άλλων μορφών ανάπτυξης, ενώ επίσης απαραίτητη είναι η κυβερνητική παρέμβαση.

Ως τελική παρατήρηση, οι πολιτικές που επιδιώκουν το ευρύτερο άνοιγμα στην ελεύθερη αγορά και τον περιορισμό της κρατικής παρέμβασης μπορεί να έχουν την αρνητική τους πλευρά έναντι της κοινωνικής ισότητας, με την έννοια ότι ο κρατικός παρεμβατισμός κρίνεται αναγκαίος για την προστασία από τις δυνάμεις της ελεύθερης αγοράς και την κυριαρχία των πολυεθνικών, ενώ παράλληλα καλείται να διασφαλίζει την πρόσβαση σε ευρύτερες κοινωνικές παροχές και την προστασία των μειονοτήτων, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, του περιβάλλοντος κλπ. .

Γενικότερα, απαιτείται μεγαλύτερη προσπάθεια και πειθαρχία στο στόχο για την κοινωνική ισότητα και την "αρμονική κοινωνία" που επιδιώκεται από την ηγεσία της χώρας και συνεπάγεται περισσότερες μεταρρυθμίσεις και πολιτικές, που ενδυναμώνονται μέσω αναδιανομής και μηχανισμών στήριξης του πληθυσμού. Η σύγκλιση των κοινωνικών παραγόντων με τις τεράστιες οικονομικές δυνατότητες της Κίνας πιστεύεται ότι μπορούν να επιφέρουν θετικά αποτελέσματα για τη χώρα και τον κόσμο.

Βιβλιογραφία

Βιβλία

- ✚ Aziz, J., Dunaway S. & Prasad E. (2006) *China and India, Learning from each other: Reforms and Policies for Sustained Growth*, International Monetary Fund, Washington.
- ✚ Bramall, C. (2009) *Chinese Economic Development*, Routledge, England.
- ✚ Brugger, B. (1981) *Liberation and Transformation: 1942-1962*, Croom Helm, London.
- ✚ Carlson, A. (2005) *Unifying China, Integrating with the World: Securing Chinese Sovereignty in the Reform Era*, Stanford University Press, California.
- ✚ Clegg, J. (2009) *China's Global Strategy: Towards a Multipolar World*, Plutopress, N.Y.
- ✚ Dobson, W. (2009) *Gravity Shift: How Asia's New Economic Powerhouses will shape the 21st Century*, University of Toronto Press, Toronto, Canada.
- ✚ Foot, R. & Walter, A. (2011) *China, the United States and Global Order*, Cambridge University Press, USA.
- ✚ Gittings, J. (2005) *The Changing Phase of China: From Mao to Market*, Oxford University Press, N.Y.
- ✚ Goldman Sachs (2007) *BRICs and beyond*, Goldman Sachs Global Economics Group, USA.
- ✚ Greeven, M.- J. (2007) “The New Great Leap”, In: Krug, B. & Hendrischke, H. (2007) *The Chinese Economy in the 21st Century: Enterprise and Business Behavior*, Edward Elgar Publishing Inc., England.
- ✚ Grivoyannis, E. (2012) *The New Chinese Economy: Dynamic Transitions into the Future*, Palgrave Macmillan, USA.
- ✚ Hung, H.-F. (2009) *China and the Transformation of Global Capitalism*, Johns Hopkins University Press, Baltimore.
- ✚ Izraelewicz, E. (2005) *Όταν η Κίνα αλλάζει τον κόσμο*, Καστάλια, Αθήνα.
- ✚ Krug, B. & Hendrischke, H. (2007) *The Chinese Economy in the 21st Century: Enterprise and Business Behavior*, Edward Elgar Publishing Inc., England.

- ✚ Kuang, C. -M. (2009) *CFO Guide to doing business in China*, John Wiley & Sons, Singapore.
- ✚ Pant, H. (2011) *China's Rising Global Profile: The Great Power Tradition*, Sussex Academic Press, USA.
- ✚ PwC (Pricewaterhouse Coopers) (2007) *China*, PwC, UK.
- ✚ Shirk, S. (2007) *China: Fragile Superpower*, Oxford University Press, NY.
- ✚ Βλάχου, Α. & Μαυροκέφαλος, Π. (1989) *Ο Σοσιαλιστικός Μετασχηματισμός της Κίνας*, Ίδρυμα Μεσογειακών Μελετών, Αθήνα.

Μελέτες, Επιστημονικές Εργασίες, Άρθρα

- ❖ Alpha Bank (2004) “Η Κίνα και η παγκόσμια οικονομία: Ανταγωνιστικός κίνδυνος ή ευκαιρία για ανάπτυξη;” *Οικονομικό Δελτίο 89*, Μάρτιος 2004, Alpha Bank, Αθήνα.
- ❖ Feenstra, R. & Wei, S.-J. (2009) *Introduction to China's Growing Role in World Trade*, Working Paper 14716, National Bureau of Economic Research, USA.
- ❖ Frankel, J. (2009) *New Estimation of China's Exchange Rate Regime*, Working Paper 14700, National Bureau of Economic Research, USA.
- ❖ Goldman Sachs (2009) *Global Portfolio Strategy*, USA.
- ❖ IDS (Institute of Developing Studies) (2008) *China: Its Impact on the Developing Asian Economies*, UK.
- ❖ IDS (Institute of Development Studies) (2009a) *Climate Change, Energy and Low-Carbon Development in the Chinese Context*, UK.
- ❖ IDS (Institute of Development Studies) (2009b) *China's Rise-Implications for International Development*, UK.
- ❖ IDS (Institute of Development Studies) (2010) *China's Rise – Implications for Low Income Countries*, UK.
- ❖ Jensen, T. H. & Larsen, J. A. (2004) *The BRIC Countries*, *Monetary Review*, Danmarks Nationalbank.
- ❖ Mossavar-Rahmani, S. & Nelson B. (2013) “Over the Horizon” *Goldman Sachs Outlook (Jan. 2013)*, USA.

- ❖ PwC (PricewaterhouseCoopers) (2013a) *Doing Business and Investing in China*, PwC, UK.
- ❖ PwC (PricewaterhouseCoopers) (2013b) *The World in 2050, The BRICs and beyond: Prospects, Challenges and Opportunities*, PwC, UK.
- ❖ Sharma, R. (2012) “Broken BRICs, Why the Rest Stopped Rising”, *Columbia School of International and Public Affairs*.
- ❖ UNCTAD (United Nations Conference on Trade and Development) (2009) *Annual Investment Report 2008*, UNCTAD, USA.
- ❖ UNCTAD (United Nations Conference of Trade and Development) (2012) *World Investment Prospects Survey 2012-2014*, UN, New York & Geneva.
- ❖ UNCTAD (United Nations Conference of Trade and Development) (2013) *World Investment Report 2012*, UNCTAD, USA.
- ❖ World Bank (2013) *China 2030: Building a Modern, Harmonious and Creative Society*, World Bank, China.
- ❖ WTO (World Trade Organization) (2008) *International Trade Statistics 2008..*
- ❖ Βελέντζα Γ. & Θωμόπουλος Δ. (2012) *Ετήσια Έκθεση 2011 για την Οικονομία της Α.Δ. της Κίνας και τις Διμερείς Οικονομικές και Εμπορικές Σχέσεις Ελλάδας – Α.Δ. Κίνας*, Πρεσβεία της Ελλάδος στο Πεκίνο, Κίνα.
- ❖ Καρατζή, Κ. (2008) *Ο ρόλος της Κίνας στην Παγκόσμια Οικονομία. Παρούσα κατάσταση και προκλήσεις του μέλλοντος*, Μεταπτυχιακή Εργασία, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα.
- ❖ Χριστόπουλος, Α. (2006) *Η Ραγδαία Πολιτική και Οικονομική Άνοδος της Κίνας και οι Επιπτώσεις για την Παγκόσμια Οικονομική και Πολιτική Σκηνή*, Hellenic Foundation for European and Foreign Policy, Αθήνα.

Διαδίκτυο

Bethel, E. (2009) “China’s Bilateral Trade with LatAm Grows”, *Seeking Alpha*, <http://seekingalpha.com/article/157206-chinas-bilateral-trade-with-latam-grows>

Bodmer-Altura, V. (n.d.) “Facts and figures on new WTO Member Russia”, http://www.textile-future.com/textile-manufacturing.php?read_article=959

Capital.gr. (2012) «Διευρύνεται η Διακύμανση της Ισοτιμίας Γουάν-Δολαρίου», <http://www.capital.gr/News.asp?id=1469523>

China Global Trade (2011) «Real GDP Per Capita in the U.S. and China, 1980-2030», <http://www.chinaglobaltrade.com/fact/real-gdp-capita-us-and-china-1980-2030>

China Global Trade (2012) “US-China Trade Balance, Annually 1985-2010”, <http://www.chinaglobaltrade.com/facts/trade-statistics>

CIMA (2011) “China’s New Partners”, *FM Magazine*, <http://www.fm-magazine.com/feature/depth/china%E2%80%99s-new-partners>

Financial Times (2012) “The FT’s Year in Charts”, <http://blogs.ft.com/ftdata/2012/12/31/2012-the-fts-year-in-charts/>

Hurjany, A. (2013) “Goldman upgrades China growth, cuts India outlook”, *CNBC*, <http://www.cnbc.com/id/101003183>

Keohane, D. (2011) “Slump in Shipping Costs suggests Chinese Exports to Europe slumping too”, *Financial Times*, <http://blogs.ft.com/beyond-brics/2011/11/30/slump-in-shipping-costs-suggests-chinese-exports-to-europe-slumping-too/?Authorised=false#axzz2nfD04LiH>

Krugman, P. (2010) “Taking on China”, *New York Times* 14-3-2010, <http://www.nytimes.com/2010/03/15/opinion/15krugman.html>

Long, Z. (2012) “Development of Sino-Indian Belateral Trade”, <http://www.tunneltalk.com/Trans-Himalayas-railway-May12-Prefeasibility-study.php>

Philips, M. (2012) «Απειλεί την Ανατίμηση του Γουάν το Εμπορικό Έλλειμμα-Μαμούθ», *Bloomberg Businessweek*, <http://www.capital.gr/businessweek/articles.asp?id=1438311>

Riley, C. & Yan, S. (2013) “China GDP hits 7.8% amid credit concers”, *CNN Money*, <http://money.cnn.com/2013/10/17/news/economy/china-gdp/>

Riley, G. (2011) “The US-China Trade Deficit”, <http://www.tutor2u.net/blog/index.php/economics/comments/the-us-china-trade-deficit>

Setser, B. (2009) “Forget Global Imbalances; it is now a Sino-American Imbalance”, *Council on Foreign Relations*, <http://blogs.cfr.org/setser/2009/04/22/forget-global-imbalances-it-is-now-a-sino-american-imbalance-%E2%80%93/>

Storch, R. (2012) “China’s Winning Strategy in Africa”, *Geopolitical Analysis and Monitoring*, <http://geopoliticsrst.blogspot.gr/2012/09/chinas-winning-strategy-in-africa.html>

The Economist (2013a) «Το Επίμονο Σχέδιο της Κίνας για Πλήρη Απελευθέρωση του Νομίσματός της», *Καθημερινή* (17/8/2013),

<http://news.kathimerini.gr/4Dcgi/4Dcgi/ w articles columns 2 17/08/2013 53 0215>

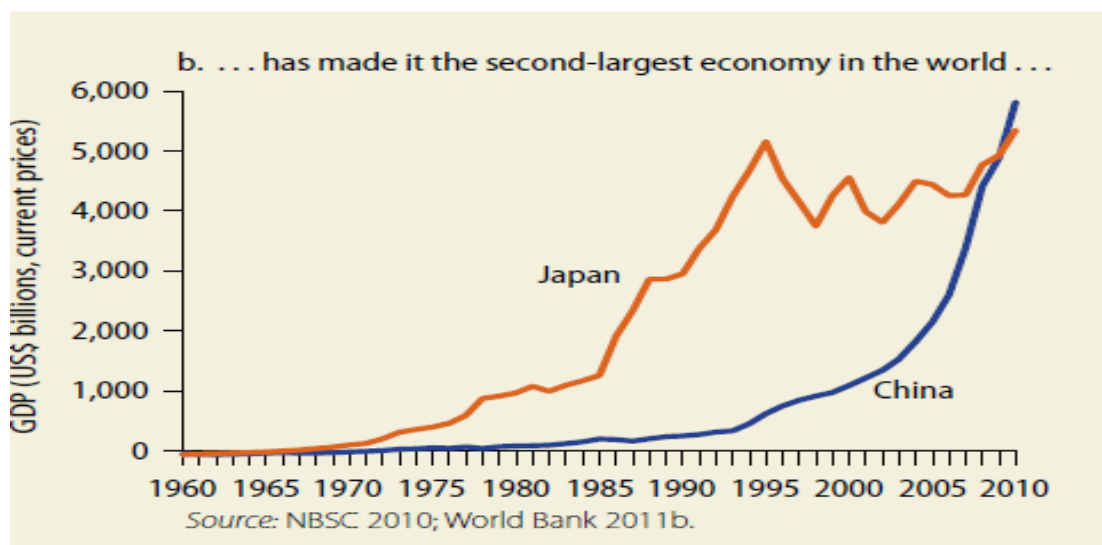
The Economist (2013b) “When Giants Slow Down”,
<http://www.economist.com/news/briefing/21582257-most-dramatic-and-disruptive-period-emerging-market-growth-world-has-ever-seen>

Tradingeconomics (2013) “China GDP”,
<http://www.tradingeconomics.com/china/gdp>

Wei, L. & Davis, B. (2011) “China Stumbles in Yuan Grand Plan”, *The Wall Street Journal*,
<http://online.wsj.com/news/articles/SB10001424052702304223804576445900638590300>

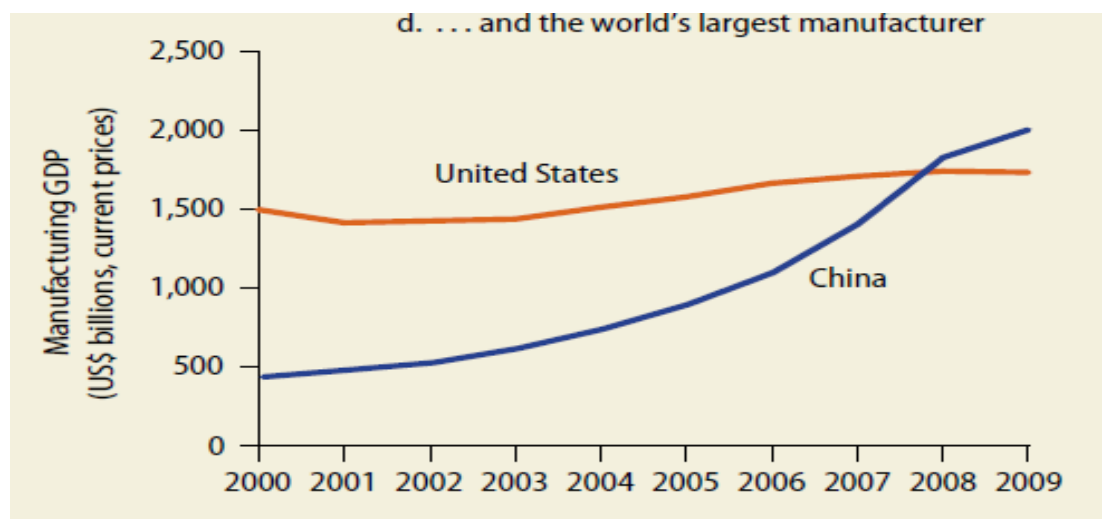
WTO (2013) “International Trade and Market Access Data”,
http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/statis_bis_e.htm?solution=WTO&path=/Dashboards/MAPS&file=Map.wcdf&bookmarkState={%22impl%22:%22client%22,%22params%22:{%22langParam%22:%22en%22}}

Παράρτημα

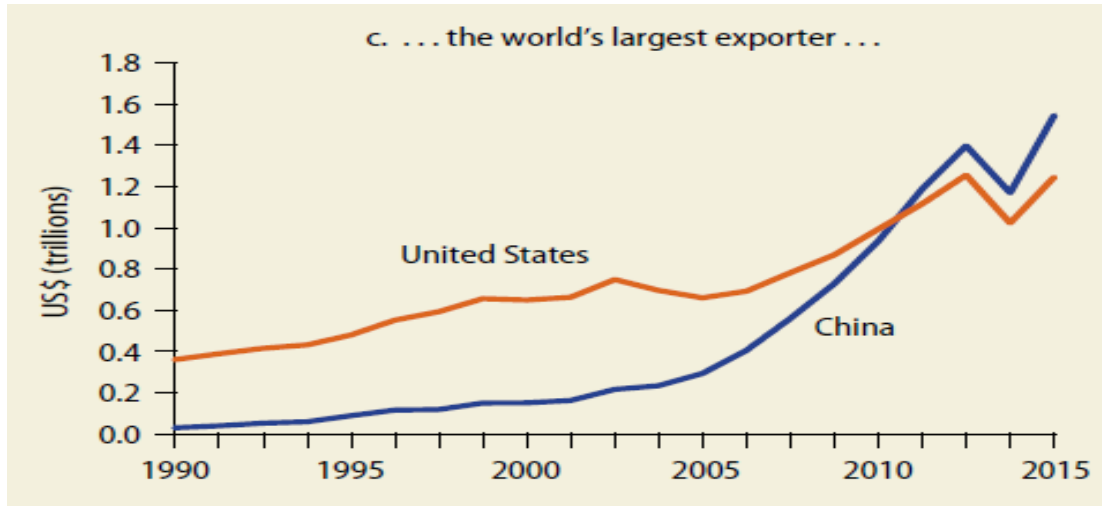
Διάγραμμα 1: Εξέλιξη ΑΕΠ Κίνας έναντι Ιαπωνίας (1960-2010) (τρέχουσες ισοτιμίες, Δις \$)

Πηγή: World Bank, 2013, p. 5

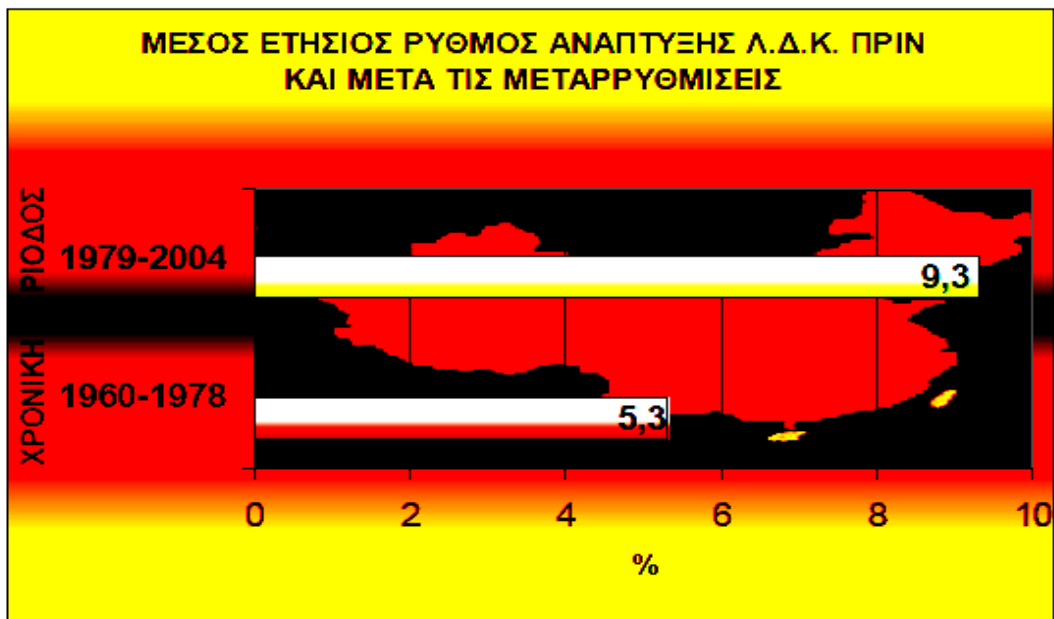
Διάγραμμα 2: Εξέλιξη συμμετοχής Κατασκευαστικού Τομέα στο ΑΕΠ της Κίνας, έναντι ΗΠΑ, (1960-2010) (τρέχουσες ισοτιμίες, Δις \$)

Πηγή: World Bank, 2013, p. 5

Διάγραμμα 3: Εξέλιξη Κινεζικών Εξαγωγών, έναντι αμερικανικών, (1990-2015: προβλέψεις) (τρεις \$)

Πηγή: World Bank, 2013, p. 5

Διάγραμμα 4: Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Ανάπτυξης της Κίνας (%) (1960-1978) και (1979-2004)

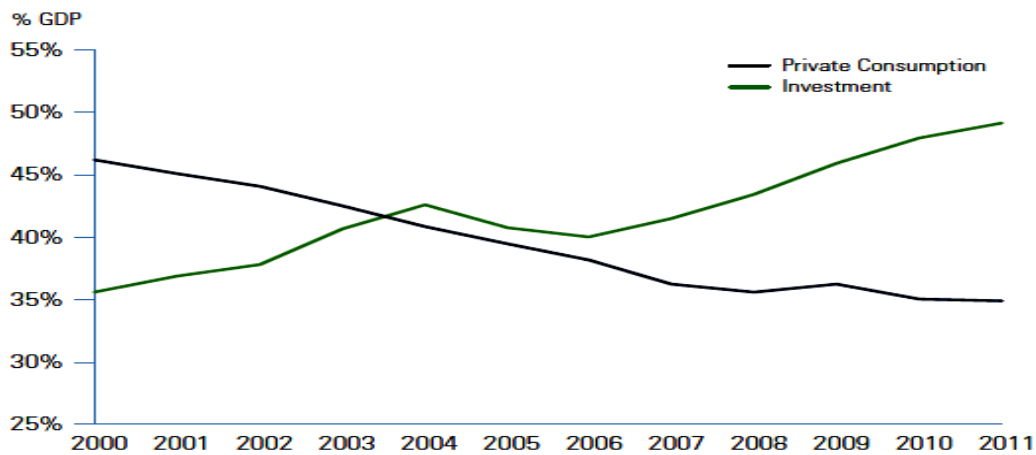
Πηγή: Χριστόπουλος, 2006, σ. 12

Διάγραμμα 5: Διαχρονική Άνοδος Κινεζικού ΑΕΠ (2004-2012) (Τιμές Συναλλαγματικής Ισοτιμίας, Δις \$)

Πηγή: Tradingeconomics, www, 2013

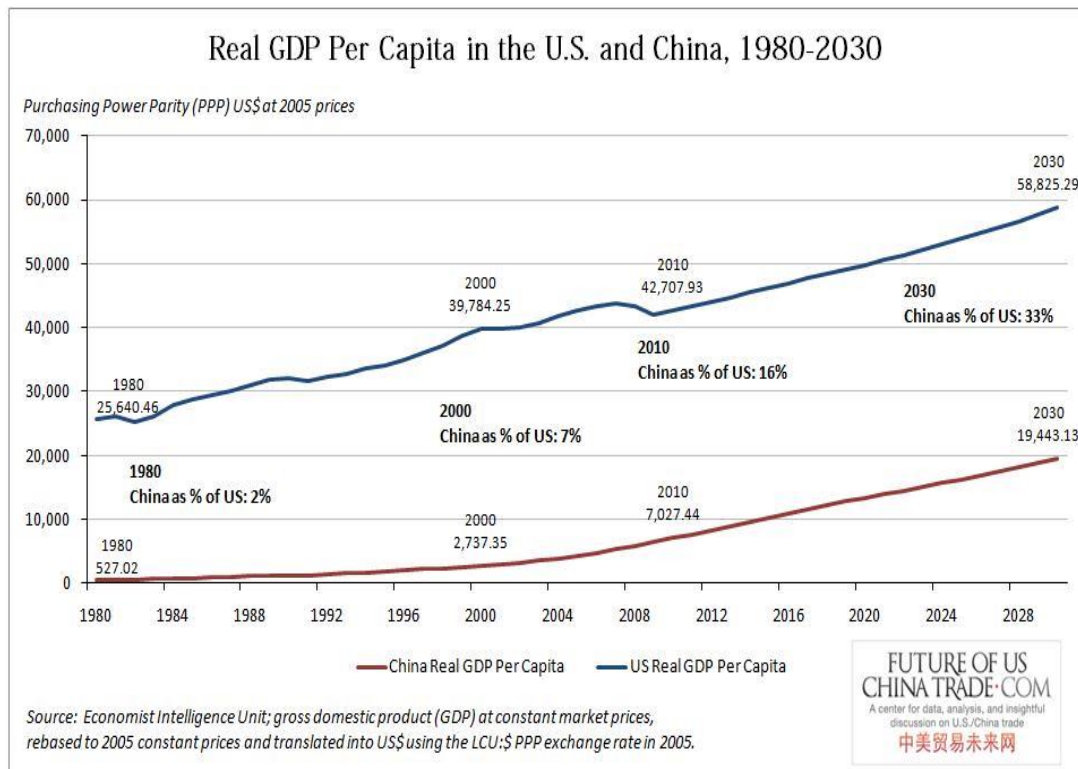
Exhibit 14: Consumption vs. Investment in China
Imbalances have only worsened.

Data as of 2011
Source: Investment Strategy Group, Datastream

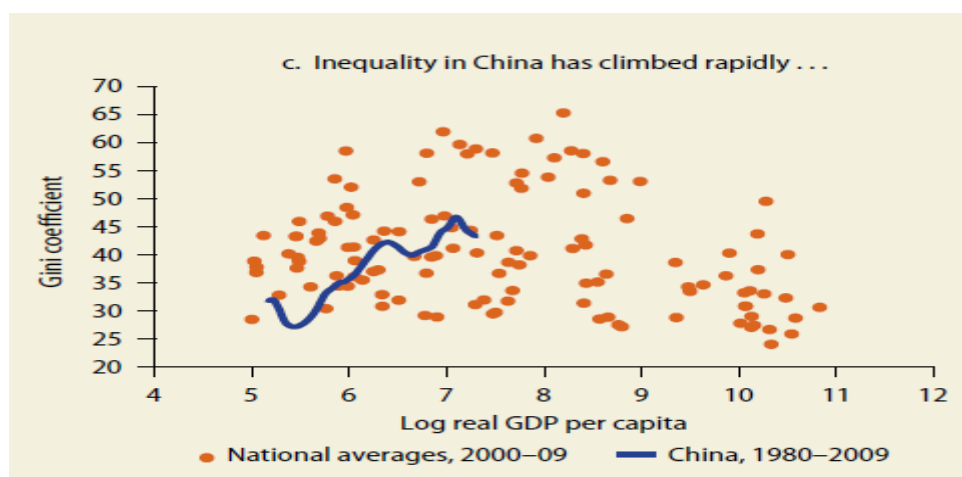
Διάγραμμα 6: Εξέλιξη Δείκτη Κατανάλωσης έναντι Δείκτη Επενδύσεων στην Κίνα (2000-2011), (% ΑΕΠ)

Πηγή: Mossavar-Rahmani & Nelson, 2013, p. 25

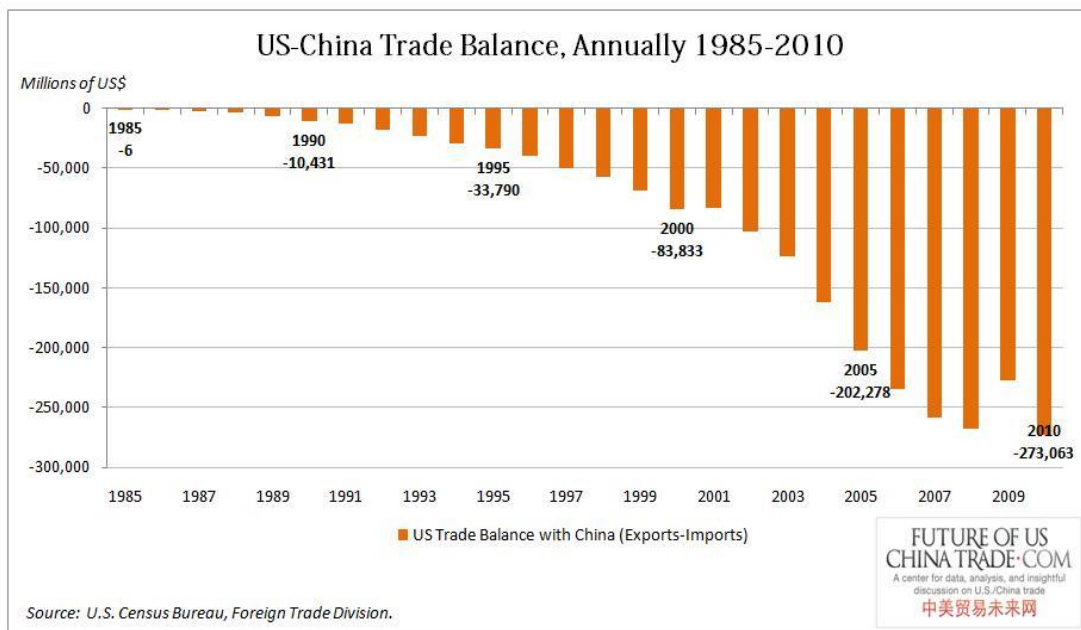
Διάγραμμα 7: Εξέλιξη Κατά Κεφαλή Εισοδήματος στην Κίνα, έναντι ΗΠΑ (1980-2028: προβλέψεις) (USD, Ισοτιμία Αγοραστικής Δύναμης)

Πηγή: China Global Trade, 2011, [www](http://www.chinaglobaltrade.com).

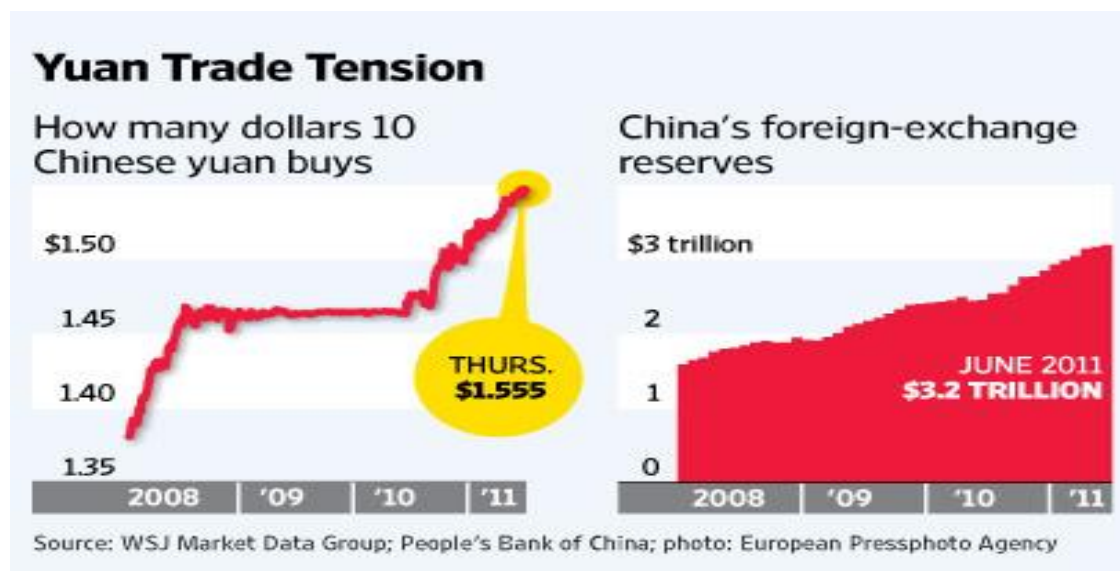
Διάγραμμα 8: Εξέλιξη Δείκτη Εισοδηματικών Ανισοτήτων στην Κίνα (1980-2009)

Πηγή: World Bank, 2013, p. 13

Διάγραμμα 9: Ετήσιο Εμπορικό Ισοζύγιο ΗΠΑ-Κίνας (1985-2010) (\$ εκατ.)

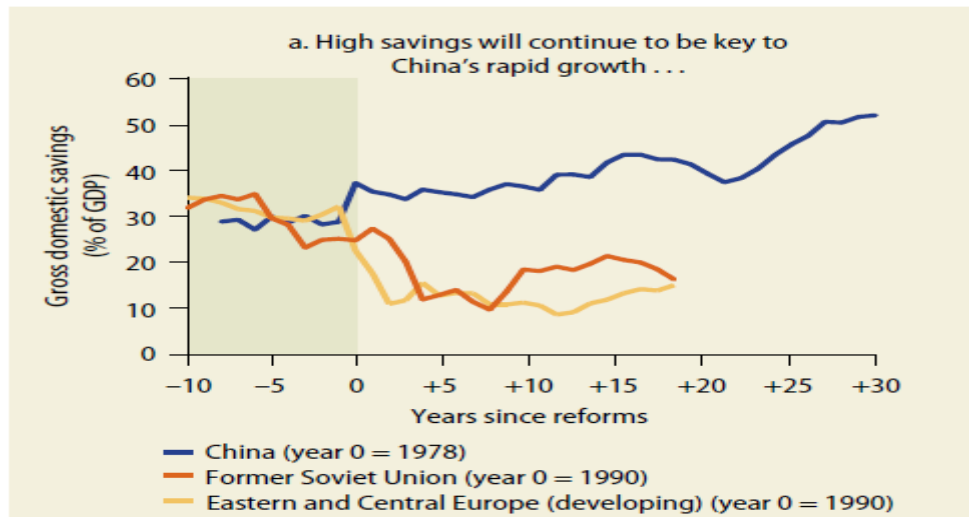
Πηγή: China Global Trade, 2012, www.

Διάγραμμα 10: Εξέλιξη Συναλλαγματικών Αποθεμάτων Κίνας (2008-2011) (τρεις \$)

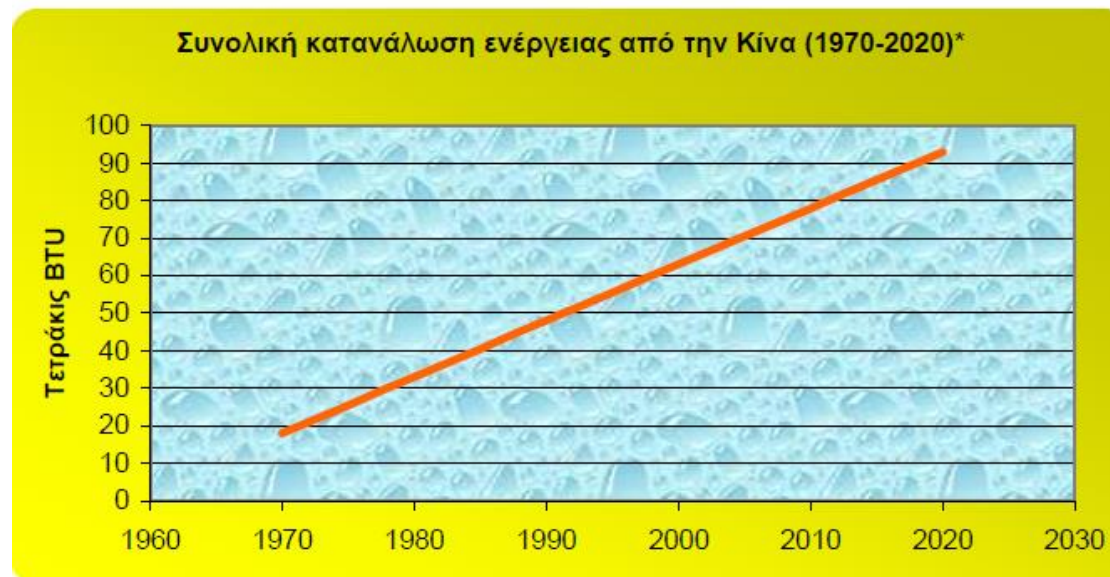
Πηγή: Wei & Davis, 2011, www

FIGURE O.2 Savings in China compared to other economies

Διάγραμμα 11: Εξέλιξη Μικτών Ιδιωτικών Καταθέσεων ως ποσοστό του ΑΕΠ στη Κίνα (1978-2008)

Πηγή: World Bank, 2013, p. 11

*Στοιχεία από το International Energy Outlook 2004, <http://www.eia.doe.gov/oiarf/ieo/>

Διάγραμμα 12: Συνολική Κατανάλωση Ενέργειας από την Κίνα (1970-2020: πρόβλεψη) (τετράκις BTU)

Πηγή: Χριστόπουλος, 2006, σ. 25

Πίνακας 1: Διεθνές Εμπόριο Αγαθών Κίνας ανά Γεωγραφική Περιοχή (2011) (Δις \$)

Πίνακας 2: Διεθνές Εμπόριο Αγαθών Λ.Δ. Κίνας ανά γεωγραφική περιοχή, 2011

	Όγκος	Εξαγωγές	Εισαγωγές	Ισοζύγιο	Όγκος	Εξαγωγές	Εισαγωγές
	Αξία σε δις. USD				Μερίδιο %		
ΣΥΝΟΛΟ	3642	1899	1743	156	100%	100%	100%
Ασία	1903	899	1004	-105	52%	47%	58%
Ιαπωνία	343	148	195	-47	9%	8%	11%
Χόνγκ Κόνγκ	283	268	15	253	8%	14%	1%
Νότια Κορέα	246	83	163	-80	7%	4%	9%
Ταϊβάν	160	35	125	-90	4%	2%	7%
Αμερική	736	472	264	208	20%	25%	15%
Βόρεια Αμερική	494	350	144	206	14%	18%	8%
Η.Π.Α.	447	325	122	203	12%	17%	7%
Καναδάς	47	25	22	3	1%	1%	1%
Λατινική Αμερική	242	122	120	2	7%	6%	7%

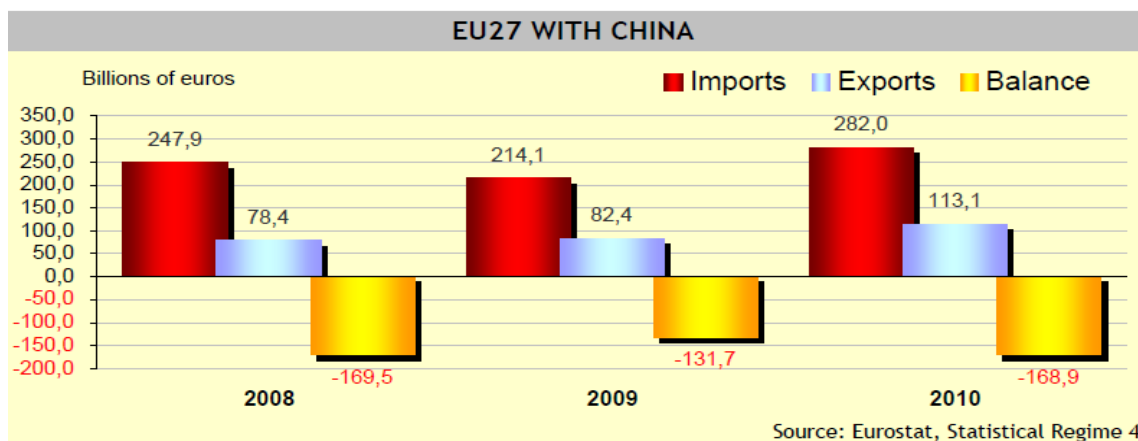
Γραφείο Οικονομικών & Εμπορικών Υποθέσεων Πρεσβείας Ελλάδος στο Πεκίνο

Web: www.agora.mfa.gr/cn89 E-mail: ecocom-beijing@mfa.gr

Ετήσια Έκθεση 2011

Βραζιλία	84	32	52	-20	2%	2%	3%
Μεξικό	33	24	9	15	1%	1%	1%
Χιλή	32	11	21	-10	1%	1%	1%
Ευρώπη	701	414	287	127	19%	22%	16%
Ε.Ε.-27	567	356	211	145	16%	19%	12%
Γερμανία	169	76	93	-17	5%	4%	5%
Ολλανδία	68	59	9	50	2%	3%	1%
Ρωσία	79	39	40	-1	2%	2%	2%
Αφρική	166	73	93	-20	5%	4%	5%
Νότια Αφρική	45	13	32	-19	1%	1%	2%
Αγκόλα	28	3	25	-22	1%	0%	1%
Ωκεανία	130	41	89	-48	4%	2%	5%
Αυστραλία	117	34	83	-49	3%	2%	5%

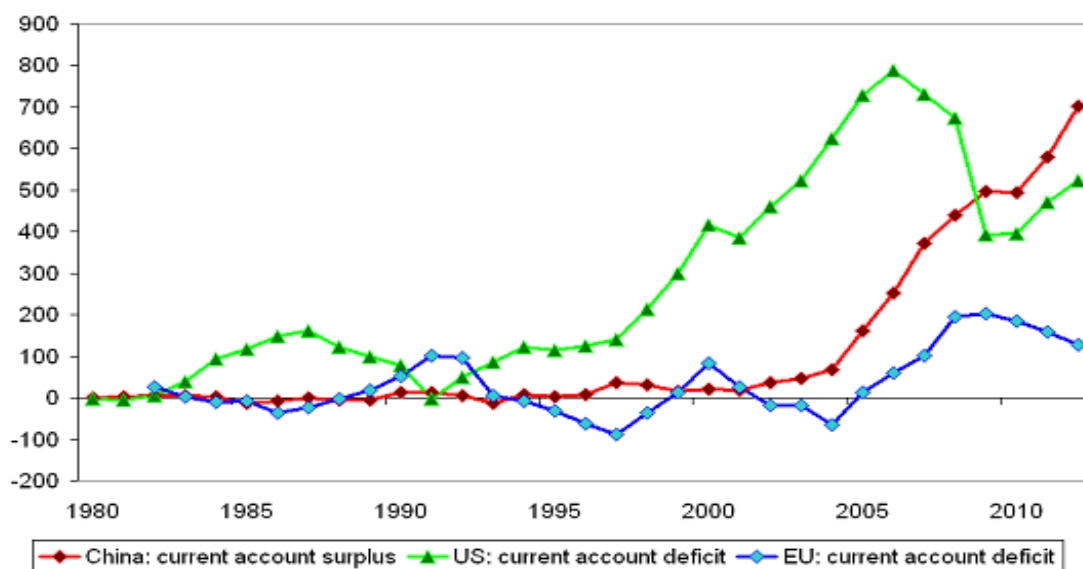
Πηγή: Βελέντζα & Θωμόπουλος, 2012, σ. 8-9

Διάγραμμα 13: Διμερές Εμπόριο Κίνας με ΕΕ-27 και Εμπορικό Ισοζύγιο (2008-2010) (Δις ευρώ)

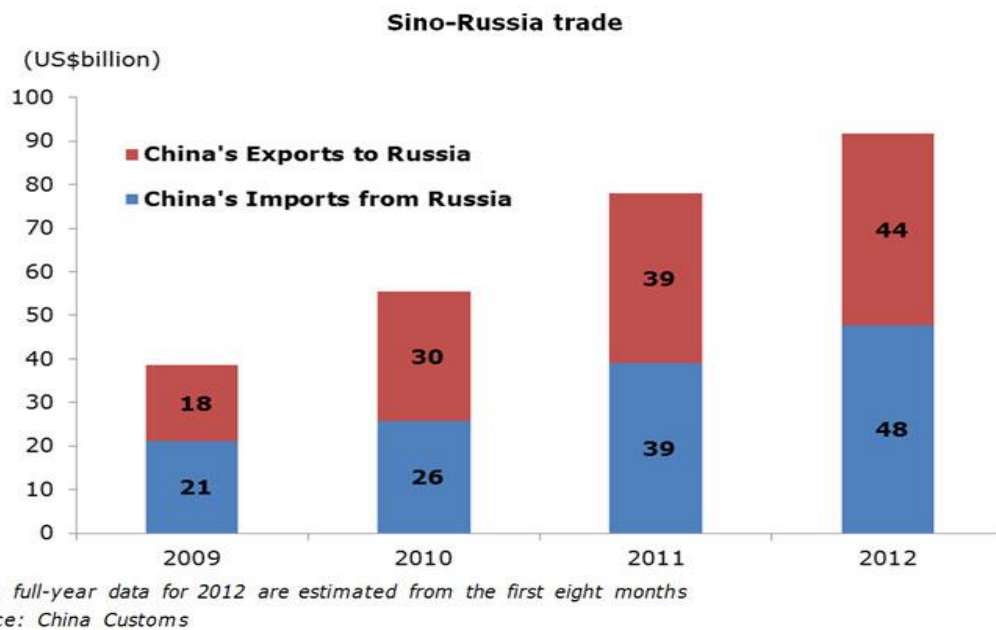
Πηγή: Keohane, 2011, www

China v the US and Europe, WEO data, \$ billion

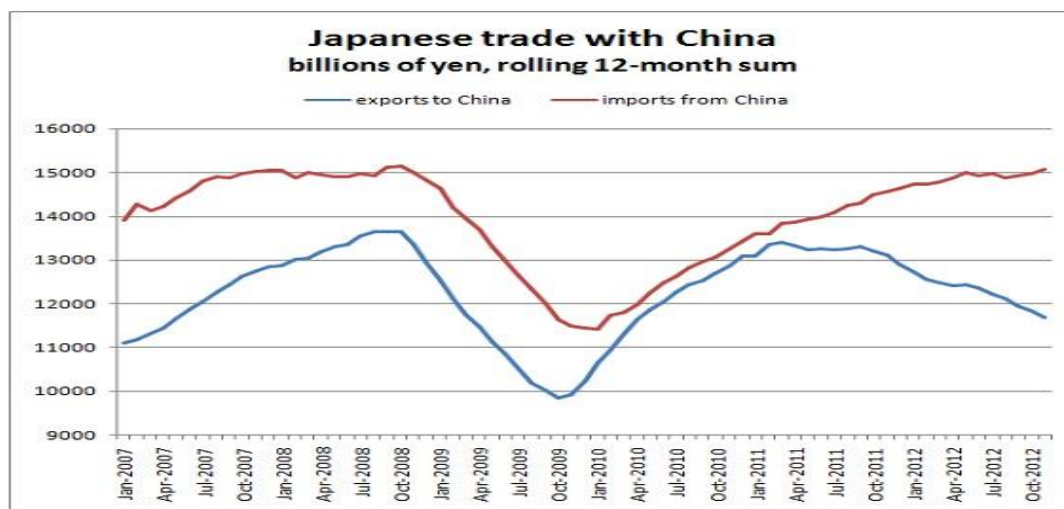
Διάγραμμα 14: Διαχρονική Εξέλιξη Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών Κίνας με ΗΠΑ και ΕΕ (1980 – 2010) (Δις \$)

Πηγή: Setser (2009), www.

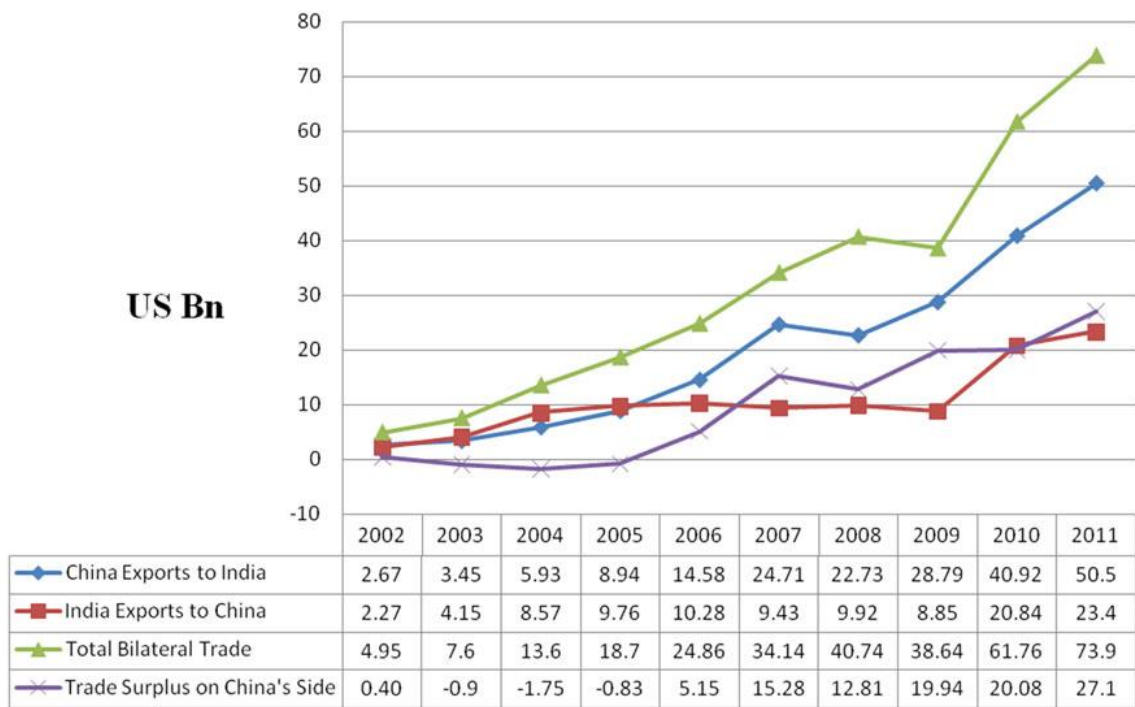
Διάγραμμα 15: Διμερές Εμπόριο Κίνας – Ρωσίας (2009-2012) (Δις \$)

Πηγή: Bodmer-Altura, n.d., www

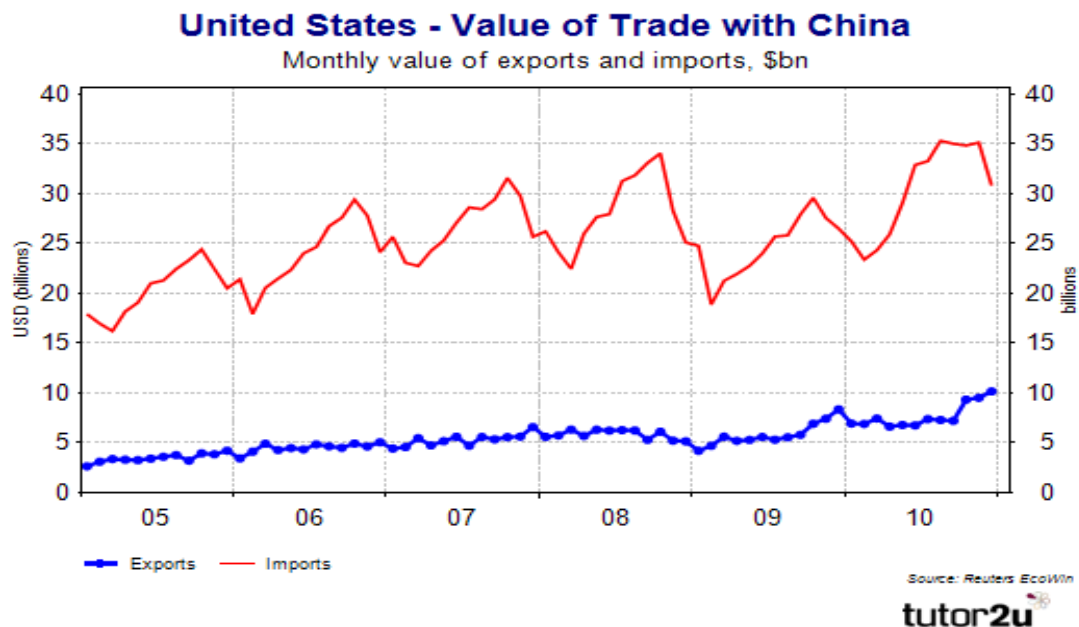
Διάγραμμα 16: Διμερές Εμπόριο Ιαπωνίας με Κίνα (2007-2012) (Δις RMB)

Πηγή: Financial Times, 2012, www.

Διάγραμμα 17: Διμερές Εμπόριο Κίνας-Ινδίας (2002-2011) (Δις \$)

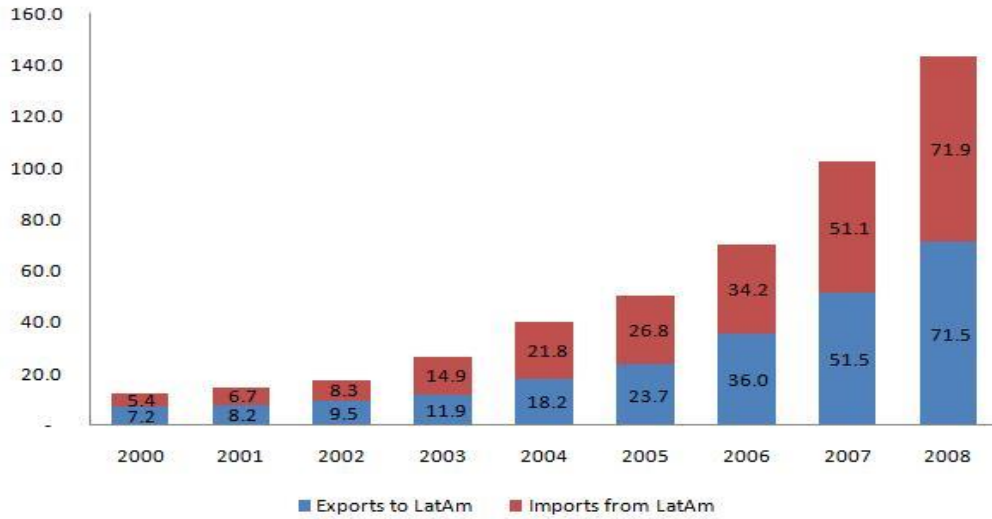
Πηγή: Long, 2012, www

Διάγραμμα 18: Διμερές Εμπόριο ΗΠΑ - Κίνα (2005-2010) (Δις \$)

Πηγή: Riley, 2011, www

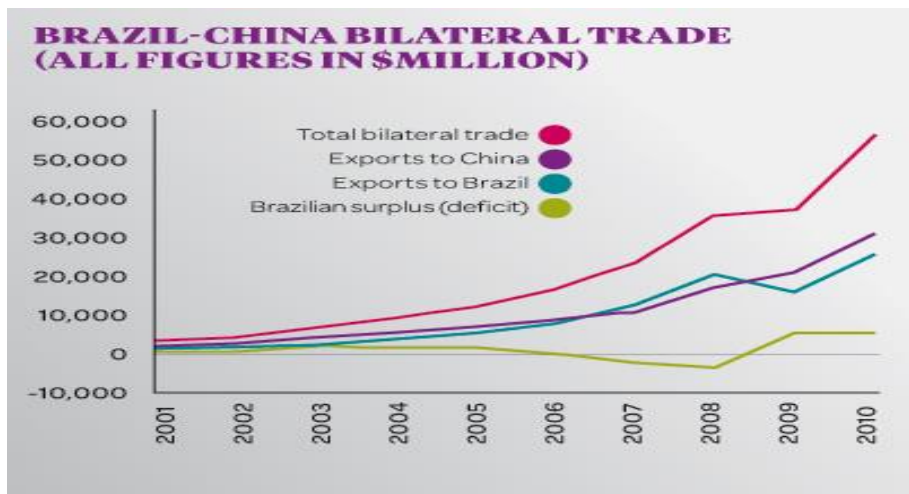
China's Bilateral Trade With Latin America (US\$Bn)

Source: WIND

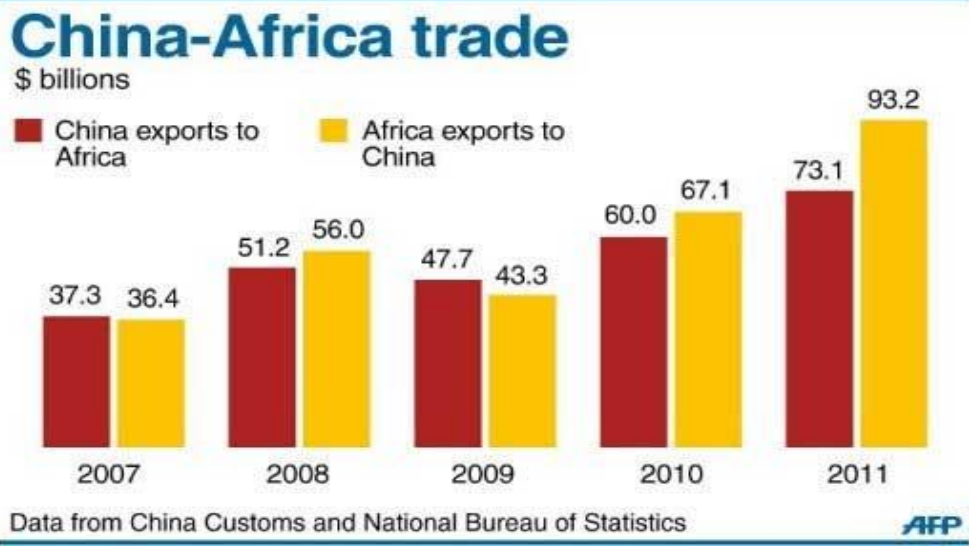
Διάγραμμα 19: Διμερές Εμπόριο Κίνας με Λατινική Αμερική (2000-2008) (Δις \$)

Πηγή: Bethel, 2009, www.

Διάγραμμα 20: Εξέλιξη Διμερούς Εμπορίου Βραζιλίας-Κίνας (2001-2010)

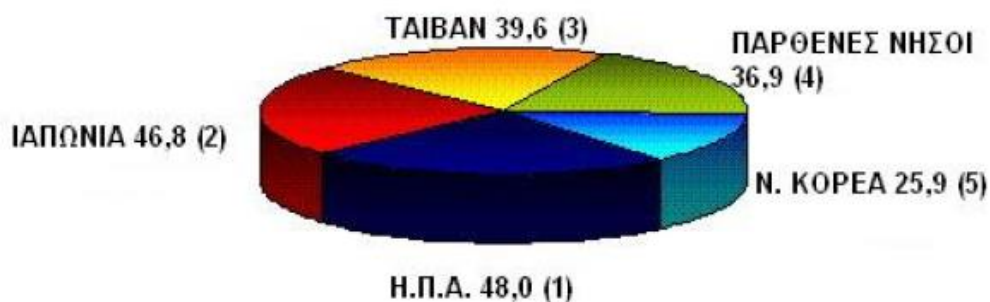
Πηγή: CIMA, 2011, www.

Διάγραμμα 21: Διμερές Εμπόριο Κίνας – Αφρικής (2007-2011) (Δις \$)

Πηγή: Storch, 2012, www

ΟΙ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟΙ ΕΠΕΝΔΥΤΕΣ ΣΤΗΝ ΚΙΝΑ (ΕΚΤΟΣ ΧΟΝΓΚ ΚΟΝΓΚ, 1979-2004, ΔΙΣ US\$)

(Στοιχεία: Στατιστική Υπηρεσία Λ.Δ.Κ.)

Διάγραμμα 22: Οι μεγαλύτεροι Επενδυτές στην Κίνα (εκτός Χονγκ-Κόνγκ) (1978-2004), (\$ δις)

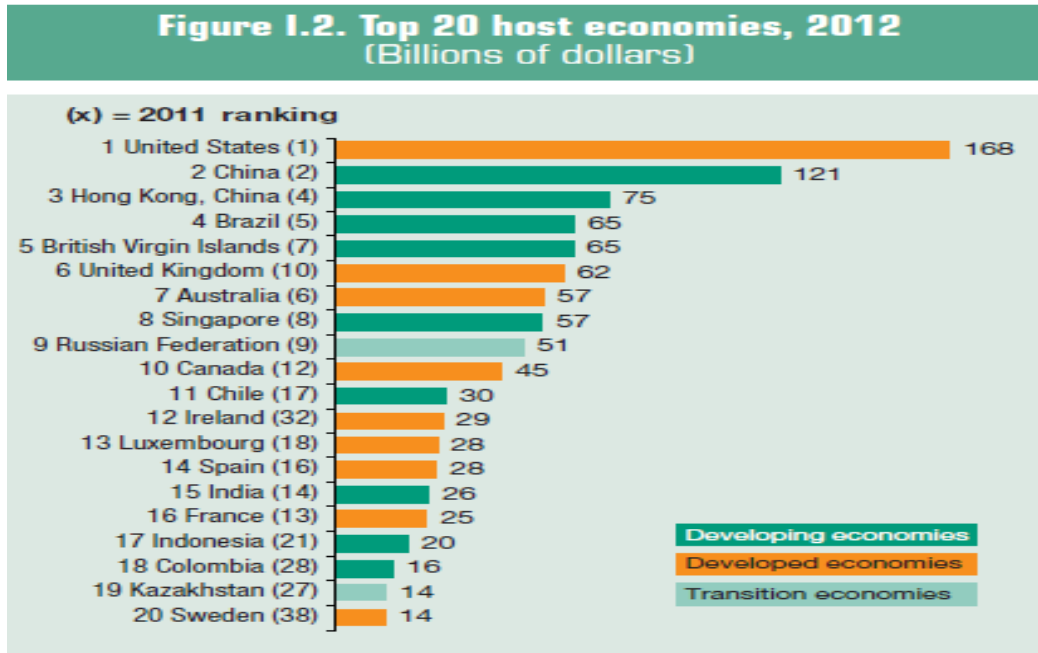
Πηγή: Χριστόπουλος, 2006, σ. 50

Πίνακας 2: Διεθνές Εμπόριο Εμπορευμάτων Κίνας ανά Κλάδο (2011) (δισ \$)

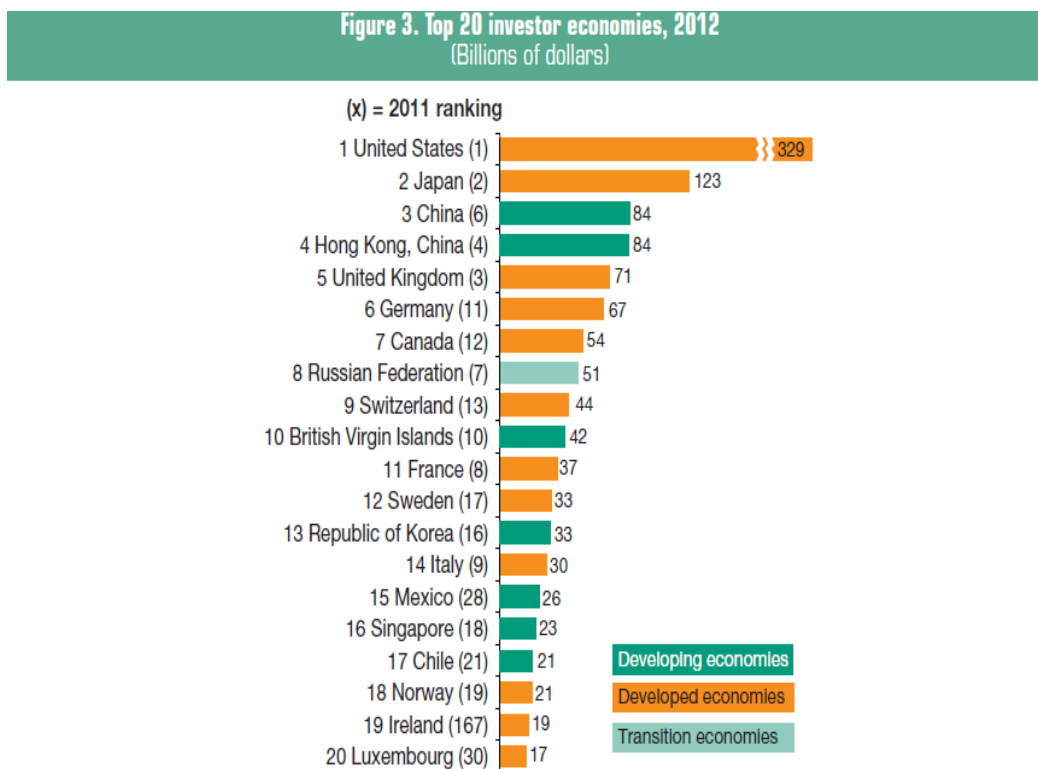
Πίνακας 3: Διεθνές Εμπόριο Αγαθών Λ.Δ. Κίνας ανά κλαδική διάρθρωση, 2011

ΚΛΑΔΟΣ ΣΤΓΣ	Όγκος		Εξαγωγές		Εισαγωγές		Ισοζύγιο
	Αξία σε δισ USD	%	Αξία σε δισ USD	%	Αξία σε δισ USD	%	
0 ΤΡΟΦΙΜΑ ΚΑΙ ΖΩΑ ΖΩΝΤΑΝΑ	80	2%	51	3%	29	2%	22
1 ΠΟΤΑ ΚΑΙ ΚΑΠΝΟΣ	6	0%	2	0%	4	0%	-2
2 ΠΡΩΤΕΣ ΥΛΕΣ ΜΗ ΕΔΩΔΙΜΕΣ, ΕΚΤΟΣ ΑΠΟ ΚΑΥΣΙΜΑ	300	8%	15	1%	285	16%	-270
3 ΟΡΥΚΤΑ, ΚΑΥΣΙΜΑ, ΛΙΠΑΝΤΙΚΑ, ΚΛΠ.	308	8%	32	2%	276	16%	-244
4 ΛΑΔΙΑ ΚΑΙ ΛΙΠΗ ΖΩΙΚΗΣ Η' ΦΥΤΙΚΗΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ	12	0%	1	0%	11	1%	-10
5 ΧΗΜΙΚΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΚΑΙ ΣΥΝΑΦΗ, (Μ.Α.Κ.)	296	8%	115	6%	181	10%	-66
6 ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΕΙΔΗ ΤΑΞΙΝΟΜΗΜΕΝΑ ΚΑΤΑ ΠΡΩΤΗ ΥΛΗ	470	13%	320	17%	150	9%	170
7 ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΥΛΙΚΟ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ	1532	42%	902	47%	630	36%	272
8 ΔΙΑΦΟΡΑ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΕΙΔΗ	587	16%	459	24%	128	7%	331
9 ΕΙΔΗ ΚΑΙ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ ΜΗ ΤΑΞΙΝΟΜΗΜΕΝΑ	51	1%	2	0%	49	3%	-47
ΣΥΝΟΛΟ	3642	100%	1899	100%	1743	100%	156
Πηγή: GAC, προσωρινά στοιχεία							

Πηγή: Βελέντζα & Θωμόπουλος, 2012, σ. 9

Διάγραμμα 23: Οι 20 Πρώτες Χώρες Υποδοχής ΑΞΕ (2012), (\$ δις)

Διάγραμμα 24: Οι 20 Μεγαλύτεροι Επενδυτές ΑΞΕ (2012), (\$ δις)

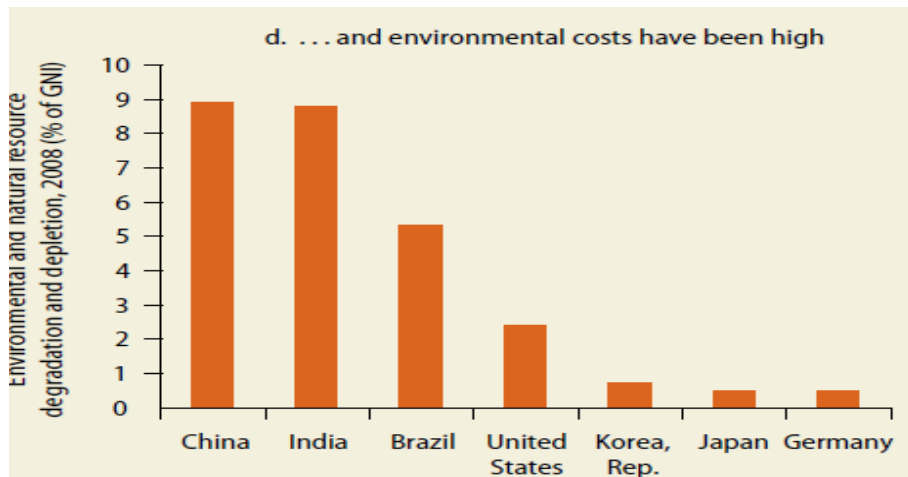
Πηγή: UNCTAD, 2013, pp. 3, 22

Πίνακας 6: Εισροή ΞΑΕ στη Λ.Δ. Κίνας, 2011

Χώρα/Περιοχή	Αξία σε εκατ. \$
Χόνγκ Κόνγκ	77.011
Ταϊβάν	6.727
Ιαπωνία	6.348
Σιγκαπούρη	6.328
Η.Π.Α.	2.995
Νότια Κορέα	2.551
Ηνωμένο Βασίλειο	1.610
Γερμανία	1.136
Γαλλία	802
Ολλανδία	767
Άλλες χώρες/περιοχές	9.736
Σύνολο	116.011

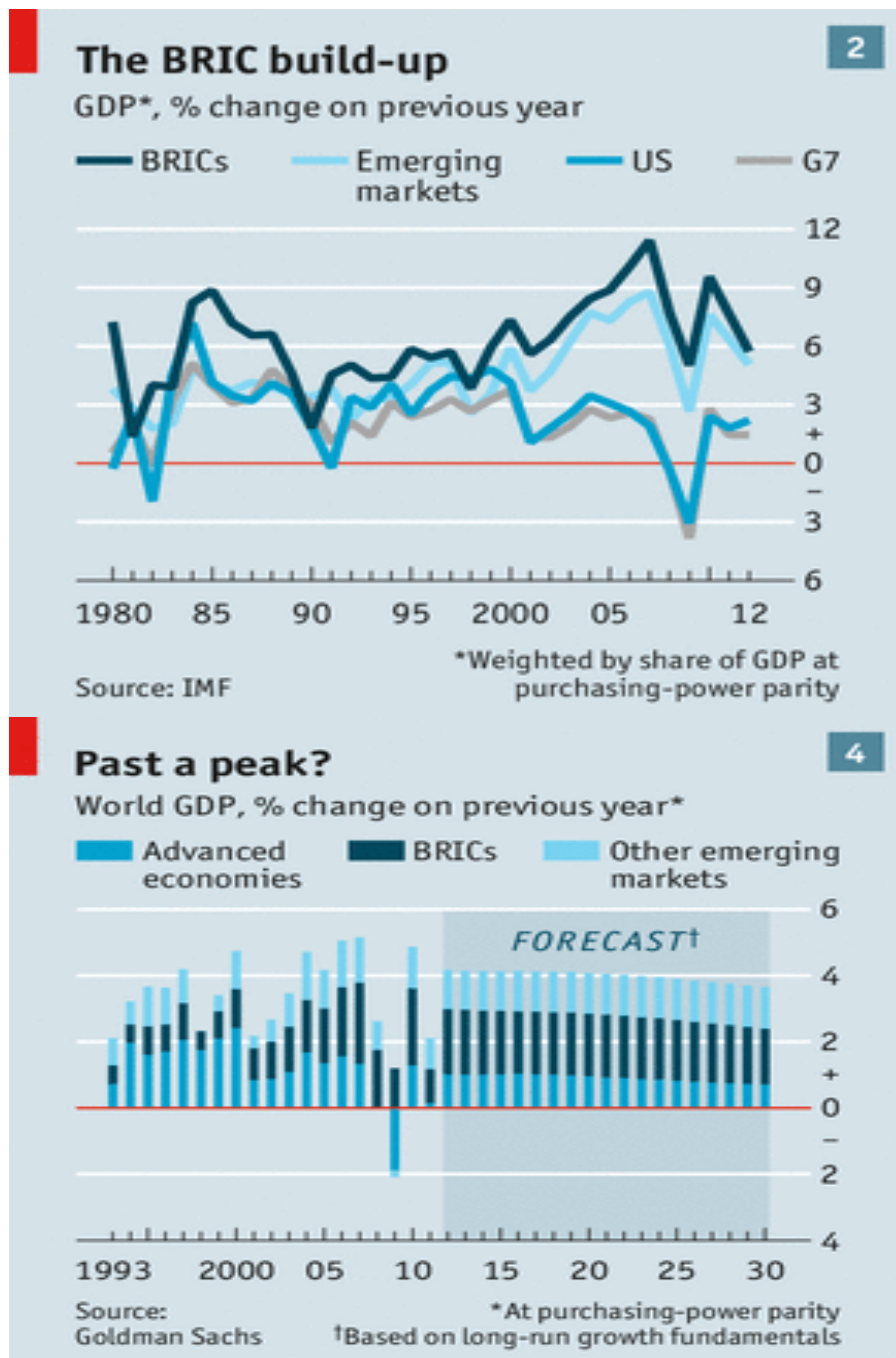
Πίνακας 3: Πηγές Εισροών ΑΞΕ στην Κίνα (2011) (\$ δις)

Πηγή: Βελέντζα & Θωμόπουλος, 2012, σ. 12

Διάγραμμα 25: Περιβαλλοντικό Κόστος ανά χώρα (2008) (% του Μικτού Εθνικού Εισοδήματος)

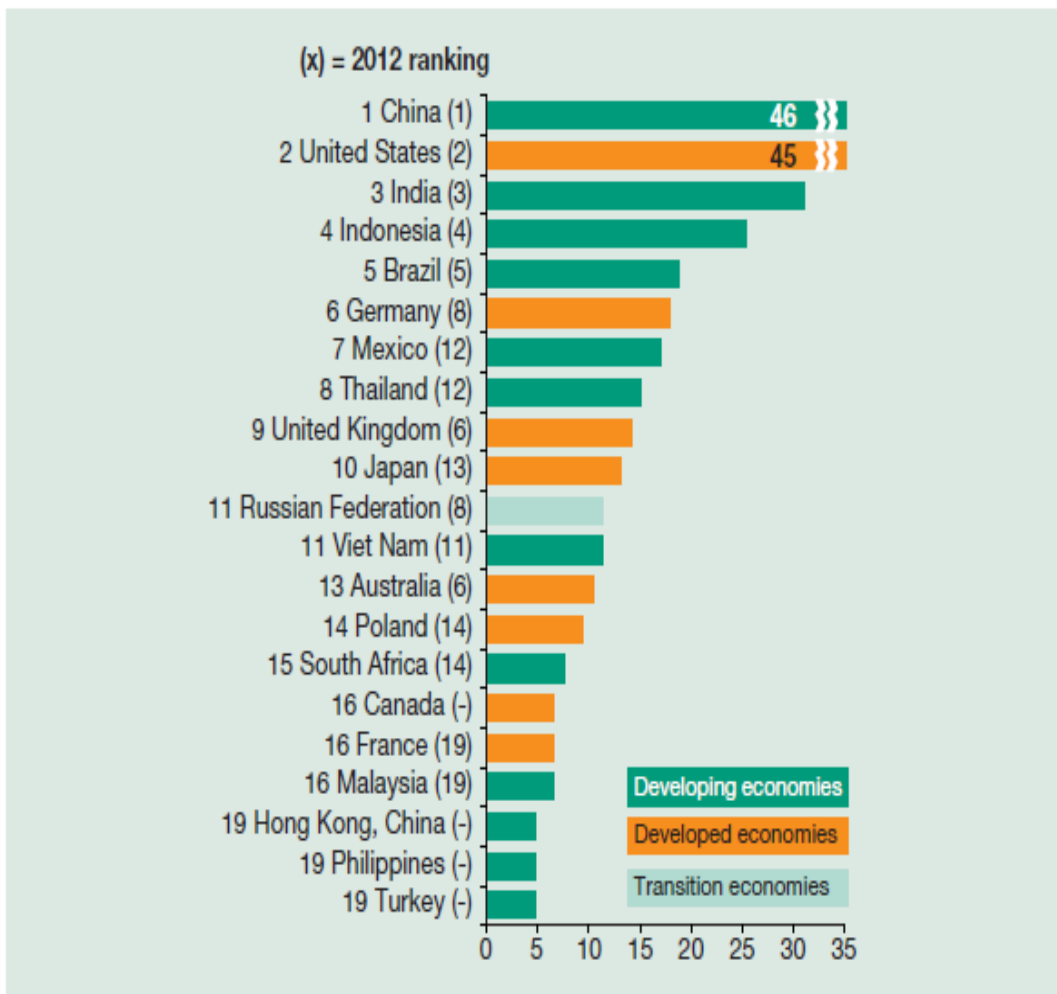
Πηγή: World Bank, 2013, p. 13

Διάγραμμα 26: Διαχρονική Μεταβολή ΑΕΠ, Αναπτυγμένες Χώρες, BRICs και άλλες Αναπτυσσόμενες Χώρες, (1993-2012) και (2013-2030:πρόβλεψη) (% Ετήσια Μεταβολή: Αξίες Αγοραστικής Δύναμης)

Πηγή: The Economist, 2013b

Figure I.25. TNCs' top prospective host economies for 2013–2015
(Percentage of respondents selecting economy as a top destination)

Source: UNCTAD survey.

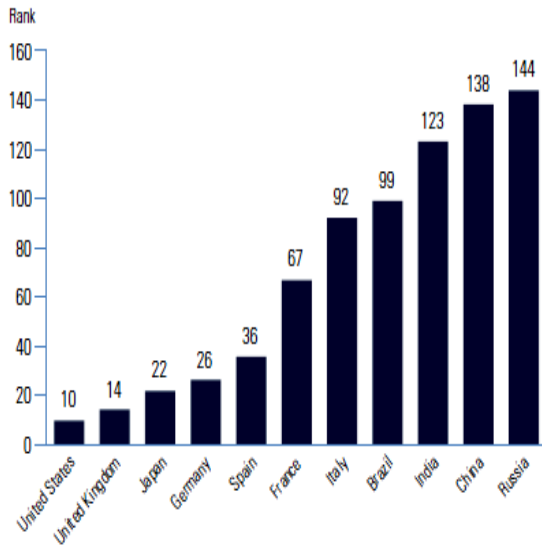
Note: Based on 159 company responses.

Διάγραμμα 27: Οι Προτιμότεροι Προορισμοί ΑΞΕ των Πολυεθνικών (2013-2015)

Πηγή: UNCTAD, 2013, p. 22

Exhibit 2: Economic Freedom Ranking

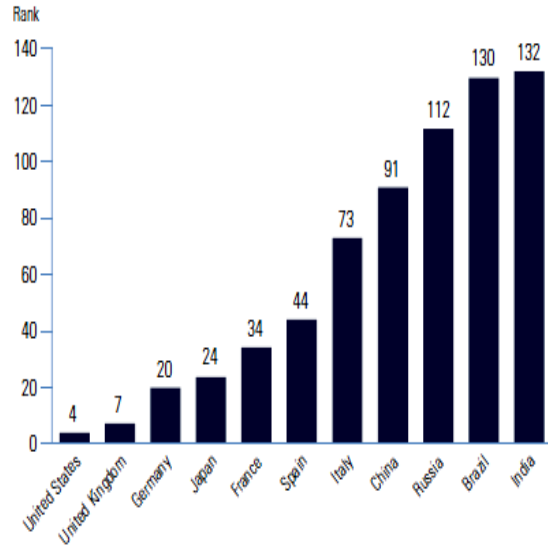
The US ranks the highest of any large country.

Data as of 2012
Source: Investment Strategy Group, Heritage Foundation, The Wall Street Journal

Exhibit 3: Ease of Doing Business Ranking

The US ranks in the top 5% of all countries ranked.

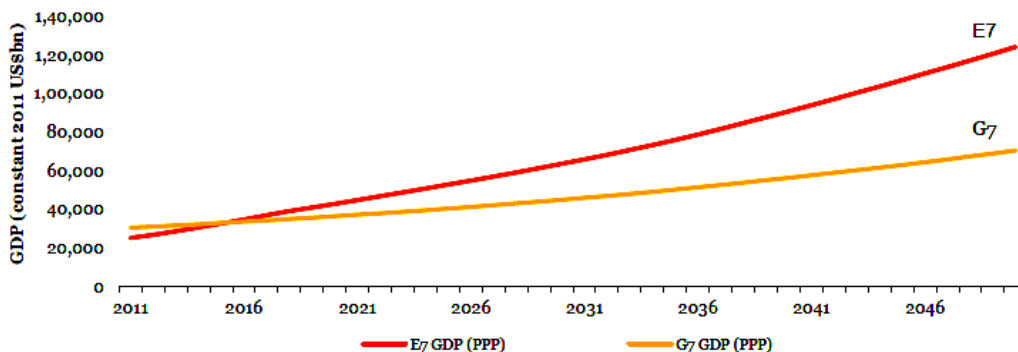

Data as of 2012
Source: Investment Strategy Group, World Bank

Διάγραμμα 28: Οικονομικές Ελευθερίες και Διευκόλυνση Επιχειρήσεων μεταξύ Χωρών (2012)

Πηγή: Mossavar-Rahmani & Nelson, 2013, π. 1

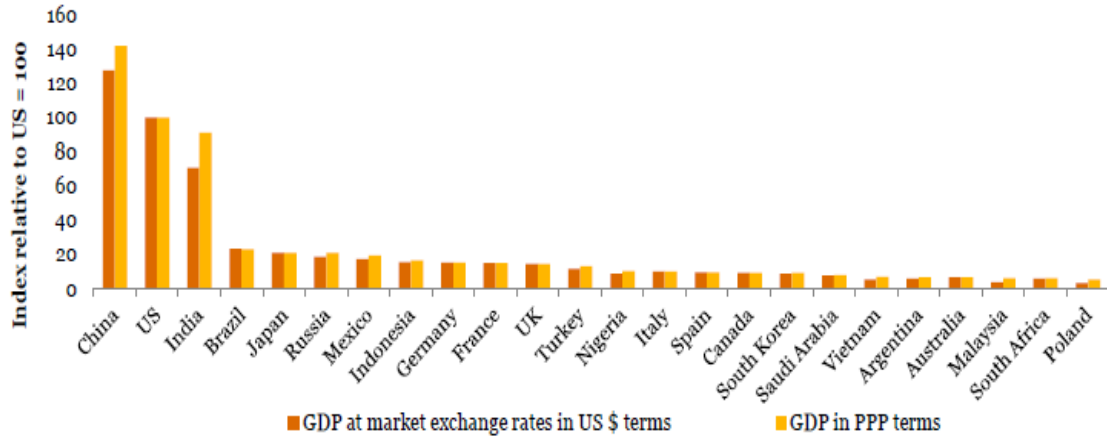
Chart 3: E7 and G7 growth paths in PPP terms

Διάγραμμα 29: Προβλέψεις ΑΕΠ Χωρών E7 και G7 (2011-2050), (Αξία Αγοραστικής Δύναμης)

Πηγή: PwC, 20132b, π. 6

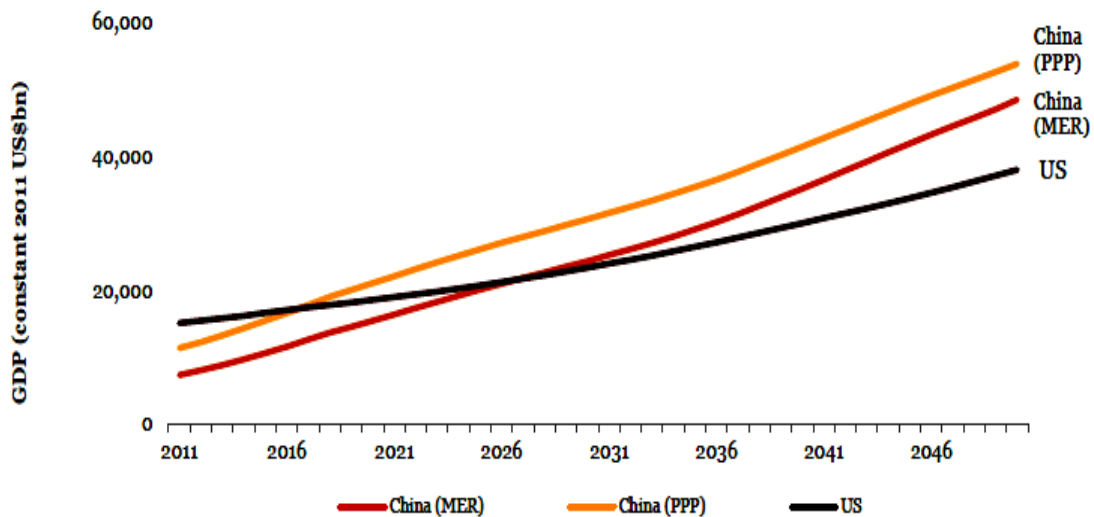
Chart 5: Relative GDP at MERs and PPPs in 2050 (as % of US level)

Διάγραμμα 30: Προβλέψεις ΑΕΠ διαφόρων χωρών σε σχέση με ΗΠΑ, έτους 2050 (ως ποσοστό % των ΗΠΑ, με Αξία Συναλλαγματικής Ισοτιμίας και Αξία Αγοραστικής Δύναμης)

Πηγή: PwC, 20132b, p. 8

Chart 6: Projected GDP growth paths of China and the US

Διάγραμμα 31: Προβλέψεις Εξέλιξης ΑΕΠ μεταξύ Κίνας και ΗΠΑ (2011-2050), (Αξίες Αγοραστικής Δύναμης και Αξίες Συναλλαγματικής Ισοτιμίας, Δις USD)

Πηγή: PwC, 20132b, p. 8

Πίνακας 4: Οι 20 Μεγαλύτερες Οικονομίες με βάση το ΑΕΠ (Δις \$, Αξίες Αγοραστικής Δύναμης), (έτος 2011 και προβλέψεις ετών 2030, 2050)

Table 1: Actual and projected top 20 economies ranked based on GDP in PPP terms

PPP rank	2011		2030		2050	
	Country	GDP at PPP (2011 US\$bn)	Country	Projected GDP at PPP (2011 US\$bn)	Country	Projected GDP at PPP (2011 US\$bn)
1	US	15,094	China	30,634	China	53,856
2	China	11,347	US	23,376	US	37,998
3	India	4,531	India	13,716	India	34,704
4	Japan	4,381	Japan	5,842	Brazil	8,825
5	Germany	3,221	Russia	5,308	Japan	8,065
6	Russia	3,031	Brazil	4,685	Russia	8,013
7	Brazil	2,305	Germany	4,118	Mexico	7,409
8	France	2,303	Mexico	3,662	Indonesia	6,346
9	UK	2,287	UK	3,499	Germany	5,822
10	Italy	1,979	France	3,427	France	5,714
11	Mexico	1,761	Indonesia	2,912	UK	5,598
12	Spain	1,512	Turkey	2,760	Turkey	5,032
13	South Korea	1,504	Italy	2,629	Nigeria	3,964
14	Canada	1,398	Korea	2,454	Italy	3,867
15	Turkey	1,243	Spain	2,327	Spain	3,612
16	Indonesia	1,131	Canada	2,148	Canada	3,549
17	Australia	893	Saudi Arabia	1,582	South Korea	3,545
18	Poland	813	Australia	1,535	Saudi Arabia	3,090
19	Argentina	720	Poland	1,415	Vietnam	2,715
20	Saudi Arabia	686	Argentina	1,407	Argentina	2,620

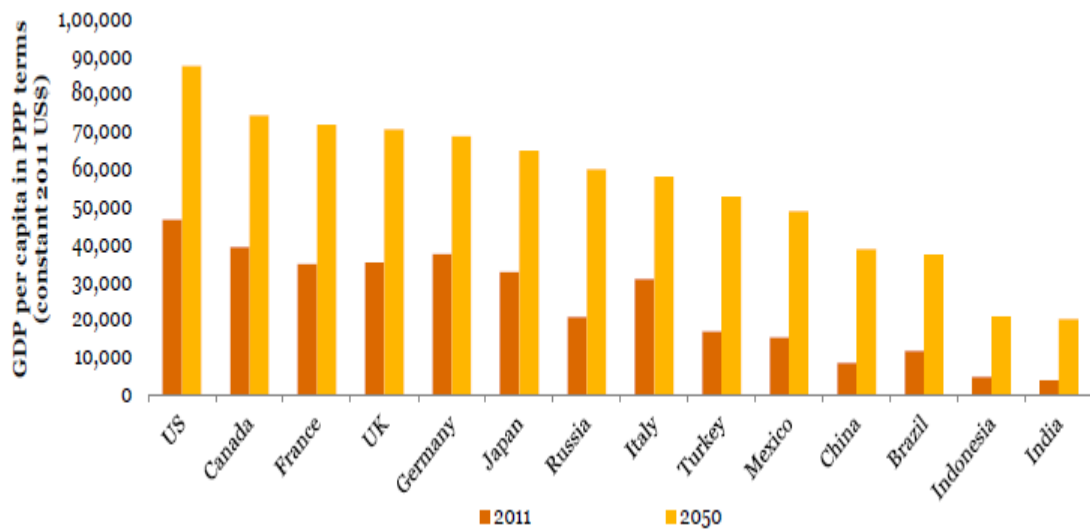
Source: World Bank estimates for 2011, PwC estimates for 2030 and 2050

However, even in 2050 average income per capita will still be significantly higher in the advanced economies than in the emerging economies – the current income gap is just too large to bridge fully over this period.

In contrast to recent arguments by Professor Robert Gordon and some other commentators¹, we do not expect a significant slowdown in the global pace of technical progress given the scope for further major advances in areas like ICT, biotechnology and nanotechnology, although emerging economies like China and India will play an increasing role in these developments in future decades. This will further fuel their catch-up process with the more sluggish advanced economies.

Πηγή: PwC, 2013b, p. 21

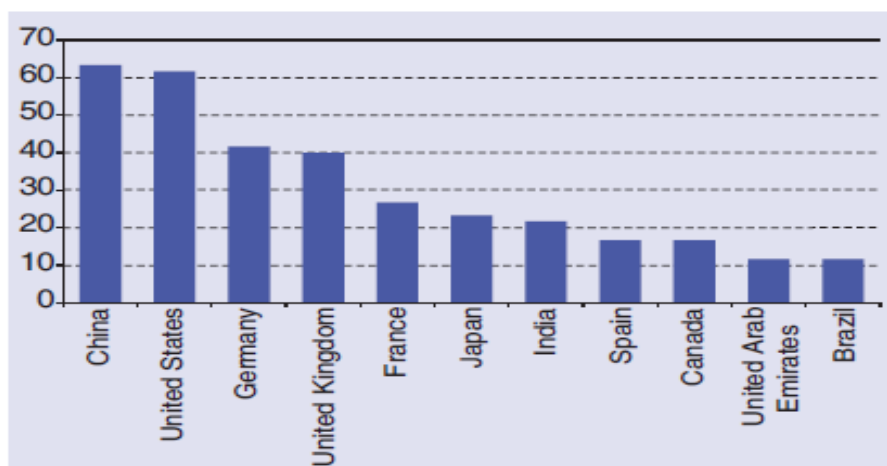
Chart 8: GDP per capita levels in PPP terms for the G7 and E7 economies

Διάγραμμα 32: Εξέλιξη Κατά Κεφαλή ΑΕΠ, Χώρες E7 και G7 (2011-2050: πρόβλεψη) (\$, Αξίες Αγοραστικής Δύναμης)

Πηγή: PwC, 20132b, p. 13

Figure 13. TNCs' top prospective host economies, 2012–2014 (Percentage of respondents selecting economy as a top destination)

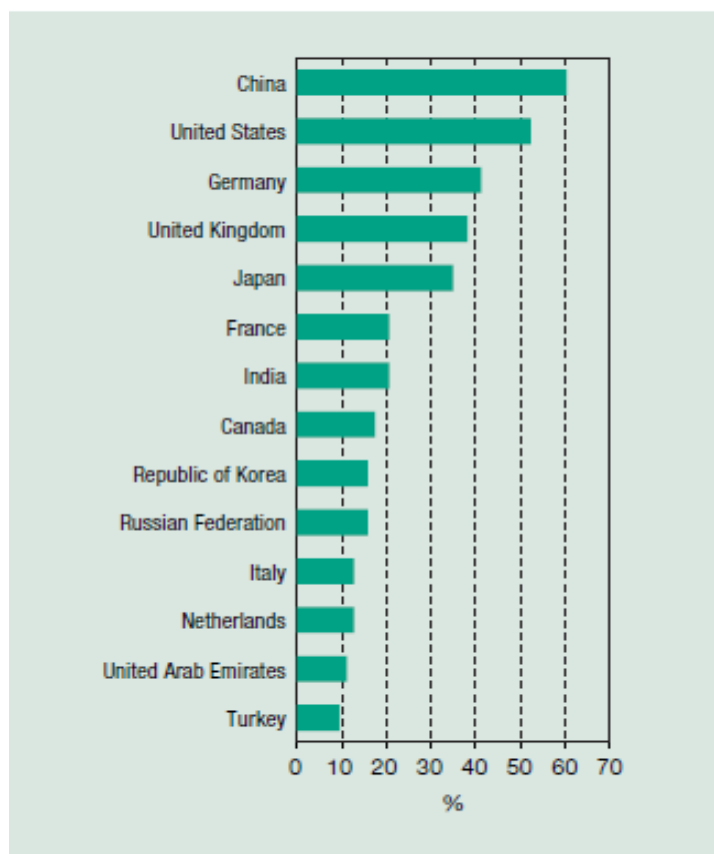

Source: UNCTAD survey.

Διάγραμμα 33: Οι προτιμότεροι προορισμοί ΑΞΕ (2012-2014) (% απαντήσεων)

Πηγή: UNCTAD, 2012

Figure I.24. IPAs' selection of most promising investor economies for FDI in 2013–2015
(Percentage of IPA respondents selecting economy as top source of FDI)

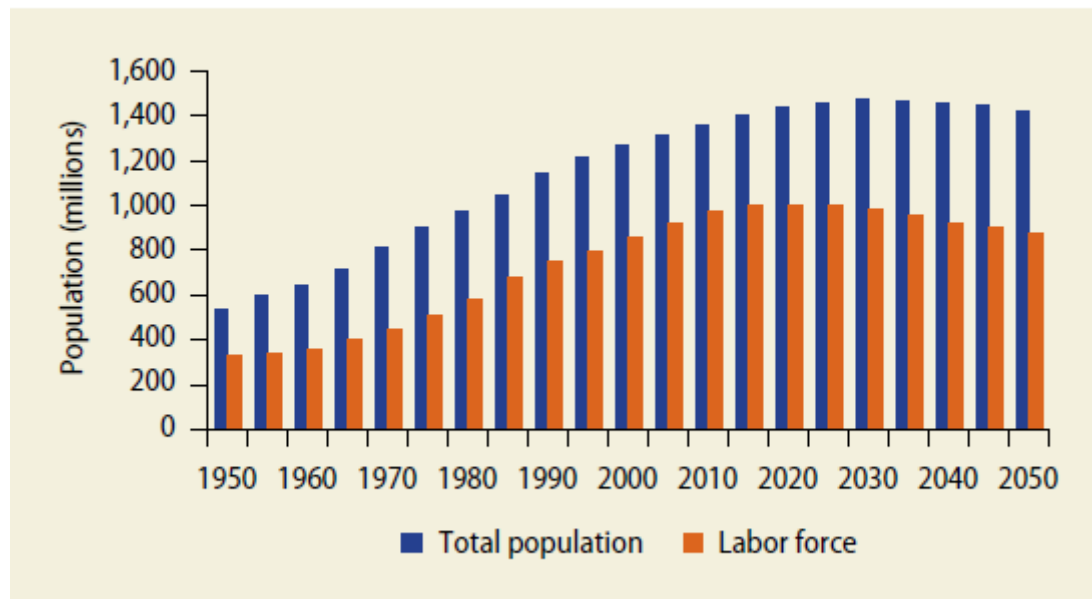
Source: UNCTAD.

Note: Based on 64 IPA responses.

Διάγραμμα 34: Οι πλέον Υποσχόμενες Επενδύτριες Χώρες για ΑΞΕ (2013-2015), (% των απαντήσεων)

Πηγή: UNCTAD, 2013, p. xiv

FIGURE 4.5 Total population and working age population, 1950–2050

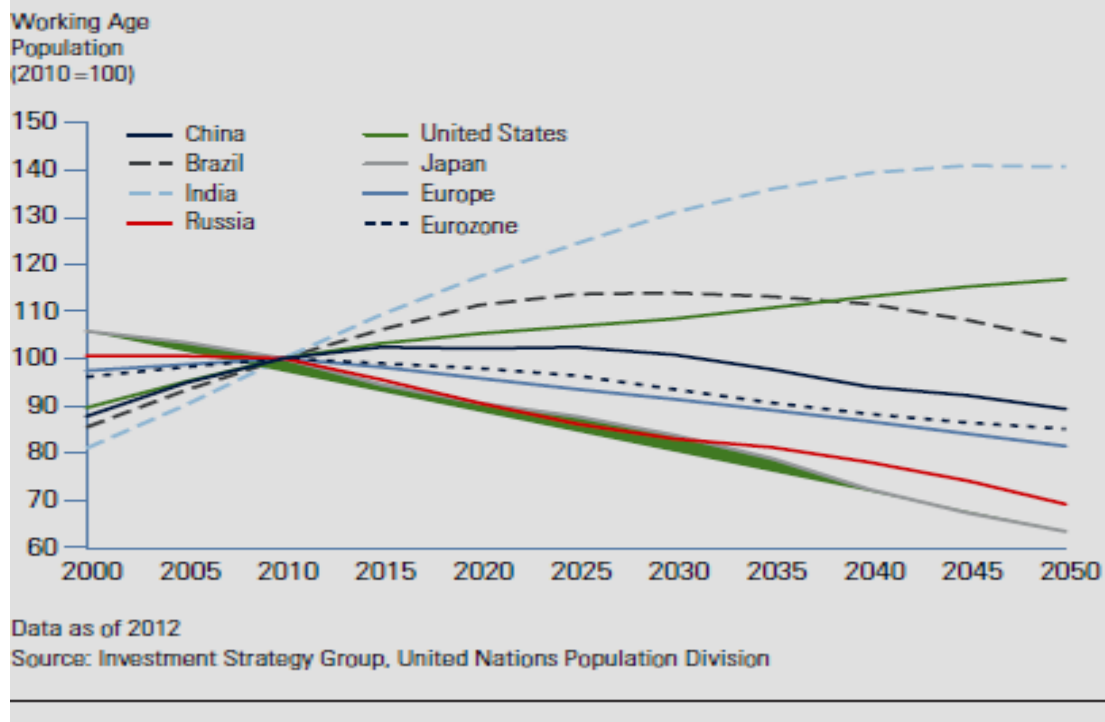
Source: UN 2010.

Διάγραμμα 35: Διαχρονική Γήρανση και Εκτιμήσεις Γήρανσης Εργατικού Δυναμικού στην Κίνα, σε σχέση με το Συνολικό Πληθυσμό (έτη 1950-2050: πρόβλεψη)

Πηγή: World Bank, 2013, p. 277

Exhibit 4: Working Age Population

Unlike those of many other major countries, the US workforce is projected to grow.

Διάγραμμα 36: Εξέλιξη Γήρανσης Εργατικού Δυναμικού, Διάφορες Χώρες (2000-2050: πρόβλεψη)

Πηγή: Mossavar-Rahmani & Nelson, 2013, p. 15